הצופה

ב"ה, יום ששי, כ"ג ניסן תשמ"ו (2.5.1986) • שנה נ' • גליון 14076 • המחיר: 0.80 ש"ח, כולל מע"מ

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון, הרב מאיר בר-אילן ז"ל

היום

	יום ששי	שבת
	פרשת אחרי־מות	
	ח' בעומר	ט' בעומר
הפרק:	תהלים א־ב	תהלים ג־ד
המשנה:	כלים סו, ד־ה	כלים טו־טז,א
הדף — בבלי:	גיטין כז	גיטין כח
ירושלמי:	סוכה ט	סוכה י
ההלכה:	או"ח קמו, ב־ד	או"ח קמז, א־ג
רמב"ם:	חמץ ומצה ח	שופר וסוכה ולולב ב־ה
	שופר וסוכה ולולב א־ב	
הזריחה:	4.50	4.49
השקיעה:	6.21	6.22
סוף זמן ק"ש:	7.23	7.23

הדלקת הנר

	כניסה	יציאה
ירושלים	5.41	6.58
תל־אביב	5.59	7.00
חיפה	5.53	7.01
אילת	5.55	6.55
באר־שבע	5.56	6.56

מטען צד הופעל נגד רכב ישראלי ברצועת עזה

מטען צד הופעל אתמול בי־שראלים ברצועת עזה וכוון לעבר רכב ישראלי. המטען הופעל לעבר מכוניתו של מנהל בנק בעזה, שהיה בדרכו הביתה. איש לא נפגע ויגרם נזק קל בלבד למכונית.

חשש בישראל: הגשם שירד מחר — מזוהם

בשבת צפוי לרדת גשם מעננים שנמצאו אמש באיזור הבלקנים שאליו נע הענן הרדיו־אקטיבי מאסון צ'רנוביל

אין ראיות לפגיעה בכור נוסף בצ'רנוביל

שולץ: עדיין מסתירים מידע

שדר מגורבצ'וב לרייגן

הדליקה בכור כבתה

לא רוצים עזרה?

פליטים מקייב נוהרים למוסקווה

מתו מאות פרות באיזור צ'רנוביל * אסור להתרחץ ולדוג באיזור קיים * נותקו קשרי הטלפון עם העיר * בריה"מ: 18 אנשים במצב קשה — רמת הקרינה יורדת * אזרחים מערביים בקייב: 50—500 הרוגים * פינוי 25 אלף איש

ולדהיים הולך לבחירות ביום ראשון - עדויות חדשות על מעורבותו בגירוש יהודים לאושוויץ

עדויות נוספות

יתרות מטבע החוץ של המדינה גדלו באפריל ב־53 מיליון דולר

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

תצלום נדיר של שני טנקיסטים יהודים שעיחרו מחנה ריכוז באסטוניה הגיע לארץ

מאת אריה מאיר, כתב עתי"ם

נציג סורי מביע הערכה למשרד החינוך

תאונה שניה תוך שבועיים של מטוס חובבים קל בשרון

הטייס פצוע קשה * בשני המקרים המריא ממנחת תנובות

ועידת „בני עקיבא" ננעלה בקריאה לאחדות התנועה הדתית־לאומית

בהחלטותיה אומרת „בני עקיבא" כן להתיישבות בחבל עזה וקוראת לשנות את מתכונות המאבק נגד חילולי השבת, דורשת מהממשלה לדאוג לביטחון ומתנגדת לנטילת החוק לידיים, ואומרת לא לאלימות חרדית ולשנאת הדת

מאת שלום צוריאל, סופרנו בירושלים

(סוף בעמוד 2)

תחזית מזג האוויר

עשרות מדענים יפגינו הערב מול קולנוע „היכל"

שופט בפתח־תקווה נפסל לדון במשפטו של הרב סלומון ושני מפגינים אחרים נגד חילול השבת והמשפט יועבר לכפר־סבא

מאת משה לוי — סופר „הצופה" בפת"ת — ודינה רייס — כתבת עתי"ם

המשפט יועבר לכפר סבא

מאות אלפים השתתפו אתמול בחגיגות המימונה

מאת סופר „הצופה" וכתבי עתי"ם

(סוף בעמוד 2)

איחוד בתי הכנסת האורתודוכסית של אמריקה
המועצה הארצית של נוער בתי הכנסת
המרכז הישראלי ע"ש ברוך ושרה פאלק

הננו מתכבדים להזמינכם
לטקס קביעת אות זיכרון
לכבוד
הרב אברהם משה דולצין ז"ל

שיתקיים אי"ה ביום שני, כ"ו ניסן תשמ"ו (5.5.86), בשעה 5.00 אחה"צ בדיוק, במרכז הישראלי, רחוב שטראוס 10, ירושלים.
כיבוד קל

אזכרה
במלאת שנה לפטירת אמנו היקרה
מרת לאה רחל גורן ז"ל
בת הרב ה. ש. הורביץ שליט"א, אשת משה גורן יבל"א

תתקיים אזכרה בביהכנ"ס „בנין הצעירים", רחוב יהודה הנביאה 21, בני־ברק, ביום ראשון כ"ה ניסן 4.5.86 בשעה 20.00

בכבוד רב
ועד בית הכנסת
המשפחה

נפלה עטרת ראשנו
אנו מודיעים על פטירתו של בעלי, אבינו, אחי וסבנו

הרה"צ ר' דוד לשינסקי זצ"ל

המשפחות: לשינסקי, ברודני, קרייזר
אשתו, אחיו, בניו ובנותיו
נכדיו וניניו

המועצה הדתית לתל־אביב—יפו
בית הכנסת הגדול „גאולת ישראל"
קרן הרב א. אורנשטיין זצ"ל

ביום חמישי כ"ט בניסן תשמ"ו (8.5.86) בשעה 18.00
במלאת שתים־עשרה שנה לפטירתו של הגאון רבה

הרה"ג ר' אברהם אורנשטיין זצ"ל

יתקיים ערב עיון ולימוד וחלוקת מלגות
לזכרו ולזכר הרבנית אסתר אורנשטיין ז"ל

طبق الأصل

על הצופה

אסון צ'רנובל ולקחו

האסון הגרעיני בצ'רנובל שבברית־המועצות הרעיד את העולם כולו, פרט אולי לארץ הסובייטים שם מתנהלים לכאורה העסקים כרגיל, כאילו לא קרה דבר. לא זו בלבד אלא בחגיגות האחד במאי בככר האדומה במוסקווה — שליטי הקרמלין הפנו כרגיל את חיצי הבקורת כלפי העולם המערבי והאשימו אותו בביצוע ניסויים גרעיניים המסכנים את שלום העולם ובריאות הציבור גם יחד. וזאת במקום להדגיש את גודל האסון שפקד את אזרחי ברית־המועצות ואת הסכנות האורבות לחברה האנושית ברחבי תבל מהתפוצצות בכור הגרעיני הסובייטי. אמנם הפעם נאלצו הסובייטים להודות באסון. דבר זה מעיד שבניגוד לדברי ההרגעה שפירסמו על־ידי כלי התקשורת שלהם בכל זאת מדובר באסון גדול שאת בימדיו האמיתיים ניתן יהיה לאמוד רק בעוד שנה־שנתיים ואולי רק בעוד עשר־עשרים שנה, שהרי פגיעות קרינה הן לעתים רדומות ומתעוררות רק כעבור פרק זמן ממושך כאשר הגוף מאבד את כוח ההתנגדות שלו שנהרס בהשפעת החומר הרדיואקטיבי שחדר לתוכו בלא שבעלי הגוף הרגישו בזה כלל ועיקר.

העננות הרדיו־אקטיבית שמקורה בכור הסובייטי בצ'רנובל נישאת עתה על כנפי הרוח בכיוונים שונים — לצפון, למזרח ולדרום. בשלב זה קשה לקבוע כמה זמן הרוח הרדיואקטיבית תימשך בעיקר שאין פרטים מוסמכים, כדי לקבוע: האם כבר אותרה הדליפה בכור בצ'רנובל, או זו מוסיפה לדלוף ולסכן כורים נוספים שבסביבה?

הסודיות הרבה שהסובייטים הטילו מכבידה להשיג פרטים בנדון. דבר זה אף מכביד מאוד על העולם המערבי בכל הקשור בנקיטת צעדים יעילים, כדי להתגונן כראוי. אחדות ממדינות המערב אף הביעו את מחאתם בפני שלטונות הקרמלין. גם נשיא ארצות־הברית רונאלד רייגן בשיחותו עם מיכאל גורבצ'וב העיר לו על כך.

האסון הגרעיני בצ'רנובל מיקד את תשומת הלב לבעיית הבטיחות בכל הנוגע להפעלתם של כורים גרעיניים להפקת חשמל. מסתבר שהצעדים שננקטו עד עכשיו אינם מספיקים, אפילו אם מומחים לאנרגיה אטומית והיצרנים של כורים אטומיים מתחדלים להרגיע את הציבור, תוך הבלטת השוני שבין הכורים הסובייטיים לבין הכורים המיוצרים במערב.

הנעורת הרדיו־אקטיבית אינה מכירה בגבולות של עמים ומדינות; גם מסך הברזל המפריד בין המזרח למערב אינו עמיד בפניה. יתירה מזו בשנים האחרונות נפוץ השימוש בכורים אטומיים גם בארצות שאינן מצטיינות בידע טכנולוגי רב והאי שאינן נכונות עם המקפידים על כל כלי הזהירות הדרושים בטיפול בחומר רדיואקטיבי. לפיכך מן הראוי שמה שאירע בצ'רנובל ידליק אור אדום אצל כולם, הן כדי לבחון מחדש את שימוש באנרגיה אטומית והן כיצד ניתן להבטיח שאסונות מסוג זה לא יקרו בעתיד.

גם בישראל שבה סדר יומה תכנית לניצול אנרגיה גרעינית להפקת החשמל חייבת לערוך בדיקה מחודשת ולהמנע ככל האפשר מהפעלת תכנית זו בטרם בהנה את סדרי הבטיחות על כל המתחייב מזה. מכל מקום אין להיחפז בקבלת החלטות בנושאים הנוגעים במישרין בבריאות הציבור ובחיי אדם.

האסון בצ'רנובל מחייב הפקת לקחים במישור הבינלאומי ובמישור הלאומי של כל עם ועם ומדינה ומדינה.

כה לחי - לחברון בית ח"י

בחול־המועד פסח צויינו ח"י שנים לחידוש היישוב היהודי בעיר האבות היא חברון. קהל אלפים בא להזדהות עם המתנחלים שהקימו את ביתם בעיר זו שהיא ערשת המלוכות בישראל — בעיר שעד לרצח המתועב שבוצע על ידי פורעים ערביים בשנת תרפ"ט (1929) היתה מרכז תורה וחיים יהודיים שוקקים. בבעשה החלוצי הם החזירו עטרה ליושנה בעבירם מסד להיבנת בנים לגבולם.

חידוש החיים היהודיים בקריית ארבע היא חברון נתקבל בברכה על־ידי כלל ישראל, כמעט בלא יוצא מן הכלל. תרמו לכך, כל הממשלות בין אלה שבראשות „המערך" ובין אלה בראשות ה„ליכוד".

היהדות הדתית לאומית מלאה תפקיד נכבד בתחום זה. בניה נחלצו נחרכים לחידוש היישוב היהודי ואילו נציגיה בממשלה ובכנסת צמדו לימינם בכל אשר נדרש.

ראוי לציין שחידוש היישוב היהודי בחברון חורג מתחום הבתעורר מדי פעם בפעם מסביב להקמת התנחלויות ובמיוחד לגבי הבעלות על האדמות. בחברון מדובר בהחזרת הגזילה מידי הרוצחים והפורעים. אמנם עד כה נותרו עוד שטחים נרחבים שהיו בבעלות יהודית ואשר טרם הוחזרו לבעליהם החוקיים, אולם התקווה היא כי בבוא העת אלה יחזרו לבעליהם — לבעלותו של העם היהודי.

יש להצטער שציון ח"י שנים לחידוש היישוב היהודי בחברון הפך ביזמת אנשי השמאל לקטב מריבה. הם הסיתו נגד המתיישבים היהודיים בעיר האבות. גם תבעו לעצמם זכות להגיע לעיר ולהפריע בהופגן לקהל החוגגים את חידוש היישוב היהודי בתוכה. קצפם יצא גם על שר הבטחון שסירב להעניק רייזיון ל„שלום עכשיו" להפגין בעת החגיגות.

העמדה שנקט שר הבטחון ראוייה לציון מיוחד. עם זאת יש להצטער שבפגישתו עם אנשי השמאל הבטיח להעניק להם רישיון לקיים כנס הזדהות עם הפלשתינאים וערבי דברם.

אין דימיון בין ציון ח"י שנים ליישוב היהודי בחברון לבין דרישת השמאל לקיים מפגשי הזדהות עם הפלשתינאים בעיר האבות בה דם יהודי זועק מתחת לכל אבן, מאז הפוגרום המחריד של שנת תרפ"ט. המתנהלים שבו לבנות מחדש את הבתים היהודיים שנהרסו; אנשי השמאל וקבוצת „שלום עכשיו" כבקשים להפגין כדי להרוס את אשר נבנה עד כה בדם וביזע.

הראשונים נושאים את בשורת הבניין והתחייה היהודית, בעוד שהאחרונים — אנשי השמאל — נושאים את הרס ושנאה ליהודים. בן הראוי איפוא ששר הבטחון ישים לב להבדיל בין השניים ויימנע עריכת הפגנות אנטי־יהודיות, גם אם היוזמים הם יהודים. הפגנות מסוג זה עלולות לעורער את יחסי השכנות בין יהודים לערבים ואף לעודד גורמים הבלניים לשלוח יד ביהודים.

בהזדמנות זו חובה להדגיש, כי חברון היהודית לא נבנתה על חשבון עיירות הפיתוח, כפי שגורמים מסויימים מנסים להציג זאת. היא נבנתה ונבנית מכוח רצונו של העם היהודי בארץ ובתפוצות לחדש את החיים היהודיים בעיר שדברי ימיו קשורים בה ואבות ואמהות האומה שוכנות פאר — במערת המכפלה שאברהם אבינו רכש בכסף מלא, בארבע מאות שקל כסף שישקל לידיו של עפרון החיתי.

ביום חג לחברון היהודית, בשנת הח"י — נאמר למתיישבים היהודיים כה לחי!

מדינות ערב לא הצליחו להגיע להסכמה על פיסגת חירום

לוב — בתמיכת סוריה — תובעת שהפסגה תיערך בתחומה והדיונים יתרכזו בהתקפות האמריקניות עליה ✡ טוניס: לא נגיע ללוב ✡ עירק: לדון על המלחמה במפרץ

פס־מרוקו וקהיר (סוכ־עיר) — הילוקי הדעות בין שרי החוץ הערביים, בכל הנוגע למקום כינוסה של פיסגת־חירום כין־ערבית וסדר יומה של ועידה זו גרם למבוי סתום. מדובר על פתרונה. שר החוץ הסורי, פרוק א־שרעא צפוי להגיע אמש לפס בירת מרוקו ובואו, אמור היה לחזק את תביעתה של לוב כי ועידת הפיסגה הערבית תתמקד בשאלת התקפותיה של ארצות־הברית על לוב בחודש אפריל.

מקורות דיפלומטיים ערביים אמרו כי סוריה החרימה את מושב הפתיחה של ועדת שרי החוץ, האמורה להכין את סדר יומה של ועידת הפיסגה, כיוון שסוריה תומכת בתביעתה של לוב לקביעת סדר יום בצומצם לפיסגה.

נציג לוב, מצידו אמר לעתונאים כי טריפולי איתנה עדיין בדעתה שיש לכנס את ועידת הפיסגה בגוף. המדבר סאבהה שבדרום המדבר הלובי, ולא בעיר פס שבמרוקו.

נציגיהן של טוניסיה ושל מדינות ערביות מתונות אחרות אמרו לעומת זאת, שארצן תסכים ליטול חלק בועידת הפיסגה בפס אך לא בסאבהה.

לוב מבקשת, ללא ספק, לארח את פיסגת החירום הערבית, כדי להדגיש כי נושא ההתקפות האמריקניות על טריטוריה שלה חייב להיות נושא מרכזי בדיוני הפיסגה.

לעומת זאת מבקשות עירק ומדינות המפרץ הערביות להעמיד את שאלת מלחמה המפרץ בין עירק לאירן בראש סדר היום של הפיסגה. לוב וסוריה תומכות, כידוע, באירן נגד עירק.

משקיפים בפס סבורים שאם לא יחולו התפתחויות בלתי צפויות של הרגע האחרון, הרי דיוני שרי החוץ הנערכים עתה יסתיימו ככל הנראה בקריאה לכינוסה של ועידת פיסגה ערבית רגילה ולא פיסגת חירום, כפי שתובעת זאת לוב.

ועידת הפיסגה הערבית „הרגילה" האחרונה נערכה בפס בשנת 1982. התוכניות לכינוסה של ועידת פיסגה ערבית נוספת, שהועלו על ידי סעודיה, נכשלו לנוכח חילוקי הדעות הפוקדים את המחנה הערבי בשנים האחרונות.

אחדות השורות

נשיא מצרים, חוסני מובארק הכריז אתמול בקהיר, כי ועידת פיסגה ערבית תהיה חסרת תועלת, אם לא תהיה „התחייבות לאומית למען אחדות השורות הערביות".

בנאומו המסורתי לרגל ה־1 במאי, שהושמע בשעה שהליגה הערבית מנסה לכנס פיסגה במרוקו, גם הטיל מובארק על מדינות ערביות „סטרימות" את האחריות ל„התמוטטות" הקשרים הטובים בין המדינות הערביות.

הוא חזר והכריז על עזרת מצרים לעירק במלחמתה נגד אירן, וקרא לארה"ב ולישראל להכיר בזכויות הפלשתינים.

הנשיא גם דיבר על המצב הכלכלי במצרים, הנחשב בערב כחרה־אסון. הוא קרא למצרים להגדיל את פריון עבודתם וסקר את תוכניתו הכלכלית של ראש הממשלה צלוי לוטפי, שמטרתה לצמצם את הוצאות המדינה.

נשיא אורגוואי שיבח בירושלים את מדינת ישראל והעם היהודי

נשיא ישראל ואורגוואי הדגישו בשיחותיהם ל„ידידות הנצחית בין שתי המדינות", בסעודה ערב ממלכתית שנערכה אמש במשכן נשיא ישראל בירושלים, מטעם נשיא המדינה חיים הרצוג ורעייתו, לכבוד נשיא אורגוואי, חוליו סנגינטי ורעייתו.

בסעודה השתתפו ראש הממשלה שמעון פרס, שרים, שגרירי ארצות אמריקה הלטינית, אישי ציבור והמוזמנים.

בדברי ברכתו קרא הנשיא הרצוג לעמ"ם שוחרי השלום והחופש להכיר זה בזה כדי לנצח את הטירור שאותו הגדיר „הרשע הגדול".

הנשיא הרצוג עמד על הידידות המסורתית בין אורגוואי וישראל, שבאה לידי ביטוי בכך „שישראל היא הנקודה המאחדת של שתי המפלגות הגדולות באורגוואי", וגציגה באו"ם הנכון רודריגז פבריגס היה אחד הלוחמים הבולטים בתפקידם למען ישראל.

בנאום תשובתו אמר נשיא אורוגוואי כי ארצו רוחשת ידידות כלפי ישראל לא עשתה זאת אלא כך „התחייב מבצות הצדק ההיסטוריות, הכרה הזכור החלים על יהודים בינלאומיים", ומתוך שאיפה להבטיח את מימוש זכותו של העם היהודי. „הגיעה העת כי כל הנוגעים ישירות במצב במזרח התיכון יוכרו לדעת, שאין סיכוי לשלום בר קיימא כל עוד שאחים על שלילת זכותה של ישראל להתקיים כמדינה וכל עוד לא יוסר הצורך לקבוע לה גבולות בטוחים ומוכרים".

אחר הצהריים נערכה לאורח קבלת פנים ממלכתית בירושלים, מול בניין הכנסת, בגן הוורדים.

נשיא אורגוואי אמר בתשובתו למברכיו, כי „העם היהודי הוא עם נבחר, כיוון שהצליח לעשות עצמו לכזה".

לאחר טקס קבלת הפנים, ביקרו נשיא אורגוואי ומפלייתו ב„יד ושם" וסיירו במוזיאון השואה וב„אוהל יזכור".

נשיא אורגוואי, ד"ר חוליו סאנגינטי, ישהה בישראל 5 ימים.

נשיא אורגוואי בא בלווית רעייתו, הכהונות זה שנים כיו"ר אגודת הידידות ישראל—אורגוואי, ובפמליתו הגדולה נציגים של כל המפלגות המיוצגות בפרלמנט ובסנט, ראשי המערכת המשפטית,

בשווי של כ־15 מיליון דולר בשנה, וכן פעילות באורגוואי הבנות כמו תה"ל, „דגש" המפעילה מערכות היגוף־שדה וגורמים ישראלים אחרים.

סנטורים ושרים. זוהי סיפה מירחות של הברת התעופה של אורגוואי הנוחתת בישראל זו הפעם הראשונה.

ישראל רוכשת באורגוואי בשר

דליקה במכון הבריטי לפיתוח נשק ביולוגי

לונדון (עיר, סוכ) — דליקה הרסה חלקית מחקר בריטי סודי ביותר למחקר כימי בפורטון דאון שבדרום אנגליה, אך לא פגעה באגף השמור ללוחמה בקטריולוגית — נודע אתמול ממקור ממשלתי בלונדון.

הדליקה, שנגרמה כנראה מחמת קצר חשמלי, הרסה את החלק של המרכז בו מייצרים תרופות למטרות אזרחיות. מרכז המחקר שייך למיניסטריון לבריאות.

דוברות של המרכז מסרה כי איש לא נפצע ואין סכנה לציבור כתוצאה מהדליקה. המרכז למחקר מיקרו ביאולוגי עבר לפיקוח של משרד הבריאות מידי משרד ההגנה ב־1979.

הוא מטפל גם בחומרים קטלניים המשמשים בלוחמת חיידקים.

שודדי הים החדשים

רוכבי אופנועים תוקפים מטוסי נוסעים בניגריה

לגוס (עיר) — שודדים חמושים הקפו במוט נוסעים שהתכונן להמריא מנמל התעופה של לגוס, התקריה השלישית מסוגה תוך שבוע — מסרו עתוני ניגריה.

הטייס, התקשר באלחוט אל מגדל הפיקוח, ואז פתחו אנשי ביטחון במרדף. השודדים נטשו את שללם ונמלטו.

ביום המישי שעבר נאלץ מטוס נוסעים של חברת התעופה הספרדית „איבריה" לעצור מיד לאחר נחיתתו, כאשר שודדים חסמו את שביל המרוצה במדרגות ניידות של המטוס ופרצו את דלת תא המטען.

ביום ראשון שעבר פרצו שודדים למטוס סילון אתיופי, כאשר עסק בתמרונים לאחר נחיתה.

מטוס „מאינג 737" של חברת התעופה הממשלתית עמד להמריא בטיסת פנים כאשר הגיעו בהרה שודדים רכובים על אופנועים, פרצו בכוח אל דלת תא המטען ר הסתלקו עם שני ארגזים.

מוצב של צד"ל הדף התקפה של 40 מחבלים

התייעצויות של צד"ל וצה"ל כדי לברר אם מדובר במדיניות חדשה

מספר רב של מחבלים תקפו אתמול לפנות בוקר מוצב של צד"ל הנמצא בקרבת לגשר דלפי שבגזרה המזרחית.

בחילופי האש שנמשכו כמה שעות נפצעו 8 מחיילי צדל, 3 מהם נתמשו ע"י המחבלים ו־5 אחרים פונו לבית החולים במרג' עיון ומצבם הוגדר קל עד בינוני.

בסריקות שנערכו במקום נתגלתה גופת מחבל ולידה פצצות „אר.פי.ג'י." תחמושת רבה ונשק אישי.

מפקד צד"ל גנרל אנטואן לחד ביקר במוצב בצהרים, השקיף לעבר צפון־לבנון ושוחח עם אנשיו. הוא אמר, כי ההתקפה מלמדת על הכנות גוברות של המחבלים לתקיפות המוניות לעבר מוצבי צד"ל, ועל צד"ל להיערך למנוע התפתחות מסוג זה בעתיד.

כוננות למדיניות חדשה

בצבא דרום־לבנון הוכרזה כוננות בעקבות התקרית חסרת התקדים, שבמהלכה תקפו עשרות מחבלים מוצב של צד"ל לא הרחק מהעיירה ג'זין.

הסתבר, כי קרוב ל־40 מחבלים ביצעו את התקיפה על המוצב, בכוונה להשתלט עליו ולשבות את אנשיו. אולם ההתנגדות העזה והמפיצה שגילו חיילי צד"ל שיבשה את תכניתם והם נסו בבהלה כשהם מותירים אחריהם מחבל אחד הרוג.

בצד"ל נערכים כעת סיכומים על התקרית והתייעצויות עם גורמי צה"ל כדי להבהיר אם מדובר במדיניות חדשה של המחבלים או בפעולה חד־פעמית.

מה שבטוח — תוגברו אתמול מאחזי צד"ל המפרידים בין הצפון לדרום כדי למנוע התפתחות מסוג זה.

הארך מעצר הינדאווי בלונדון

לונדון (עיר) — מעצרו של נזאר הינדאווי, הירדני בן ה־31, שהואשם בנסיון לרצוח את ידידתו ההרה ולפוצץ מטוס נוסעים של „אל על", הוארך אתמול בישיבה קצרה בבית המשפט.

הוא ישוב ויופיע בית המשפט ב־8 במאי.

הינדאווי נעצר לאחר שאנשי בטחון בנמל היתרו גילו מטען חומר נפץ במזוודה של ידידתו, בשיה שזו ביקשה לעלות על מטוס „אל על" בדרכו לנתב"ג. השופט סירב לשחררו בערבות.

...אז שישתו „חמר חיוורייך"

עודפי יין מציפים כעת את קפריסין משום שבנהיג הקרמלין, מיכאיל גורבצ'וב מנסה לבלום את השכרות בבריה"מ. הרוסים לא ייבאו לן קפריסין כלשהו מאז ינואר, לאחר שאשתך רכשו כמעט מחצית מייצוא היין של קפריסין.

הנעליים של „הא.ש ההוא"

תמורת 99.50 דולר בלבד, גם אתה תוכל להלך על פני המים. „האמאקר שלמר", החנות הניו־יורקית הידועה בצעצועיה המחורים למבוגרים, מוכרת נעליים המאפשרות לכל אדם שמשקלו אינו עולה על 85 קילו — להלך על פני המים. נעליי־הכים שהן פלסטיות צהובות, גדולות ומתנפחות מגיעות לגודל של יותר מ־1.50 מטר לאחר הניפוח. לאדם שעדיין לא השתלם על האכנות של הליכה על פני המים, נכללות בעיסקה גם עמודי אלומיניום היכולים לשמש מעין משוטים.

ירידת מחירי הנפט — הפתרון לגרעון בתקציב

ניו יורק (עיר) — הירידה החדה שחלה לאחרונה במחירי הנפט בעולם עשויה לצמצם כדי עשרה מיליארד דולר את הקיצוב של ארה"ב לשנת הכספים 1987, שנאמד קודם לכן ב־182 מיליארד דולר.

על כך מסר אתמול ראש מחלקת התקציבים של הבית הלבן.

מתחילת השנה ירדו, מחירי הנפט בשיעורים של שישים אחוז בערך, והגיעו למחיר ממוצע של 13 דולר חבית.

באין סימטריה

(בעקבות המסקנות של ועדת בייסקי)

אין ספק שמסקנות ועדת בייסקי אינן כקובלות על הציבור הישראלי — ולאו דווקא מתוך אהדה מיוחדת לאישים שנפגעו ממסקנותיה.

בלי קשר לפרשת המניות — ועוד לפני זה — הציבור לא היה מרוצה מגילויי הראוותה בבנקים; מריבוי בסניפים מהמסכורות הגבוהות של הבכירים, ההתנשאות שהפגינו והמנסיעות לחוץ לארץ. הבטחון העצמי המופרז של האחראים לבנקים היה, ללא ספק, אחד הגורמים שפרנסו את התחושה שאין כמו מניית בנק לספקולציה ולרווחים קלים.

מנהלי הבנקים ואיתם — ועוד לפניהם האישים שהיו אחראים לכלכלת ישראל ולכל שהתפקו מזה, יכלו לדעת שטירוף המניות לא יוכל להמשך לנצח. כקורא רגיל של עתונות, זוכרני מאמרי אזהרה שהעמידו את הציבור על כך שלמחיריהן של המניות אין כיסוי בערך הממשי שהן מייצגות. מי שידע נכונה את המצב ולא פעל — או לא הצליח לפעול — להפסקת הבולמוס, חייב לתת את הדין.

בקצרה העט מאת צב

אך כל בית משפט, מתחשב בנסיבות שבהן נעשתה העבירה והסיבות היו כאלה שהבולמוס הפך באותו זמן לנורמה שהיתה מקובלת על רובו של הציבור. גם האחראים לכך בבנקים וברשויות אחרות, התקשו להיחלץ מהמלכודת שנוצרה בעקבות הנורמה הזאת. מימצאי ועדת בייסקי מוכיחים בעליל, שבסוף עידן המניות, הבחינו הללו בסכנה אך לא השכילו למצוא את הדרך השונה למנוע אותה.

גזירת הוועדה שלמנהלי הבנקים אסור, מכאן ולהבא למלא תפקידים בכירים בתחום מומחיותם — היא בשבילם עונש חמור מאד. נכון הגדיר זאת מר גזית מהנהלת בנק הפועלים: אין להעניש היום אנשים שפעלו בעבר, לפני המפולת, על פי נורמות מקובלות. היותי מוסיף שאין חקיקה ריטרואקטיבית ושום חוק שלא היה קיים בזמן ביצוע העבירה אינו חל על מבצעיה.

זאת ועוד: כידוע, אין ישראל משופעת במומחים כלכליים. עם הקמת המדינה אמרו: ישראל תרמה לאומות העולם מומחים לכלכלים במשך דורות. עתה, הללו ואחרים, יקדישו עתותם וכשרונותיהם לכלכלת ישראל וזו תשגשג ותהווה מופת לכל העולם. למעשה, תקוות אלה לא נתגשמו עד עתה. הפדרם של העומדים בראש חמשת הבנקים הגדולים מניהולם, אי אפשר שלא תהיה לו תוצאה שלילית בתחום הזה. אמנם, לא אלמן ישראל, ויש ממנהלי הבנקים שאף הם לא נולדו מומחים לאותו דבר אבל הם רכשו ניסיון רב ומועיל והציבור אולי גם שילם שכר גבוה בעד השתלמותם. כלום אפשר בנקל לוותר על שירותם? כלום אין חברי ועדת בייסקי זוכרים את הפתגם הידוע: כאשר צריכים את הגנב (להבדיל) מורידים אותו מהתליה? והרי הריאורגניזציה שהועדה מציעה בשוק ההון מצריכה ביצועיסטים רבים — יותר ממה שפעלו בתחום זה עד עכשיו.

ועתה להיבט נוסף: ועדת אגרנט שנתכוננה אחרי מלחמת יום הכיפורים, עבדה לפי עיקרון מוזר, והוא שאין היא מטפלת בדרגים המוניסטריאליים. כתוצאה מזה המנוח משה דיין יצא נקי — בעוד הוא נחשב בעיני הציבור כאשם העיקרי. במחדל הנורא שסיכן את קיומה של מדינת ישראל. הדבר פגע קשות ביוקרתה של הוועדה הנכבדה ונדמה לי, גם במשקל ההמלצות האחרות שלה שלא נתגשמו כלל ואין עוצה פה.

גם ועדת בייסקי הלכה בעקבות עיקרון זה הדרג המדיני יצא ללא פגע: לא ראש הממשלה, לא שר האוצר לא יו"ר ועדת הכספים ולא יו"ר מועצת בנק ישראל; אף לא פקידים גבוהים באוצר שעזבו את השירות. אמנם במשטר דימוקרטי, היכן שהדרג המדיני נבחר ישירות על ידי הבוחרים, איש אינו יכול לבנוע בחירתו של אדם כלשהו לדרג כלשהו, אבל הוועדה יכולה להוקיע את האשם, את פגמיו, את הוסר כישוריו — כדי להנחות את הבוחר למען ידע מי ומי הנושא באחריות העיקרית למה שהתרחש. אשר לפקידים הבכירים — ברור שאי אפשר לפטר מי שכבר פוטר. אבל אפשר גם אותם לפסול לתפקידים דומים לאלה שנכשלו בהם. לא הייתי קורא לזה איפה ואיפה, אבל יש בזה יותר מפגם אסטטי.

ומשהו למסכנים, עם ובלי מרכאות, שהפסידו את כספם עקב הפרשה ועתה הם מתכוננים, בהסתמכם על מסקנות הוועדה, להגיש תביעות משפטיות נגד הבנקים.

נדמה לי שלא אסעה אם אומר שדמעות התנין של הנפגעים האלה מוגזמות. אני סבור שאם הפסידו — לא הפסידו את כספם אלא רק את הרווחים, או חלקם, שכבר הרוויחו קודם במהלך הפרשה (כשהבנק פדה מניותיו בשער גבוה) ואם הפסידו — הרי כבר הובטח להם פיצוי נדיב על חשבוני וחשבונם, הקורא, בסכום עתק של הרבה מיליארדים. ואם אתה, בעל המניות, הפסדת את הרווחים בשלב הסופי של הפרשה — הרי בחשבון הכולל, לא ייצאת כל כך רע. מכל מקום מי שהסכים, בזמנו, להסדר המניות, אינו רשאי, לעניות דעתי, לבקש זכייה בכל הצולמות.

בקשר לנאמר לעיל, ברצוני להעלות כאן אינה אירוע שהייתי שותף לו. עם מינויו של המנוח שמחה ארליך לשר האוצר, ועל יסוד היכרות ויחסי ידידות שהיו בינינו מאז, הוזמנתיו לאחר הישיבות של הנהלת המפד"ל. בין השאר, העליתי בפניו את השתוללות הבנקים והתחרויות ביניהם על מבצעי ראווה, בזבוז כספים רבים על פירסומי מודעות ענק בעתונים, פתיחת סניפים בכל קרן רחוב וריהוט לוקסוס יקר — הכל על חשבון הלקוח. בדבריו לא נתן הסבר מניח את הדעת לאדישותו, כשר הממונה על הכלכלה, שהבנקים הם הלק נכבד ממנה.

ועוד אפיזודה: פעם התייחסתי בטור זה לאורחם הרבאים והזכרתי גם שם מפורש של אחד הבנקים, אחרי פרסום הרשימה נתקלתי במנהלו של אותו בנק והוא זרק לעברי בטון מאיים: „יש לי חשבון אתך ז"י מלים שהביעו התנשאות וביטחון עצמי מופרז, שהיו בעוכרי המנהלים במהלך הסירוף.

מכאן, שהאחראים לפעילות הבנקים אינם נקיים מחטא. ובולמוס הרווחים, לא התחיל רק בפרשה, אבל במסקנות חסרה הסימטריה: העונש החמור אינו הולם לא את נסיבות העבירה וגם לא את טובת הציבור.

הסוהרים בבריטניה סירבו לעבוד שעות נוספות והאסירים מרדו

חיפושים אחר עשרות אסירים — חלקם חמושים, שנמלטו מבתי הכלא ברחבי בריטניה

לונדון, (עיר־סוכ) — שוטרים שנעזרו בכלבים פרקו אתמול את אזורי השדה באנגליה בחיפושיהם אחר אסירים שנמלטו ובכאיאם המשיכו להזרים מים על ההריסות של בנייני בתי־כלא, אחרי אחד הלילות ההמוניים ביותר של מהומות בבתי־סוהר בבריטניה.

משרד הפנים, הממונה על החוק והסדר, מסר כי היציבות הושבה על כנה ב־18 בתי־הכלא שבהם התפרעו אסירים, לאחר שסוהריהם סירבו לעבוד שעות נוספות.

המשטרה מסרה כי עשרה אסירים, שאחדים מהם כנראה חמושים בסכיני מטבח, עדיין מסתובבים חופשיים לאחר פריצה מכלא שבדרום אנגליה. 17 נוספים עדיין מסתתרים לאחר שנמלטו מכלא לעבריינים צעירים בדרום־מערב אנגליה.

הסוהרים, שסירבו לעבוד שעות נוספות ב־134 בתי־כלא באנגליה, וולס וצפון אירלנד ביום רביעי, בדרישה להגדיל את מספר העובדים, ביטלו ביום חמישי את שביתתם התלקית, בבסורה לשפר את התנאים לשיתוף על דרישותיהם.

בבריטניה חבושים כמעט 55,000 איש ב־155 בתי־כלא ובתי־מעצר, המספר הגבוה ביותר במערב אירופה מחוץ לטורקיה. רבים מהם סובלים מצפיפות יתר ונבנו בבואה הקודמת.

ההמומות וההצתות, גרמו לצלייתם באש של בית־חולים ובניינים ב־7 בתי כלא.

אסירים נמלטו דרך גגות ורדן אריחים, ניפצו רהיטים וצינורות מים. אחדים מהם גנבו תרופות מבתי־חולים של בתי־הכלא ולפחות שני אסירים קיבלו טיפול על שנטלו מנות־יתר של תרופות.

תגיגות המימונה

(סוף מעמוד ראשון)

שהגיע למקום התהדה ברכיבה על אופנים. התארחו שם גם שר החינוך ורעייתו, והשר משה ארנס שהבטיח שבשנה הבאה יגיע למקום יצחק שמיר כראש ממשלה.

● אשקלון — כ־80 חברי קיבוצים התארחו אצל יוצאי מרוקו בעיר. החוגגים התרכזו בפרק של אשקלון ועוד לפני הצהריים סגרה המשטרה את הכבישים המובילים למקום בשל הצפיפות. גם לאשקלון הובא אוהל מיוחד ממרוקו. ייהודים של החגיגות שם היה בפרי סנים שהנעימו לקהל שהות.

● אשדוד — החגיגות נערכו במרכז התרבות ע"ש לורים. בין הבאים: ראש הממשלה שמעון פרס, שרים וחברי כנסת. יבוים התרכזו בגנים הציבוריים שלאורך התופים ערכו פיקניקים.

● הבל לביש — תושבי קריית גת והסביבה ערכו את חגיגות המימונה ביער המלכים שבאזור בית גוברין הגגו בהכנת מיני תקרובה.

● שדרות — אמש התקיימה בעיירה תחרות מחולות בהשתתפות להקות מכל רחבי הארץ. בזה זה סיום להגיגות המימונה שנערכו בשטחים הפתוחים שבעיירה.

הטלוויזיה הסובייטית: אביב בקייב

במגמה ברורה להרגיע את הקהל הסובייטי, כללה הטלוויזיה של מוסקווה אמש בהתוית מזג האוויר שלה סרט קצר המראה את תושבי קייב כשהם נהנים ממזג אוויר אביבי נאה.

בסרטון קצר זה, אשר שודר במהלכו של משדר החדשות העיקרי של הערב, הראה בני אדם מטיילים בפארק, שטים בסירות מנוע על הדנייפר ואנשים על גדות הנהר.

ישישה נהרגה בנפילה מחלון

ישישה בת 70, פלה פלר־כהן, מבת־ים, נהרגה אמש, לאחר שנפלה מחלון דירתה שברחוב מעלה הברושים בעיר.

כתב עתיים מוסר, כי צוות של מד"א, שהוזעק למקום, קבע את מותה.

המשטרה מנסה עתה לבדוק, אם המדובר בתאונה או שהישישה שמה קץ לחייה.

הנס בהר דב

הקליע שירו המחבלים נבלם בפצצה שנשא סגן מוני על גבו

המארב שציפה למחבלים נתקל בהם והרגם אך 3 חיילים נפצעו. אחד מהם היה המפקד. החיילים נשאו אותו על אלונקה והפצועים האחרים שספגו כדורים בבטן וביד, צעדו ברגל

„אילו הקליע, שירו המחבלים, היה חודר לפצצה האדירה, שנשאתי באפודי מאחור, הייתי ביער" — כך תאר אתמול סגן שלמה מוני (22) מפקד הפעולה שבאשבוע, את הנס שאירע לו בעת שכוח שבפיקודו ניתקל במחבלים בהר דב.

בתקרית נפצעו סגן מוני ושני פיקודיו, טוראי מאיר וסוראי דני, בהיתקלות נהרגו שני המחבלים במטווח קצר.

אלוף פיקוד הצפון האלוף אורי אור ביקר אתמול אחה"צ אצל שלושת החיילים הפצועים, שמצבם קל עד בינוני, המאושפזים במרכז הרפואי רמב"ם בחיפה. האלוף שמע מקרוב פרטים על מהלך הקרב, שבו הוסלו שני המחבלים, שהיו בדרכם לביצוע פיגוע בישראל.

מוני ניצל מפגיעה חמורה. אמו של המפצע הסועדת אותו ליד מיטתו שמעה בהשתאות על הנס והודיה דמעה.

● החיילים נשאו את מפקדם אל המסוק

הפינויים של הנפגעים למרכז הרפואי רמב"ם בחיפה היה מהיר. החיילים נשאו את מפקדם על אלונקה, מאיר שקיבל כדור בבטן, ודני שקיבל כדור בפרפק, צעד להם כחום להמריץ ברגל, מסוק, וכן רופא צבאי מוטס, שהעביר את הפצועים לבטים, אשר בו נפרשה תחנת נפגעים. לאחר כשלושת רבעי שעה נחת המסוק בבית החולים רמב"ם בחיפה סיפרו הפצועים.

בשיחה עם כתב עתיים בחיפה מאיר שרשני, הביע אלוף פיקוד הצפון שביעות רצון מהפעולה ואמר, כי צה"ל ימשיך ויפעל להגנה על הישובים שלאורך הגבול בכל השיטות.

האלוף הוסיף, כי המחבלים שהרגו נשאו עמהם כלי נשק, תחמושת ומסמכיות, שהיה בהם כדי להצביע על יעדיה ומטרותיה. שהיה בהם די כדי לבצע פיגוע בהם. בכליהם של המחבלים גם נמצאו כרוזים או אמצעים אחרים, שהיה בהם כדי להצביע על יעדיה ומטרותיה של החוליה" — אמר האלוף.

הפגנות האחד במאי נערכו ללא ההסתדרות והמערך

אלפים צעדו אתמול בהפגנת 1 במאי של מפ"ם ותנועה רייצ בחיפה.

בתהלוכה השתתפו ראשי מפ"ם וחברי הכנסת רן כהן, ויוסי שריד מר"צ. ההפגנה נערכה תחת הסיסמא „תנו לעבוד בארץ הזאת", ובה נישאו כרזות האומרות: „לעבוד זה כבוד", פועלי הייצור — התמכן של המדינה", „כן — לפיתוח, לא לסיפוח", „הממשלה מדברת על צמיחה ועושה אבטלה", „לחם ועבודה — אין זו אגדה" ו„למען אחווה יהודית־ערבית". בין המפגינים נראו בני מיעוטים רבים.

בעצרת שנערכה בתום ההפגנה קרא ח"כ רן כהן למזכיר מועצת פועלי חיפה משה ורטמן להתפטר עקב הכשלון החרוץ שנחלה ההסתדרות במאבק בתשלובא „אתא", במספנות ישראל וב„וולקן".

ח"כ חייקה גרוסמן אמרה, כי התרועה כנגד כה שכינתה „שטיפת המוח של אזרחי ישראל".

ראש עיריית חיפה אריה גוראל, וכן המערך בחיפה, לא נטלו חלק בהפגנת ה־1 במאי.

ההפגנה המרכזית של חד"ש (רק"ח) לרגל ה־1 במאי התקיימה בתל־אביב. ההפגנה שבה השתתפו בני נוער ערבים עברה, דרך רחוב דיזינגוף והסתיימה בכיכר מלכי ישראל. הפגנות דומות התקיימו בחיפה, נצרת, אום־אל־פחם ובגליל המערבי.

האחד במאי במוסקווה בצל האסון הגרעיני

מוסקווה, (עיר—סוכ) —רבבות פועלים צעדו אתמול בכיכר האדומה של מוסקווה ובעריים אחרות בברית המועצות במסגרת חגיגות ה־1 במאי, שבהן לא הוזכר כלל האסון הגרעיני בצ'רנובל.

מנהיג הקרמלין מיכאל גורבצ'וב ניצב על פיסגת המאוזולאום של לנין כדי לסקור את המצעד שבו נשאו צועדים סיסמאות שהאשימו דווקא את ארה"ב ב„טירוף גרעיני".

אווירה חגיגית שררה בחגיגות במוסקווה, וסטודנטים מצפון אמריקה ומערב אירופה שהגיעו לימוסקווה מקייב, 130 ק"מ מדרום לצ'רנוביל, מסרו כי בקייב התנהלו ההכנות לחגיגות ה־1 במאי בצורה נורמלית, עד לרגע האחרון.

ברית המועצות מזימה שמועות על החלפת נשיא אפגניסטן

איסלמבד (סוכ) — נשיא אפגניסטן, בברק קרמל, חזר בשעות אתמול אחה"צ לקבול בירת אפגניסטאן לאחר שהייה של חודש ימים בבריה"מ — על כך מסר רדיו קבול שידורו נקלט באיסלמבד.

הנשיא קרמל יצא ב־30 במרס למוסקבה, לביקור שהוגדר אז כ„קצר ובלתי רישמי". לאחר ששהייתו במוסקבה התמשכה, הוא נעדר אף ב־27 באפריל מן הטקסים לציון מלאת 8 שנים למהפיכה האפגנית, החלו להלך בקבול שמועות כי אבד חינו בעיני הרוסים, וכי הקרמלין עומד להחליפו באישיות אחרת.

כדי לשים קץ לשמועות אלה. הדיש אתמול רדיו קבול כי בנמל התעופה קיבלו את פני קרמל שגריר בריה"מ וכל חברי הפוליטביורו של המפלגה הקומוניסטית האפגנית.

„וישם כתר מלכות"

בנו של השאה האירני המנוח, רזא פאהלוי, הודיע כי הוא עומד לשאת אישה צעירה אירנית, בראיון ששודר ברדיו לוכסמבורג. רזא פאהלוי הוסיף כי נישואין אלה לא ימנעו בעדו מלהמשיך במאבקו לשוב לכס המלכות האירני.

המלך פיזר את הפרלמנט בתאילנד

מלך תאילנד פיזר אמש את הפרלמנט וקרא לעריכת בחירות כלליות ב־27 ביולי. המלך הודיע על פיזור הפרלמנט לאחר שממשלת הקואליציה נכשלה בהצבעה שנגעה לנושא כלכלי חיוני.

מטען צד

(סוף בעמוד 2)

תעבו סריקות נרחבות, לאיתור מפעילי מטען הגולה. אזור הגבול באיזור למשך 4 שעות, בהן נערכו הסריקות. טרם נמסר על מעצרים.

בקבוק תבערה הושלך, ביום ד' בלילה לעבר ביתו של תושב מחנה הפליטים שאטי בעזה, איש לא נפגע והדליקה שפרצה בבית כובתה.

בקבוק התבערה הושלך בשעה 9, התפוצץ והתלקח, וכתוצאה מכך אחזו להבות את הבית. הדיירים הצליחו לכבות את האש, ואיש לא נפגע.

כוחות הבטחון פתחו בחקירה, ר טרם נעצרו חשודים.

ועידת „בני עקיבא"

(סוף מעמוד ראשון)

מאבק בפתח־תקוה שיש בו משום זריעת ניכור איבה לתורת ישראל ופגיעה באחדות האומה.

✶ הוועידה רואה בחומרה רבה את ההתקפות שליחות הרסן של גורמים בתנועה החרדית כלפי הציבור הדתי לאומי ומנהיגיו, וגונה בכל תוקף אליבות מילולית ופיזית שבאה בביטוי בשם דת ישראל. הוועידה מביעה דאגה עמוקה מהמציאות הקודרת, אותה תיאר נשיא המדינה בדברי ברכתו לוועידה, לאמור: גילויים נוראים של אליבות וקנאות משני הצדדים. כצד אחד אליבות פרועה ומבוערת, כביכול, בשם שמים, ומצד שני הופעות מתפירות של צבאה לדת, ביזוי קודשי ישראל ואף מעשים הגובלים באנטישמיות מתוך בית.

✶ בנושא היחסים שבין יהודים וערבים מאמצת הוועידה את אימרת חז"ל, לאמור: „חביב אדם שנברא בצלם" ומכאן החובה לשאוף ולפעול לטובת כל אדם. הוועידה קובעת כי מתוך מרעצת לבעיה הדמוגרפית של ציבור גדול שאינו יהודי החי בארץ ישראל, תתמודד התנועה מבחינה חינוכית ומעשית עם בעיה זו על פי התפיסה הציונית הדתית.

✶ באשר למצב הבטחוני קובעת הוועידה, כי הממשלה חייבת לדאוג לביטחון מירבי לכל אזרחי ישראל ותושביה תוך נקיטת אמצעים ועונשים שירתיעו כל מחבל ומתנכל. בכל מקרה, קובעת הוועידה, הביטחון והענשת המחבלים היא אך ורק בסמכות השלטונות המוסמכים וכי אין להסכים עם כל צורה שהיא של לקיחת החוק בידיים.

✶ בהחלטה אחרת קובעת הוועידה כי פעילים ומדריכים שבאופן קיצוני תפיסתם אינה עולה בקנה אחד עם דרכה של התנועה — לא יורשו לשאת בתפקידי חינוך והדרכה מטעם התנועה.

ביהמ"ש קיבל כראיות את הודאות הנאשמים ברצח דפנה כרמון

בית המשפט המחוזי בחיפה קיבל אתמול כראיה קבילות את ההודעות והשחזורים של הנאשמים בפרשת רצח הנערה הדתית דפנה כרמון, שנמצאה מאונסת בעת ובבנין שלום הגליל.

כתב עת"ים בחוזה מאיר שושני מוסר, כי השופטים יוסף מרגלית, ד"ר דן וייז ויוסף זהבי החליטו כך לאחר משפט זוטא ממושך, שבו העלו סניגוריה של הנאשמים שורה של טענות־פסול.

הנאשמים הם האחים מחמד סאלח סביחי (30) וכאמל סביחי (26) משכונת הבדואים ליד הכפר שפיה, ושאולי אברהים סביחי (28) ואחמד מוייאב בן כותי (31) מכפר אל־עיין שבמורדות שכונת דניה. שני האחרונים הורשעו יחד עם שלושה אחרים תושבי הכפר סכנין שבגליל ברצח הנער דני בן דויל ובידוע על בך למאסר עולם. הארבעה מואשמים כי, חטפו בליל 11.6.82 את דפנה כרמון ז"ל שחזרה בדרכה לבית הוריה ברחוב מוריה שעל הכרמל. הצעירה הוכנסה בכוח לרכב נהוג בידי הנאשם כאסה, הוסעה לאיזור יערות הכרמל במבואות קיבוץ בית־אורן, שם נאנסה ע"י הארבעה בזה אחר זה, שרפו אותה בסכין, היכו אותה במוט ברזל, באבנים ומקלות והשליכו את גופתה הערומה במעבר היער.

סנגורי הנאשמים עו"ד כאמל קאסם, מוסטפא לידאוי ויהושע רדבין העלו בפני בית המשפט שורה של טענות־פסול, בטענה כי הנאשמים מסרו ההודאה לחוקריהם רק בגלל חלק בשיחזורים תחת לחץ ב"פיזיות ועינויים. סנגורו של האשם אחמד כותלי טען, כי שולחו נפל קורבן לתחבולות פיתוי של חוקריו, שהבטיחו לו מאסר של עד מדינה.

השופטים ציינו בהחלטתם, כי יש לקבל את ההודעות והשיחזורים של הנאשמים אך הוסיפו כי בית המשפט יבחן מחדש בתום שמיעת המשפט נושא בשאלת המשקל שיש לתת להודאות ולמשמעותן המפלילה.

מגמה מעורבת במניות

מאת מרדכי זפט

בעוד הבורסה בניו־יורק מורצפת בהיצעים ובירידות והבורסה דאו־ג'ונס הולך ופוחת (אף שאתמול כבר היתה רגיעה מסוימת במסחר שם), בעקבות התאכון בקיים שבציבורה — המסחר בבורסה לניירות ערך בת"א הוסיף להתנהל כרגיל תוך צמצום במחזור. זה הסתכם בכ־5.5 מיליון ש"ח. הלק מהקיפות במחזור ניתן להסביר בכך שעובדי בנק הפועלים לא עבדו אתמול כך שנציגי הבנק וקרנות הנאמנות שבשליטתו לא השתתפו כלל במסחר. מובן שבה"גשר" האווירה השוהנה בקרב הפעילים תרמו לרגיעה.

שערי המניות

המניה	השער	השינוי בנקי	ב־%
אי.די.בי.	80500	−800	−1.0
איגוד	59500	−600	−1.0
דיסקונט א'	102200	−800	−0.8
מזרחי	32980	−300	−0.9
ספנות 0.1	1163	−21	−1.8
פרולים	54680 *		
כלל	138500	−3040	−2.2
בליל	34800	+250	+0.7
מיכון 1.0	46630 *		
הבינלאומי	3500 *		
פי.בי.	3480 *		
אהנים	10800 *		
לאו' השי' ש	4190 *		
פית' השי' ש	1000	−35	−3.4
משכן ש	2150	+150	+7.5
עצמאות	5500 *		
טפחו' רג' ש	10800	−500	−4.4
מירב	3575 *		
שלטון	352	+11	+3.2
לאו' תעשי' ש	4380	−140	−3.1
הסנה ש	475 *		
הפניקס 0.1	1484	+35	+2.4
סקורפיוס	2310	−50	−2.1
ציון 5.0	4250	+100	+2.4
דלק ש	5040	−160	−3.1
הראל 1.0	2227	+106	ק'י
שופרסל א'	4500 *		
אזורים	5440	+220	+4.2
אפריקה 1.0	24800	−800	−3.1
דנקנר 1.0	3950	+60	+1.5
נכסים	2545	−35	−1.4
גב־ים 0.5	2199 *		
הכשר הישי' ש	44200 *		
ישפרו	2550 *		
ישרס	13650	+650	+5.0
רסקו מ"ר	5612	+267	ק'י
א ג ן	17604	−1956	−10.0
אורדן 0.1	10850 *		
אי.פי.	813 *		
אלקו 0.25 ש	2730	+130	+5.0
אלקטרה 0.5	5850	+60	+1.0
דשנים 0.5	1635	−30	−1.8
כבלים ש	12730	−670	מ'ו
קופסי פח 1.0	897 *		
חיפה כימיקל'	840	−10	−1.2
סבצ ש	52000 *		
כלל אלקטרו'	2620	+20	+0.8
לידידה 0.4	940	−25	−2.6
ים־המלח	14550 *		
מפעלי־נייר	173700	−200	−0.1
פטרוכימים	496	+10	+2.1
נחושתן 0.5	7021	+11	+0.2
פוליגון	6269 *		
פרומאדרום	11911	+356	+3.1
אי.די.בי. פית'	3560	−40	−1.1
אלרון ש	2450	+50	+2.1
חב' לישר' 1.0	6000	−270	−4.3
אמפא	13420	+990	+8.0
דאנ' השי' ש	2061 *		
פועלים השי' ש	4500	+210	+4.9
כליל השקעות	4270	+240	+6.0
ירדן	3400	+10	+0.3
מזרחי השי' ש	9800	−52	−0.5
כלל בדלין	342	+9	+2.7
כלל תעשיות	1230	−35	−2.8
עוז 0.5	1199 *		
פכה 0.5	4370 *		
פריון	2660 *		
פז נפט	12500	−200	−1.6

* ללא שינוי

אתמול בבורסה

במהלך המסחר אתמול נקבעו 150 עליות, 121 ירידות ו־128 ני"ע נסחרו ללא שינוי בשער. בכלל, המגמה הכללית היתה מעורבת עם תנודות עד 5% כאשר במניות ה"כבדות" היו בד"כ ירידות עד 1.5 אחוז. גם במניות הבנקים שבהסדר היו ירידות קלות.

בקרנות הנאמנות המתמחות במניות היתה צבירה של 2.5 מליון ש"ח ובקרנות הסולידיות — 3 מליון ש"ח.

לאגרות החוב הצמודות למדד היה ביקוש גדול מאוד של למעלה מ־15 מליון ש"ח. ב"ארבלי" היו תנודות קלות לשני הכיוונים. ב"שגיא" עליות עד אחוז, בצמודי ה־80% תנודות לשני הכיוונים ובצמודי ה־90% ירידות קלות. בנסחרות בבטח"ח היו תנודות עד 1.5%.

קרנות הנאמנות של בנק הפועלים (בניהול "הפעלים" ו"להקי") גייסו בחודש אפריל תעודות השתתפות בסכום ניכר של 38 מליון ש"ח. עיקר הגיוס היה בקרן הנאמנות "חץ" שגייסה כ־20 מליון ש"ח.

מועדים בבורסה

— 4.5

אפריקה ישראל — מסחר בזכויות.

ציקלון — מסחר בזכויות.

— 7.5

אזורים — אקס הטבה 750%.

— 12.5

כלל סחר — אקס הטבה 500%.

— 13—14.5

הבורסה סגורה (יום הזכרון ויום העצמאות).

הוגש על ידי: — בנק המזרחי המאוחד בע"מ

בית חולים "ביקור חולים" חוגג מלאת 160 שנה לקיומו

בית החולים "ביקור חולים" חוגג השנה 160 שנה להיווסדו. ההתחלה היתה צנועה, בין קסן וצנוע בין סימטאות העיר העתיקה. לאט לאט הלך והתרחב עד שהיה לבית חולים מפורסם, שהגיש שירותיו לתושבי העיר העתיקה. פעילותו הרפואית נמשכה עד לפינוי הרובע היהודי ופרוץ מלחמת השחרור. אך כבר בשנת 1925, במקביל לפעילות ביה"ח בעיר העתיקה, נוסד בית חולים חדש בעיר החדשה, ברחוב שטראוס במרכז ירושלים. מאז ועד היום מגיש בית החולים את שירותיו הרפואיים לתושבי ירושלים ויישובי הסביבה. עקב מיקומו במרכז העיר הוא ממלא תפקיד רב משמעות בהגשת שירותי רפואה, ביחוד בעיתות חירום.

לרגל חגיגות היובל ייערך "דינר" בכנסת ביום ה', בניסן בהשתתפות נשיא המדינה, חיים הרצוג, הרבנים הראשיים, שר הבריאות, מרדכי גור, ואישי ציבור. האירוע המרכזי הזה יהיה חלק מהכנס השנתי של ידידי בית החולים.

השוואת התמיכה

בהזדמנות זאת שבו מנהלי בית החולים על דרישתם מהממשלה ומההסתדרות, להשוות את התמיכה בבית החולים ביקור חולים לזו הניתנת ליתר בתי החולים הציבוריים. זאת משום שלטענתם אין למוסד זה עורף ציבורי חזק כמו שיש לבתי החולים האחרים. הנהלת בית החולים מבקשת ממשרד הבריאות השתתפות ריאלית בתקציב בית החולים ביחס למספר המיטות בביה"ח לבין כל המיטות הציבוריות בירושלים.

לפי סטטיסטיקה מוסמכת, שעורה התמיכה בביקור חולים לפחות ב־10 אחוז ממה שניתנת לבתי החולים האחרים, כגון הדסה ושערי צדק. מנהלו האדמיניסטרטיבי של בית החולים, יוסף שם, דורש לתקן את המעוות. הסיבה שבתי החולים יש יותר גרעונות, אין בה משום משובה לדרישה. שכן ביתר בתי החולים תנאי העבודה טובים יותר, והשכר גבוה יותר, ויוצא, לפיכך, שהוצאות נשכרו. לביקור חולים יש היום 194 מיטות, 19 אחוז מכלל המיטות הציבוריות בירושלים.

בבית החולים ביקור חולים מספר מחלקות שהן הגדולות ביותר בירושלים, לבנן המחלקה הקרדיולוגית, שיצאו לה מוניטין בכל הארץ, המחלקה לאף אוזן גרון. גם מחלקת יולדות בבית החולים הזה היא מן הגדולות בעיר, יש בה 52 מיטות. בזמן האחרון נאלצו לדחות יולדות מחוסר מקום. במחלקה קיימת גם יחידה לפגים. המחלקה הגניקולוגית — נמצאת בתפוסה של 200 אחוז. אחרי שנים שלא הופעלה מטעמי חיסכון המחלקה הנוירולוגית, ביקש וקיבל בית החולים רשיון מחודש להפעילה. בשעתו נסגרה המחלקה משום קירבתה לבית החולים הדסה. המחלקה מנוהלת על ידי פרופ' זלץ, בעל פרס ישראל ויקיר ירושלים. במצב הבטחוני היום יש צורך חיוני במחלקה נוירולוגית במרכז העיר למקרי חירום. במחלקה הפנימית בבית החולים יש 38 מיטות, ובה יחידה מיוחדת לטיפול נמרץ בשיתוף. כמו כן קיים בבית החולים מכון לרפואה גרעינית, מכון לבדיקות, שמיעה, עם ציוד חדשני.

הבעיה — צפיפות וחוסר מקום

זהו בית חולים מודרני, עם כל השירותים. בעייתו היא צפיפות וחוסר מקום.

בשעתו, אחרי שהועבר מהר הצופים, שכן בית החולים "הדסה" בבנייני שממול "ביקור חולים". כאשר ביה"ח הדסה עבר לעין כרם, דרש ביקור חולים לקבל את המבנה, הנמצא ממולו. שנים רבות ארך המו"מ עד שקיבל את הקומות הראשונות בלבד. הקומה השלישית נשארה בידי "הדסה" שמקיימת בו מכון לדיאליזה. הדרישה של ביקור חולים לקבל גם קומה זו כדי לפתור בעיית הצפיפות בביה"ח — לא נענתה עד היום, למרות התערבותם של גורמים בכירים. חולים ממשיכים לשכב בפרוזדורים מחוסר מקום במחלקות.

בית החולים מחפש גם תורמים לקידום ענייניו. תורם שלא שמו נקראת המחלקה הקרדיולוגית, מר אלכסנדר הירדן, נתן דחיפה גדולה לקידומו של בית החולים בעידן המודרני. חדר המיון של בית החולים נותן טיפול לתיירים, 24 שעות ביממה. ציוד חדיש הותקן במחלקת הרנטגן של בית החולים. הנהלת בית החולים מעניקה "מענק כספי" ליולדות אשר זו להן הלידה העשירית. בעקבות תרומה שנתקבלה למטרה זו, יינתן המענק גם ללידה התשיעית.

המעון השלומי לילדים עבר שנה למקום חדש ברחוב ישעיהו. במעון זה מקבלים טיפול ילדים עם הפרעות. בתפקוד המוח שאינם יכולים לבקר בגני ילדים רגילים. שיטת הטיפול בגן זה מהווה גישה חדשה בתחום זה, שהוכיחה את עצמה. מעון זה הוא בין המובילים בארץ ביצירת משחקים והדומים, המותאמים לצרכים של תינוקות וילדים חריגים בגיל הרך, ובפיתוח שימושי מחשב כאמצעי תקשורת לילדים עם הפרעות מוחיות.

י. א.

מעצרו של משה שטרן הוארך עד תום ההליכים

מאת דוד פרידמן, כתב עתים

בית המשפט המחוזי בירושלים האריך אתמול את מעצרו של משה שטרן, המואשם בפרשת העקילות בבנק צפון אמריקה, עד תום ההליכים המשפטיים נגדו.

הדיון בבקשת המדינה להאריך את מעצרו של הנאשם הוצמת בפרשה הדסה מונסה, ייערך בשבוע הבא.

הדסה מונסה ישבה לצדו של משה שטרן, על ספסל הנאשמים באולם בית המשפט. השניים לא החליפו ביניהם אף לא מבט. שטרן, חיוור ביותר, הגיע לאולם מלווה בשוטר.

סניגורו של משה שטרן עו"ד דן שיינמן הסכים להארכת מעצרו של מרשו עד תום ההליכים המשפטיים, הוא ביקש מהשופט להורות לשירות בתי הסוהר לשפר את תנאי מעצרו, כך שיוכל למוד את חומר הראיות נגדו. "שטרן מצוי בחדר אחד עם שמונה צעירים נוספים, שני מבשירי דרדין פרעלים בחדר רוב הזמן, לו מקום לאחסן את חומר הראיות הדרוך היחידה שילמד את התומר הוא במועדון בית המעצר" — הציג עו"ד שיינמן.

השופט עזרא הדיה הבי"ע משאלה בהחלטתו, שלשלטונות בתי־המעצר ישנו כמיטב יכולתם לאפשר לשטרן לעיין בחומר הראיות בתנאים סבירים. ב"כ המדינה הצהיר לפרוטוקול כי כבר ביקש זאת משלטונות בית המעצר.

סניגורה של הדסה מונסה עו"ד מיכאל קירש ביקש לדחות את הדיון בבקשת המעצר, כדי שיוכל ללמוד את התומר.

בדחות בקשת התובע עו"ד שמעון דולן, לטעון בעניינה של הדסה מונסה כבר בישיבה הוו של בית המשפט.

קצין צה"ל זכה בתביעת פיצויים נגד שוטר וקצין משטרה שתקפוהו

קצין צה"ל סרן גד בשירי, אשר תבע שוטר וקצין משטרה על כי תקפוהו על לא עוול בכפו, זכה בפיצויים בבית משפט השלום בבאר־שבע.

הפרשה החלה לפני יותר משנתיים, כאשר סרן בשירי נעצר על ידי סיור משטרתי בשעת לילה מאוחרת ברחובות באר־שבע. קצין צה"ל טען לאחר מכן, כי רב־שוטר ברנרד ברמי היכה אותו והגג כליפיו באלימות וכי גם מפקח ניסים דבורה, שהוזעק על ידי שוטרי הסיור נהג כלפיו באלימות.

השניים הובאו לדין בפני בית הדין המשמעתי של המשטרה, אשר זיכה את מפקח דבורה מעבירות אלימות, ואילו דינו של ברמי כלל לא התקיים מאחר שהוא התפטר מן השירות במשטרה.

סרן גד בשירי לא השלים עם קיום זה של הפרשה ופנה בתביעת פיצויים לבית משפט השלום בבאר שבע. השופט ידין סימור אישר הסכם פשרה שהושג בין הצדדים, בו נאמר בין היתר: "הנתבע ניסים דבורה, מבלי להכיר באחריותו לנסיבות נשוא התביעה — מצטער על שנגרמו הנפש והכאב שנגרמו לתובע סרן בשירי". קצין המשטרה אשר התפטר אף הוא בינתיים מן השירות, הסכים במסגרת הפשרה לפצות את סרן בשירי ב־500 ש"ח.

המפלגה הדתית הלאומית המזרחי — הפועל המזרחי — סניף ת"א, אחד־העם 108

ועדת הבחירות לועידה השישית ולמועצת הסניף

הודעה

הננו להודיע, כי חברי ועדת הבחירות לועידה הששית ולמועצת הסניף יקבלו את טפסי המועמדים בצרוף מכתב תמיכה של 25 תומכים שהתפקדו והנמצאים ברשימת הבוחרים בימים ראשון־שני כ"ה ו־כ"ו ניסן תשמ"ו (4־5.5.86), בין השעות 16.00—21.00 במשרדי הסניף.

נא לדייק

עו"ד משה אורנשטיין

יו"ר ועדת הבחירות

המפלגה הדתית הלאומית המזרחי —

חברת ש' מירון ושות' שרברבות בע"מ (בפירוק מרצון)

הודעה

על קיום אסיפת נושים

ניתנת בזה הודעה, כי אסיפת נושים של החברה תתקיים ביום 1.5.86, בשעה 11.00 במשרדי החברה דרך עכו 9, קרית מוצקין.

מירון שמעיהו

מנהל

בירורים לקראת הוועידה

(סוף מעמוד 4)

לוויים בהבנה, בדרכי נועם אמיתיות (לא בהטפה, לא בשמן זית, לא בהתכתה), לא בהפרדה ולא בהתגרות.

מכל השאלות של דיון זה, נהי, לדעתי, הקשה והמתכללת ביותר, משום שהדינמיקה של הציבור הדתי, גם זה הציוני, למרות מס־השפתיים (אין זה יותר מסם שפתיים) שהוא מפזר בדמות סיסמאות של אהבת־ישראל, אחדות־ישראל וכלל־ישראל, בשטח מעמיק הניכור — וזאת לא רק בין דתיים לחילוניים, כי־אם גם בין הדתיים לבין עצמם כשהתופעה הבולטת ביותר הוא הקמת מסגרות חינוך דתיות המסגרות תורתיות, המבצרות מסגרות במסגרית כלל צהלילית, ותופעות דומות. כל אלה, אגב, עוכות לניכוי — ואף לפירוד — של הישיבות, הן התיכוניות והן הגבוהות, של המסגרת הדתית לאומית. דשאלה ד'.

תשוב, בראשית התשובה, לנפש את אגדת "השותפית ההיסטורית" בין הפועל המזרחי לתנועה־העבודה קרי מפא"י. היתה עבודות, לא שותפות. הפועל המזרחי של שנות השלושים, הארבעים, והחמישים היתה מפלגה משועבדת, בעלת רגשות נחיתות וחוסרת ישע מלבד התפקיד שהועידה לעצמה להשיג השגים דתיים.

הפרישה מהשתכשכות באינטרסים של מקוואות, פרי הלחץ מלמטה של דורות בוגרי בני־עקיבא והישיבות התיכוניות, היתה, על־כן, יציאה לעצמאות ולא פירוק שותפות.

הקואליציה עם הליכוד היתה אמורה לזקוף לראשונה את קומתה של המפד"ל: ניתנו לה, לראשונה, תפקידים ממלכתיים מן השורה הראשונה, והיא נקראה להשתתף, כשווה בין שווים, בהכרעות לאומיות היסטוריות מן החשובות ביותר.

הלם האחריות הכביד עליה, על המפד"ל, והיא יצאה מהלום זה בשן ועין, ראה תוצאות שתי מערכות הבחירות האחרונות.

מפלגה עצמאית אינה יכולה לשאול את עצמה כיצד "לחזור לשותפות", חייגו לאבוד מחודש של העצמאות. בעידנוו — "זהו איבוד לדעת".

מפלגת העבודה דוהלת עתה שאלה, גם ללא ד"ש ומפ"ם, פרס מכריע על עם פלשתינאי, על כל המשתמע מכך, ובוטרוס ראלי הוא כוכב ועידת המפלגה.

הליכוד קרוע ושסוע וכוחו, כמוביל המחנה הלאומי, נחלש. הפעמונים מצלצלים עתה למפלגה בעלת שורשים, אמינה ונאמנה.

הדגש הוא על אמינה ונאמנה. אלו היו חסרים למפד"ל בשנים האחרונות ועל כך היא נענשה קשות. שיקום האמינות והנאמנות היא משימה רותנית קשה. ארגון מחדש, יעיל ככל שיהיה, לא יוכל להיות תחליף להשבת האמון הבסיסי.

ישיבה־אוניברסיטה

(סוף מעמוד 3)

בני תורה ותלמידי חכמים. בפעם הראשונה, בחג הסמיכה, השנה, הוענק תואר "חבר" לשני אנשי מקצוע צעירים, רופא (הנמצא כעת בארץ) ועו"ד דין.

התוכנית לתואר "חבר" הוא פרי מחשבתו של הרב לם. המועמד לתואר זה לומד שנה אחת כמו תלמיד לרבנות לפני שהוא יוצא את הישיבה לאוניברסיטה ללמוד רפואה, משפטים וכו'. הוא ממשיך ללמוד בהדרכת ראש הישיבה בזמן שהוא כתוכה במקצועו. בסיומו, הוא נבחן או מגיש עבודה עצמאית. המטרה ברורה: יהדות ארצות הברית תוכל להתקיים בסביבה שיש בה כל הגונים להתבוללות רק אם יהיו לה כהנים ופרנסים תלמידי חכמים, יותר ממאה איש כבר למדו בתכנית.

הגישה הזאת מוכירה את הקשר המיוחד בין הישיבה ותלמידיה למדינת ישראל. יותר ממאה רבנים ו־500 מסיימי האוניברסיטה נמצאים בארץ. "כולל גרוס" של הישיבה נמצא בגבעת מרדכי בירושלים. תלמידי הישיבה עומדים במרכז כל פעולה ציבורית בעד המדינה ויהדות רוסיה. במלחמת ששת הימים מהרו תלמידי הישיבה לנסוע התנדבות ואחרים התגייסו לשרת את המדינה במקומות מגוריהם.

כל הלימנים מעידים שהעתיד לא יבייש את העבר. בחג הסמיכה היו ארבע משפחות של דור שלישי של רבנים. במקופה הקצרה יחסית של נשיאותו של הרב לם, הצליח המוסד להתגבר על המשבר הכספי הקשה שאיים על קיומה של הישיבה. מספר התלמידים הולך וגדל. בהתחלת שנת הלימודים האחרונה לא היה די מיטות בפנימיות לקלוט את כל התלמידים שבקשו להכנס. הרב לם יוזם תכניות חדשות והצליח לאסוף סביב הישיבה עסקנים ותורמים חשובים.

התגיגות של יובל המאה מפגינות בטחון עצמי של ימי נוער רעננים. ההצלחה של העבר היא ציון דרך לעתיד. ישיבת רבינו יצחק אלחנן ממשיכה להיות דלב והמרכז של האוניברסיטה ומקרינה מתורתה על כל הבנין המפואר. האוניברסיטה מתכננת מסלולים חדשים ומשפרת את המחזורים הוותיקים. אלה כושכים תלמידים נוספים לישיבה ולכתי ספר למודי יהדות.

השני העבר המרשימים הם בסיס ויסוד מוצק להתמודדות עם היצדים והאתגרים הניצבים בפני המוסד הגדול והוותיק.

בשולי אירועים

(סוף מעמוד 3)

אין בו שום גילוי מהותי שלא היה ידוע קודם לכן.

הבעיה היתה הסקת מסקנות נכונות. מה היתה עושה ממשלה חוקה ונבונה? מעבר לספקולציות פוליטיות, היא היתה מוסכת את הנוגעים בדבר והדואה מסבירה להם כי תוך זמן סביר יש צורך שבבנקים תהיינה הנהלות חדשות. אין צורך, בדרך כלל, בעריפת ראשים בכיכר העיר. יש מהבנקאים המכובדים אשר בלאו הכי הגיע זמנם לצאת לפנסיה. אחרים יפרשו. לגבי ממלאי התפקידים מרכזיים במערכת הממלכתית, יש מועדי סיום מהנות קבועים, ואם מתכוונים לבחון, מקדימים אותם. ממשלה בריאה היתה בכל מקרה מתליפה מיוזמתה את שר האוצר בנסיבות שנוצרו אז. בדרך זו היו מתוכים את הדברים. בדיקה פנימית היתה מוכילה גם למספר מימצאים פליליים, אשר מן הדין היה להעבירם לסדר המשפט, בדרך משולבת היו מחוכים את הדברים בתוך פרק זמן סביר. מערכת הבנקאות היתה משתקמת, והאישים המעורבים בפרשה היו נושאים את מקומם.

בשיטה של הוועדות עסקו בנושא שנתיים ר' תצי. הבנקאות והמשק הוסיפו להיפגע. במוצר של דבר יקה זמן רב של אשר יחבצו ההמלצות הקבוצתיות, ואילו הקביעות האישיות רק מגבירות את המחלוקת, כאשר בציבור הולכות ומתרבות הדעות כי המלצות הוועדה אינן קולעות לצדק. רבים ושובים גורסים, כי הוועדה מסלה אנשים לכל ימי חייהם מתוך ניצול מסרן של מסקנויות. מה גם שמסילה זו נעשתה בלי שתהיה אפשרות ערעור.

לכן אפשר כי שיטה זו של ועדת חקירה הגיעה לפשיטת רגל: יש מסכויות למינהל, ויש נושאים שעניינם בית המשפט. הדרג הנבחר שרק לשיפוט העם. מקרים מיוחדים במינם — מלחמות לאומיות והסטוריות — ראויים לבדיקה בוועדה. גם אז יש לתחום סמכויותיה בקביעת שבוחות. אבל שיטה "ועדת בייסקי" ספק אם יש לה מקום עוד בנושאים מסוג זה שעסקה בו.

בתנועה

במועדון רמת אביב, רח' ברודצקי 33 שעור במסכת־חולין מפי הרב מ. אהרוני בשבת בבוקר.

במ־עדון קרית שלום בליל שבת ב־8 בדף היומי מפי הרב י. שולמן. בבוקר ב־11 בפרשת השבוע — מר י. פישמן, ב־12 במסכת מגילה — הרב סגל ושעור בדף יומי — הרב ש. שולמן. ב־4 מסיבת עונג שבת על פרשת השבוע ירצה י. שולמן.

בביהכנ"ס עולי אפגניסטן בכפר שלם א' שעור תורה — הה' מאיר רבי.

בביהכנ"ס שבת אחים רמת ישראל ב־4.30 שעור בהלכה — הרב מ. מזרחי.

במועדון רמת ישראל רח' דם המכבים 19 שעור בפרשת השבוע ב־2.30 שעור בגמרא ב־3.30 — מר אהרנברג.

בביהכנ"ס בר אילן ב־10 שעור במסכת ביצה — הרב אפרים לנדוי.

בביהכנ"ס הפוהמי"ז בהמשך שנקין שעור במדרש רבא אחרי קבלת שבת ושעור במסכת פסחים לפני מנחה — הרב מרדכי בהרב.

בביהכנ"ס שער שמים רחוב המעפילים ב־1.30 שעור בפרשת השבוע — הרב מלאכי.

בביהכנ"ס ראשון לציון מגדל עוז לבנדה ב־2 שעור באורח חיים — הרב י. מלאכי.

בביהכנ"ס קהל חסידים רח' רדקה 20 בשעת קודשא רבה ירצה בפרשת השבוע ומעיניא דיומא הרב ש. זלמן הוכמן.

במועדון המשך שנקין שכון הפוהמ"ז מנין צעירים בבוקר ב־10.32 במסכת בבא בתרא — מרדכי סרדפר.

בביהכנ"ס הפועל המזרחי, אבן גבירול 195 אחרי התפילה בשעה 10.15 שיעורבמסכת בבא בתרא — הה' י. סילס ושעור במשנה — יוסף סילס ב־4.00.

בביהכנ"ס המרכזי שד' סמאטס 22 לאחר קבלת שבת משנה יומית ר' פנחס שינמן, ב־8 בבוקר מסכת בכורות — פ. שינמן ב־8.45 ספר התנוך — מ.י. בראון, ב־9.30 מדרש רבה — י.מ. בראון, ב־4 מסכת מגילה — ר' פנחס שינמן, דף יומי ר' מ.י. בראון, אור חיים ודברי אגדה — ר' י. ע.ב., בסעודה שלישית משנה יומית ע"י ר' פנחס שינמן.

בביהכנ"ס עבודת ישראל רח' שרת 45 בליל שבת אחרי התפילה שעור מפי הרב אברהם רינר.

בהדר יוסף בביהכנ"ס הרמב"ם רח' קהלת דרשה בשלוש סעודות מפי השבוע — יהודה הולך.

בביהכנ"ס שבבית ישעיהו אחרי התפילה בבוקר מסכת שבת — יוסף וואליך. ב־3 מדרש — י. ביטל. בשלוש סעודות בפרשת השבוע — י. ביטל.

עונג שבת ב"אהל שם" בשעה 5 אהה"צ ציונים בפרשת השבוע — הרב ש. זלמן הוכמן. שירה בציבור והנהגה — החזן משה ציטרון.

אמונה תנועת האשה הדתית לאומית — מחוז לקליטה הברית הזהנית של עולים

יום שלישי — ב־9.30 במשרדי אמונה ברח' אבן גבירול 166 ישיבת ועדת קליטה ארצית.

יום רביעי — ב־6.00 בבית־הספר הממלכתי דתי "כתר" רובע ד' ים ציון בשיתוף משרד הקליטה. דברי פתיחה, הרצאות, סרט "יציאת אתיופיה", דיון.

תל אביב

עונג שבת "אהל שם"

השבת פרשת אחרי־מות: בשעה 17.30 ירצה עו"ד גרשון גרמן על הנושא חודש אייר חודש התשועות. הרב ש. זלמן הוכמן ירצה בנושא ספירת העומר. החזן מר משה ציטרין ישמיע פרקי חזנות מברכת החודש. ההרצאה בביליו תתקיים. כנהוג, בשעה 10.30.

הרב ד"ר ש.ז. כהנא ירצה בירושלים בהיכל־שלמה, במדרשית אברהם, במועדוני מוריה ובני ברית.

בחוג הנוער הדתי

הרצאתו של יצחק מאיר חבר הנהלת הסוכנות היהודית תתקיים ביום רביעי כ"ח בניסן (7.5.86) בשעה 8.30 בערב, בבית המרכז הקהילתי של חוג הנוער הדתי רח' בן יהודה 86 ת"א. הנושא: "עם ר' מזינה על פרשת דרכים".

אזכרה מרכזית לחללי השואה

מטעם המועצה הדתית

ביום שני, אור ליום כ"ז בניסן תשמ"ו, יום הזכרון לשואה ולגבורה, תיערך בבית הכנסת הגדול, ברחוב אלנבי 118, ת"א, תפילת אזכרה מרכזית לקדושים חללי השואה היי"ד, בשעה 6.45 בערב.

דברים על השואה וחלליה הקדושים, ישא הרב הראשי הגר"י פרנקל שליט"א.

במודעות שפרסמה המועצה הדתית בכל בתי הכנסת בעיר ובלוחות המודעות, קראה לציבור להדליק נר נשמה בכל בית וכן בכל בתי הכנסת בליל יום השואה.

המועצה הדתית גם פרסמה את סדר התפילות שיש לומר ביום זה, כדלהלן: — ביום שני בערב בתפילת מעריב: 2 מזמורי תהלים ע"ט ופ"ג ולאחריהם קדיש ע"י כל הציבור.

ביום שלישי בבוקר בתפילת שחרית: לאחר "אשרי ובא לציון" — תהלים פרק פ"ג ותפילת אזכרה לחללי השואה.

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס "יבנה — נצח ישראל"

התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15, לפני התפילה, ב־7.30 שעור בתלמוד מפי הרב ישעיהו גנר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה לימוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי

(רח' החלוץ 59)

בשבת בשעה 7.00 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים: תנ"ך ובגמרא מפי הח' מנחם זמר, ובשעה 10.30 שעור בחוג רמב"ם מפי החב' יד סף קרייצר.

בית הכנסת "היכל אליהו" האשכנזי מנין צעירים — קרית־שפרינצק

התחלת התפילה בשבת ב־7 בבוקר, לאחר התפילה שיעור בפרשת השבוע.

"אתרא קדישא" מנעה הקמת בור־ספיגה למי ביוב סמוך למקווה האר"י בצפת

אנשי "אתרא קדישא" מנעו מהמועצה הדתית צפת להקים בור־ספיגה למי־ביוב סמוך למקווה האר"י, בטענה כי באיזור המקווה ישנם קברים.

ראש המועצה הדתית בצפת יונה עמר אמר, כי לא מצא לנכון להיאבק נגד אנשי ה"אתרא קדישא" למרות שאינם צודקים, לדבריו. "הם ניצחו במאבק נגד איספריה כמו מלון "גני חמה" — אמר, "אז מי אני שאלך להתווכח עמם".

בור הספיגה בעומק 6 מטרים ורוחב 3 מטרים כוסה בחול, וההשקעה הכספית בהפיכתו ירדה לטמיון.

כתוצאה מהתנגדותם של אנשי "אתרא קדישא", ממשיכים לזרום מי ביוב מכמה דירות בעיר העתיקה, אל מיקווה האר"י ומשם אל קברות הצדיקים.

כתב עתי"ם בצפון שלמה תדר מוסר, כי במהלך החפירות להקמת בור הספיגה התגלו כמה עצמות אדם. אולם אין הן, לדברי ראש המועצה הדתית, כדי להוכיח הימצאות קברים.

"יצוין, כי בכינוס החודש של בית העלמין העתיק של צפת הוקם לאחרונה מאגר־ספיגה למי הביוב של כל קרית ברסלב. מאגר זה, שנועד להזרים את מי הביוב בכוח הגרביטציה לרשת הביוב העירונית מתקלקל לעתים קרובות ומי הביוב שבו זורמים אל קברות הצדיקים בבית העלמין. תושבי השכונות הסמוכות והמבקרים בבית העלמין התריעו פעמים רבות על הקמת המאגר, אותו כינו "בכיה לדורות".

עשרת אלפים חיילי הצי של החודש בחיפה

מאת א. צבי נבעון

מפקדי אוניות הצי ... "פארגאפ" ו"אדנא"... בלשכת מ"מ ראש ה... חיפה שבעון דודיק.

קפטן דיויד סארגנט, מפקד ה"פארגאפ" וקפטן סיילוס סורבי, מפקד "אדנוס", סיפרו כי על סיפון אוניותיהם משרתים כ־500 אנשי צי, אשר ישהו בחיפה עד סוף השבוע.

הנספח הימי בשגרירות ארה"ב בישראל, ג'ירלד קקוזלנד, הודיע כי למתכנת השנה של חודש מאי, אמורות להגיע לחיפה בשאת הד מטוסים "אמריקה" ושש אוניות צי נוספות, עליהן כעשרת אלפים אנשי צי.

האורחים סירבו להתייחס לפעילות הצי בים התיכון.

"ארהו"ת" מטעם המועה"ד חיפה חידש הופעתו

מאת א. צבי גבעון

אחרי הפסקה של 4 שנים, הופיעה השנה לקראת שבת הברית מספר 30 של "ארהו"ת" מטעם המועצה הדתית בחיפה.

בשער החוברת בתיחוס יו"ר המועצה מר י. לבנת לנושא "חג הפסח ויום השבת". הרב הראשי וראב"ד בחיפה הרב שאר ישוב כהן כותב על "חג האחדות" הרב הראשי וראב"ד הרב א. בקשי דורון על "למען תספר באזני בנך — ותדעתם".

כמו כן ביחוברת מאמר של הגרי"ד סולוביצ'יק על "קודשה, טהרה צניעות".

חברי המועצה כותבים על בעיות המועצה הדתית ומציעים הצעות לשיפור.

החוברת חולקה בכל בתי הכנסת בעיר.

הוכפל התקציב לתשתית התחבורה

מאת חיים פיקרש, סופר "הצופה"

התקציב לבניית התשתית התחבורתית בישובים העירוניים, הוכפל השנה והעמיד על 4.5 מיליון דולר לעומת 2.5 מיליון דולר אשתקד.

המינהל לבטיחות בדרכים פרצל באחרונה יחד עם כמה ישובים עירוניים לזירוז הקמת גשרים להולכי רגל בתל־אביב, ירושלים, קרית־שמונה, הישוב בקעה אל גרביה בואדי ערה ועוד. בחלק מהערים הושלמה כבר בניית הגשרים.

פרויקט אחר המתבצע בישובים עירוניים — קביעת פסי האטה המביאים את הנוהגים להאט מהירותם. פסים כאלה כבר נקבעו בשיכון וכן במספר שכונות בירושלים. בדעת משרד התחבורה להרחיב את השיטה למספר רב יותר של ישובים.

"האנס האתלטי" ניסה להתאבד

"האנס האתלטי" שנתפס על ידי המשטרה לפני מספר שבועות בעת נישיון אונס, ניסה להתאבד בתאו בבית המעצר האזורי באבו־כביר.

האיש, החשוד באונס ובסידרת מעשים מגונים בכת באיזור רמת־אביב, כרך בערב החג סביב צוארו סדין והחל מהדק אותו בחוזקה.

שומר הוא שהבחין במתרחש, הסיר את הסדין מצוארו. לאיש לא נגרם כל נזק והוא לא נזק לטיפול רפואי.

שערי חליפין במט"ח

בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבעות־דולרים עד לסך 1,000 דולר וביותר המטבעות עד תוץ ליום 1.5.86, עד למחרת בשעה 12.30, לעסקות שווי 500 דולר, יהיו כמפורט להלן:

יתוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יח'	שער קניה (שקים והעברות)	שער מכירה (שקים והעברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.4668	1.4852	1.45	1.51
בריטניה	לישט"ג	1	2.2581	2.2865	2.23	2.32
גרמניה	מרק	1	0.6670	0.6754	0.65	0.69
צרפת	פרנק	1	0.2099	0.2126	0.20	0.22
הולנד	גולדן	1	0.5938	0.6013	0.58	0.61
שווייץ	פרנק	1	0.7971	0.8072	0.78	0.82
שוודיה	כתר	1	0.2084	0.2110	*0.20	*0.21
נורווגיה	כתר	1	0.2110	0.2137	*0.20	*0.22
דנמרק	כתר	1	0.1819	0.1843	0.17	0.19
פינלנד	מרק	1	0.2953	0.3000	0.28	0.31
קנדה	דולר	1	1.0636	1.0770	1.04	1.09
אוסטרליה	דולר	1	1.0810	1.0946	1.03	1.12
דרא"פ	רנד	1	0.7055	0.7144	0.69	0.73
אוסטריה	שילינג	10	0.9568	0.9688	0.94	0.98
איטליה	לירה	1,000	0.9765	0.9888	**0.92	**1.01
יפן	ין	100	0.8710	0.8819	0.86	0.90

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר

** רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 10,000 לירטות

לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער המתאים לעסקות זהב.

מגן דוד

טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — סל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים — 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קרית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קרית־גת — 051-881333, קרית־מלאכי — 055-8233, ראשון־לציון — 942333, שדרות — 051-97074, באר־שבע — 057-78333, אופקים — 923022, נתיבות — 941033, דימונה — 59333, ערד — 957222, ירוחם — 80133, מצפה־רמון — 88333, אילת — 059-72333, צפת — 067-30333.

שערים יציגים

שערים יציגים ל־1.5.86:

דולר ארה"ב	1.4763
לישט"ס	2.2698
מר"ג	0.6827
פר"צ	0.2142
פליה	0.5969
פר"ש	0.8165
כת"ש	0.2112
כת"נ	0.2142
כת"ד	0.1816
מר"פ	0.3012
דולר קנדי	1.0721
דולר אוסטרלי	1.0875
רנ"ד	0.7138
פר"ב	0.3345
שילי אוס'	0.9714
לירה איטלקית (1,000)	0.9953
ין יפאני (100)	0.8737
דינר ירדני	4.1336
לירה לבנונית	0.5905

בתי מרקחת

ירושלים — קופ"ח של ההסתדרות הלאומית, הנידם 1 224173/8.

תל־אביב — בריאות, המלך ג'ורג' 28 283731. שדה דב, האוונר 3 הבבלית ל' 428510.

פתח תקוה — הירקון, שטמפפר 24 910946.

נתניה — קופ"ח כללית, רח' ברודצקי 31 91123.

ב"ב ר"ג — אבי, תל חי 34 ר"ג 742369.

שבת

ירושלים — קופ"ח של ההסתדרות, מרפאה רוממה, רח' המ"ג 28, 523191. מוצ"ש — דוויטש, מאה שערים 83 287963.

תל־אביב — בריאות, המלך ג'ורג' 28 283731. ארלוזורוב, ארלוזורוב 76 428510. מוצ"ש — בריאות, המלך ג'ורג' 28 283731. מוצ"ש — ארלוזורוב, ארלוזורוב 76 428510.

פתח תקוה — פינסקר, רח' פינסקר 2 910505.

נתניה — פורת רח' פ"ת 76 40967.

ב"ב—ר"ג — הדסה, כצנלסון 151 ר"ג 722271.

לוח הצופה

+ בקרית משה, 3.5 לסחדרת + ארונות, מרוחות, מידי. — 052-35312.

רדיו

קול המוסיקה

06.00 "שמע ישראל"; 06.02 "צלילי בוקר"; 07.07 "בוקר טוב"; 07.30 "שחרית מוסיקלית"; 09.00 "קונצרט בוקר"; 12.05 "בחצות של גנך הקלרנית יונה אטלינגר"; 14.00 "בואי אתי אל ארמוני"; 15.00 "אולמי הקונצרטים שלנו".

מוצאי שבת

20.05 "אופרה"; 23.00 "מוסיקה קאמרית".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 "פעמי הזמרה"; 09.30 "כפגש"; 10.30 "הדייו קלי"; 11.05 רגע של עברית; 11.10 השידור היומי לבתיה"ס; 11.30 "השכלה ודעת לכל"; 12.05 "האור צינור"; 14.06 "לבת הלבן ולכל המתענין"; 15.00 "קבלת שבת"; 16.05 "עם אנשים".

מוצאי שבת

19.05 "אנתולוגיה קטנה לשירה"; 19.30 שידורים לעולים; 22.05 "שיחת חולין"; 23.05 "עכשיו ספרות".

רשת ב'

06.00 "שמע ישראל"; 06.12 "התעמלות בוקר"; 06.22 "לחקלאי"; 06.30 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר; 06.53 "אור ירוק"; 06.57 רגע של עברית; 07.00 "הבוקר הזה"; 08.05 "תתנו בסנדלים"; 09.05 "כל צבעי הרשת"; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 "שריקת פתיחה"; 13.00 "בתצי היום"; 14.06 "הכל זהב"; 15.06 "תן חיוך"; 16.05 חדשות בענייני תרבות ואמנות; 16.10 "עוד מעט שבת".

מוצאי שבת

18.06 "מפיק חי"; 18.30 "מבגרי הספורט"; 19.05 "הקול קולנוע"; 20.05 "יומן השבוע"; 21.05 "המבדילין"; 21.06 "בינתיים"; 22.05 "פרקי היום בתנ"ך"; 22.10 "מלווה מלכה"; 23.05 "עד כאן".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 "באומן מילולי"; 06.00 מבזק ידיעות; 06.05 "צלילי בוקר"; 06.30 "מוקדים עד"; 07.07 תוספת בוקר; 08.05 "בוקר טוב ישראל"; 09.05 "בילוי בצים"; 11.05 "קולה של אבא"; 12.05 "סבדלים"; 14.05 "שירי משוררים"; 15.05 "הדרך" — "תאטרון"; 16.05 "שיר בשקט בשקט".

מוצאי שבת

18.05 "שעה קלה על כלכלה"; 18.55 הודעות לחיילים; 19.05 "הה"; 20.05 "זה קורה"; 21.00 מבזק לחדשות; 21.30 "פזמונים לכולם"; 22.05 "על הדבש ועל העוקץ"; 23.05 "לילה לילה"; 23.55 "שיחת חצות"; 00.05 "ציפורי לילה"; 02.00 מבזק ידיעות; 02.05 "לא רוצים לישון"; 05.00 מבזק ידיעות; 05.05 "צלילי בוקר".

טלוויזיה

טלוויזיה לימודית

09.00 נילס הולגרסון; 09.25 פרוסות של הזהב; 09.50 הרוח בערבי הנחל; 11.10 פגישה עם ליב אולמן; 13.30 סוני רוליניס; 14.30 האוניברסיטה הפתוחה; 15.00 התפרצה האדמה; 16.00 ערב חדש.

טלוויזיה כללית

מוצאי שבת

20.00 "בידיסים"; 20.30 מבט לחדשות; 21.00 תהרות הזמר ה־31 של האירוויזיון; 23.45 "פסיקי של בקים": חדשות.

בתי חולים

יום שישי

ירושלים: שערי צדק (ילדים, פנימית); הדסה עין כרם (נשים, כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.).

ש ב ת

ירושלים: ביקור חולים (ילדים, נשים); הדסה עין כרם (פנימית, כירורגית, אורטופדית, עיניים, א.א.ג.).

תל אביב רוקח (ילדים) איכילוב (פנימית כירורגית).

נתניה: לניאדו.

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון, מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל: 336056. ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144 ★ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3. ת"ד 1148. טל: 02—234910, בערב טלפון: 02—639524 ★ סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 1. טל' 04—663628 ★ דפוס העשור בע"מ תל־אביב.

הצופה

עיתון יומי

HATZOFE DAILY

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות ולכנגנן

هكذا من الأصل

הנשיא הרצוג באזכרה לדוד אלעזר במלאת עשור לפטירתו:

האם חרב הביקורת אינה חוטאת כשמתעלמת מתרומה למדינה?

"דדו" שילם מחיר כבד. ב־ חישבי על כך, אינני יכול שלא להרהר: בכמה אמות־מידה עק־ רוניות של היינו הביקורתיים. ה־ אמנם כולנו שווים בפני החוק, אי שמא יש המשלמים מחיר כבד לאחרים? האם בכל מקרה מקפידים אנו על אותו יסוד ל־ כי לכל אדם בכל שעריך, מר־ הירים פתח וזכות להתגוננות לכפרה לשיקום שמו הטוב ו־ דמותו? האם חרב הביקורת ה־ ציבורית שלנו אינה חוטאת ל־ פרקים כאשר היא עוברת לסדר היום על מיטען זכויות לאומיות ותרומה למדינה ומוחקת אותם במחי־יד?

דברים נוקבים אלה אמר אתמול נשיא המדינה חיים הרצוג, באז־ כרה במלאות 10 שנים לפטירתו של הרמטכ"ל לשעבר רב־אלוף דוד אל־ עזר (דדו). האזכרה התקיימה בהר הרצל סמוך לקברו של רב אלוף אלעזר.

הנשיא אמר עוד, כי המלחמה הנוראה ההיא חשפה ליקויים רבים במדינת ישראל — שאננות, גבהות־ רוח ובטחון מופרז. הדרג המדיני לא השכיל למנוע את המלחמה וה־ דרג הצבאי לא חזה אותה נכונה. אולם, במבחן עמד צה"ל בגבורה צילאית בשיא תפארתו ונצחונו. ה־ תנאים שבהם פתח צה"ל במלחמה היו תנאים של הפתעה אסטרטגית מלאה. הקירבנות היו קשים ויקרים, אולם בתוך ימים אחדים נהפכה ה־ קערה על־פיה וצה"ל נמצא בעומק מצרים ובמבואות דמשק.

"במבחן העליון של כל מצביא, מבחן הלחמה, עמד דדו בהצלחה שאין למעלה ממנה. בכל מלחמה נחשפים לקויים ומיכשלות, אך מה שקובע הרי זה אחריתה של המל־ חמה ולא ראשיתה. דדו השכיל ל־ הנהיג את חילות ישראל משפל אל פיסגת הניצחון. הוא היה אדריכלה של המלחמה, שהביאה לישראל את ניצחונה הגדול ביותר. הוא היה גם קורבנה האחרון במלחמה, אשר נתר־ שה, לדאבוננו, בתודעת העם באו־ רח בלתי־שקולי".

בטקס האזכרה נכחו, לבד מבני משפחתו של דוד אלעזר גם הרמט־ כ"ל אלוף משה לוי, אלוף פיקוד ה־ מרכז אלוף אהוד ברק, אלוף יצחק מרדכי, אלופים במילואים ואחרים. את הממשלה ייצג השר חיים בר־ לב.

הנשיא הזכיר, כי שיחות שניהל דדו עם הגנרל גמאסי בקילומטר ה־101 היו המבוא שהוביל להסדרי הביניים ולהחתמת הסכמי השלום בין ישראל ומצרים. "מאז עד היום הזה לא נפל חייל אחד בגבול יש־ ראל במצרים" — הטעים הנשיא "אבל דדו לא זכה לראות את פריו המבורך של הנצחון. מציאות כפר־ ית טובה נטלה ממנו את חייו ב־ טרם עת" — דברי הנשיא הרצוג.

תפילין וכתבי קודש נדירים נשרפו בדליקה בבית האדמו"ר בפ"ת הרב פולק

שניים מבניו חולצו מחדר אפוף להבות

מאת משה לוי, כתב "הצופה" בפתח־תקווה

כתבי קודש נדירים, תפילין, בגדי אדמו"רים, חפצי קודש שקיבל הרב פולק מאביו הור־ בו הרב מבעלזו וחידושי תורה של האדמו"ר פולק נשרפו במו־ צאי שביעי של פסח, בדליקה שפרצה בחדר האורחים שבבית הרב אברהם פולק — האדמו"ר מבעלז ברחוב רוטשילד בפ"ת.

שניים מילדיו של האדמו"ר ב־ פ"ת הרב פולק, שהיו בזמן שפרצה הדליקה בחדר אפוף הלהבות ניצ־ לו.

השריפה נגרמה לכל הנראה מקצר חשמלי.

אחד הילדים היה עדיין ער כאשר פרצה השריפה והוא העיר את אחיו שישן לידו. כעבור כמה דקות אח־ זה האש בכל החדר והשניים לא יכלו לצאת. אחד הילדים הצליח לקפוץ מהחלון, אך גבאי בית ה־ כנסת השיג אותו והוציא את היל־ דים תוך סיכון נפש. אחד מהם או־ שפז בבית "השרון". מצבו הוגדר כיציב.

בקומה הראשונה של הבית קיים בית מדרש ובו ספרי תורה שניצלו בשריפה הודות לבואם המהיר של מכוניות כבוי־אש. בקומה השניה דירתו הפרטית של משפחת האד־ מו"ר פולק.

לאחר בדיקה של מכבי אש התב־ רר כי הלהבות אחזו כנראה כי תוצאה מקצר חשמלי. הכבאים עמ־ לו במשך 4 שעות לכבוי כוהלה. כל הדירה הוצפה במים.

האדמו"ר מבלעז הרב אברהם פו־ לק מסר כי בשבוע הבא תערך הלוויה לספרי הקודש, כתבי היד וזוגות התפילין שעלו בלהבות.

אנטולי שצ'רנסקי לכלואים בבתי־הסוהר בישראל: ברוסיה המאסר קשה בהרבה

— מאת חיים פיקרש, סופר "הצופה" —

מסורב העליה אנטולי־נתן שצ'רנסקי, שישב בכלא ה־ סובייטי למעלה מ־11 שנים על פעילותו הציונית, היה אתמול אורח נציב שירות בתי הסוהר בישראל גונדר רפי סויסה. הוא ביקר בבתי הכלא ברמלה, במעשיהו ובנוה־תרצה.

במהלך הביקור לא הסתיר אנטולי שצ'רנסקי את התפעלותו מהסדר והנקיון השוררים בבתי הכלא בישראל לעומת מה שקיים בברית המועצות. במיוחד משכה את תשומת לבו הפתיחות הקיימת בין אסירים וסוהרים.

בין השאר התעכב האורח ליד תאו של "איוואן האיום". ה־ נמצא באגף השמור ביותר בכלא איילון. השניים החליפו מילים ברוסית, אם כי בתחילה ברכו זה את זה בעברית.

לאנטולי־נתן ציפתה חוויה בבית הכלא נוה־תרצה, שם קיימו האסירות את הילולת המימונה ושיתפוהו בשירה ובריקוד. "לכן יש מזל, אמר להן האורח, אני לא ראיתי קרן אור 9 שנים ברציפות וכאן זורחת השמש תמיד"...

במסיבת קבלת הפנים שהתקיימה לאחר מכן בלשכתו של נציב שרות בתי הסוהר, גונדר רפי סויסה, העריך האורח, אסיר ציון מברית המועצות, את היחס האנושי המופגן כלפי האסירים.

העובדים השכירים לא קיבלו תוספות חריגות

קובע חיים הברפלד בתגובה להתבטאות פרופ' ברונו שאין להעלות השכר עקב תוספות שקיבלו העובדים

מאת סופרנו בתל־אביב

"שום תוספת חריגה לא ניתנה לשכירים במשק ושכרם ממשיך להישחק" — אמר חיים הברפלד, ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות, בתגובה לדבריו של פרופ' מיכאל ברונו, אחד המועמדים לכהונת נגיד בנק ישראל, "כאילו ניתנו תוס־ פות חריגות לעובדים השכירים".

ראש האגף לאיגוד המקצועי הוסיף כי ברבית השכירים לא קבלו תוספות שכר, מלבד אלה הכלולות בהסכמים. הדגיש, כי אם יש מפעלים שנתנו תוספת שכר לעובדיהם, הרי שהדבר נבע מתוך רווחיהם של המפעלים ולא מהפסדיהם. "העובדים רווחים אם שותפים גם המעבידים" — אמר הברפלד. הוסיף כי אין זה יאה למועמד לתפקיד הבכיר של נגיד בנק ישראל, שלא לדייק בדבריו.

ראש האגף לאיגוד המקצועי אמר, כי ההסתדרות לא תשלים עם כך שהשכירים ימשיכו להיות "הקורבנות היחידים של התכנית הכלכלית".

סופר "הצופה" בתל־אביב מוסיף כי הוועד הפועל של ההסתדרות יתכנס בשבוע הבא לדיונים על ה־ פערים בחברה הישראלית. ראשי ההסתדרות סבורים, כי בעלי ה־ הכנסות הנמוכות משתכרים כיום פחות מאשר בכל שנותיה של ה־ מדינה ועל כן על ההסתדרות לפ־ תוח במאבק כולל ארצי כדי להבי־ סיה את צמצום הפערים ומתן פי־ צוי הולם לעובדים אלה.

בין השאר מתכוון מזכ"ל ההס־ תדרות ישראל קיסר להעלות בדיון בוועד הפועל הצעה שכל העובדים בעלי ההכנסות הנמוכות "יהיו פטורים מתשלומי מיסים".

* מרדכי עמר, בן 21, שנמלט ביום רביעי לפנות בוקר מכלא אשמורת בצומת כפר יונה, הסגיר את עצמו לנציב שרות בתי הסוהר גונדר רפי סויסה בלישכתו שבמשר־ כת בתה"ס.

בית החולים בקור חולים ירושלים

ברכות מזל־טוב

להולדת הבנים/הבנות

אלמלך יעקב ושרה — בן
אוחנה חיים ולאה — בן
אברמוב לזר ומרסלה — בת
ברוכמן מנחם וחנה — בת
בנישתי יהודה ויפה — בת
בן שטרית שלום וחנה — בת
בן ישי שמואל ויהודית — בת
בקר ואל ושרה — בת
בן שמעון שושן ורבקה — בן
בן תקוה יחזקאל ומרים — בת
בורקוביץ רימון ופנינה — בן
ברלינגר אהרן והדסה — בן
גרינבאום שמואל ורבקה — בת
גנזל חיים ופרומה — בן
גרינולד אברהם ובלומה — בן
דגן ברוך ויפה — בן
דנואל יצחק ורות — בת
וקנין אפרים ורות — בן
הורטמן יהונתן ודבורה — בת
זוננפלד יוסף ונעמי — בן
זוהן שרלי וחנה — בת
חביבי מורנו וחביבה — בת
טירהוזין נחום ודבורה — בת
טוטו אברהם וחנה — בת
יאקאב מרדכי ומרים — בן
יעקובי משה ומרים — בן
ישראלוב יצחק ולודמילה — בן
כהן דוד ולאה — בת
כהן חגי ושרה — בן
כהן אהרן וחיה — בת
לוי דוד ושרה — בת
לוי ברוך וגיסל — בת
לבקוביץ חיים ורחל — בן
לוי מתתיהו ושולמית — בן
ליפשיץ דוד וחן — בן
מוגס רפי ומלי — בת
מכנדיאן דני ונאוה — בן
נסים מרדכי וחביבה — בן
נמס בן ציון ופלורה — בת
סגל אברהם וטובה — בת
סבג אבי ויהודית — בת
סרצי יצחק ואופירה — בת
עובד דוד וענת — בת
פורת גדעון וטולנגי — בת
קריספין יצחק וחנה — בן
קלפהולץ דוד וחוה — בת
רוזנברג אשר וטובה — בת
רבינוביץ שלמה וחנה — בת
רודנר רון ואנוסה — בת
רוזנבאום ישראל וכרמי — בן
רוטמן נחום ואסתר — בן
רבינוביץ אהרן ורחל — בת
שוקר אבישי וחנה — בן
שריבמן אברהם ושרה — בת
שטרסברג יוסף ונחמה — בת
שריבר אלכסנדר וחנה — בת
שמאי יוסף ולאה — בן
ששון אריה ואורלי — בת
שנקר אלון ואפרת — בת
שאפלנר מאיר וצפורה — בת
שמעון משה ותורית — בת

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים

ההנהלה

הנער המואשם ברצח הוריו ואחיותיו כופר באשמה

מאת דוד פרידמן, כתב עתים

הנער בן ה־15, המואשם ב־ כך שרצח לפני חודש ומחצה את אמו, אביו ושתי אחיותיו בעין־כרם בירושלים, כפר ב־ עבירות המיוחסות לו בכתב ה־ אישום.

הישיבה הראשונה בבית המשפט המחוזי בירושלים בעניינו נערכה ב־ דלתיים סגורות בפני השופטים אליהו נוגם, צבי טל ושלום ברנר. הפרוטו־ קול מהישיבה הותר לפרסום.

הסניגור עו"ד איתמר הכהן אמר לבית המשפט, כי על פי חוות הדעה הרפואית נקבע, שהנער מסוגל להב־ חין את ההליך המשפטי. נגדו, אך עם זאת אין עדיין קביעה אם היה את־ ראי למעשיו בזמן המקרה.

הסניגור הודיע לבית המשפט, כי הנער, לאחר שהבין את האישום נגדו כופר בעובדות, אך אין לו טע־ נת אל־בי. הסניגור ביקש לדחות את הדיון עד למתן חוות־דעת רפואית בעניין שאלת אחריותו בזמן האירוע.

קצינת המבחן הודיעה לבית ה־ משפט, כי חוות הדעת תוכן בתוך חודש ימים. הדיון נקבע ל־21.5.86.

חודש איסור הפירסום על תמונתו של הנאשם ועל כל פרט מזהה. אך הותר, כאמור, דיוח על מהלך ה־ משפט.

מאסר על־תנאי למכה בנו

יעקב בלכרוביץ, בן 36, מ־ פתח־תקוה, שאיים לזרוק את בנו בן ה־3 מהחלון והיכה או־ תו, נדון ל־6 חודשי מאסר על תנאי ו־501 ש"ח קנס.

בלכרוביץ כפר באשמה והכחיש ש־ ניסה לזרוק את בנו דרך החלון. ל־ דבריו, הוא רב עם אשתו, שאיימה עליו כי תקרא לאחים שלה, אך לא עירבב את הבן בעניין. עם זאת הוא הבטיח לבית המשפט, כי יותר לא ירים יד על מישהו מבני משפחתו.

האיש הורשע ונדון בשיפוט מהיר, 5 ימים לאחר הגשת כתב האישום נגדו.

נהג שהיה מעורב בתאונת "פגע וברח" נעצר אתמול בנתב"ג לפני שברח לחו"ל

נהג שהיה מעורב בתאונת פגע וברח, נעצר בנמל התעופה עם אשתו, בטרם הספיק לטוס לחו"ל.

אתמול לפנות בוקר מגלה מכו־ נית "סיאט 127" בסנדר ג'.אמ.סי. של הכות הרב־לאומי, ברחוב הוד־ קן פינת אלנבי בתל־אביב. שניים מיושבי ה"סיאט" בעל ואשה נפצעו קל ואילו הנהג העביר את הפצועים לבית החולים "הדסה" בתל־אביב, ועזב את המקום.

חקירת המשטרה העלתה, כי נהג ה"סיאט" עומד לטוס לחו"ל עם אשתו. שוטרי נמל התעופה בן־גור־ יון עצרו אותם לפני עלייתם ל־ מטוס.

לכתב עתיים נמסר, כי אשתו של נהג ה"סיאט" התקשרה למשטרה לפני עלייתם למטוס והודיעה כי מכונית ה"סיאט" השכורה נגנבה מהם בשעות הבוקר. לאחר שהשו־ טרים נעצרו הובהר, לטענה המש־ טרה, כי הבעל נהג ברכב בעת שלי־ לת רשיון.

השניים נעצרו לחקירה. שני ה־ פצועים מן התאונה שוחררו מבית־ החולים "הדסה" לאחר טיפול.

נצ"מ דניאל לביא — מפקד משא"ז בחיפה

מאת א. צבי גבעון

נצ"מ דניאל לביא התמנה למפקד המשמר האזרחי במרחב חיפה. נצ"מ לביא משרת במש־ טרת ישראל מאז שנת 1975. קודם לכן שירת כ־15 שנה ב־ תפקידים שונים ביחידות השדה של צה"ל.

עם שחרורו מצה"ל התגייס דני־ אל לביא למשטרת ישראל ושימש כקצין אג"מ במרחב השרון. בין השאר היה אחראי על פעולות ה־ משטרה בחילוץ בני הערובה מ־ אוטובוס "אגד" שהוחטף בכביש החוף בשנת 1978.

מר לביא סיים קורסים של פי־ קוד ומטה בצה"ל ובמשטרת יש־ ראל ולימודי הדעה יהודית ומחשבת ישראל באוניברסיטת חיפה.

מכשירים רפואיים נגנבו ממרפאה בבת־ים

סניף קופת־חולים ברחוב סוקו־ לוב 29 בבת־ים, נפרץ בחג השני של פסח. נגנבו ממנו מכשירים רפואיים בעלי ערך.

מן המרפאה נלקחו 2 מכשירי הנשמה, 3 אוטוסקופים, 2 מכשי־ רים למדידת לחץ דם, 3 אגות מספריים חירורגיות ו־5 סטטוס־ קופים.

עד כה לא עצרה המשטרה איש בקשר לפריצה זו.

אסיר בחופשה. נרצח ליד ביתו

אסיר בחופשה חיים עמר (26), נרצח במוצאי החג סמוך לחצות סמוך לביתו בכפר שלום. המשטרה עצרה החשודים בפע־ שה.

חיים עמר ריצה עונש של 3 שנות מאסר באשמת שוד והתפרצות. הוא יצא ערב החג השני לחופשה מבית הכלא, ובמוצאי החג סמוך לחצות נורה מארב ליד ביתו.

למקום הוזעק אמבולנס לטיפול נמרץ, אולם כל נסיונות ההחייאה עלו בתוהו והאסיר מת מפצעיו.

מפקד מרחב [illegible] תנ"צ יעקב חביב מינה צוות חקירה מיוחד, ב־ ראשות פקד יהושע מוספי לחקור בנסיבות הרצח.

נראה כי האסיר מצא את מותו על רקע חיסול חשבונות בקרב אנשי העולם התחתון.

שוחררו שני הימאים הישראליים שנעצרו באלכסנדריה בחשד סחר בסמים

השניים לא הורשו לצאת את מצרים ✡ משפטם ייערך ביוני

מאת מאיר שושני כתב "עתיים" בחיפה

שני הימאים הישראלים, עמרם שלוש (53), מקרית מוצקין ו־ שלמה פרץ (35) מעתלית ש־ נעצרו לפני כחודשיים באלכסנ־ דריה שבמצרים כחשודים בהחז־ קת סמים, שוחררו ערב חג ה־ חרות ממעצרם.

כתב עתיים בחיפה מאיר שושני מוסר, כי השניים לא הורשו לצאת את גבולות מצרים, על פי צו עי־ כוב מינהלי שהוצא נגדם על ידי פרקליטות המדינה במצרים.

שני הימאים נעצרו ביום 12.2.85 באיזור אלכסנדריה בעת שהיו ב־ דרכם לאוניה "קמיליה", שעל סי־ פונה שירתו. הם היו בסיור ב־ חנסור באיזור אלכסנדריה כאשר השלטונות המצריים עצרו אותם, ב־ טענה כי גילו 180 גרם חשיש ב־ חנסור.

השניים כופרים באשמה המיוחסת להם, וטוענים כי נקלעו בתום לב לעיסקת־סמים שבה היו מעורבים העגלון המצרי שהסיעם וסוחר סמים מקומי.

הימאים הישראלים שורבבו, ל־ טענתם, לעיסקה זו על ידי מודיע משטרתי שנשפט בינתיים ל־8 ש־ נות מאסר על מעורבותו בעבירות פליליות אחרות.

להערכת בני משפחתם של הימ־ אים הישראלים שביקרו אצלם ב־ כלא המצרי בטרם שוחררו ממעצר, שימשו הישראלים "כיסוי" לפעילות סחר בחשיש של אורחים מצריים, ובהם העגלון המצרי, שהסיעם ל־ איזור שכונות מחורם וקרמוז, ה־ מוכרות כשכונות שבהן מתנהל סחר בסמים.

לבקשת בני המשפחה בארץ, יצא עו"ד עסאם חדאד למצרים על מנת לסייע בידי השניים. ביחד עם עורכי הדין המצריים עלי סאלם ו־ יחיא אבו־ראלעו הופיעו בערב חג הפסח בפני בית־משפט הפלילי ב־ אלכסנדריה, בראשות השופט עיסא פהמי, שציווה על שיחרורם של ה־ ימאים הישראליים והעגלון המצרי סאטה יוסף עסאס ממעצרם, ללא כל תנאי וללא ערובה.

בעקבות החלטה זו, הוציא פרק־ ליט המדינה בקהיר צו עיכוב יציאה מינהלי כנגד שני הימאים הישרא־ לים, ששמותיהם נכללו ברשימת האנשים המנועים מלצאת את גבו־ לות מצרים.

כתב עתיים מאיר שושני מציין, כי רבקה פרץ, רעייתו של שלמה פרץ, ומזל־טוב שלוש ושרון עמר, בנותיו של הימאי עמרם שלוש ביק־ רו במצרים אצל העצירים. "חברת צ"ים, שבשירותה הפליגו השניים, סייעה בידיהם וכן סוכן האוניה אחמד חרידי מסוכנות "צרב אקס־ פרס" באלכסנדריה שהעביר מידי יום מזון ממסעדה מקומית לתא המעצר בו היו השניים כלואים עד שיחרורם ערב חג הפסח.

כתב עתיים מוסיף, כי משפטם של שני הימאים הישראלים הכופ־ רים כאמור באשמה מכל וכל, ייפ־ תח במחצית החדש יוני באלכסנ־ דריה.

בני משפחות הימאים פנו לגור־ מים בכירים במשרד החוץ היש־ ראלי בבקשה להתערב אצל של־ טונות מצרים לבטל את צו העיכוב המינהלי נגד הימאים הישראלים, המוכנים להתחייב להתייצב לבירור דינם בכל עת שידרשו. (עתים).

נעצר חשוד במכירת נשק שהגיע למחבלים

תושב כפר עיבה, עמאר מו־ חמד דעיף בן 24 חשוד בסחר בתת־מקלע רוסי שהגיע לידי ארגון מחבלים — על כך נודע אתמול בהליך הארכת מעצרו של החשוד בבית משפט השלום בחיפה.

החשוד הובא בפני השופט סלים ג'ובראן. ב"כ המשטרה טען, כי ב־ שנת 1984 מכר החשוד לרובה "אס. קיי. אס" מתוצרת ברה"מ לאחד בשם עבדל חכים יונס תמורת 300 דולרים. נשק זה הגיע לידי חול־ יית מחבלים שנחשפה לאחרונה, אשר פעלה בשליחות ארגון המחב־ לים של החזית לשחרור פלשתין של ג'ורג' חבש, שכמה מחבריה חשודים ברצח החייל משה תמם ז"ל.

השופט ציווה להאריך את מעצרו של החשוד ב־15 ימים.

בג"צ: קופ"ח ראשית לפתוח בית מרקחת בסמיכות לעסק זהה בבעלות פרטית

בית המשפט הגבוה לצדק קבע בהחלטה עקרונית, כי בית מרקחת בבעלות מוסד רפואי יכול להימצא בסמיכות לבית־ מרקחת פרטי ולא במרחק ה־ נילה על 500 מטר ממנו, כפי שנקבע בעתירתה של בעלת בית מרקחת בראשון־לציון נגד משרד הבריאות ונגד קופת־ החולים "מכבי".

העותרת הדר שקד טענה ל־ בג"ץ, בטענה שבדעת קופ"ח מכ־ בי לפתוח בית מרקחת במרחק של 150 מטר מבית המרקחת ש־ בבעלותה. היא ביקשה שבג"ץ יורה למשרד הבריאות לא לאשר פתיחה בית מרקחת זה, משום שהוראה "פקודת הרוקחות" קובעת, שלא ייפתח בית מרקחת אלא במרחק של 150 מטרים לפחות מבית מר־ קחת קיים. העותרת ציינה, כי ני־ תן לפתוח בית מרקחת במרחק קטן מ־500 מטר מבית מרקחת קיים, אך אם הוא מצוי בתוך כותלי מוסד רפואי.

בפסק הדין כתב השופט גב־ ריאל בך, כי אכן תביעת המרחק בחוק מטרתה לשפר את רמת ה־ שירות, ולפזר בתי מרקחת בקרב מרכזי אוכלוסיה שונים. עם זאת קבע השופט בך, אליו הצטרפו ב־ הסכמה השופטים שושנה נתניהו ומרדכי בן־דוד, כי אין מניעה שמוסד רפואי יפתח לשם מתן שירות לחבריו בו בית מרקחת במרחק קטן מהקבוע בחוק, אם מנכ"ל משרד הבריאות אישר זאת.

השופט בך קבע עוד, כי לא ניתן להסיק מהוראות החוק שבית מרקחת של מוסד רפואי חייב ל־ הימצא בין כותלי המוסד או ב־ צמידות לו.

התקבלה גם הצהרת קופ"ח מכ־ בי, כי בבית־מרקחת זה יופצו התרופות לחברי "מכבי" בלבד ולא יימכרו בו דברים נוספים, כגון תמרוקים ומוצרים אחרים שניתן להשיג בבתי מרקחת רגילים.

בג"ץ הטיל על העותרת תשלום הוצאות המשיבים — 800 ש"ח ל־ משרד הבריאות ו־800 ש"ח לקופ"ח "מכבי".

כריס אדמס הספיק להימלט

המתאבק הבינלאומי ואיש ה־ שרירים כריס אדמס, שהיה מבו־ קש מאז יום ד' ע"י משטרת מרח־ ב הגליל, לאחר שפצע קשה ב־ פניו עובד מלון "חוף התמרים" בעכו, הצליח להימלט מהארץ לפני שצו העיכוב נגדו הגיע למשטרת נמל התעופה בן־גוריון.

כתב עתיים מוסר, כי כריס אדמס, המוכר מהופעותיו בזירת ה"קאטש" עם האחים המפורסמים ואן אריק, פגע בערב החג בפקיד הקבלה של המלון בעכו, הבא "אפי". הרקע להתכתשות בין ה־ שניים טרם הובהר.

רק שתי קרנות נאמנות הניבו באפריל תשואה ריאלית חיובית

השתיים: "לפיד" ו"אבוקה", קרנות גמישות, בניהול "יוניטרסט"

מאת מרדכי זמר

רק שתי קרנות נאמנות "א־ בוקה" ו"לפיד" קרנות גמישות של "יוניטרסט" השיגו באפריל תשואה ריאלית חיובית.

כלכלני חברת הייעוץ "מיטב" מציינים כי המדד הכללי של הקר־ נות עלה בחודש זה בשיעור מוערי של חצי אחוז לעומת עליית מדד משוערת של 3 אחוזים.

הובילו קרנות האג"ח וצמודי ה־ מדד שעלו ב־1.4 ו־1.2 אחוז — בהתאמה.

שוק ההון באפריל טרם התאושש מ"בהלת המיסוי" שנחתה באמצע מרץ כשלכך נוספו "משבר מודעי" ודו"ח בייסקי.

מומחי "מיטב" מציינים כי אף ששוק ההון לא הגיב בחריפות כ־ שתי התפתחויות אלה, הרי הצצ־ בנות שקדמה להן לא איפשרה ל־ שוק ההון לפתח מגמה חיובית.

"לפיד" ו"אבוקה" השיגו החודש 3.4% כל־אחת ולעומת־זאת 120 ב־ קרנות אחרות הניבו תשואה הגבו־ כה מ־3%.

יחד עם זאת, בשליש הראשון של 1986 השיגו הרוב המכריע של ה־ קרנות — 109 — תשואה ריאלית חיובית. המדד הכללי של הקרנות עלה ב־8.5% ומובילות קרנות ה־ מניות עם תשואה נומינלית של 22.5%.

נתונים נוספים לחודש אפריל: מדד מניות כללי ללא בנקים ירד ב־1.1%, מדד מניות בנקים שבהס־ דר ירד ב־1.6%, המדד הכללי של צמודי מדד עלה ב־2.4%, של צמו־ די דולר ירד ב־1.3% והשקל פוחת ביחס לדולר באחוז אחד.

חברת "יומכוף" שרותי מידע כל־ כליים שבניהולו של אבי לוין חיש־ בה ומצאה ששווי שוק המניות ב־ אפריל הסתכם בכ־9.4 מיליארד דו־ לר, — עלייה של 14.4% (דולרית) לעומת שווי השוק בסוף 1985.

בהתייחס לתקופה ינואר—אפריל מציינים כלכלני "יומכוף" כי שווי השוק של המניות "דטה" עלה ב־ 298%, "סחף" ב־274%, "ברנוביץ" ב־242% וכו'.

ד"ר רוסלר — יו"ר הווטרינריים

ד"ר רוסלר נבחר כיו"ר הס־ תדרות הרופאים הווטרינריים בישראל.

באסיפה הכללית של הסתדרות הרופאים הווטרינריים בישראל, הוחלט, בין השאר, להתריע על המצוקה הקשה אליה נקלע ה־ מקצוע הווטרינרי בישראל, עקב הצמצומים בשרותים הווטרינריים הקפאת תקנים בסקטור הציבורי.

האסיפה דרשה להכריז לאלתר על המקצוע הווטרינרי כמקצוע חיוני.

בג"צ דחה עתירת סנ"צ פרידמן וקבע שנהג שלא כדין

בג"צ דחה את עתירתו של סנ"צ משה פרידמן, לשעבר סגן מפקד היחידה המרכזית בתל־ אביב, נגד בית הדין למשמעת של המשטרה ונגד מפכ"ל המש־ טרה.

סנ"צ פרידמן הורשע בבית הדין למשמעת של המשטרה בשתי עבי־ רות: התחברות שלא לצורך לאדם הידוע כעבריין, והתנהגות שלא כ־ הלכה בשעת מילוי תפקיד. ביה ה־ דין למשמעת גזר עליו קנס של 250 ש"ח.

סנ"צ פרידמן עתר לבג"צ בטענה כי הרשעתו פגומה בפגמים משפ־ טיים, וביקש מבג"צ לבטלה.

השופט אליעזר גולדברג, אליו הצטרפו בהסכמה השופטים אהרן ברק ואברהם חלימה קבע, כי בצמוד שאין לבתי הדין למשמעת של ה־ משטרה ערכאת ערעור — לא מס־ פיק הדבר להרחבת תחום הביקורת השיפוטית של בג"צ על החלטת בית הדין למשמעת.

בהחלטה מפורטות שיהיה של עי־ לות בהן התערב בג"צ בשיקוליו של בית־הדין למשמעת: חריגה מסמ־ כות, פגיעה בעיקרי הצדק הטבעי, טעות משפטית גלויה, קביעה עוב־ דתית מופרכת.

אשר להרשעה בתיק זה, התייחס בית המשפט הגבוה לעבירה של התחברות אל עבריין בשם גרובר, שפרידמן ביקר בביתו: "טענת ה־ נאשם, כי לאחר היכרות של כמה שנים אין הוא יכול לזרוק מביתו אדם שבא לביקור עם ילדיו — אינה מקובלת עלינו. מדובר בקצין משט־ רה בכיר, שחייב לבדוק באופן מתמיד ובשבע עיניים עם מי הוא בא במגע במישור שאינו קשור ל־ מילוי תפקידו".

בג"צ גם דוחה את טענתו של סנ"צ פרידמן, כי בית הדין למשמעת לא פירש נכון את ההוראה האוסרת התחברות עם העבריין. לטענת ה־ עותר אין לראות באי־סריקת דלת בפניו של גרובר נכונות מצדו ל־ התרועע עמו, כשם שניתן לכך פי־ רוש בית הדין למשמעת. "אין לפ־ סול נורמה של התנהגות שנראה לבית הדין למשמעת כראויה לאי־ מוץ לשם שמירה על הסדר הטוב ועל המשמעת במשטרה, רק בשל היותה מחמירה עם איש משטרה יותר על המידה" — נקבע בפסק הדין ובג"צ החליט שלא להתערב בהחלטה זו של בית הדין למשמעת.

אשר להרשעה השנייה על התנ־ הגות שלא כהלכה במילוי הפקיד, קבע בג"צ, כי ההרשעה היתה כדין והפירוש לסעיף בחוק שנתן בית הדין למשמעת הינו פירוש מתקבל על הדעת.

בולים חדשים

- יום הזכרון לחללי מערכות ישראל התשמ"ו (20 אג')
- עיד אלפיטר (חג הפסקת צום־הרמדאן) (30 אג')
- מוסדות יהודיים להשכלה גבוהה בארה"ב (50, 50, 50 אג')
- גליון מזכרת - תערוכת בולים עולמית "אמריפקס 86" בארה"ב (3 ש"ח)

יום ההופעה: כ"ה בניסן התשמ"ו (4.5.86)

החומר הבולאי ימכר ביום ההופעה באשנבי השירות הבולאי ובבתי הדואר המורשים לכך. בולים עם שובלים וגליונות שלמים ימכרו גם לאחר יום ההופעה באשנבי השירות הבולאי ובסוכנויות הדואר - כל עוד המלאי יאפשר זאת - עד יום שלישי, כ"ה באייר התשמ"ו (3.6.86).

אשנבי השירות הבולאי:
• ירושלים • תל־אביב • חיפה • קרית־שמונה • נהריה • עכו העתיקה
• טבריה • עפולה • נתניה • רחובות • אשקלון • באר־שבע • אילת
• נמל התעופה בן גוריון

סוכנויות דואר: • ראשל"צ - הרצל 116 • אשדוד - עורף הנמל

מחפש מתנה מקורית? יש!
אלבום שנתי המכיל את כל הבולים שהופיעו בשנת 1985. ניתן לרוכשו בכל אשנבי השירות הבולאי ובסוכנויות הדואר כמפורט לעיל.

בא לך בולים?
הצטרף גם אתה למשפחת הבולאים, מלא התלוש ושלח לשירות הבולאי, ת.ד. ירושלים 12 תל אביב־יפו 61080 ותקבל פרטים.

שם ____
כתובת ____
מיקוד ____

למצטרפים החדשים תישלח כרזת בולים צבעונית חינם.

משרד התקשורת • השירות הבולאי

המועצה הדתית גני תקוה

(הארכת מכרז)

מכריזה בזה על קבלת הצעות מקבלנים

לבנות מקוה טהרה בגני תקוה

כשלב ראשון בבניית מרכז רוחני תרבותי

רשאים להשתתף במכרז, קבלנים רשומים בעלי נסיון בבניית מקוואות.
את תיקי המכרז ניתן לקבל במשרדי המועצה הדתית גני תקוה, ככר ההסתדרות 12, בין השעות: 08.30—13.00, תמורת 500 ש"ח אשר לא יוחזרו.
את ההצעות יש להגיש במעטפה סגורה במשרדי המועצה הדתית עד לתאריך 11.5.86, שעה 12.00, בצירוף ערבות בנקאית בסך 5% מערך ההצעה בתקופה של 3 חודשים.
אין המועצה הדתית מתחייבת למסור את העבודה לבעל ההצעה הזולה או לבעל הצעה כל שהיא.

ח"כ דוד דנינו
יו"ר המועצה הדתית גני תקוה

מועצה אזורית נחל שורק

מכרז 3/86

המשרה: עובד נוער קהילתי

המועצה מעוניינת לקבל הצעות למשרה מלאה עבור צ"ק במושב בני־ראם, לפי משכורת משרד החינוך לצ"ק.
העבודה מתבצעת בדרך כלל בשעות אחה"צ והערב.
לתפקיד האמור תתקבלנה הצעות מועמדים בעלי תעודות הדרכה שהוצאו ע"י מפקחי אגף הנוער במשרד החינוך.
המועמד חייב להיות דתי.
מקום מגורים מועדף באיזור או עד 15 ק"מ.
יש להגיש הצעות עד לתאריך 20.5.86.
אין המועצה מתחייבת לקבל הצעה כל שהיא.

מרדכי הונ"ת — ראש המועצה

נדקר בבטנו

תושב באר־שבע, שהובא למר־ כז הרפואי "סורוקה" בעיר, כשה־ הוא פצוע בבטנו, הודה בערב ה־ חג, שנפצע בקטטה משפחתית ו־ לא כתוצאה מנפילה על ברזל, כ־ פי שסיפר תחילה.

הפצוע, בן 22, הובא ביום שני לחדר המיון של המרכז הרפואי "סו־ רוקה", כשהוא פצוע בבטנו. לסגל הרפואי ולחוקרי המשטרה, סיפר שנפצע תוך כדי נפילה על ברזל חד. אך בערב החג סיפר, ש־ סכסוך משפחתי פרץ בינו לבין הו־ ריו וגיסו — והשניים הכו אותו, יחד עם שני אנשים נוספים.

ביום שני, כ"ו בניסן תשמ"ו (5 במאי) במלאת שבע שנים לפטירתו של יקירנו

ר' יצחק המאירי ז"ל

לשעבר גזבר העיר תל־אביב

תתקיים עליה לקברו

המשפחה מתאספת בשעה 4.00 אחה"צ, בשער בית העלמין נחלת יצחק.
בשעה 6.00 בערב תתקיים [illegible] לזכרו בספריה התורנית בבית בני עקיבא — רח' דובנוב 7 ת"א.
המלגות מקרנות ע"ש ר' איסר ובתיה קנגיסר — המאירי, יצחק המאירי וע"ש מרת רבקה שפירא ז"ל.

— ידידיו ומוקיריו מוזמנים —

מאוורר שואב לתעשיה וחקלאות

גל־און־הפתרון לאיוורור נכון...
מאווררים ושואבי אויר, לאולמות, מקלטים, תעשיה, וחקלאות בגדלים מ־"12"־48
ייעוץ טכני חינם
שיווק והתקנה ג.ת.1 בע"מ רח' סוקולוב 31 ת"א טלפון: 03-235129—240765

מאווררים לאולמות

1986/5/3

„דו"ח בייסקי": מבט שני

מאת משה אישון

דו"ח ועדת בייסקי הוא השלישי במניין ועדות החקירה הממלכתיות שהעסיקו את דעת הקהל הישראלית מאז מלחמת יום הכיפורים ועד היום הזה. דו"ח־דו"ח ודורשיו, דו"ח־דו"ח והמסתערים עליו כמוצא שלל רב. דו"ח־דו"ח וקורבנותיו. לרוב, במבט ראשון — הכל גומרים עליו את ההלל. לא כן במבט שני, בשוך סערת ה„כסאח" מתעוררים לפתע שפויי הדעת מתרדמתם ופותחים בשאלות העולות במספרן על אלה הכלולות ב„הגדה של פסח".

ואכן, השאלות מרובות לגבי כל אחד מהדו"חות שנתפרסמו. לא רק מפי הנפגעים עצמם, אלא גם מפי כל אלה שבדקו את הנאמר בהם בכובד ראש ומתוך דעה צלולה. אפילו אם אין דמיון רב בין הנושאים שנדונו בשלוש ועדות החקירה, שהרי לא דומה מחדל יום הכיפורים לפרשת סאברה ושתילה ולא דומה משבר מניות הבנקים לזה של מלחמת לבנון, בכל זאת יש צד השווה בהם והוא שהחוקרים והנאשמים לא מיצו את הדין עם אלה שסמכו את ידיהם על המדיניות ולעתים אף קבעו אותה, אלא גזרו את דינם על אלה שביצעו מדיניות על פי כל הכללים המקובלים במשטר דמוקראטי.

יתירה מזו, הוועדות, שעל פי כתב המינוי שלהן כתפקידן היה להמליץ בפני הרשות המוסמכת על צעדים שיש לנקוט, כדי שלא יחזרו על השגיאות העבר, למעשה הפכו גם לבתי־משפט בעיניאן גם גזרי דין. אכנם, הן נהגו לפי הכלל המקובל „אין עונשין אלא מזהירין" והזהירו בכתב את אותם האישים שלגביהם מצאו חשדות לכאורה, בכל זאת השאלה בעינה עומדת: האם גזר הדין שהוציאו הוא סופי ואין עוררין עליו, או שמא בידי הרשות הממנה את הוועדה (קרי־הממשלה) הסמכות לקבל, או לדחות את מסקנותיה?

השאלות הללו נשארו פתוחות. אלה שבסמכותם להשיב עליהן מעדיפים מאום כה לצעוד עם הזמן ו...לשתוק, כנראה שלא להיכשל בלשונם, או שלא לפתוח „תיבת פנדורה" חדשה, כהגדרתו המפורסמה של משה שרת ז"ל.

חובה לזכור, כי „וויסות המניות" לא נעשה במחתרת. היו לו שותפים רבים, לרבות הדרגים הבכירים ביותר. היו לו שותפים — שרים ומנכ"לים, בנק ישראל והוועדה המייעצת שלו, או לפחות יו"ר הוועדה שבפרק זמן הוא כיהן גם כחבר ועדת הכספים של הכנסת.

גם חברי ועדת הכספים של הכנסת, כולל אלה המיצבים והם בשער הדורשים ליישם את הדו"ח של „ועדת בייסקי" ככתבו וכלשונו היו בין אומרי ה„הן" שבשתיקה בדבות המשך המשחקים ב„רולטה הישראלית" שכמה — מניות הבנקים.

וגם ודאי הושבתו המסמכים שהתמכו על המאזנים הרווחיים של הבנקים, כדי להגדיל את ערך המניות אף הם ידעו את סוד ה„ויסות". בהכרה איפוא שתתעורר השאלה הנוקבת: למה דווקא מנהלי הבנקים הם היחידים המצווים לתת את הדין ולשאת על מצחם „אות קין" למשך כל ימי חייהם, כמי שאסורים בשבועה ובנידוי לבוא בקהל הבנקאים בארץ ובעולם — עד עולם?

ייתכן שמבחינה פורמליסטית, או לפי ההיררכיה המנהלית — הם האחראים היחידים למפולת המניות. בכל זאת יש לזכור, כי הם פעלו על דעת הדירקטוריונים שסמכו את ידיהם, אם לא פה אחד הרי ברוב קולות בעד המשך מדיניות הוויסות שגם ממשלת ישראל לא שללה אותה, ומצילא לא היה במעשיהם — מציה דיינה, או עבירה של ממש על הקבוע המתנהג על פי סדרי מנהל תקינים.

יתר על כן, הרשות לניירות ערך אשרה הנפקת מניות חדשות על־ידי הבנקים בתקופה שכל הרשויות המוסמכות, כולל הרשות לניירות ערך ידעו בעליל, מה ערכה הריאלי של המניה הבנקאית. לפיכך יהיה זה עיוות דין להטיל את האשמה הישירה על ארבעה־חמישה מנהלים ואת כל השאר לפטור באיזו־שהיא נזיפה בכתב שהיא חסרת משמעות מבחינה אופרטיבית.

מובן שהסבך הוא רב, לעתים אף קשה מנשוא. אולם, מי שסובר שעל ידי עריפת הראשים של מנהלי הבנקים הוא רשאי לברך „שלום עלי נפשי", אינו אלא טועה וגם מטעה את הציבור.

✡

משבר מניות הבנקים הוא חלק ממשבר גדול העובר על המערכת הכלכלית כולה במדינת ישראל. הוא פועל יוצא ישיר של נורמות חדשות שנקבעו בניהול חברות ממשלתיות, במפעלי תעשייה ציבוריים והסתדרותיים לבהזה וכיו"ב שגבלו עם ביזבוז, עם „יפוי מאזנים" מזה, ומשכורות מנהלים מופלגות מזה. אכנם הם לא עסקו במישרין בוויסות מניות, אולם בעקיפין, המאזנים „המשופרים" — השפיעו לא במעט על ערכה של המניה שהופיעו בבורסה והציבור מצא את עצמו מפסיד באותו יום שנתגלתה האמת על מצבם האמיתי של כל אותם המפעלים הרווחיים כביכול שבין לילה הצטרפו לרשימת „פושטי הרגל"...

בכלל, הכלכלה הישראלית סבלה וסובלת עד היום מגיפותיה — מהצגת „חלונות ראווה" כאשר המוצג בהם אינו מבטא את המצב לאשורו והנעשה באותו מפעל וכו'. כך שאם דרוש בדק בית, הרי זה חייב להיות יסודי, לאורך כל החזית הכלכלית ובשום פנים ואופן אין להסתפק בהוצאת „קרבן תורך" ובמקרה שלפנינו — את מנהלי הבנקים, כאילו החטא הוא כה כבד מנשוא עד שיש לבזות אותם עד עפרם.

„ועדת בייסקי" לא נתבקשה לעסוק בסוגיה זו. זה גם לא היה בסמכותה, היא התמקדה בנושא אחד שכפה: משבר מניות הבנקים. לא כן, הממשלה, ועדת הכספים של הכנסת — הם מצווים ועומדים לשים עין פקוחה על הנעשה בכלכלה הישראלית. מחובתם לנקוט צעדים מהירים ככל האפשר כדי להשליט סדר במישור הזה. בינתיים לא רואים אפילו רמז קל שבקלים, כי בדעתם לעשות כן. בשלב זה — חברי הכנסת הנכבדים מסתערים על מנהלי הבנקים, הם דורשים את ראשם.

וכמו חכמים שלאחר המעשה, אף הם בין הדורשים לבטל את הסדר המניות הבנקאיות; גם הם בין המתנגדים בתוקף למתן חיסיון לבנקים, כדי למנוע תביעות נגדם מצד הציבור שמצא עצמו נפגע מ„ויסות המניות". וגם הפעם — צעקתם לוקה באי־ראיית הנולד, בדיוק כפי שזה היה בעת שסמכו ידיהם על מדיניות הוויסות של המניות. ככל הנראה איש מהם אינו מוכן לרדת לעומקם של דברים ולבחון אותם בטרם מצרף את קולו לצדת הצועקים.

אילו עשו כן, ודאי היו מוצאים שביטול הסדר המניות עלול להביא שואה על המערכת הבנקאית כולה. גם החיסיון לבנקים נגד תביעות משפטיות של בעלי המניות — אף הוא חשוב כאוויר לנשימה, כדי להציל את המערכת הבנקאית ולהוציאה מהסבך שנתקלה לתוכו.

אם לא יינתן חיסיון לבנקים נעמוד בפני משפטים אין ספור שעלולים לזעזע את המערכת כולה ובמידה מסויימת אף להעשיר דווקא את העשירים ששיחקו בגדול במניות הבנקים, שהרי העסק הסולידי — האדם הקטן מצא בהסדר המניות פיצוי לחסר שעלול היה להיגרם לו. כך שאם מצד אחד יבוטל ההסדר של המניות — והעסק הסולידי, האיש הקטן ימצא עצמו נפסד ואילו אם לא יוענק חיסיון לבנקים מפני תביעות העשירים והספקולנטים הם עתידים לצאת נשכרים.

אך כאמור, נבחרי העם שלנו שהצטרפו למקהלה הקוראת לביטול ההסדר ואי מתן חיסיון לבנקים — לא שמו לב למבך. העיקר, אף הם בכותרות...

✡

כלל גדול הוא: צדק צריך לא רק להיעשות, אלא גם להיראות. ייתכן שמבחינה משפטית „ועדת בייסקי" מלאה את שליחותה כדת וכדין. לא כן מבחינה ציבורית־חברתית. כאן הצדק לא נראה לעין. הוא פגום במקצת. אף על פי כן לא נבוא בטענות לוועדה שהשקיעה מיטב כוחותיה, כדי לבחון את הנושא הנידון ואף הסיקה את מסקנותיה במסמך מקיף למעלה מחמש מאות עמודים. אם יש מקום לבוא בטענות, הרי זה בעיקר כלפי אותם אישי ונבחרי ציבור שבמידה כלשהי היו שותפים ישירים, או עקיפים למעל שסמו — „וויסות המניות" — היום הם קופצים בראש הצועקים והדורשים למצות את הדין עד תום עם מנהלי הבנקים, אם יסרבו להתפטר. מן הדין ומן הצדק היה שבטרם הם באים לקטוע אחרים יקשטו את עצמם ויטלו קורה מבין עיניהם, כדי להסיק את המסקנות המתחייבות.

הם לא עשו זאת. הם ממשיכים בתפקידיהם כאילו לא קרה דבר. ולא זו בלבד אלא כל אחד מהם כשיר להתמנות מחר־מחרתיים כמנכ"ל בנק במקום אלה שערפו את ראשיהם. ואילו מנהלי הבנקים הם אשר חייבים לשאת בעונש שהוטל עליהם לדורות עולם.

ואין זאת שאלה של חיפוש אחר הצדק בלבד; היא אינה מצטמצמת בתביעת עלבונם של המנכ"לים הנפגעים, אלא נוגעת לדמותה וצלמה של המדינה: האם הצדק ילין בה בכל אורחותיה, או זה ייראה נחלתן של ועדות חקירה בלבד?

דו"ח בייסקי אסור שיצטמצם בסוגיא של עימורי המנכ"לים של הבנקים הקודמים בצדק, כי פגעו בהם ומיצו אתם את הדין על מה שאין בהם, שהרי לא בהם האשם אלא במבנה הכלכלי הקיים במדינה שהממשלה היתה שותפה פעילה בקביעת מדיניותה, דו"ח זה מצווה על בדק בית יסודי, לא רק בבנקים, אלא במערכת הכלכלה כולה. ובראש וראשונה השנהגה המדינית מצווה על חשבון נפש אמיתי, מחובתה ליטול על עצמה את האחריות למחדלים הנובעים מ„ויסות המניות" ולא להסתתר מאחורי הגב המוכה של מנהלי הבנקים.

לא מן הנמנע שדרושה ועדה מיוחדת כדי לבחון כיצד הדרג המדיני מיישם את המסקנות של הוועדות. מכל מקום, אם תיערך בדיקה כזאת נמצא שחלקים גדולים של דו"ח ועדת אגרנט לא יושמו. גם בדו"ח ועדת קאהן נשארו דברים בלתי מיושמים. ולפי כל הסימנים, גם גורלו של דו"ח בייסקי לא יהיה שונה מגורלם של הדו"חות שקדמו לו.

ועוד זאת: אילו הממשלות שכוננו בתקופת המדיניות הנ"ל היו שולטות כפי שזה מתחייב לא היה כל צורך בהקמת ועדות חקירה. בכוחן היה למנוע מחדלים וגם באותם המקרים שלא ניתן לחזותם מראש — בסמכותן היה לנקוט צעדים כדי להעניש את האחראים ולהביא להתפטרותם של כל אלה שהיו מעורבים בהם במישרין, או בעקיפין.

דומה שגם בפרוץ משבר מניות הבנקים ניתן היה לנקוט צעדים מתאימים כדי להביא לדין את האחראים למחדל. אך במקום זה משום מה העדיפו להקים ועדת חקירה שלבזבז זמן יקר של כמעט שנתיים וחצי עד אשר ועדה זו תוציא את מסקנותיה.

התוצאה הסופית היא: כפטירין כדאת־מל בדרג המדיני. איש לא נצטווה להוציא מסקנות אישיות. גם נבחרי העם שהיו מעורבים בפרשה זו חוגגים. את נפשם הצילו. הקרבן היחיד — הם מנהלי הבנקים, הם חייבים לכפר על חטאי כולם.

אם זה צדק — אי־צדק מהו? שאלה זו מנקרת בראשם של כל אלה שבדקו את הדו"ח במבט שני ומתקשים לקבל את הדברים, כפי שהם מוצגים בציבור ובמיוחד אינם שלמים עם דרך התנהגותם של אלה שידם במעל ועתה הם מופיעים בראש הזועקים והצועקים „תפסו את האשמים"...

לא, הם לא נתפסו. תפסו אותם גם בין אלה שעלו על העגלה כדי לנגח את מנהלי הבנקים.

חטא הוויסות — אינו חטאת יחידים. לפניו חטאת ציבור. כך שלא רק מנהלי הבנקים מצווים להביא קרבן חטאת. על הציבור — באמצעות נבחריו בממשלה ובכנסת להביא חטאת, כדי לכפר על המחדלים הכלכליים שהביאו את המדינה אל סף פשיטת הרגל.

הוויסות אינו אשם של יחידים; זאת אשמת הכלל. האם יהיה אומץ לנבחרי הציבור לקום ולאמר: אבל, אשמים אנחנו!

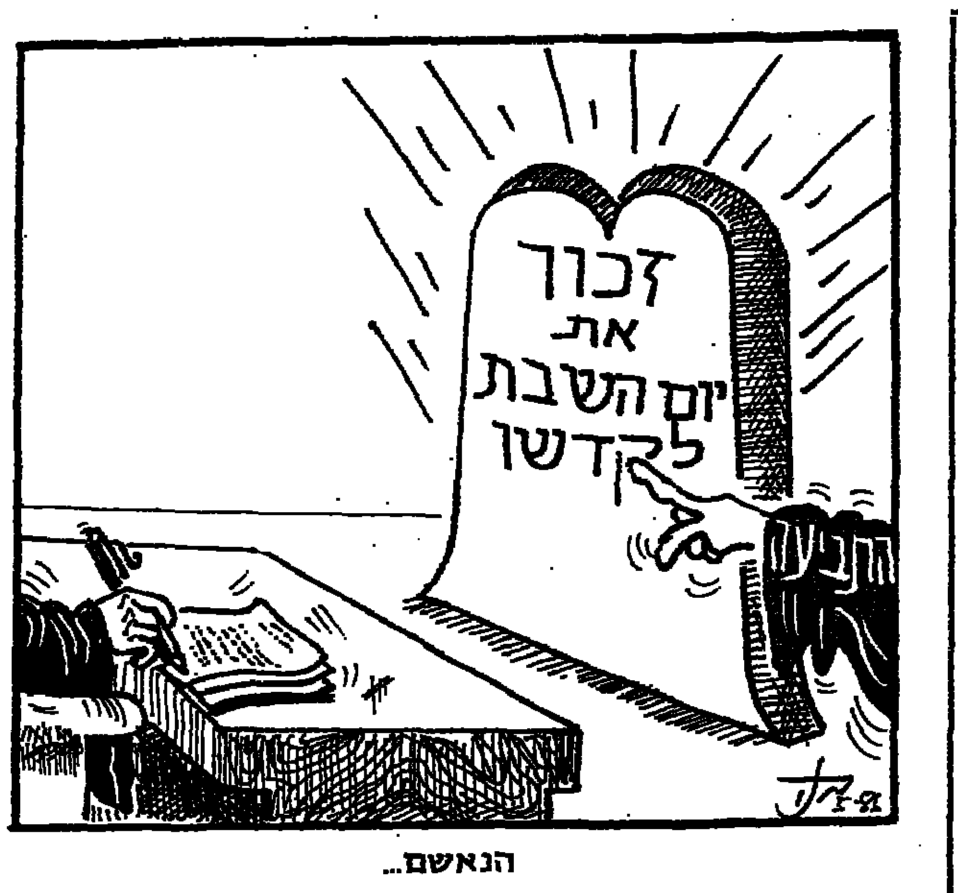

הנאשם...

טאבה שוב על הסדר

מאת יעקב אדלשטיין

חילוקי הדעות בין ישראל למצרים משאלת טאבה הצטמצמו מסביב למלה אחת בלבד. אבל מכריעה: האם לכלול בניסוח השאלה לבורר את המלה „הנכון" בסימון הגבול בטאבה? האם השאלה תהיה: היכן עובר הגבול הנכון בטאבה? או: „היכן עוברים אבני הגבול?

מצרים מתנגדת למלה זו, ורואה בה בעלת משקל מכריע. בשלב מסוים הציעו האמריקאים לכתוב את המלה הזו בסוגריים, בצורה שהיא פחות מחייבת, אבל גם לכך לא הסכימו המצרים. הצעת פשרה זו מצד ארה"ב באה לאחר שהצעה קודמת, שאמרה שאין לנסח כלל את השאלה לבורר, אלא הבורר יחליט בעצמו מה הן ממצאיתיו ויקבע את התחומים של הבירור — ירדה מהפרק, גם היא בשל אי הסכמה מצד מצרים. הנוסח „הגבול הנכון" הוא מוקד המחלוקת בין ישראל למצרים. בצד ישראל רוצה שיש להתחיל לברר היכן עבר הגבול בשנת 1906, הרי מצרים רואה שהבוררות תידון רק עד היכן היו אבני הגבול בשנת 1948, או בשנת 1956. אם תתקבל העמדה המצרית, כי אז חבל על הכספים שיבוזבזו לצורך הבוררות, משום שגם בלי לשמוע את הטענות, יצטרך הבורר להחליט מיד כי הגבול הוא לפי העמדה המצרית.

המפה או אבני הגבול?

ישראל טוענת, כי בשנת 1906 עבר הגבול בין מצרים לפלשתינה של אז במקום שהוא עובר היום. לאחר מכן הוזזו אבני הגבול בטאבה לטובת מצרים. הבריטים לא הקפידו על הזזת הגבול בשטח שליטתם, משום שלא היה נראה להם חשוב כל כך היכן עובר בדיוק הגבול במדבר סיני, שכל שטחיו היו שוממים ובלתי מיושבים. גם צה"ל בשנת 1948 השאיר את אבני הגבול במקום משום שהשטח היה שומם.

כאשר הגיע זמן הנסיגה מסיני בהתאם להסכמי „קמפ דיוויד", באו מומחים של תת אלוף פורן, אז היועץ הצבאי של ראש הממשלה מנחם בגין, והביאו לו הוכחות כי הגבול בטאבה עבר מעבר למתקנים הישראליים בטאבה. הם הסתמכו על יסוד מפות עתיקות שמצאו, כדי לשכנע אותו להשאיר את השטח הזה בשטח ישראל. פורן השתכנע מן הטיעונים ושיכנע גם את ראש הממשלה דאז מנחם בגין, על יסוד המסמכים שהביא. הוכיח בפניו שאין בכך הפרת ההסכם, אם ישראל תטען שהגבול האמיתי עובר במרחק של שלושה רבעי־קילומטר בין הגבול שנוצר בשנת 19.8, ולפני כן בתקופת המנדט הבריטי.

בגין שוכנע והורה לעמוד על הנסיגה לפי המפות העתיקות ולא לפי המצב העובדתי שנוצר בשטח. כיון שהמצרים היו מעוניינים בנסיגת צה"ל מסיני לא עשו משבר משאלה זו והסכימו להשאיר אותה פתוחה עד לבירור. אך בהמשך הזמן הפכו את שאלת טאבה למעין בעיה לאומית מצרית, כאילו טאבה הפכה להיות קאהיר שניה, או לפחות חשובה כמו הפירמידות של קאהיר, מה עוד שטאבה הפכה להיות מרכז תיירות מבוקש.

לפי הסכמי קמפ דיוויד, במקרה של חילוקי דעות בין הצדדים על ביצוע סעיפי ההסכם, יש לפעול בשלושה שלבים: פשרה, פישור ואחר כך בוררות.

המצרים שללו בבדיקה של טאבה את שני השלבים הראשונים לפי ההסכם והודיעו שהם מעוניינים בבוררות.

האזהרה המצרית

במלחמת לבנון החזירו המצרים את שגרירם בישראל, כמחאה על כניסת צה"ל ללבנון, ללא קשר עם בעיית טאבה. בינתיים הם הקפיאו גם את כל הסכמי הנורמליזציה. כאשר הועלה הצורך על שיבה לנורמליזציה ועל החזרת השגריר. הם הודיעו שהשגריר אמנם נקרא חזרה לקאהיר בשל מלחמת לבנון, אבל הוא לא יוחזר, ולא תהיה נורמליזציה, עד שישראל תסכים לבוררות על טאבה, בלי לעבור קודם את שני השלבים האחרים.

דרישה זו יצרה משבר פנימי בישראל עד כדי פירוק ממשלת האחדות הלאומית.

ראש הממשלה שמעון פרס העביר אולטימאטום לליכוד: להסכים לבוררות על טאבה, ואם לא תתפרק הממשלה. טענתו היתה, כי זוהי הזדמנות בלתי חוזרת להחזרת הנורמליזציה בין ישראל למצרים ואין להתעקש על ענין הבוררות על טאבה. שכן הנורמליזציה חשובה יותר.

הקבינט המדיני התכנס באווירה של משבר, ובסופו הסכימו שרי הליכוד לעקרון הבוררות. כלומר, שני הנושאים הללו ידונו ביחד כבקשה אחת.

המצרים לא הסכימו לתהליך זה, אבל קיבלו את זאת בלית ברירה. בהחלטת הקבינט נאמר גם שיש קודם כל לגבש את שלב הפישור. נקודה זו היתה מוקש, אבל המצרים הסכימו שהשלב הראשון של ההכנות לבוררות יקרא שלב הפישור.

במשך [illegible] בדיקות המנכ"לים הגיעו להסכמה על [illegible] היכן לסכך בירורו והם המצרים הסכימו [illegible] כאשר הסכמי נורמליזציה מוקפאים.

אבל המוקש — ניסוח השאלה לבורר לא פורק. לפי ישראל, השאלה שתישאל היא, היכן עבר הגבול בין ישראל למצרים בזמן המנדט האנגלי? מצרים הציעה: היכן עברו אבני הגבול בשנת 1948? השאלה כאן היא החשובה ביותר, כמעט שעל פיה יקבע הבורר.

לאחרונה הציע השליח האמריקני למזרח התיכון ריצ'רד מרפי ניסוח חדש של השאלה: היכן הוא מיקום הגבול בהתאם לחוק ולעובדות? בכך הוריד מרפי את עיקר המחלוקת סביב המלה „הגבול הנכון", שהמצרים כה התנגדו לו.

ישראל מעוניינת להוסיף מלה אחת: היכן עבר הגבול ההיסטורי בהתאם לחוק ולעובדות?

בינתיים לא דחתה ישראל את ההצעה האחרונה על הסף. אך עדיין אין תשובה נבדרת לשאלה זו. שר החוץ [illegible] שוהה בחודו [illegible] בהצעה זו.

מוקדים של חילוקי דיעות

אך גם אם יהיה הסכם על נוסח השאלה, עדיין לא נסתיימה הפרשה. יש עוד מוקדים של חילוקי דעות. לפי החלטת הקבינט יש לקיים קודם את שלב הפישור. אבל מצרים מתנגדת לשלב זה. היא מוכנה להסכים לשלב הפישור, רק אם שלושת הבוררים יסכימו לו, זה כולל גם את הבורר המצרי. לעומת זאת, בעיני ישראל מספיקים שדי יהיה ברוב קולות כדי לקיים את שלב הפישור.

נוסף לכך אין עדיין הסכם על מינוי הבורר. מספר שמות. ביניהם דה"ר הנרי קיסינג'ר ושר החוץ הקודם סיירוס ואנס. אך יהו ביקש שפרס התקרבו אליו והוא יכול להיות מושא רציני ביותר.

לפי המשיבל יש למנות שלושה בוררים: מצרי, ישראלי ונציג בינלאומי. היתה הצעה אחרת למנות חמישה בוררים. אך היא נפלה.

סעיף אחר שמהווה מוקש רציני הוא ענין גורל המבנים הישראליים באיזור טאבה — המסוף של רפי נלסון ומלון סונסטה — לאחר פסק הבוררות. ישראל תובעת, שבמקרה שפסק הבורר יהיה לטובת מצרים, על ישראל לקבל 40 אחוז של הבעלות על הנכסים הללו, כפי שקובע החוק המצרי לגבי נכסים זרים. המצרים מתנגדים לכך ומציעים שהחוק המצרי אינו חל על סיני וטאבה.

הדיונים האחרונים על טאבה מוכיחים כי היתה זו טעות של פרס להניח שאם יחליטו עקרונית על בוררות, יתחיל הכל לזוז בכיוון הנורמליזציה. מתברר כי גם אם מחליטים על בוררות, יש עדיין חילוקי דעות מרובים שקשה להתגבר עליהם. החזון של פרס לפגישה פסגה עם מובראק נשאר בבחינת חזון לעתיד. ייתכן שכדי יוכח לכך, אחרי הרוטציה, זו תהיה ההוצאה לפרודוקציה של מה שמכונה משבר טאבה בממשלה. פרס לא ראה כנראה בראש את הקריב כאשר דחק לקבל [illegible] עקרונית על בוררות בטאבה.

בשולי אירועים

אגדת „הכורים הגרעיניים"

מאת יצחק דויטש

לראש הממשלה, שמעון פרס, הופעות נאות בביקוריו בחו"ל. אין הוא מופיע כאישיות קורנת נוסח ראשי ממשלה קודמים בישראל, דוד בן־גוריון, גולדה מאיר ויבדל"ח מנחם בגין. אבל על רקע הבינוניות של המדינאים הבינלאומיים יש לו בהחלט נקודות חיוב. נשמע שקול ומאופק. לא כובש, אבל גם לא דוחה.

אולם כאשר מביאים בחשבון הדברים יש מקום לעצב, הלא, ביותר לו, לשמעון פרס לחזור ולמסור את „הבניה בראשה לבורה הח[illegible]", זהו תבנית שהוכנה בזמנו, בשנת 1979, עד לאחר התגובות „הסבבי הבט היהודי". נגיד בנק ישראל דאז, ארנון גפני, הגיש אותה לראש הממשלה דאז, מנחם בגין. בהידה היסוד התבנית היתה, כי שלום כולל באזור התיכון ייכון רק אם מדינות באיזור יפתרו את בעיותיהן הכלכליות. לשם כך יש ליצור תשתית כלכלית בתאיזה, שישראל יכולה [illegible] בה „סוס מניע". דיבר על הכנית [illegible] בהשקעה כוללת של 25 מיליארד דולאר. הרעיון העיקרי היה שהמדינות העשירות ישתתפו במימונה של קרן כזו. [illegible] בשיתוף פעולה כזה מצד מדינות האיזור הוא מעט מאוד; אך צד אחד בזה יש בכוונת מצד המדינות העשירות, בראשן ארה"ב. [illegible] את הכסף. אבל אין זה ברור דבר על כך. הרעיון הוא יפה. אין זה הסוד שהוא [illegible] סיכוי. [illegible] בהיותו בחו"ל [illegible] של איש הזון ובעל הכינות לב לאיכות. [illegible] הדברים כאשר שמעון פרס [illegible] שוב את „הזון הכורים הגרעיניים". הוא יצא מהפגישות עם [illegible] ומספר [illegible] בקהילה הישראלית.

האמת היא: ישראל אינה מעוניינת כלל בכורים גרעיניים מצרפת. כל הבדיקות והמחקרים שנערכו כאן מראים שמבחינה כלכלית לא כדאי לרכוש כורים אלה. [illegible] ישראלי. [illegible] בישראל. [illegible] קשות בכלכלה ישראל.

לכן כל עוד שמעון פרס מדבר על הכורים בתרגיל פרסומת יחסי ציבור. ניחא. אבל יש לצפות שאנשי ההחלטה האחראית [illegible] בכלכלת ישראל בעתיד.

„עיסקת חבילה" — עיסקה לשניים

יש עתה שפע של תפקידים בכירים שהתפנו, או שעומדים להתפנות. „ועדת בייסקי" הפנתה לפנויה את התפקיד נגיד בנק ישראל. עוד קודם לכן הודיע היועץ המשפטי לממשלה, פרופ' יצחק זמיר, כי הוא מבקש לפרוש מתפקידו ובקשתו נתקבלה. מבקר המדינה, יצחק טוניק, מסיים כהונתו בחודש הבא [illegible]. באותו זמן פנויים גם התפקידים של יו"ר המועצה המייעצת של בנק ישראל [illegible]. יש איפוא שפע של תפקידים בכירים שיש לאייש אותם.

תפקידים אלה [illegible] ציבורית ומישרית. אולם [illegible] עסקת חבילה שבה יחולק השלל.

גישה זו עלולה להחטיא את המטרה. [illegible] דווקא. אדרבה, יהיה זה [illegible] המשפטי, הנגיד ומבקר המדינה [illegible] ויתבטל.

בוודאי שהדעה אינה ניתנת כי תהיה עסקת חבילה של שניים, [illegible] הגדולות. [illegible] בוודאי שאין [illegible].

פשיטת רגל של ועדות חקירה

האם היתה „ועדת בייסקי" ועדת החקירה האחרונה במדינת ישראל? [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

(סוף בעמוד 11)

ישיבה־אוניברסיטה — בת מאה

מאת הרב אליעזר ברנשטיין

שני יובלות עברו מאז שקבוצה של מהגרים יהודים „רוקיסי", כפי שכונו אז, יסדו את ישיבת „עץ חיים" במורד העיר מנהטן. בשכונה הדחוסה התגוררו המהגרים היהודיים החדשים, שהתחילו לזרום אל העולם החדש אחרי הפוגרומים של שנת 1881. רבנים, מלמדים, סוחרים זעירים ובעלי מלאכה, שדאגו לזהותם היהודית של ילדיהם בכור ההיתוך האמריקאי, החליטו להקים מוסד תורני צנוע, שבין כותליו יוכלו צאצאיהם ללמוד תורה ולספוג מסורת אבותם. המהגרים עצמם כרעו תחת עול פרנסת משפחותיהם, והם התקשו להחזיק ולקיים את המוסד החדש, שנאבק יום יום על קיומו. קופסאות הצדקה, ה„פושקעס", שנשים צדקניות שילשלו לתוכן מטבעות שנחסכו בקושי ממשכורת בעליהן, היו אז מקור הכנסה חשוב למוסד.

עשר שנים לאחר מכן נפתחה באותו איזור ישיבת רבינו יצחק אלחנן. מטרת המייסדים היתה להקים ישיבה גבוהה נוסח ליטא, שתחנך רבנים ומורי־הוראה מבין ילידי אמריקה. מטרה זאת היא עדיין נר לרגלי ישיבה זאת, שנכנסה עתה למאה השני לקיומה. מקבוצה קטנה של תלמידים, שביקשו לשפר את ידיעותיהם בתורה, התפתחה הישיבה, והוציאה מתוכה עד היום יותר מאלפיים מוסמכים. ישיבת רבינו יצחק אלחנן, היתה הישיבה הראשונה בארצות הברית שהסמיכה רבנים, ורוב הרבנים האורטודוכסים המכהנים כיום בקהילות ובבתי כנסת באמריקה, הם מוסמכי ישיבה זאת.

המייסדים בחרו להעניק לישיבה זו את שמו של הרב יצחק אלחנן, הגאון הגדול והמנהיג של יהדות ליטא, שנפטר זמן קצר לפני יסוד הישיבה בניו־יורק. גדולתו בתורה ומידותיו התרומיות, זיכוהו בגלעד מיוחד זה. בחירת השם גם סימלה את הקשר בין המוסד החדש בניו יורק לבין עולם הישיבות וגדולי התורה שבליטא. קשר זה בא לידי ביטוי בשיטת הלימוד של ישיבות ליטא, שאומצה והונהגה בישיבת רבינו יצחק אלחנן.

בתחילת המאה למדו בישיבה זו 45 תלמידים. תקציבה השבועי היה 180 דולר. במרוצת הזמן עקרה הישיבה מן הבניינים הישנים במורד מנהטן, לאחר טלטולים רבים השתכנה הישיבה, בשנת 1929, בביתה הקבוע, ברובע וושינגטון־הייטס במעלה העיר. עוד לפני כן, בשנת 1915, התמזגו ישיבת „עץ חיים" וישיבת רבינו יצחק אלחנן למוסד אחד. בשלב הבא נפתח בית הספר התיכון ללימודי חול, ובסוף העשור השני של המאה העשרים נוסד הקולג'. מספר התלמידים גדל והלך וקול התורה נשמע ברמה בבית המדרש ובכיתות בית הספר. לולי זכה המשורר הלאומי לראות את בני המהגרים היהודים כשהם שקועים בתורה ומתנצחים בהלכה, ודאי היה כותב לכבודם שיר הלל כדוגמת „המתמיד".

תשובה למבקרים ועולבים

גם ישיבה וגם אוניברסיטה — האין כאן תרתי דסתרי, דבר והיפוכו. שאלה נוקבת זאת מתרוצצת בקרב ראשי הישיבה והמוסד מאז פתח הרב דוב רוול את דלתות הקולג'. בנאומו המבריק, בחג הסמיכה, שנערך בשבוע שעבר, סיכם הרב נחום לם, נשיאה השלישי של הישיבה־אוניברסיטה, שאלה זו באומרו: „מומחים לחינוך אמרו לנו, כי המדעים ישיבה ואוניברסיטה סותרים זה את זה ולא יוכלו להתקיים ביחד כמוסד אחד; ידידי הישיבה בחוגים מסויימים, המדברים היום על פלורליזם, לעגו לנו ופירסמו מודעות אבל עלינו, וטענו כי אנו יותר מדי אורטודוכסים, יותר מדי מזרח אירופיים ומייצגים יותר מדי את העולם הישן; ובאותו זמן, ישיבות אחרות סירבו להכיר בזכות קיומנו, הן סברו כי ישיבה ואוניברסיטה לא יוכלו לחיות ביחד, ומפני שנוח היה להן הן הסיחו את דעתן מהמסורת של יפיפיותו של יפת באהלי שם. לדעתם, היינו יותר מדי מודרניים, יותר מדי אמריקאים. גדלותה של ישיבתנו היא בזה שהלכנו בדרך שסללנו בגבורה ובאומץ; התנהגנו כיהודים וכמוסד בדרך־ארץ ובכבוד. סירבנו להגיב על עלבונות קטנוניים והשמצות. המשכנו להתייחס אל אחרים על פי עקרונות של כבוד הבריות וכבוד התורה, וכזאת תהיה דרכנו בעתיד. לא נזוז ממנה לא על ידי הנופה או בגלל איומים".

ואכן, הצלחתה של ישיבת רבינו אלחנן מבוססת על כך שהיא ידעה להשכין את יפיפותו של יפת באהלי שם; היא השכילה למזג את מיטב החכמה החילונית עם עושר היהדות המסורתית, ובכך הצילה את יהדות אמריקה, והפיחה חיים חדשים, חיי עולם, ביהדות הדתית בארצות־הברית. הישיבה ידעה זמנים קשים, שהקיפה בעיקר בשנות השלושים והארבעים והיא החזיקה מעמד משנים המרות של השואה. העזרה שהגישה הישיבה לרבנים ובני ישיבה פליטים בתקופת השואה והסיוע שהעניקה להם בקליטתם באמריקה, מהווים פרק מפואר ומרתק בפני עצמו.

דווקא הצלחתה של הישיבה מעוררת קנאת הינם. ישיבות רבות אחרות באמריקה, מכירות היום במידה הצי־רשמית את מתגלות מן העובדה שתלמידיהם משתלבים בלימודי חול באוניברסיטאות. אך הן עדיין אינן מכירות בהצלחת שיטת תורה ומדע.

גדולי התורה של הדור הקודם כיהנו פאר בראשי ישיבת רבינו אלחנן, הרב חיים הלר, הרב שלמה פולוצק, הרב שמעון שקופ, הרב משה סולובייצ'יק, הרב משה שצקס, הם רק אחדים מראשי הישיבה הזכורים לשם ולתפארת. לישיבה היו עד כה שלושה נשיאים, שהיו משכמם ומעלה: הרב דוד רוול (1915—1940), הרב שמואל בלקין (1943—1975) וייבדל לחיים טובים וארוכים הרב נחום לם. כולם גדולי תורה שהצטיינו גם כחוקרים בחכמת ישראל וקיבלו תוארי דוקטור בענפי מחקר מדעיות חשובות. כל אחד מהם, בדרכו שלו, הוסיף נדבך חיוני לישיבה ולאוניברסיטה. הרב לם, הוא הנשיא הראשון שנולד באמריקה; הוא בוגר האוניברסיטה ומוסמך של הישיבה. הרב לם הוא תלמידו של הרב יוסף דוב סולובייצ'יק, והיחיד שזכה בדוקטורט בהדרכתו של הרב.

הכוח המושך

בשבוע שעבר, היתה זו הפעם הראשונה במשך 45 שנה, שהרב סולובייצ'יק נעדר מחג הסמיכה ולא נשא את הנאום המרכזי בטכס. אין לתאר את תולדות הישיבה בלעדיו. הוא הרב המורה של דורות של רבנים, מורי הוראה ומנהיגי קהילות, מאז שנאות למלא את מקום אביו, רבי משה זצ"ל, בראשות הישיבה, בשנת 1941 נשתנה מצבי ומעמדו של מחנה האורטודוכסים בארצות הברית. הוא שנתן לאורטודוכסיה נוסח ישיבה־אוניברסיטה את הכוח, האומץ והסמכות ללכת בדרכה הסגולית.

הרב סולובייצ'יק היה הכוח המושך שריתק את מיטב הנוער היהודי באמריקה אל בין כותלי הישיבה; בשיעוריו בישיבה השתתפו לא רק תלמידים, אלא גם רבנים ותיקים. לדרשותיו והרצאותיו, ביחוד לדרשה שהוא נושא מדי שנה לציון יום הזכרון של אביו ולדרשות התשובה המפורסמות שלו, נהרים אלפים, השותים בצמא כל מלה שהוא משמיע ומפיצים ברבים את רעיונותיו ודברי תורתו.

השפעת הרב מרחיקה לכת: תלמידיו ומעריציו מתייחסים אליו כחסידים אל אדמו"ר, לברית שהוא תיאר פעם את עצמו כ„מלמד". ואכן למסורת בריסק, לא היה הרב להוט לפרסם את דבריו בכתב. רק בזמן האחרון הופיעו כמה מדרשותיו בדפוס, וחיש מהר נהפכו לרבי מכר. בחייו, הוא אגדה. לתלמידיו הוא ידוע כ„רב". מתייחסים אליו כאל אחד מגדולי הראשונים. הרב הוא דרשן בחסד עליון, שצור בתוכם מפיו הוא הוריה רותחת כמו. שיעור שלו בתלמוד הוא חוויה אינטלקטואלית.

העולם הלא יהודי רואה בו את הדובר המקורי של היהדות. הרב הוא חבר נאמן על תנועת המזרחי ומתעניין בכל המתרחש במדינה. באהדתו למדינה הוא שונה מרבים מעמיתיו בעולם הישיבות. קברניטי המדינה, ראשי ארגונים יהודיים ואחרים נוהגים לבקרו בחדרו הצנוע בישיבה, או שנוסעים במיוחד לבוסטון, עיר מושבו, כדי להביע ולשמוע עצתו.

יותר מכל אדם אחר, העמיד הרב סולובייצ'יק את חותמו על הישיבה, על תלמידיה ועל האורתודוכסיה המודרנית באמריקה. הוא מחפש את המאחד ביהדות ומדגיש תמיד את הכוח המוסרי של האורטודוכסיה שדוחה את ההתבוללות מן הציבור הרחב.

מורי הוראה להווה ולעתיד

דגש של אחריות לעם היהודי כולה מאפיין את הישיבה. בין יותר ממאה המוסמכים החדשים, היו שבעה רבנים צעירים אשר זכו לתואר „דיין". גדולי התורה באירופה אשר עוד היו הפוסקים והדיינים באמריקה הולכים ונעלמים. ראשי ישיבת רי"א מרגישים את הצורך להכין פוסקים דיינים המדברים בלשון המדינה ובשפת הזמן של הדורות החדשים. שלושת הכוללים ע"י בחירי תלמידי הישיבה מרוכזים בבעיות ההלכה של הזמן; מחנכים ומכינים את חברי הכולל להיות הפוסקים של ההווה והעתיד.

בנאומו הדגיש הרב לם, שהרב צריך להיות להכין כפני שבקהילתו נמצאים אנשים וגם נשים, אשר קיבלו חינוך תורני מעולה. הישיבה עברה הלוך בחינוך בנות באמריקה. כל המדברים על זכויות נשים לא עשו ביחוד מה שהישיבה עשתה ועושה בתחום חינוך בנות. היא פתחה תיכון דתי לבנות. הישיבה שואפת להכין רבנים בעלי [illegible]

(סוף בעמוד 11)

ملف اسناد الاصل

הכינרת נסוגה לאחור / מאת חיים פיקדש

יש לעיר טבריה קסם מיוחד, יש בה גם מזהן המקום. טבריה, על עברה ההיסטורי המפואר ועל ההווה המקסים, וכולה לש-מש, בלי ספק, מקור השראה לרבים. יש לה גם כוח משיכה לא מעט בזכות אגם הכנרת הפרוש למרגלותיה. אך בימים אלה דווקא כנרת יפה ושלווה זו משמ-שת מקור לדאגה. „לא רק הירדן נסוג לאחור. גם הכנרת כך" — אומר ראש העיר, יגאל ביבי, תוך שהוא זורק מבט נוגה מחלון לשכתו, בשכונת קרית שמו-אל העילית.

ואמנם, גם הרבבות שגדשו בחול המועד האחרון את חופי הכנרת חשו במציאות הקשה הזו. נחשפו שטחי קרקע חדשים משופעים בהרבה חלוקי אבנים שהורות, ואת צינורות היניקה של מי השתיה שמשמשים את העיר טבריה ובנותיה. היינים להעמיק כדי להגיע אל מקורות המים שממפלסם ירד. מציאות זו, לדברי ראש העיר, מחייבת התערבות ממלכתית מיידית. שכן הכנרת — אגם המים של ישראל, נמצא בסכנה מוחשית ביותר של הצטמקות, של נסיגה לאחור. של אבדן מאות מיליוני קוב מים בכל שנה, בשל הבצורת המתמשכת.

דומה, כי לאותם רבבות שבאו לחופי הכנרת בחול המועד פסח והאחרים הבאים לכאן בכל ימות השנה, כמעט שלא איכפת. אותה שאננות, והתלהבות כהמציאות הקשה. אך עובדי מכון המים של טבריה, והדייגים, שחייבים היו להא-ריך את המעגנים, כדי שיוכלו להגיע אל סי-רותיהם, שנסוגו אף הן לאחור, יחד עם מי הכנרת, השים בסכנה הזו מדי יום ביומו.

זאת בעיית המדינה

„אין זו שאלה של טבריה, זוהי בעייתה של המדינה כולה" — אומר יגאל ביבי, ואנשי חברת „מקורות" — האנשים אשר על משק המים בישראל, מאשרים זאת. לכן, אומר לנו מרדכי יעקובוביץ, דובר החברה, הגשנו את התביעה לממשלת ישראל להכריז על השנה כעל שנת בצורת, המחייבת היערכות של שעת חירום. זו כוללת הטלת קנסות כבדים על העוברים על מיכסות המים שנקבעו, סגירת ברזים וניתוק אגרות המים לאלה המרבים להשתמש במים, גם ללא כל סיבה סבירה.

הגשמים, כסתבר, לא ירדו השנה בצורה משמעותית, ולא ירדו גם אשתקד ולא בשנה שלפני כן. זוהי שנת בצורת רביעית ברציפות, אומר איש „מקורות". לדעתו, על משרד החקלאות להפעיל כיד את סמכותו ולקצץ 20 עד 30 אחוזים במיכסות המים לחקלאות ולהנהיג משטר חסכון חמור ביישובים העירוניים.

„בצורת", אומרים ב„מקורות", איננה רק נסיגת הכנרת וירידת המפלס ביותר ממטר וחצי, אלא מחסור חמור במים בחודשים הקרובים. גם הפשרת השלגים הקרובה של אזור החרמון. לאחר הפסח לא הוסיף לכנרת כמות משמעותית של מים, שכן גובה השלג בחרמון לא עלה השנה על 50 ס"מ.

כך יצא, מוסיף מרדכי יעקובוביץ בתיאור המצב הקודר, שגובה מי הכנרת ירד עד כה ב-2.2 מטר, שמשמעותם — הפסד של 400 מיליון מ"ק, על מיכסה זו יש להוסיף את ההתאדות, הטבעית, בחודשי הקיץ של עוד כ-300 מיליון קוב מים, ותמצאה לָמד עד כמה גדולה באמת הסכנה המרחפת על הכנרת.

„מקורות" מודעת כבר לחומרת המצב. היא נערכת על כן לשאוב מהכנרת בחודשים הקרו-בים רק 160 מליון מטר מעוקבים של מים, לעומת 400 מיליון קוב הנשאבים כדי שנה. „אם נשאב יותר, נוריד את המפלס ונסכן את האיזון הביולוגי של הצמחיה והדגים באגם" —

אומר מרדכי יעקובוביץ. בציינו, כי הכל ייאלצו לצמצם את מכסות המים. גם היישובים שבסביבה, הנוהגים לשאוב בעצמם את מי הכנרת לצרכיהם.

אך אם השאר ימשיכו לגלות שאננות ויתע-למו מן המצב, ובאווירה כזו גם ימשיכו לש-אוב מים מהכנרת, או לפחות לצמצם את היקף שאלה יימלחו עד מהרה מחדירת מי ים, כפי שאירע, למשל, ליישוב „אודים" שליד נתניה, שבבוקרו של יום, לפני שלוש שנים, מצא כי בארותיו מלוחים „מי ים רגילים".

להפסיק את השאיבה

ראש עיריית טבריה סבור שיש להפסיק לש-אוב מים הכנרת, או לפחות לצמצם את היקף השאיבה ולחפש אחרי מקורות אלטרנטיביים להבטחת המים בחודשי הקיץ הקרובים. כי

נסיגת הכנרת משמעותה — נסיגת הפעילות הכלכלית של טבריה עצמה. צריך לזכור, „אומר ראש העיר יגאל ביבי, כי-להפעלה מ-75 אחו-זים מתושבי טבריה מתפרנסים היום מהכנרת. ענף התיירות הוא הענף המוביל אך ורק בזכו-תה של הכנרת, אבל גם בזכות מי המעיינות החמים, ואפילו המקומות הקדושים בעיר.

ליד הכנרת עצמה פותחה רֶשֶׁת ענפה של פעילות כלכלית-משקית. בתי מלון ובתי האר-וחה; עשר ספינות משייטות היום על פני ה-אגם, גדושות באורחים; ליד הכנרת נבנו ב-שנים האחרונות מרכזים ימיים, כעגנים ופינות שעשועים. הנסיגה של הכנרת ומגבלות ש-יוטלו בעקבות כך יביאו למצב קשה, שיחייב היערכות מיוחדת, במתכונת של שנת חירום אמיתית

ותיקי טבריה עצמם אינם זוכרים ימים קשים כאלה בתולדות העיר. „החורף היה כאן כמו הקיץ. תגיד היה חם", אומר יעקב קובי, מ-דייגי העיר, המציע את שלל הדגה שלו בחנות המשפחה, בשולי השוק המקומי.

חורף כמו קיץ. הקיץ? אכן, ניכרים כאן כבר הימים החמים, כשמהכנרת היפה עולים ערפילים, המכסים את עין הארץ, ואלה משב-שים את המראה היפה הפרוש על הכנרת ה-כחולה-אפורה.

ולנהר האדם המגיע לכאן, דבר, כאמור, לא איכפת. אלפי אורחים גודשים את החופים ואת העיר. הם מתמקמים על גדות האגם, לכל אורכה של הכנרת, מציבים אוהלים מסוגננים והופכים את האיזור למעין פיקניק גדול — „מעברה של ממש", מצטחקים בני טבריה, ואילו במשרדי העיריה מסכמים שוב ושוב את היקף הנזקים הנגרמים על ידי אותם „אורחים קבועים".

„הם שוברים צינורות, נכשלים גם אל ברזי הכיבוי" — מספר ראש העיר, וכדי להשיג את המים הם מוכנים גם להרוס. העיריה מצידה עשה הכל כדי להבטיח שהותם של הבאים. ועדה ממשלתית כבר בוחנת את האפשרות לסייע לטבריה, אך כואב הלב לראות את ההתייחסות הזו של הציבור אל המים, אל הצמחיה, אל הרכוש היקר.

היה מי שחזה את הנהירה הזו אל חופי הכנ-רת והחיש את הקמתם של מתקני נופש וספורט, בהם מגלשות מים מפותלות, מקפצות, מסלולי שיט של אבובים וקייקים, ואפילו אוירון מים קטן מכדים. המיקף מעל, ומצנחים מסובבים ונעזרים על ידי סירות מירוץ.

גם משקי הסביבה החלו לנצל את מי אגם הכנרת למטרות תיירות וכמותם — היישובים ברמת הגולן, שמצאו בכך תשובה לשאלת משבר החקלאות המתמשך. אנשי עיריית טבריה וכמותם אנשי „מקורות" יודעים, שאם תימשך החליה, הבצורת הרצופה. הכנרת תוסיף להצ-טמצם ומפלסה ימשיך לרדת, כל העמל המושק-ע על שפת אגם הכנרת יירד למעשה לטמיון.

„לסגור את הכנרת"

מנכ"ל חברת „מקורות", יחזקאל זכאי, העלה הצעה שלו — „לסגור את הכנרת". פשוט למ-נוע את הצפתה בנהר אדם, שכיסוף לא מעט לזוהמת מי הכנרת. ירידה בהיקף כמויות המים המיועדות לשתיה, ולא רק לאנשי טבריה, מוסיף על הסכנה המתמדת בזיהום מים בקיים ומתוקים אלה. לבד מכך, החלו להתגלות ב-שנים ד"ו יונית גם מחילות של מי ים מלוחים, המגיע ...ו.ים תת קרקעיים באיזור מישור החוף. ... כה הבליחו האנשים אשר על שימור הכנרת „לתפוס" את המים הללו ולהטותם ב„מוביל קטן" אל איזור נהר הירדן כדי שלא יתמהלו במי הכנרת. אלא שבכנרת מצומקת גדולים יותר הסיכונים להמלחת המים בה.

כך או כך, מצב משק המים בכללו נמצא בכי רע. הגרעון המצטבר של המים מגיע היום להיקף התצרוכת השנתית של ישראל. גם אם ירדו גשמים בשנים הבאות, גירעון זה יהיה עדיין משמעותי, אומר מרדכי יעקובוביץ, דובר „מקורות". לדעתו, ככל שימהרו להכריז על משטר חירום ועל הפעלתו כן ייטב לנו.

בכל מקרה, צריכים תושבי הארץ לקלוט את חומרת מצבו של משק המים ולנהוג בהתאם. להגדרה „חבל על כל טיפה" יש היום משמעות כפולה ומכופלת. אך מה לעשות? הכל עדיין אדישים וממשיכים להשפריץ כמויות של מים על חזיתות בתים ועל מכוניות, כאילו הם מצו-יים בשפע.

את כל אלה צריכים להביא לכנרת כדי יראו במו עיניהם כיצד היא נסוגה והצטמצמה ר הופכת להיות מאגם שופע מים, לאגם שגדותיו חשופים ויבשים. אחר-כך יש להמשיך בפעי-לות הסברה, ובד בבד להפעיל את הצווים לשעת חירום, כי רק כך יוקל המצב הקשה.

הכינרת נסוגה לאחור: השייטים מתקדמים...

„פרוכת" לזכר הבנים / מאת נ. גולן

גם אם אינך מתפלל בדרך כלל ב-בית הכנסת ע"ש הרב ד"ר במברגר ב-בני-ברק, כדאי לך, להיכנס לשם, אם להצטרף למניין או כדי לערוך ביקור חטוף. כשתיכנס — העף מבט מרוכז בארון הקודש. פרוכת של קטיפה ירו-קה כהה תבלוט מיד לנגד עיניך, ועל הפרוכת, בקולאז' מהמם של פיסות לבד, בצבעים עזים של אדום וורוד, ירוק וכתום, יוצאים במחול שני ספ-רי תורה כשחופה של ענף עלי גפן סוככת עליהם מלמעלה.

במרחב שבין שני הספרים מרחפת הגדת פסח תלויה, באותיות ירוקות גדולות הכלה „והגדת" הוילו על מעילי ספרי התורה — שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. מתחת לספרי ה-תורה כתובה: „זכרון נצח לנופלים על משמרתם, ליעקב צימרמן הי"ד, י"ד באייר תש"ם ולאהרן פרידמן ז"ל י"ב בתמוז תשמ"ג".

משני צדדי הכתובת הספרים שני פסים. מ-תחים מלמעלה עד למטה ובהם צורות צפופות של. ספק עלה, ספק דמעה, ארבעים בכל צד, ב-גוונים של צהוב וירוק. הדמעה — לזכר שני הבחורים שמונצחים בכתובת, אבל הרי נצ-טווינו לשמוח בחג, והפרוכת זו מיועדת לשלושת הרגלים, ולכן הדמעה מסוגננת כעלה.

כמבט ראשון מבינים שפרוכת מיוחדת שכזו — מקפלת תחתיה סיפור. ואכן — סיפור יש כאן. אבל לפני שנספר אותו אם תצליחו לשכנע את הגבאי להסיט את הפרוכת הצידה ולפתוח למענכם את ארון הקודש תראו בתוכו „סיפור" שני. ספר תורה שעל מעילו כתוב: „נדבת אריה שמואל האדלה גראניק לזכר הרב יצחק גראניק ורעייתו טשרנה' האחיות שנספו בשואה".

הן הספר והן הפרוכת — לא היו בבית הכנסת בחודש שעבר. שניהם הוכנסו אליו בחגיגה גדו-לה בראש חודש ניסן כשבין המתנדבים הרא-שיים שנים והוקדים שמואל גור (הספר) ויעקב דזהב (הפרוכת).

שמואל גור, מנהל בי"ס „יבנה" ברעננה, בעי-לה של אסתר גור, מנהלת בי"ס לפידות בבני-ברק, הוא נכדו של רב העיירה לינסק. כשנפ-טר רבה של לינסק ובנו אברהם, הדוד של שמואל, הוכתר תחתיו, החליטו הלינסקאים לכ-תוב ספר תורה חדש לכבוד שניהם. היה זה לפני חמישים ושבע שנים.

תנצה פורצה מלחמת העולם השנייה. שלוות לינסק נקרעת בזוועות השואה. שמואל הילד עם אביו, אחיו ואחותו בורחים ומגיעים לסי-ביר. אבא גראניק ויתר בנותיה, כמו גם הרב, הדוד אברהם ובני משפחתו (תשעה ילדים) נש-לחים אל המשרפות, וספר התורה התחדש ספר התורה נעלם ואבד.

מלחמת העולם השנייה באה אל קיצה. האב יצחק גראניק נוטל את ילדיו ושב מסיביר אל לינסק. הוא מוצא בה הריסות ואבל וגהי. אין סיבה להישאר. הפליטים נודדים הלאה לברלין וגראניק מתמנה לאב-בית-דין צדק במחנה הע-קורים שלאכטנזה, השנה היא 1946. יום אחד מגיע אל שערי המחנה אדם בעל חזות פולנית מחבק בידיו, ספר תורה. הוא מבקש לראות אותו אל האיש שביקש והנה השנים נופלים זה על צוואריו של זה בהתרגשות נוראה. שמואל הנער רואה איך ספר התורה מחליף ידיים, מידי הפולני לידי אביו והוא שומע את הסיפור שנחרט בזכרונו לנצח.

הפולני, ידיד משפחה, הוא הוא זה שלקח את ספר התורה מלינסק והחליט להציל אותו. במ-שך כל שנות המלחמה סיכן את חייו והסתיר את הספר בארון ברזל באורוות הסוסים שבחו-רתו. ליתר ביטחון הניח אפילו צלב על הארון.

כשנסתיימה המלחמה נודע לו ששאר הגראניקים נותר בחיים. ההקשר הפולני למשרדי ה-ג'וינט וסיפרו לו שאותו גראניק שהוא מחפש נמצא במחנה שארית הפליטה בברלין. סיכן ה-פולני את חייו פעם נוספת, התגנב מפולין לגר-מניה כשספר תורה חבוק בידיו והביא סוף הח-זיר את משמרת הקודש לבעליה.

מאותו רגע — לא מש עוד ספר התורה מ-משפחת גראניק. בשנה 1949 הביא אותו עמם לישראל ושכנתו בשטיבל של חסידי בויאן רוז'ין שברחוב יבנה. שם גם נשאר עד לפני תשע שנים, כאשר נפטר הרב יצחק גראניק ובצוואתו הוריש את הספר לשני בניו ולבתו אדלה. אבל הבן שמואל חשב שאין זה ראוי לספר לצאת מן השטיבל שבו שכן שנים רבות כל כך.

שמואל גראניק שעיברת את שמו לגור לא היה עוד תל-אביבי זה שנים רבות. ב-1963 עבר לבני-ברק, ובבני-ברק אסף סביבו כמה חב-רים, כולם בני דור הכיפות הסרוגות, נחום בו-בה, גרשון הרשוב, גבי מי-זהב ועוד, והציע להם להשתתף עמו בשיעור קבוע, בבית כנסת במ-ברגר.

או קי — אמרו החברה. אבל מי יהיה מגיד השיעור?

אין בעיות, ענה גור, הוחזי אברהם-יצחק מאירוביץ מתנדב ללמד אותנו. כך נוסדה חבורת השיעור מבני-ברק. קבוצה הדוקה של חברים ההולכים יחדיו עשרים ושלוש שנים, בחגים, בשמחות משפחתיות ובהבדלה, בימי אבל, גור וגדרון, גלבר ודהב, הרשוב, וזיל, לוי ומי-זהב, נוגה וניר, צוקן ופרידמן פריימן וצימר-מן, שמיר ושנקר, שפירא ותמיר, שכוננו עשר חגות וצאצאיהם, שכל יום שני מתוועדים ל-שיעור בתורנות בבית אחר, שיש להם קופה משותפת למצוות, שבחגים הם מטיילים יחד ובימי השמחות ובפורים עורכים סעודות וגם לכל התמנות ובאשר אחד מהם מגיע לגיל המצ-ווה הוא גם זוכה למסיבת יום הולדת עליזה. מובן מאליו שאת „שבע הברכות" או העלייה לתורה של ילדי הבר-מצווה חוגגים כולם כאילו בילדיהם שלהם מדובר וגם מתנה משותפת נו-תנים לחתנים ולכלות מדמי החבר החודשיים שמשלם כל אחד מאנשי חבורת השיעור. שבע עשרה שנים ראשונות ליוו את שיעור הגמרא של מאירוביץ, ובשבע השנים האחרונות מגיד השיעור שלהם הוא דוד פרידמן. בשנת תש"ם ארע אסון לחבורה. יעקב צימרמן, אחד הילדים שגדל וצמח לעיני החברים כולם, נפל בחברון, אחד מהרוגי בית הדסה. שבת שלמה ישבו החב-רים על האסון, כואבים ומתלבטים ולא יודעים איך לבוא אל הוריו השכולים ולבשר להם את הבשורה המרה. ואז, בימי האבל המשות-פים, הבוכים ומתנחמים זה בזה בתוך הצער — נולדה הפרוכת. מספר יעקב דזהב: בבית הכנסת במברגר, בית הכנסת שלנו, חסרה היתה פרו-כת לשלושת הרגלים. היינו מאולתרים כל חג, בהשאלה רבא שמים את הפרוכת של ראש השנה ובפסח — פרוכת של שבת, וכך עד שנפל

יעקב הי"ד, הצער שוחח חביב ויקר לכולם. ערב אחד, כשהשיעור הסתיים בביתנו, כי היתה זו תורנות שלנו, הצעתי לחברי להנציח את זכרו של יעקב בעזרת תרומה של פרוכת לבית הכנסת. ציירתי סקיצה של פרוכת הראויה ל-תמרים. פרץ ויכוח גדול של אנשי הפרוכת ואנ-שי הציור שלה, החלט לעשות שאלת חכם פנינו אל הרב, והרב פסל את הסקיצה מסיבות הלכתיות וכך נדם העסק לתקופת מה עד של-דאבוננו, שלוש שנים אחרי כן בתשמ"ג, נפל לנו עוד קורבן, אהרל'ה פרידמן ז"ל, בנו של חבר, שנהרג בתאונת אימונים בצבא. אחרי ששבת האבל חלפה שוב התעורר בתשושתה רעיון הפרוכת. הפעם, אמרתי לחברים, נעזר אולי ע"י אמן הקולאז'ים השמשה קוסל גורבין מ-בית יגאל. ראיתי את אפליקציות הלבד שעשה להדר האחרים מגמל התעשיה בגוריון והת-רשמתי מאוד.

נסענו לבית יגאל, דיברנו עם גורבין, והס-ביר לנו שאינו מוכן לקבל שום תכתיבים או הצעות מקושצר אחר. גורבין רצה חופש פעולה מלא ואילו אנחנו רצינו להיות נאמנים לסקיצות ולמוטיבים שלנו. לבסוף — בקושי: אולי המ-כים להדריך אותנו באמנות שלדו למד אותנו.

ואכן, כמה מנשי החבורה נסעו וקיבלו הדר-כה. אספנו חומרים, רכשנו יריעת קטיפה של חמישה מטרים על שניים וחצי מטרים, קנינו לבד, גזרנו, והשלגנו למלאכה.

שנתיים ימים ארכה מלאכת תפירת פיסות ה-לבד אל בד הקטיפה. תפר, תפר, עלה, עלה, בימים ובלילות ישבו נשי החבורה ורקמו. כל שעה פנויה היתה קודש לפרוכת, אפילו ימי התרפשה עמדו בסימן פרוכת. היה מעשה שאחת הנשים נסעה לחופשת סקי בשווייץ וגם שם בין השלגים למטליקים ישבה בפנסיון הררי ותי-ברה תפר אל תפר. מחודש לחודש והתקדמה המלאכה ואט אט החל הרעיון לקרום צבעים ותנועה.

תמונת עלי הגפן נבחרה משום שהמשנה מדברת על סכך הסוכה העשוי מסלסלת הערוך הזיקה, והגדה מרחפת תותיה שזרי כשיבא בני ישראל מכצעים ישבו בסוכות, וספרי התו-רה עם שבעת המינים, בתנועה גמישה של ריו-קוד מצוה — החלו לבלוט בצבעוניותם העזה מתוך הרקע הירוק העמוק.

כאשר הושלמה הפרוכת והועמדה והוכנת להכניסה לבית הכנסת לקראת חג הפסח בשמו-חה ובריקודים בא שמואל גור ואמר להחברים: השטיבל נסגר מחסר מתפללים, רוב החסידים הזקנים הלכו לעולמם, וספר התורה שלנו עומד כמיותם.

וככן, הבה ונקח את ספר התורה ונכניסו ל-בית כנסת במברגר יחד עם הקנקת הפרוכת ויהיה לנו חג כפול.

החברים התלהבו מהרעיון, גם רב בית הכ-נסת אברהם שיינפלד שמח בו, ומי שלא ראה את השמחה הגדולה בבני-ברק בראש חודש ניסן לא ראה שמחה מימיו. אבל אם ירצה — יוכל לראותה בכל זאת על גבי הוידיאו, שכן יעקב דזהב הסריט כל רגע ורגע של החג הגדול של חבריו ושל בית הכנסת שלו לזכרון ולמשמ-רת נצח.

הפרוכת — מעשה ידיהן של נשים שביקשו בדרך מקורית להנציח זכרם של בני חברים שנפלו על משמרתם

בירורים לקראת הוועידה

האם ההתנחלות ביו"ש פוגעת בפיתוח הגליל והנגב?

ועידת התנועה הדתית לאומית ה-אמורה להיערך בעוד כחודשיים, תע-סוק בליבונן של סוגיות אידיאולוג-יות, שמזה זמן רב לא עלו על שולח-נה של המפד"ל בשל הקיטוב הפנימי. שלב ההבראה והשיקום אינו יכול לפסוח על פתיחת השורות גם בת-חום הרוח והמחשבה ומסקנות „וע-דת יגר" אכן קוראות להנפת דגל הפלורליזם ומתן במה לכל הלך-רוח במחנה הדתי-לאומי.

„הצופה" ממשיך איפוא בבירור ה-אידיאולוגי והפעם נוטלים בו חלק ה-סופר נחום אריאלי (פרופ' לפילוסופ-יה אוניברסיטת „בר-אילן") ועורך „נקודה", ישראל הראל, שבשעתו פ-רש מן המפד"ל ובאחרונה חזר „לת-נועה הדתית לאומית".

לשניהם הוגשו שאלות זהות ותש-ובות כאן, הן המבחן הראשון של הפלורליזם שהכל מדברים בשבחו.

1. הנגב, הגליל, עיירות הפיתוח נ-תונים במצוקת פיתוח והתיישבות, ה-גליל אף מאבד אט אט את זהותו ה-יהודית. האמנם על התנועה הדתית לאומית להמשיך ולהיאבק בעד המשך ההתיישבות ביהודה, שומרון וחבל עזה מול המציאות האחרת העגומה?

2. מה הם לדעתך, שני התחומים המרכזיים של התנועה הדתית לאו-מית להתמקד בהם?

3. מה הדרך שיש לאמץ ביחסי ד-תיים-חילוניים?

4. האם יש מקום / יש לשלול חי-דוש הידברות עם מפלגת העבודה או שיש להמשיך ולשים את כל האופ-ציות בסל של הליכוד?

מאת שאול שיף

נחום אריאלי: ישוב הגליל והנגב עשויים להעמיק אהבת ארץ ישראל

לשאלה א':

ההתיישבות ביוש"ע מול המציאות העגומה בנגב ובגליל, היא לדעתי טעות כפולה ומכופלת, בעלת אספקטים שונים, אשר כל אחד הוא בעל משקל בבד כשלעצמו.

ייהוד הגליל וההתיישבות בנגב עשויים היו להע-מיק את תודעת אהבת ארץ ישראל, שכה התרופפה בתקופת ההתנחלות ביוש"ע. להתרופפות הזאת יש הרבה גורמים פסיכולוגיים שונים, אשר אחד מהם, יש להניח, הוא בעצם הוויכוח בעד ונגד. זהו טבעו של ויכוח שהוא מחליש את שני הצדדים כאחד. ואילו היו המשאבים הכלכליים והרוחניים מופנים לעבר הנגב והגליל, לא זו בלבד שהיינו זוכים לפריחה של המקומות האלה, — אלא, וזהו העיקר, היינו לתנופה אדירה של מסה וכעש, של התלהבות וחידוש הפריחה של מקומות בארץ ישראל אשר לגביהם אין כלל ויכוח מחלוקת.

מה, למשל, היו טוענים כנגד זה חוגי השמאל? כלום יש ספק כלשהו, שאנו חייבים לעשות הכל כדי ליישב את... גבולות של ארבעים ושמונה? האם יש מישהו הס... לנסיגה ולהצטמקות גם מאותם המקומות כמו הגליל והנגב? ובמה, בעצם, מקומות אלה פחותי ערך מיהודה ושומרון, האין שמה של ארץ ישראל וקדושתה חל גם על הגליל המקסים והנגב רחב-הידיים? האם יישובם של אלה אינו בבחינת אין ספק מה"א מדינה ודאי, כאשר אין כלל ויכוח לגבי שייכותם אל גבולות מדינת ישראל.

זה כוחה של עשייה ודאית שהיא אף מגבירה את הלהט היא יוצרת עשייה מחודשת. ומה אנו מוצאים במקום זה? חלקים עצומים בתוך הקו הירוק מוזנחים ומופקרים לערבים המפריחים את הגליל, בונים אותו ומרחיבים את שלטונם הבלתי פורמאלי אמנם, אך זהו בעצם השלטון האמיתי. ותחת זאת פונה ההתנחלות למקומות המסכנים חיי נפשות, מעוררת ויכוחים מלווים בשנאה, מעמיקה את הפער בין השכבות השונות בציבוריות בישראל המפוררת כ"לאו הכי.

לשאלה ב':

הייתי מציע תנועה דתית לאומית, שתשים פחות את הדגש על התארגנות פוליטית-מפלגתית ותשים לב יותר לצד הלא-מי-תנועתי. ובתורת תנועה הייתי מבין את תחומי ההתעניינות המרכזיים באותם הד-ברים הכלל-לאומיים, ולאו דווקא אותם תחומים ש-הם, בעצם, ענייניהם של החוגים הדתיים בלבד.

המסר של התנועה הדתית לאומית עשוי בהחלט לעניין גם חוגים רחבים לאו דווקא דתיים כמו תודעת התרבות היהודית מצד אחד והעמקת הקשר לארץ ישראל. כל יהודי באשר הוא יהודי והחינה דיעותיו הלאומיות. אשר והחיינה, אינו יכול לנתק מזהותו את עובדת שייכותו לתרבות היהודית הרבגונית היס-טורית מיוחדת ותפיסת עולם שהיא בעלת משמעו פילוסופי גם בלי העשייה הדתית המעשית. זוהי עובדה בולטת ביותר בהגותם של מנהיגי ישראל בקשת הרחבה של הימין השמאל. ועל כן החילוניות היהודית בעבר היתה ספוגה תרבות יהודית שבאה לידי ביטוי גם בעשייה של בניית הארץ וגם בספרות ובהגות, בלשון ובשירה, בהווי החברתי ובפזמון והמחול.

תרבות היא אופן של חשיבה ותנועה דתית לאומית חייבת להקנות את משאביה כדי להביא או לצורר את התרבות היהודית, שתודעתה ירדה פלאים ב-ימינו.

אלה הם בעצם שני השורשים העיקריים של עם המבקש להישרד ולהתפתח: מורשה תרבותית והדב-קות לארצו. כל מה שמעבר להן, הן בבחינת ואידך זיל גמור. היחיד חי את חייו האישיים כפי שהוא מבין אותם ומתרגם את שני העקרונות הללו.

לשאלה ג':

הדרך שיש לאמץ ביחסי דתיים וחילוניים, לדעתי, היא בהכרה ששני הצדדים אינם תועי דרך, אלא חיים על פי בחירתם החופשית כבני אדם בעלי תרבות. אין לדעתי שום הצדקה לדתיים בני ימינו לחוש רגשי עליונות, כשם שאסור לחילוני להתייחס אל הדתי כאל יצור לא בן-זמננו. זוהי שאלה של בחירת אורח חיים על פי נסיבות הגותיים של ה-יחיד. ובחירתו היא ענייני האישי הבלעדי. ובאשר לדברים המשותפים, חייב להכריע הרצון של רוב הציבור. גישתו של שר הפנים בעניין שעון קיץ, למשל, היא אבסורד, משום שהיא אנטי דמוקרטית ומטילה את עצמה בניגוד לדעת רוב הציבור. גישה כזאת מבזה את הדת ואת היהדות ומשניאה את הציבור הדתי, על שכבות רחבות ביותר, גם על פלגים דתיים עצמם. המשותף בין בני אדם היא עובדת היותם בני צלם. ובחירתו של היחיד באורח חיים זה או אחר — היא גדולתו ועל כך הוא ראוי לכבוד. כל בחירה כרוכה בלבטים נפשיים לפיכך ההכרעה היא בעלת משקל, שאין לך רשות להרהר ולבזות ולראות את הכרעתך עליונה ובעלת ערך עדיף.

לשאלה ד':

אני סבור שיש הרבה יותר מן המשותף בין הדתי לאומי לבין מפלגת העבודה, כאשר עם הליכוד. בכן, שיטתי אלה הם ימי הסתאבות. המנהיגות ירודה פלאים, ואנשי חזון במעט פסו מן הארץ. העתונות, כמדומה, משקפת נאמנה את „תרבות ה-דיבור" ו„ההתנהגות האישית" של המושכים בחו-טים ושל היושבים ליד ההגה.

אני סולד מוולגריות דתית כשם שסקיצה של עצמית של מדושני עונג מעוררת בי דחיה ופוצע נפש. יש בי תחושה שחוגי העבודה עשויים למתן את הרוחות המתלהטים של שכבות מסוימות, ול-הכניס באורח החיים בארץ נימה תרבותית נאה יותר. תנועת העבודה, קרובה יותר אל לבי, ולו גם בגלל מנהיגיה בעבר וספרותה העשירה והראויה בהחלט לטיפוח.

ישראל הראל: ההתיישבות ביש"ע לא באה על חשבון הפקרת הגליל והנגב

לשאלה א':

מתנגדי ההתיישבות ביהודה, שומרון וחבל-עזה מפזרים זה שנים טיעונים כוזבים, כאילו ההתייש-בות ביש"ע באה על-חשבון זו שבנגב, בגליל וב-עיירות הפיתוח.

הגליל והנגב סובלים ממשבר-כלכלי משום שב-יישובים העירוניים באזורים הללו, שאמורים להוות את מקור המשיכה העיקרי, לא נוצרו במשך עשרות השנים, שהם קיימים, מוקדים חברתיים ותרבותיים שיהוו כוח משיכה לדרי מרכז הארץ.

וזאת, למרות שהמדינה השקיעה בחבלי ארץ אלה הון עתק, הן בפרוייקטים חינוכיים ותרבותיים והן בקידום התעשיה והחקלאות. משאבים עצומים אלה ירדו, בחלקם הגדול, לטמיון ובמקרים רבים והבית התגלתה ללא תחתית. במקומות הללו נוצרו נורמות פסולות של „מגיע לי" ולא „מה אני יכול לעשות למען עצמי".

ביש"ע, לעומת זאת, אין כמעט מפעלי תעשיה ותושבים רבים נוסעים יום-יום בכבישים מסוכנים למקומות עבודה רחוקים. מלבד הסיכון הבטחוני, הדבר גם שוחק חלק-גדול משכרם ובכל-זאת המגמה הכללית היא שאנשים נוספים רוצים להצטרף ליישו-בים אלה.

מגמת הגידול ביש"ע נמשכת משום שהיישובים מקרינים מוטיבציה חלוצית, במיוחד היישובים שעל גב ההר בשומרון, ישובי הר-חברון חוף-עזה וכד'. חברה שיש לה מטרה ואידיאלים היא חברה המו-שכת אחרים להצטרף אליה וזו הסיבה לגידול המש-מעותי, של 10% ויותר לשנה, הקיים ביש"ע בשנים האחרונות.

אחדים מיישובי הפיתוח, לעומת זאת, נהגים כאילו להפגין, זה שנים רבות, מסכנות. מי ירצה לבוא ולהצטרף ליישוב מסכן?

לא כאן המקום לבא ולהציע הצעות פתרון רדי-קליות כיצד למשוך אוכלוסיה רבה לגליל ולנגב. מכל מקום, הטיעון כאילו מסכנותן של כמה מעיי-רות הפיתוח היא בגין פריחת ההתיישבות ביש"ע מוטעה, בראש ובראשונה, בעיירות הפיתוח עצמן, שכן, מה יגיד לעצמו אורח בבתים או בחולון, אם „נותנים" באריאל, מדוע שארצה לבוא ולגור בירוחם?

האמת היא שההשקעות, יחסית לתושב, במשך השנים בירוחם היו בערך פי 15 מאשר באריאל. הבעיה בירוחם היא, למרבה הצער שרוב ההשקעות בכסף, במשאבי-אנוש ובשאר אלמנטים, יורדות ל-טמיון.

תנועה רעיונית-פוליטית חייבת למקד, בכל עת, את פעילותה על-פי צורכי השעה האמיתיים. תנועה הנצמדת לבעיות העבר שאיבדו את מרכזיותן ואינן מעסיקות עוד את רוב הבריה או רוב העם, הופכת, היא תנועה אנאכרוניסטית וכמוה היא מאבדת את אחיזתה בקרב ציבורה-היא ובוודאי בקרב הציבור הרחב.

המפד"ל היא, אולי, הדגם המובהק ביותר לדברים הנ"ל. העומדים בראשה לא קראו נכון בשנים האחרונות את המפה הרעיונית ולהערכתי אינם קוראים אותה נכונה גם היום.

מול ציבור דתי-לאומי גדול שגישתו השתנתה ב-משך השנים מסקטוריאלית לממלכתית, המשיכה הנ-הגת המפד"ל להתרפק על השגים, אמיתיים או מדו-מים, מן העבר כשהיא מנסה לשכנע, ללא הצלחה, שתחומים אלה הם גם בעיות ההווה והעתיד.

לעומת זאת, בתחומים שנעשו חשובים יותר ויותר לאותו ציבור, כמו התחומים המדיניים וההנהגתיים, לא נתנה ההנהגה תשובות מניחות את הדעת, דבר שהביא לאיבוד האמון בתנועה, בעומדים בראשה ובמילא ביכולתה לייצג את הלכי הרוח השוררים בין אלה שבעבר ראו בה את תנועתם.

אמנם נעשו, פה ושם, מאמצים כאחרים, לעתים פאתטיים, לענות על חלק מן המאוויים החדשים, אולם אלה נעשו באופן מלאכותי, ללא דבקות במט-רה והעושים לא הקרינו אמונה ובטחון בהתעסקותם בתחומים אלה שכמו נכפו עליהם. יש לזכור שקהלה של התנועה הדתית-לאומית הוא קהל עירני והעודכן ביותר; הוא רגיש ביותר לזיופים, להצמדויות-פנים ולדברים שהם אחד בפה ואחד בלב. ועידן הטלוויזיה חושף אנשים להתרשמות הבלתי-אמצעית של כל צופה.

מכיוון שנוצל משבר-אמון, פנה הרוב הגדול של הקהל הזה עורף לתנועה והצביע בשתי מערכות הבחירות האחרונות למפלגות שבעיניו היו אמינות ונאמנות, בייחוד בנושא המרכזי שהעסיק אותו: שמירה על שלמות הארץ וההיאחזות בה.

לדעתי, גם אם המפקד השיג את רוב יעדיו האר-גוניים וגם אם תתקיים ועידה דמוקרטית ואף אם המנגנון יועמד במקומו הנכון, בבחירות הבאות ל-כנסת לא יחול שינוי משמעותי — בשינוי, אולי, של מנדט אחד מכסימום שניים — ביחס לבחירות 1984, אם אם כן תקום הנהגה שתשיב את האמינות הרעיונית-הפוליטית לתנועה.

בעניין אחרון זה אני סקפטי לחלוטין. חלק מאלה המועמדים למנהיגות, ושיש להם סיכויים סבירים לקבל את מנדט הועידה, הם אותם אנשים עצמם שהובילו את התנועה לרדידותה הרעיונית, הפוליטית והארגונית.

לשאלה ב':

לאחרונה היינו עדים לגילויים חמורים ביותר של אנטי-אנטישמיות, רגשית ומעשית, שאינה זכורה ב-עשרים השנים האחרונות.

אין ספק שהחילוניות-לשמה, מרימה ראש באופן בוטה וחסר-מעצורים.

אולם מול הנ"ל קיימת גם תנועה הפוכה, בעלת עוצמה לא-פחותה, ואולי אף עולה על עוצמת המת-קפה החילונית. לדעתי, קיימת מגמה ברורה וגו-ברת-תאוצה מצד כל הסוגים הדתיים, ללבות אלה המגדירים את עצמם כציוניים, להכתיב לציבור כולו אורחות חיים, גם אם חלק ממנו אינו חפץ בהם.

הבטחון-העצמי הגואה של הציבור הדתי בא מא-שר חיק לא כבוטל מן התוברה החילונית, גם. זו ... נמצאת בנסיגה. אולם, במקום לספק במצב דתיים כתחליף לצולכית המתנפצים עליהם, תגובת המחנה הדתי היא, בדרך-כלל, תגובה של שמחה לאיד, זילזול, התבטאויות פשטניות, לעתים עד כדי דחיה.

התופעה העיקרית: התפתחות מגמה של הסתגרות חברתית, תרבותית ובעיקר גאוגרפית (שכונות דת-יות, מן הציבור החילוני. ההסתגרות וההפרדה גור-מת לדינמיקה של הקצנה בצורות הביטוי, העילוי ליות הפיזיות, של הציבור הדתי המסתגר בשכונות ובמתח בהן דינמיקה פנימית שכפסע בינו לבין גיטאות רוחניים וחברתיים.

לדעתי, דווקא בגלל הבטחון העצמי שהציבור הדתי צבר, עליו מוטלת החובה ללכת לקראת החי-

(סוף בעמוד 11)

מה בין מתפרעים למתיישבים?

מאת יהודה עזריאלי

אמור לי מי ידידך ואגיד לך מי אתה. מימרה זו הנהרה לעיניי, למראה המראה הפטפורמליות שהוקרנו בשידור הטלוויזיה מחברון: מפגש מלבב למאורה, שבו השתתפו האצילים המוליכיים של ר"צ יחד עם אנשי איחוד הפכים במיפשים, יהודים וערבים, עם „שוחרי השלום" הידועים בין הפלשתינאים, הכא פ־יורה ומוגספה גמשה. תחת הדגל המסביך של „שלום עכשיו", ההכבו בצוותא מחוגו של שאר קוסמה בעליל של בלון פארק, המלון הערבי הנמדש קם שוב להחייה לשעה קלה, אחרי אב שנה נגאו המתיישבים בו ראשוני קרית ארבע ובחייו היישוב היהודי בחברון.

הפעם נשמעו בבלון קריאות תיגר „נגדי"; קולות הרוהה של כמה יהודים מתרפסים, המדברים גבוהה בשם השלום והמה מתורתי הסכסוכים הגדולים ביותר בין היישוב היהודי הפורח ביהודה ושומרון לבין שכניהם הערביים, הכה המשמשים שופר מליטי לערבים המזדהים עם אש"ף, ונותנים היתר למחיות ולמרחיבים מביתם; הכה המהנים שוקע ציבורי עייל וכוסרי לכחות עוינים המזידים אבנים, הזורקים רימונים, המתנכלים לנוסעים האוראים לי־עיגותיו. כי אם המגוחלים הם „חולגאנים" כלשון האהב של דובר ר"ץ, מה נליץ על צעירים ערביים תמימי פות, כפסלים ומוזרים לדברי הבלה.

אמות מידה של בטחון

הניסיון המרכזי המעייני באחד, להשוות את מעמדם של אנשי „שלום עכשיו" שכל עיסוקם ועניינם הוא בהפגנות ומחאות פוליטיות עם אנשי ההתיישבות המתבססת והמתעצמת בשטחים, הוא איוולת ועוול. גם מסביבינה הפוליטית שבמשמע פועלים בכה הדיכים שמאלנים, נגד קיפוחם, הרי לידים מרוכז בשמוני כיבוש. השלטון הצבאי ראשי לפסוק לפי אמות מידה של בטחון. נמנוהו לסמוך נגד איפה ואיפה בכיסל, כאשר אנשי היישובים רוצים לחוג ולציין 18 שנה לראשית ההתיישבות בחברון. זהו חגם האישי של רבים רבים מאזרחי ישראל ובני העם היהודי, המזדהים עם היישוב היהודי בארץ־ישראל השלימה.

אלפי תושבי היישובים אינם זקוקים להפגנות של גוסה „שלום עכשיו". ההתיישבות הבניין והיצירה הנפלאה הזו, הרושמים פרקי היסטוריה בחיי מדינה והתפתחותה, אינם זקוקים לראיה להפגנות ראווה. מציאות החיים המתוחים והמפתחים בישובים, היא הנאמנות החלוצית הצנועה המפוצות ביותר. כמה תלי אישים ודיעגים, גראים המפגינים בשם „שלום עכשיו" שכוחם רב במלל ובסיסמאות סרק, המצודדות אלו יצרים אפילים ברחוב הערבי. אולם, הם חסרי השפעה, ריקים ודלים בציבור היהודי, המבחין במחיצות ובדיעה צלולה, בין חושים במלאכה האותותים באמונת הבניין לבין מבלי דיזנגוף, תושבי הכרכים העירוניים, יושבי קרנות, הנבטים מצל פה, להתאגד לקעקע להרוס.

על מה מסתמכים המסיתים?

חוק וסדר ליושבים ביהודה ובשומרון, אם אנשי „שלום עכשיו" לא יפעיעו דיסיתו, אם יניחו לתושבים משני העברים לנהל את חייהם בשכנות טובה ומשלימה. יש להבין את אלוף פיקוד המרכז אהוד ברק, שהסביר בפני חברי ועדת החוץ והבטחון בכנסת, כי המאבק הפוליטי בשטחים פוגע בביטחון. אפשר להפסיק את המאבק בנקל. האם הח"כים השמאלניים, חשים עדיין אחריות לאומית ונותרה בליבם דאגה איזה שהוא לבטחון התושבים, מוטב שיוחלו מתחססה ומהפגנה המסעירה את הרוחות — גם בקרב הערבים השואבים מהם עידוד ונחת, וגם בציבור המתיישבים היהודים הנזקקים להגן על חייהם ועל עמלם.

אותם ח"כים, שכוחם בפיהם, שכל מעייניהם להתפרסם, מוטב שיעיינו בסקר דעת־קהל האחרון, שנערך מטעם „מודיעין אזרחי", על עמדות הציבור כלפי ההתיישבות ביהודה ושומרון. מתברר, שהן ניצחות ביותר; זהו סקר שנערך בחודש מכס השנה, כאשר 45 אחוז מכלל הציבור מתנגדים לכל ויתור על שטח כלשהו ביו"ש, תמורת הסכם שלום. רק כשליש הסכימו לפשרה טריטוריאלית. 12 אחוז מוכנים לפנות את הישובים תמורת הסכם שלום. העמדות הנצית ביותר הן בקרב בני הדור הצעיר, הוא דור העתיד. כ־73 אחוז מגילאי 18 עד 29, מתנגדים לכל ויתור על השטחים תמורת שלום ואילו המתנגדים לפינוי ישובים, גדול עוד יותר. אפילו בקרב מצביעי המערך, 24 אחוז מהם מתנגדים לוויתור על השטחים ו־47 אחוז מתנגדים לוויתור על ישובים.

ובכן, על מה מסתמכים האח מי בסיתים, אותם הח"כים, השואפים את כחם הפוליטי משוליים יתירים, בלתי יציבים, של ציבור הבוחרים. שבמה היא שקמה דמויות שהיו דמגוגיות ברחוב השמאלני, כמו שאיך פעיל ואחרי אבנרי, נעלמו מהמרשת הפרלמנטריות הציבוריות של אותיים גם הם אינם בטוחים ליותר מקדנציה, או שהיים בכנסת.

השגיהם של הללו, כמו של הח"כים יוסי שריד, ומאי פלד הזמקים, תולפים ומשגים מבסגרת מפלגותית אחת לאוורה. הצד השוה שבהם, שהם בונים על ערביי השטחים האש"ף — כבסיס לפידוים, להמשך המאבק נגד ההתנחלויות, נגד העם היהודי ומדינת ישראל ושלומה.

למי זכות התנועה בשטחים?

שר הביטחון יצחק רבין, החליט באורח עקרוני לבטל את מה שהוגדר איסור על כינוסים פוליטיים בשטחים. הם שינוי במדיניות של הממשל, מאז חל האיסור כאשר, לפני ארבע שנים, כאשר הוועדה להכוונה לאומית ערבית, הוצאה אל מחוץ לחוק.

השאלה היא האם ההיתר יותן מעתה לתנגים המשדדים את הפעילות של אנשי הוועדה להכוונה לאומית וכדומיהם — תוזור לאותה תקופה קשה, המסוכנת של הערגות תבלנות בלתי מרוסנת, שהחלה בראש כל הרצת הערים הערביות בשטחים?

אין לקבל בשום פנים את ההגדרה של עתון ישראלי המכבד את עצמו, „כי אם יהודים מסוג אחד יושבים קבע בקריית ארבע, ראשים יהודים מסוג אחר „לבקר" במלון פארק בחברון"... ממילא צרה עינו של אותו עתון, המשמש שופר למפגיני „שלום עכשיו", והוא קובע כי המבקר שצה"ל נגרר אליו עתה, בא בעקבות מדיניותו של הרמטכ"ל הקודם, אשר הימש את המתנחלים וצייר אותם כבכשירי קשר לצרכי הגנה כרזבית כבימיל"... וזהי אותה דשה העמדה הקובלת נגד צה"ל, על שהטיל עונשי מעצר על המתפרעים הערבים, תלמידי המכון הפוליטכני בחברון, אבל איננו מגביל את חופש התנועה של המתנחלים...

ההשוואה הזו, בין המתפרעים לבין המתיישבים בין מיידי האבנים לבין הבונים, בין חברי ארגונים עויינים לבין חלוצים יהודיים, היא מעוותת ומעוידה על עקמומיות, שיש עימה זדון ורשע. חבל שאנשים כאלה שליטים בתקשורת, מוחזרים „בשפיות" ומשענים בשם הדמוקרטיה. הכל אפשרי, כנראה, בעולמנו, שמשגעים פוליטיים נותניים בו את הטון.

חמישים שנות שידור עברי

(מאמר שני)

מאת בנימין צביאלי

תקופת המנדט הבריטי של השידור העברי הצטיינה במאבק בלתי פוסק בין „היישוב" ונציגיו ובין „בעלי הבתים" האנגליים של „קול ירושלים" מצד אחד וב„יהודיותן" המובהקת של התכניות העבריות מצד אחר. השלטון הבריטי לא יכול להתנגד לתכניות המבוססות על התנ"ך, על פרקים בהיסטוריה או אישים, ודווקא דרך התכניות „המסורתיות" עבר המסר הציוני האקטואלי שכל אחד הבין אותו על נקלה ושאב עידוד בשעות הקשות.

שתים־עשרה השנים שמפתיחת תחנת „קול ירושלים" ועד לקום „קול ישראל העצמאי" (תרצ"ד — תש"ח, 1934—1948) לא היו אחידות. המנהלים האנגליים התחלפו לעתים קרובות, אם משום שלא ידעו מה טיבה של תחנת שידור מקצועית ואם משום שלא ידעו איך לטפל בבעיות העדינות במצב פוליטי רצוף מתחים ומעתן אבק שריפה. ב־1939 פרצה המלחמה הגדולה והחלה של „קול ירושלים" הפקידים חדשים. לא רק להאליים ארץ־ישראלים בתחום „יחסי יהודים—ערבים", אלא תפקידי תחנת שידור שהשתלבה במאמץ המלחמתי הגלובאלי בציוין של בעלות הברית. עמדתו של היישוב היתה חד משמעית. בלוחמה עד חורמה ב„ספר הלבן" מצד אחד ותמיכה באנגליה במלחמתה נגד גרמניה הנאצית מצד אחר. שתי מגמות אלה לא תמיד עלו בקנה אחד, בפרט כשעלתה הדרישה להקים את הבריגדה היהודית „ושלא תרגיז את הערבים". בתום מלחמת העולם השניה ולאחר שנתגלתה זוועת השואה באירופה בכל מראותיה והחלו להגיע ספינות המעפילים, נשמע שוב קול המחתרת היהודית והוא לא נדם עד להקמת המדינה ו„קול ישראל" העצמאי.

תקופת המעבר

המעבר מ„קול ירושלים" המנדטורי ל„קול ישראל" העצמאי, המשוחרר, לא היה קל. ככל שהתקרב מועד החלטתה של עצרת האו"ם על הקמת מדינה יהודית כן גברה המתיחות בבית השידור שברחוב מליסנדה, שהשמירה עליו הופקדה בידי הלגיון הערבי מעבר הירדן. העובדים הבריטים עברו לאולפן עראי שהוקם באחד מן האתרים הצבאיים בירושלים. אבל לא היה טעם להשאיר את העובדים היהודיים שם הם עזבו, כמעט בהחבא, את הבניין בקחתם אתם מעט ציוד הכרחי כדי לקיים אולפן עראי בחלק אחר של העיר. בתחילה עברו לשדר מביתו של הרב שמואל אסף ברחביה שממנו הזו משדרים את השידור השבועי בתלמוד גם בזמנים כתקדם ומשהבקום לא הספיק התמקמו במתוף של בית הולוצת ובקפה „רחביה" הסמוך וכך היו העורכים והקריינים רצים ממקום למקום תוך כדי ההפגזות על ירושלים הנצורה. להלכה היו כל נקודות השידור ותחנת שידור אחת ששמה „קול ירושלים" וכל העובדים היו מקבלים עדיין משכורות מממשלת המנדט. דאג לכך הג'נטלמן האנגלי היהודי אדווין סמואל שבשעת התשכה „השקטותי" יוסית, היה מביא את המשכורת אישית לעובדים. (גם הערבים) במקומותיהם.

בימים הראשונים להקמת המדינה היו שירותי המודיעין של ה„יישוב" מפוזרים ומפורדים בין משרדים שונים, רק מיתוי 49 זוכו כל שירותי המודיעין של הממשלה במשרד ראש הממשלה. לשכת העתונות הממשלתית ששימשה צינור מרכזי להעברת ידיעות לעתונות במדינת ישראל וקיימה קשר אמיץ ומתמיד עם העתונות בארץ. הלשכה לעתונות חוץ שטיפלה בעתונות חוץ ובעיתונים המייצגים את עתונות החוץ והסוכנויות הטלגרפיות הנמצאות במדינת ישראל, שירות השידור שכלל את תחנת השידור בתל־אביב ובירושלים, כי בד בבד עם חיסולה האיטי של התחנה בירושלים החלו מהנדסים יהודיים לשקוד על הקמת תחנת שידור מקבילה בתל־אביב. כפילות זו הכניסה ערבוביה לא קטנה בשידורים. המשדרים החזקים של ראמאללה שוב לא עמדו לרשות היהודים והתכניות העבריות בירושלים הועברו דרך משדר חלש מאוד בבניין הדואר שקולו נקלט רק בקושי ברחבי הארץ. משדר זה פעל גם זמן מה גם אחרי הכרזת העצמאות והקמת „קול ישראל" העצמאי. העובדים היהודים הצליחו להציל תחת אש צלפים ערבים חלק מן הציוד שנשאר בבית השידור, הספריה המוסיקלית והספריה העברית, חלק גדול מאוסף התקליטים וקצת רהיטים. כשהאנגלים האחרונים עזבו את ירושלים, ה„הגנה" כבשה שטח גדול מן העיר, הוסלם בבית פרטי אות. התחנה של „קול ירושלים" העברי.

התחנה שהוקמה בתל־אביב היא תחנת „קול ישראל" הצבאית פעלה תחילה משני אולפנים. אחד בבניין העיריה שברחוב ביאליק בקומה העליונה והאחד במרתף שבקריה (שרונה דאז) שנושבה על ידי יושביה הגרמנים. אנטנת המשדר הוצבה בגבעת דפבלים, סמוך לרמת גן. הדיכה שודרה הכרזת העצמאות ביום ששי המפורסם ה' באייר תש"ח ממוזיאון תל־אביב במעמד מועצת העם. במשך זמן מה שודרו תכניות מקבילות משתי התחנות בירושלים ובת"א, כמו פלקי היום התבייד, שיחות, חדשות. עובדים אחדים מירושלים שלא ידעו מה יעלה בגורלם הגיעו לתל־אביב כדי להשתלב בעבודה. חיי העצמאות התחילו להתרקם בתל־אביב, המוסדות, המשרדים, מרכזי המידע והשלטון, וברור היה, כי גם שירות השידור, ובעיקר מחלקת החדשות, אינו יכול להתרחק ממרכזי החיים של המדינה החדשה. ירושלים שבכה עדיין מוכה ועלובה ואיש לא חשב על העברה המוסדות הכנסת אליה וכך הוקמה מחלקת חדשות בבניין „קול ישראל" בקריה, הובאו כוחות עתונאיים חדשים ותחנת השידור העצמאית של מדינת ישראל יצאה לדרך, בעוד התחנה הלה בירושלים ממשיכה לשדר.

למי שייכת התחנה?

המועצה הזמנית של המדינה מינתה גוף מייעץ לשירות השידור ובו נציגים של מפלגות וארגונים. בראשה של מועצה ציבורית זו עמד החילה צבי לוריא מן הסוכנות היהודית, ובציר הפועל המרוזר בה היה ד"ר שמואל זנוויל כהנא. עדיין לא היה ברור לאיזה משרד ממשלתי ישתייך שירות השידור שהיווה מחלקה משרדית. עם חידוש הקשר בין ירושלים ותל אביב (לאחר תקופת המצור על ירושלים) נוסדה הנהלה מרכזית לשתי התחנות. המחלקה צורפה לאגף העתונות, ההסברה, השידור והקולנוע במשרד הפנים, כדי למנוע כפילות, ביחוד בתחום החדשות וההסברה המדינית, נקבע תקן לשתי התחנות ולוח שידורים לכל תחנה. הצעד הראשון בכיוון למיזוג התחנות נעשה רק כחצי שנה אחרי הכרזת המדינה כשחלק מתכניות הצהרים של „קול ישראל הועבר גם על גלי „קול ירושלים". מכאן ואילך הוגבל מספר התכניות. המשותפות בשלבים ובעבור למעלה משנה משודרה לראשונה תכנית אחידה בכל הגלים של שירותי השידור של מדינת ישראל.

עוד זמן רב עבר עד ש„קול ישראל" מצא את מקומו הזאת. סגנונו תוך כדי מסעהת המדיניות והחברותיות שהחלו לפקוד את המדינה הצעירה. רק עם ההחלטה להעביר את משרדי הממשלה והכנסת לירושלים (תש"י) הועתק לבירה גם מרכז שירות השידור, בטלה ההפרדה הקודמת לשתי תחנות, „קול ישראל" ו„קול ירושלים" שלא מעט נתקיימה בגלל סיבות אישיות ואינטרסנטיות של עובדים, הוקמה תחנת שידור אחת ויחידה על המדינה — „קול ישראל" באופן טבעי חלק מסיים של התכניות בא מאולפנים בתל־אביב (בעיקר תכניות בידור) גם כדי להקל על המשתתפים ולא לכפות עליהם את הנסיעה לירושלים וגם משום שאמצעים הטכניים השתכללו במידה כזאת שלא היתה כל בעיה בהעברת שידור ממקום למקום ללא היצמדות לאולפן.

תחילה כאמור, היתה שירות השידור מחלקה במשרד הפנים ואח"כ הועבר למשרד ראש הממשלה. בחודש יוני 65 פסק בעצמו של קול ישראל מלהיות כאחת מיחידות הסמך במשרד ראש הממשלה ונעשה לרשות בפני עצמה, רשות שידור ממלכתית לפי חוק רשות השידור תשכ"ה 65 תפקידיה של הרשות הוגדרו בחוק והם — לשדר תכניות חינוך, אינפורמציה ובידור, שידורים בערבית, שידורים לעולים, שידורים לתפוצות ושידורים לחוץ לארץ. על הרשות להבטיח, כי בשידורים ייתנו מקום וביטוי הולם של השקפות ודעות הרווחות בציבור ותשדר אינפורמציה נאמנה. כפי שהתברר ביצועו של חוק השידור הזה, הקיים פורמאלית עד היום הזה, לא היה קל.

עצמאות שידורית

דרכו של שרות השידור העצמאי שאימץ לו את השם „קול ישראל" כהמשך לשידורי המחתרת של „ההגנה" בזמן האנגלים היא בבואה נאמנה של לבטי המדינה ומאבקיה במדיניות, בכלכלה, בביטחון, בתרבות ובכל הבעיות שמדינה עצמאית עומדת בפניהן, אך במדינת ישראל נוספו שתי בעיות ששום מדינה אחרת לא עמדה ואיננה עומדת בפניהן. בעיית עצם קיומה עלי אדמות ובעיית עליה אחיה בני עמה ברחבי העולם. שתי בעיות אלה עתידות היו להטיל עול כבד ואחראי על התחנה הצעירה שהתלבשה עדיין בגיבוש סגנונה המקצועי ובשיפור איכות שידוריה ועצמתם.

כפי שצויין כבר היוה „קול ישראל" במשך כ־17 שנה (מתש"ח עד תשכ"ה) מחלקה ממשלתית, תחילה במשרד הפנים ואחרי כן במשרד ראש הממשלה. השינוי הזה לא היה מקרי אלא תוצאה הגיונית של הקונסטלציה הפוליטית־מפלגתית במדינת ישראל. משרד הפנים היה מראשית קום המדינה מחוץ לתחומה של המפלגה השלטת בישראל. היא מפא"י. המשרד הזה היה שייך תחילה לציונים הכלליים ובאופן טבעי נכלל שירות השידור בתחום פעולתו של משרד זה. מנהלו הראשון של „קול ישראל" היה הציוני הכללי ד"ר מנחם סוליאלי (סילוביצ'יק) משכיל ואינטלקטואל בעל שורשים עמוקים בתרבות היהודית (חברו של זלמן שזר ז"ל) שאמנם לא היה שומר מצוות, אך הוקיר תלמידי חכמים וכל גילוי של חכמת ישראל. חיש מהר התברר, כי תחנת שידור אינה מכשיר טכני שיכול לפעול בכוח עצמו ולהתנפלא מתוליותו, אלא בא לשרת שאיפות ומסורות לאומיות ומפלגתיות והוא למעשה חלק אורגני של המימסד המפעיל אותו. משרדו של ראש הממשלה שהיה באותו זמן גם שר הבטחון וגם מנהיג המפלגה השלטת לא יכול להשאיר את שירות השידור מחוץ לתחום שליטתו. דברים אלה אינם נאמרים לגנאי. תחנת השידור שהיתה נתונה למרותו ולפיקוחו של ראש הממשלה ושר הביטחון מילאה פונקציה בטחונית לאומית ראשונה במעלה והשתלבה במאמץ הקיומי של העם בארצו.

מטבע הדברים, הדרג הבכיר כולו של „קול ישראל" היה על טהרת אנשי מפא"י. משה (מויש) פרלמן ז"ל, שנפטר בימים אלה, היה המנהל ומנכ"ל משרד ראש הממשלה דאז, כדי קולק, היה מעורב בכל ענייני התחנה. מחלקת החדשות שבראשה עמד חנוך גבון ז"ל עמדה בקשר מתמיד עם משרד ראש הממשלה ומנהל התכניות ד"ר ישעיה שפירא יבל"א עמד בקשר מתמיד עם מוסדות ההסתדרות ומוסדות אחרים שבמדינה שחותם מפא"י היה טבוע עליהם. אחרי פרלמן שעבר לתפקיד אחר, נתמנה כמנהל צבי (הרי"הזי) זינדר, שבזמן קבלת ההחלטה על החלוקה היה „דיפלומט" של „המדינה שבדרך" בארצות הברית.

התחנה החלה לקבל תנופה רבה, נשלחו אנשים להשתלמויות לחו"ל (ביניהם כותב השורות האלה) הורבו השידורים, נוספו גלים ותכניות. מלבד התכניות הרגילות היתה בעיית שידורים לעולים בשפות השונות. שידורים לחו"ל למרחקים גדולים בגלים קצרים ועל הכל שידורים בערבית שבאו למלא צורך הסברתי ראשון במעלה גם בארץ וגם בארצות השכנות. בבעיות הספציפיות שותפים גם משרד החוץ וגם הסוכנות היהודית, „קול ישראל" הפך להיות גורם מלחמתי במקום ראשון במעלה לעתות מלחמה, התפתחו מאוד השידורים לבתי ספר.

„הג'יסר" הדתי

לא יפלא שבמצב עניינים זה, כשלמעשה השליטה בשירות השידור היתה בידי מפלגה אחת (ומי לידבר אף על „פתיחות" למפלגה אחרת כמו „חירות" למשל) נוצר הצורך לשמור מכל משמר על טעם התכניות ה„דתיות" שחלקן היה המשך טבעי מזמן המנדט וחלקן נתחדשו עם התרחבות השידורים בכלל. כשם שהחינוך הדתי לא ראה אפשרות אחרת לפניו אלא יצירת מסגרת פורמלית מינהלית נפרדת של החינוך הממלכתי דתי; וכשם ששום הישג דתי שבמדינה לא התממש בכוח הרצון הטוב והשכנוע הבמצי, אלא תוך מאבק ליצירת עובדות משפטיות־חוקיות; וכשם שחיי יום יום של יהודי שומר מצוות אינם מתקיימים במלואם אלא ביצירת יהדות דיור בצורת שיכונים ועזרים בעלי אופי דתי. — כך לא היתה כל תקוה וכל סיכוי לשמור על ה„יש" המסורתי ב„קול ישראל" אלא על ידי יצירת יחידה, תחילה כמדור, ואח"כ כמחלקה לתכניות ללימודי היהדות והמסורת.

הדבר היה קשור במאבק קשה ועקשני נגד מי שרצו „להבליע" את התכניות המסורתיות בתוכניות הכלליות ללא כל הבטחה שהן אמנם ימשיכו להתקיים. קמו גם מתנגדים לאותיה. המסורתי של פרשנות התנ"ך ששודרה בזמן שידור ראשון במעלה (בצמוד למהדורת החדשות) וכשזה לא הועיל ניסו להעתיק את זמן שידורה לשעה אחרת. לא החמיצו שם הזדמנות להוציא תכנית מסורת ממערכת השידורים ולשבץ במקומה תכנית אחרת. מאבקי התרבות ו„מלחמות הדת" במדינה השתקפו במלואו ממבן הנהלה במה שהתרחש בשירות השידור.

משנעשתה מעמדו של „קול ישראל" הוא פסק להיות יחידת סמך במשרד ראש הממשלה, והפך להיות רשות בפני עצמה, רשות שידור ממלכתית לפי חוק רשות השידור תשכ"ה—1965, לא באה התשועה לתכניות המסורת. הרכב המוסדות המפקחים, לפי חוק רשות השידור, הוועד המנהל והמליאה, ובהם נציגי זרמים וגופים ודעות (לא מפלגות, כביכול) אינו מאפשר התערבות ממשית במה שנעשה בתוך ההיראכיה המינהלית של רשות השידור. עצמאותה של רשות השידור, אם כי איננה תלויה במפלגה מסויימת, מותנית במידה מכרעת בהרכבה האישי של עובדיה ומנהליה ועל הרוחות המנשבות ביחידות השידור השונות ידוע גם ידוע ורמזתי על כך במאמרי הקודם.

הרדיו מול הטלוויזיה

עם הופעתה של הטלוויזיה לפני כשמונה־עשרה שנה, בא כמנה דרסטי בתפקודו ובאופן פעולתו ובתכניו השידורים של הרדיו, ואין צורך לומר שהטלוויזיה גרמה ל„מהפכת זמנים" של שידורי הרדיו. זמני האזנה ראשונים במעלה ברדיו (כמו 9.00 בערב) הפכו להיות הירודים ביותר מבחינת ההאזנה בעומדם מול „מבט" לחדשות בטלוויזיה. תוכניות מאוזנות ביותר ברדיו איבדו את ערכן בהיות להן „מתחרות" בטלוויזיה ולא נרחיב עכשיו את הדיבור איך ועד כמה השפיעה הטלוויזיה על הרדיו. נציין רק שני דברים עיקריים, שהתגוננה לרדיו מול הצפיה לטלוויזיה היא מזערית, פרט לאותם הזמנים שהטלוויזיה אינה פועלת בהם (שעות הבוקר המוקדמות). לעומת זה, הרדיו עדיין שומר על עליונותו בתחום המוסיקה ובתחום החדשות.

הזמן הדרוש להכללתה של ידיעה במהדורת החדשות ברדיו הוא מינימאלי או מיידי, משדרים ממקום האירוע הניידות של רכב הרדיו אינה מוגבלת כמעט. לא כן בהכנת מהדורה חדשות בטלוויזיה: אם אמנם היא בנויה על המסד החזותי ולא רק על „דברי הקריין".

הטלוויזיה הישראלית היא כעין המשך טבעי של השידור העברי הרדיופוני וגם רבים מאנשי הרדיו הלכו אחרי הקסם הטלוויזיוני שאמנם עם במקצת, מאז „השגעון הטלוויזיוני" הגדול, אך עדיין הוא השולט בצופים בביות. הטלוויזיה גם ירשה בדרך הטבע את כל הבעיות שהטרידו ומטרידות את „קול ישראל" נוסף על הבעיות הספציפיות שלה.

יש לזכור, כי הטלוויזיה הוקמה מלכתחילה כמכשיר הסברה בעולם הערבי המקיף אותנו ודוקא הפונקציה הזאת נשכחה כליל והמאבקים שבתוך הטלוויזיה והמסביבה הופכים אותה לגוף שאינו פותר בעיות אלא יוצר אותן ומנפחן, והיא עצמה היווה בעיה גדולה של מדינת ישראל הנאבקת על דמותה היהודית.

סיכומו של שבוע

אסון הכור אינו רק בטווח מיידי

האסון שאירע בכור הגרעיני בצ'רנוביל שבאוקראינה שוב מיקד את תשומת הלב בעולם כולו לסכנות הטמונות במוידין הגרעיני לא רק אם נשק אטומי יופעל, חלילה, אלא אף בימי שלום.

אין זו התקלה הראשונה שאירעה בכורים גרעיניים בבריה"מ, אך היא החמורה ביותר שהותרה אי פעם. אמנם השלטונות הסובייטיים מנסים לטשטש את חומרת האסון, ומכחישים בתוקף ידיעות שנתפרסמו במערב על אלפי נפגעים. לדבריהם, רק שני אנשים נהרגו באסון, אך מקורות במערב טוענים כי ממדי האסון גדולים בהרבה. מומחים בארה"ב אף מוסרים, על סמך צילומי לוויין, כי כור גרעיני נוסף נמצא בתשלובת צ'רנוביל. בעוד ענן רדיואקטיווי נע מאיזור האסון מבשורים שלטונות בריה"מ לשמור על בעסה סודיות, והעלמת האינפורמציה יש גם כשום סיכון חיי אדם.

חומרתו של האסון איננה רק במספר האנשים שנפגעו בו בפועל. יש כאלה שרק בעבור זמן רב יחושו בתוצאה הקשות של הקרינה, כפי שהיה אחרי הטלת פצצות האטום על הירושימה ונגסקי שביפאן במלחמת העולם השנייה.

מומחי רפואה שוודים אמרו שלשום כי בני אדם שקלטו כמות קרינה קטלנית בעקבות אסון גרעיני לא יחושו סימני אזהרה כלשהם לפני שימותו לפתע תוך כאבים, בחילות עוות ועייפות. הם הביעו את הדעה כי בעקבות אסון צ'רנוביל יש להחשש לשני סוגים של קרבנות — אלה שימותו כיד, בעקבות פגיעה קיצונית במערכת העצבים של הגו, ואלה שיגססו לאיטם, חלקם תוך ימים ספורים, אחרים תוך שבועות ואולי אף שנים.

בעיני המומחים, 24 השעות הראשונות לאחר הפגיעה הן השעות הגורליות לגבי הנפגעים, שכן בתקופה זו יש חשש לפגיעה חמורה ברקמות יוצרות כדוריות הדם שבגוף ומיה הצבעית בכללן. הקרינה פוגעת בייחוד בכושרו של הגוף לייצר תאי דם לבנים, שהם מנגנון ההגנה של הגוף מפני זיהום ומחלות.

מומחה שוודי אחר אמר, שאם היה אדם חשוף לאסון כפי שאירע בצ'רנוביל, ולא נפטר תוך 60 יום — הרי סיכוייו להישאר בחיים גדלים והולכים. הדבר תלוי בכושר הגוף לשוב ולייצר תאי דם לבנים. לדבריו, „התקופה הקריטית לגבי תאי הדם הלבנים היא בין השבוע השלישי והשבוע החמישי לאחר האסון".

עוד מסרו המומחים, כי ייתכן שסערות הראש הגוף ינשרו בשבועיים הראשונים לאחר החשיפה ולתופעה זו עלול להתלוות גם אובדן תיאבון.

המומחים מסרו כי בעשור האחרון הושגו הישגים חשובים בפיתוח תרופות לטיפול בנפגעי קרינה. אולם המומחים הוסיפו, כי יהיה זה כמעט בלתי אפשרי להבטיח שיימצאו במהירות מספיקות לטיפול במספר גדול של נפגעים בשעת משבר.

מומחה שוודי הביע את הדעה, כי האסון יגרום ככל הנראה לרמת החלואה גבוהה בסרטן, ובייחוד בסרטן הדם, באיזור האסון במהלך חמש עד עשר השנים הבאות.

ואילו מומחה מערב־גרמני הביע את החשש, כי האסון בצ'רנוביל יגרום במהלך העשור הקרוב לאלפים רבים של מקרי מוות מסרטן הריאות ברדיוס של 500 קים במקום האסון.

י"ך

אחרי תוספת היוקר — מו"מ מסובך על תוספת שכר

שר הביטחון, יצחק רבין, נפגש השבוע עם סגן מזכ"ל האו"ם, מארק גולדינג, שהגיע לביקור בישראל. (צילום: משה איתן, משרד הביטחון)

„מהר נכריז כבר על סכסוך עבודה", „מהר נגיב בתוכנה על הפריבה של התעשיינים", „מהר ננקוט צעדים ארגוניים נרחבים" — כך היו מגינבים נציגי ההסתדרות במהלך הפגישה המסתיים, יותר, על ההסכם החדש לתשלום תוספת היוקר, שצריך היה כבר להיכנס לתוקף עוד בתחילת חודש אפריל ונמשך עד לתחילת החודש מאי...

ייאמר לזכותה של ההסתדרות, שהיא ויתרה על הדרך הקיצונית של הכרזה על סכסוכי עבודה, כל אימת שהתעשיינים גילו עיקשות וסירבו להיענות בחיוב לתביעת ההסתדרות להכליל גם את ההתייקרויות של חודשי פברואר ומרץ, בשיעור של 11 אחוזים, בהסכם החדש של תוספת היוקר.

התעשיינים התנגדו לכלול התייקרות זו בהסכם החדש בטענה כי על פי ההסכם הישן, הקובע כי יש לפצות את העובדים רק בהתייקרות של 4 אחוזים, לא מגיע לעובדים פיצוי על התייקרות זו.

אולם ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות, חיים הברפלד, חזר וטען כי מופעלים לחצים קשים על ראשי לשכת התיאום של הארגונים הכלכליים „כדי שלא יסכימו לשלם את התוספת הזו". וכי הלוחץ ? ברור, אנשי האוצר, אומר הברפלד.

למרות זאת, לא מיהר ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות להכריז על סכסוך עבודה. במהלך הפגישה בתחילת השבוע עם נציגי התעשיינים הסתמנה מגמה של פשרה. ולכן שוב נדחתה ההכרזה על סכסוך עבודה. בערב שביעי של פסח הושג הסכם עקרוני על תשלום תוספת היוקר, תוך קבלת עמדת ההסתדרות.

אך אין בכך משום סוף פסוק. שכן מיד לאחר חתימת ההסכם המיוחל בעניין תשלום תוספת היוקר, יידרשו הצדדים במו"מ על הסכם השכר. אם על הסכם של תוספת יוקר התנצחו הצדדים יותר כחודש וחצי כמה יהיה על מו"מ זה, שהוא יסודי יותר, מקיף יותר ומסובך יותר ? ימים יגידו אם השקט התעשייתי יבטיח לנו ומירקם היחסים בין עובדים ומעסיקים לא יותר ?

חיים פיקרש

„פרשת ברמודה" לפני חיסולה

פרשת רודפת פרשה. בטרם התארשבו מפרשת הרינגל המדיני עם ארה"ב וכבר אנו עוסקים בפרשת חדשה — מכירת הנשק לאיראן. השוני בין שתי הפרשיות הוא מהותי. בעוד שבפרשה הראשונה היתה ישראל מאשמה ועלה בבהירות לחיסול מצבר היחסים עם ארה"ב, לא כן הדבר הפעם. ישראל מכחישה בכל תוקף כל קשר עם שלושת הישראלים הכלואים בברמודה, שעסקו, לפי טענת ארה"ב, בסחר נשק אמריקני לאיראן.

מלבד ההכחשה הנמרצת של ישראל על מעורבותה בפרשה יש גם הוכחות נסיבתיות שאכן ידיה נקיות הפעם. לישראל לא היה כל עניין להתגרות בארה"ב זמן קצר לאחר שהצליחה לצאת מפרשת הרנגל. מה עוד שהיא יודעת את רגישותה של מדינה זו למכירת נשק למדינות הנמצאות ב„רשימה שחורה". איראן נמצאת ברשימה זו, כי לארה"ב יש חשבון ארוך עמה מאז תפיסת השגרירות שלה בטהרן, עם עליית חומייני לשלטון. הכישלון המביש שלה לחילוץ אזרחיה הכלואים בשגרירות במבצע קומנדו מורכב, וההתפללות בבני ארצה העמיקו את התהום בין שתי המדינות. במלחמה בין איראן לעיראק לא הסתירה ארה"ב את יחסיה הטובים עם עיראק, לחייב כמובן מניעת עזרה לצד שכנגד, וזה הביא לאמברגו החמור על מכירת נשק לאיראן.

האיסור האמריקני איננו רק על אזרחיה היא אוסרת משהדבר נתון בידיה, גם מכירת נשק ע"י מדינות אחרות, בעיקר אלה שקיבלו את נשקם מארה"ב. את רוב ציודה הצבאי קיבלה ישראל מארה"ב, וממילא היא מוגבלת מאוד במכירת נשק לארצות שאין ארה"ב מעוניינת שזה יגיע אליהן.

לישראל אין כל עניין למכור נשק לאיראן. היו אמנם פרסומים שונים בעבר על מכירת נשק ישראלי לאיראן, אולם הדבר לא הוכח מעולם. הפרסומים דברו גם על מכירת ציוד ישראלי ולא אמריקני. ועל מכירות כאלה אין לארה"ב שליטה.

ישראל מייצאת כמויות גדולות של נשק וציוד צבאי למדינות שונות בעולם. אלה כוללות עודפי ציוד שהתיישן וצה"ל רוכש במקומו ציוד חדיש וציוד שלל שאין לישראל בה לעצות בו, כי צה"ל מבוסס על ציוד מערבי. קבוצת יצוא אחרת היא של נשק וציוד המיוצרים בארץ.

ההגבלות על היצוא הן חמורות, ומכירת כל פרט טעונה אישור ממשלתי. כל עסקת מכירה נבדקת היטב ומקפידים במיוחד על טיבו של הקונה והשימוש שיעשה בו. עם זאת אין לישראל ביקורת מלאה על הקונה האחרון, ובמחלט יכול להיות מצב שבו יגיע נשק ישראלי לידיים שלא רצתה בהן.

היצוא מתבצע לא אחת על ידי מתווכים, כמלקם קציני צה"ל בכירים לשעבר. קצינים אלה פועלים באמצעות חברות שהם הקימו לצורך זה, או באמצעות חברות קיימות, שהם חברים בה מכוח הקשרים הטובים שלהם עם מערכת הביטחון. הקבוצה שנעצרה בברמודה היתה גוף פרטי, שבו שולב קצין בכיר לשעבר, תת אלוף בריס.

קבוצת ברמודה, כמתברר, היתה „ירוקה" בנושא סחר הנשק, וזה שגרם לתפיסתה. היא התמודרה כסוכני הענק שדובר עליהם בעסקה שאמורה היתה להתבצע — 2.5 ביליארד דולר. רק תמים יכול היה להישב שזוהי הצעה רצינית. שום קונה רציני לא יתכן צב קבוצה חסרת ניסיון בסכומי ענק כאלה. הקבוצה גם לא היתה זהירה בטלפוניה, ולכן נפלה במלכודת שהטמינו לה.

הנזק שגרמה הקבוצה לישראל כבר אינו ניתן לתיקון. ניתן רק למנוע את ההכרות על ידי הגברות הגופים הממלכתיים כהמצעה. סופה של הפרשה צפוי בקרוב. לפי המצב הנוכחי נראה, כי שלושת העצורים לא יוסגרו לארה"ב, מכיוון שהסכם ההסגרה בין ברמודה לארה"ב אינו חל על עבירה מהסוג שבה מואשמים השלושה. אלה יגורשו מברמודה. אם אכן כך תהיה הפרשה, היא תחוסל מבלי לפגוע ביחסים עם ארה"ב, וכמו בפרשיות אחרות היא תשכח במהרה.

ברוך אדלר

פרס נרתע מדוד לוי

בישיבת הממשלה העלה ראש הממשלה, שמעון פרס, הצעה להקים ועדת שרים שתדון בזירוז פרוייקטים בענף הבנייה. המדובר בפרוייקטים גדולים שנתקעו בסבך ביורוקרטי, כגון פרוייקט ממילא בירושלים, התחנה המרכזית בתל־אביב, קניון הדיש בשפלה ועוד.

בשיחות פרטיות מאשים ראש הממשלה, שמעון פרס את שר השיכון הבינוי, דוד לוי, כמי שמעכב את הפרוייקטים הללו, בגלל עיסוקים בעניינים מפלגתיים מתוך אי תשומת לב לנושא הבנייה כחלק ממה שהוא מכנה הצמיחה הכלכלית. למרות שפרס משוכנע שיש כאן הזנחה, הוא

דוד לוי

נרתע מלהגיע לסכסוך עם דוד לוי, בוודאי לא על סמכויות. לכן הוצעה התכנסות של שרים וגורמים שונים הקשורים בבנייה כדי לדון בזירוז הפרוייקטים הגדולים בבנייה שמתעכבים. אגב, באותה ישיבה הצביע פרס בעד החלטה להנהיג שעון קיץ ובכך פגע בסמכותו המוקנית עפ"י חוק של שר הפנים, הרב יצחק פרץ.

בחוגי הממשלה סבורים, שמר פרס ייכנס עכשיו יותר לעסקי פנים, ובייחוד לזירה הכלכלית לאחר יציאתו של מודעי מן האוצר. אם קשה היה לפרס להריץ את תכנית הצמיחה שלו עם השר מודעי קל יותר עם השר נסים, שידוע כמתון ומחוסר נסיון בנושא הכלכלי. בעוד פרס נרתע מלהתנגש עם דוד לוי, סבורים שהוא לא יירתע מלפלוש לתחומו של נסים מאחר הנחה, שהשר נסים לא יחסום את דרכו של פרס מפני שהוא זקוק עכשיו לתמיכתו ולגיבויו של ראש הממשלה. בלעדי התמיכה זו הוא עלול להיכשל עד מהרה.

מאידך גיסא, במשרד המשפטים חוששים מן הצפוי. יצחק מודעי ידוע כמי שאינו מצטנע בפיגתו. בטקס הפרידה מן השר משה נסים במשרד המשפטים שיבח היועץ המשפטי לממשלה, פרופ' יצחק זמיר, את השר שהקפיד על שמירת החוק, ולא נכנע ללחצים גם בעניין אסירי המחתרת, שביקשו המלצה על חנינה. הדברים של זמיר נצמד לנסים, אך כוונו למודעי, לבל ינקוט מדיניות עצמאית ויהיה כפוף לדברו של היועץ המשפטי. אולם יש כבר סבורים שהמלצה על חנינה לאסירי המחתרת תהיה אחד הצעדים הקרובים של מודעי במשרד המשפטים. השר מודעי לא מקבל עצות מפי אחרים, אלא קובע לבד את דרכו המדינית. הוא שוב עלול להגיע לידי התנגשות עם פרס, אם ינקוט במקרים מסויימים מדיניות עצמאית מדי.

במשרד ראש הממשלה מתכוננים כבר כמה פקידים לקראת הרוטציה. למנכ"ל אברהם טמיר יש הבטחה להתמנות כמנכ"ל משרד החוץ לאחר הרוטציה. חלק גדול מהצוות של פרס יעבור עמו למשרד החוץ, ואילו הצוות של שמיר יעבור למשרד ראש הממשלה. מנכ"ל משרד החוץ, דוד קמחי, יעבור לעבודה פרטית. המועמד לתפקיד מנכ"ל משרד ראש הממשלה אצל שמיר הוא יועצו יוסף בן אהרן.

י. א.

השבוע בקו מעט קיץ

אות קין...

עט לשחוק

החליפה בבור הגרעיני הסובייטי הינה מסוכנת ביותר. מתברר שאפילו בברית המועצות החשאית והמנותקת יש הדלפות.

* * *

יו"ר הנהלת בנק הפועלים גיורא גזית, שבניגוד לבנקאים אחרים רשאי להמשיך ולמלא תפקידים אחרים בבנק, החליט לפרוש ממנו כליל. דווקא מי שלא היה קרבן הבליט שהפסוקים „לא תבנה אתהן גזית... ולא תעלה במעלות על מזבחי" מכוונים אליו.

* * *

על ממדי ההרס של הקרינה הרדיואקטיבית ניתן היה ללמוד מדיווחיהם של חובבי רדיו אקטיביים.

* * *

ההחלטה על הפעלת שעון קיץ התקבלה בממשלה ללא פרץ וללא צווחה.

* * *

החלטת בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין לשלוח עיתונאים למאסר אם יסרבו לחשוף מקורות מידע מעוררת את השאלה: למי בעצם כפוף העיתונאי לעורך הדין או לדין העורך.

* * *

שני מינויים חשובים עומדים על סדר יומה של הממשלה בימים אלה שלאחר חג הפסח: היועץ המשפטי לממשלה ונגיד בנק ישראל. אין להתפלא איפוא על כך שכשהגיע ראש הממשלה לחוג את חגם המסורתי של יהודי צפון אפריקה שאלוה' הכל — מי מ' נה.

אילן בומבך

השיר והסיפורת — אנטומיה של מצב (ב*)

בסימן של פריקת עול

מאת אברהם בלאט

אחרי דור ה„נפילים" של סופרים ומשוררים עברה רוח אחרת בארץ ופרוזאיקנים כמו משה שמיר, אהרן מגד וס. יזהר, לפני זה — משוררים כמו אברהם שלונסקי, נתן אלתרמן ולאה גולדברג בשירה, בישרו תפנית לעבר האוניברסלי והוליגי, בהיותם נדרשים לקווי ייחוד שונים שנבעו מההבחנות לרציפות. ההיסטורית.

אברהם שלונסקי שהתמודד עם תבל „תוהו" התפל בצער העולם ושבר צורות ותכנים, בססותו כן הנוסח הביאליקאי לעבר שירת הזמן החולף ב„סבלו" בשתי תרדשות של תמונת הרבבים בזה, ושל באקונין כזה — בשורות שירי ציון יותר עם „את אחינים", אם כי הניגון התבדיי עד הודה בשירתו.

פגישתו את הנוף הארצישראלי העמיקה את לבטיו בדרך גילויו האדם ההדים החוזן בחודש. שירת המפולת שלו הובילה אותו לבסוף אל שערי הפיוס, כי „הבן הסורר" של אתמול תהה על העבות והפרות, אך לא מצא את אבן החכמים או את ביסור הנפש; עד כדי כך שנזקק לאשלייה על קרן האייל של פריסבין, שקבע: „לא זו מולדתך שבה נולדת אלא זו שכבשת את אושרך".

נתן אלתרמן צעד הרבה יותר רחוק בעקבות צביהדתו לזמן ולמקום, אם כי דמויותיו, פונדקיו ופרבריו נטו לעבר ההפשטה. שירת אלתרמן היתה בבחינת „תיבה מזכרת" שנעה בין שירי עת ושירה פרהתאלית גדושה צבעוניות יתירה ופיגורטיביות, אך הוא נותר על תקן של „הלך נצחי" המצביע על בדידותו הקיומית של האדם ועל בדידות הכוכבים שנשארו בחוץ, ומכאן — המיכד המיוחד של הכתהדי שירתו על הדו־ערכיות. בשירת אלתרמן האדם הוא בכתתק, ורק הניגון שולט בחלל ומלוהו בכל שיג ושיח. אדם זה אינו מוצא תמורה, למגיות תמונת החיים בשירים הראשונים של המשורר, אצר בהמשך החליף גיבות למן „שמחת עניים" דרך „שירי מכות מצרים" וצד אפיקי ההגות ההיסטורית שב„עיר היונה". מוטיה שונות אבי צופים על פני „העלכה", על השווקים, על הבת והאורוס. כאשר כולם כמחישים את הפריחה כזמן מוגדר, כצרך חיים, בנסותם לכיוון ההפוקסק, או להיפך — לעבר הזעקה הקיסבית או הקיומית של העם והפגינה שמצאו ביטוי בשירת הזבן. „פיצול שירי זה הוא אופייני לאלתרמן" — כותב דן מירון בספרו „כפרש אל עיקרי" (הוצאת הקיבוץ המאוחד והוצאת עולים, תשכ"א) — „כיוון שהוא בנה את יצירתו על כסים של פראיסיקה, שראשה בהמיאות כאילו הכרה כוחלם. וכאן בעצם נעוץ ההבדל בינו לבין ביאליק רא.צ.ג., או המרחק בין הקלאסיקה והרומנטיקה. חטיבת שירתו של נתן אלתרמן היותה בעיקר מרשתתת על אדני האינדיווידואליזם והאוניברסליות.

„בראשית חדשה"

בניגוד לשלונסקי ואלתרמן, התפערו יהודה עמיחי, נתן זך, דוד אבידן ומאיר ויזלטיר מהזיקה להבניה וקנייניה, והחלו בניתוק הנורמות ועיקרי המסורת, בהפליגם אל מחוץ לתחומים של ייחוד עברי ויהודי, אל תבניות ומגמות זרות של הריטוריקה האירונית, בראותם בכך את הזינוק ל„בראשית חדשה". מכאן ואילך החל תהליך העקירה של השירה האידיאית היעדית לדורותיה, לעבר צמתים תימאטיים של השקיעה והדיקדנס.

יהודה עמיחי, שגילה מעורבות חברתית והתרסק על ילדותו, שיוה לשירתו צביון הילוכי, בכבלותו בניין שירי ופילוסופי דיאלקטי, המפריד בין הרשות האלוקית ובין האדם בתבל. הוא הפך את טרדי המסורת, ועל יסודות מקודשים הציב בניין שכולו חול. יהודה עמיחי הציג היה חילונית על התהום בין המסורת לבין האדם החדש. מלחמת השחרור, שנתנה ערכים בסיפורת ובשירה, קראה לדור ל־משוררים ולמספרים, והם בעצם הקאוטיציות שלהם הניחו דפוסים משלהם שהתאמו את התמודדות אמתתות האמונתית הרוחנית. יהודה עמיחי החל לדבר שירה פרוזאית, והיה לאחד המשוררים שהכבירו על תרבות המערב כסימן היכר וגואל להוויתנו החדשה. השירה שידענו כאקס של ההתפכחות ומכען הוויתנו לא ערבה לחיכם של המשוררים הצברים המודרניים, שניצו את הוצנם מהאליך והשראה הקלאסי ופרצו סכרים ומסגרות.

אליבא דמשוררים אלה — אין שירה קשורה בחושי לב, כי אם בתת־מודע לפי מטבעת מיטאפוריות ומושגים חושניים. נתן זך האינטלקטואל התעבט כל הזמן כדי לפרוץ את הסמכות של השירה האלתרמנית הפתיקית, בבקשו להדגיש את האירוניה והספקנות. כתיו הבציין את יסוד אי־הוודאות שבהתרבות זמננו. האירוניה כאמצעי סגנוני עורה את הערכים המוסכמים ויונקה מתודעת הדו־ערכיות שבין התוון לבין המציאות, בין היחסי והמוחלט, ובין הקתקרשי למופשט. אירוניה זו היותה מנת חלקו של האקלים השירי אשר טיפח נתן זך. שירה זו אמורה היתה להיות שירה ביקורתית, אמירותית ומפוכחת, אך ברובה היותה כאוד כורכבת במשמעויות ונטיותה לריטוריקה. הוא ביקש ליצור את האנטיתזה, את הפואיטיקה החריגה של „אני לעצמי אני עיר", או „אני שיר" ברוח שוני הקולות של ת.ס. אליוט, באורח ניסויי, אם זה בתבלול השיר, או בדיבור הרוח בזמנו של המשורר. הוא עצמו לא היה מצולם מבעלי האוצר העשירים בגילים בעבריות, שם עלו ובצבצו „הנער והנערה" הסתמיים ומעט רכיבים מעולם הפלורה. חומרי שירתו של זך לא היו מצולם מגותים כל עיקר, אם כי הפתיעו מדי פעם בציוריותם. שירה זו היא עד היום מעוגנת במיתולוגיה היוונית, בסיפורי „הברית החדשה". באגדות עם, וגם בתנ"ך; ויש הרואים את שיריו כמשחקים אינטלקטואליים. נתן זך לא הביא אתו סמלים חדשים מלבד הנגינותיות והדיבור השירי, כל וחומר שאין ערכים בצידם. נתן זך חיקה את השירה האנגלו־סכסית והתעלם מהיסוד המורשתי הגלום בשירה זו, ורק הקומפוזיציה הפכה אצלו למהות השיר.

הוא קרא תיגר על אלתרמן, על שלא כדר את הזמן הנבוך, וכפה עליו חוקיות של קיפאון; אם כי בספרו האחרון של זך עצמו, „אנטי מחיקון", אין הזמן הדינאמי מפעם בו. כשורר מודרני זה מצטייר לנו כהומניסט בעל רוח אוניברסלית ושגונה, אך משירתו אין אנו הישראלים היהודים מוצאים כל התייחסות ספציפית לעם זה ולארץ זו, אשר בצילם הוא הוגה, חוץ כמחרוזת תגובותית נגד מלחמת לבנון.

גיוון מודע

מאיר ויזלטיר הוא כיום אחד המשוררים הקולניים המובילים בזירה המודרנית, ושירו הניהיליסטי מגוון קבל עם ועדה שירה עקורה מכל שורש או עדה. שירה זו, כרוב השירה משנות השבעים, נובעת מתוך שבירת התלשות והתבעה אירונית שפקדה את השירה האבנגרדית על תבניה ודרכי עיצומה. מאיר ויזלטיר הוא אחד המשוררים האגוצנטריים המייצג את תהליך הניכור לעולם יהודי וישראלי גם יחד. יזא זי כאילו ב„ארץ שממה" רוחנית, מצוותת לכל פה ודעות רוח, ומצלה באוב מחשבות ותמונות, שלעפעמים הנייר אינו סובל אותן. שירה זו זועמת ברובה ומתארת נופים ומצבים קיומיים, כאילו הוא בלבד המקורי ההוזה לבית ישראל, הבא לבשר על האפוקאליפסה של „אבק האש אוכלת". ויזלטיר הוא משירי אנארכיסט התופס את השירה כבת לא חוקיות, שהיא כמו אי בלי שם; ולכן גם דימויו מתרכזים בגיוון של שקיעה, בזולמים צבורים לליבה כתפרצת ומתמזרת. מאיר ויזלטיר מופיע כיום בהילת כשורר־הדור, ועם עמעמים, הבביע אחורה בזעם. הוא ברעש ויורק, וכל

שירתו כולה סובבת על ציר של אי קבלת עול מלכות שמים, אדם, או חזיונות האומה. עולם האמונה או מושגי הלאום בגדרים מהפריפריה שלו, הרק הוד מעלתו „אני השר" שולט בכיפה וקובע דפוסים וסטנדרטים של אמנות חדשה שהפרוץ בה עדיף על הוראה.

הוא מערער על שלמות המיטאפורה, ומנסה לניפת ההיגיון הפרודיה, חוצי שירתו מורכבים מצפיפים לוהם והתבצבות פלגוסית האליפה בכל המקובל והקיים. זוהי התיזה של הגיוון המודע, הרואה את העולם בתחילתו בתפיסה קיומית דקדנטית, אשר אומצה על ידו בהשפעת תנועות המחאה שבעשורים, והוא מנסה להעבירה אל הפלאטפורמה ההליאביבית שאיתה הוא מזוהה, על דרך השבתתיו האנטי־לאומיות והאנטי־דתיות. זוהי האנטיתזה של „הכבב הספרותי הפיוטי הישראלי נבון להיים, בסגנתו הברוסה הר־פלקסורד מפי איש המפגין יאוש ומדבר על תוהו. זהו האימאגי של השירה האנטי־הומני הבשם הזמניזם, הנוטה לפילוסופיה של האדם המנוכר.

השירה של ויזלטיר היא ללא ספק ברוח „הזרדיקים" והיא צמחה מהבדידות הריקנית; נשאתה רוח תזוות שאינה יודעת יהדות מהי, והיא פרי אנומליה של דור ללא מצפן ההולך לרעות בשדות זרים, כוחמיץ את מציינו וכרמו תזקק למיתולוגיות לא לו. גם פרחי המשוררים העכשוויים מכנסים לנפות את ה„אני" שלהם בגילויים של אמנות הפוף ארט, וכתפשים שותפים למסע פסיכודלי החורג מכל מסגרת. הם רצים, סובבים ומתערבלים כדי לצאת בכוח לזירה הציבורית הפוסט־מודרניסטית, בסימן של חידושים שאין מאחוריהם ממש. בחלקם הם מנותקים ממאפייני השירה המסורתית, של משקל או דימוי, ובחלקם גולשים לסטיכיה של שירה ממוחשבת או „בטוממית" כדי לתפוס את הרגע העכשווי. אכן זוהי האנטומיה של השירה העברית בת זמננו, כמעט ברוחה המוחלט.

ניתוק מיהדות

אחרי דרך המסורת והמהפכה צץ בסיפורת הישראלית דור ביניים, אשר יצירתו הניבה גילויים סוריאליסטיים בצד רומנים של התיישבות; סיפורים היסטוריים על יד מלודרמות נטורליסטיות. מהם שהגיעו לגיבוש אבטותי ומהם שנבלו בהראשי נוף הנוי בלבד. בחינת הסיפורת העברית עברה כבר מזמן לפסים של תבניות והאגרים ומי שבודש כיום לעיון אידיאי או לבדיקת יסודות הגותיים, אינו הולך בקו אחד עם כדע הספרות. מלחמת השחרור פתחה עידן בסיפורת, ופרוזאיקנים כמו משה שמיר, אהרן מגד, ס. יזהר, ובמאוחר יותר — עמוס עוז וא.ב. יהושע, היו גל חדש בסיפורת העברית החדשה. פרופ' קורצווייל היה האיש שעמד על המשמר התחייה בכלהא המשמעת לביזון ואמנויי־יתנדי בספרות. הוא שקל ומדד נורמות שנגזו את הרציפות הרוחנית; אך ידע גם להעריך את הצירות. ההתפלגים של משה שמיר ב„הוא הלך בשדות", „מלך בשר ודם", „כבשת הרש" ולאחרונה הטרילוגיה הלא גמורה „על שני הלקות", „יהא בחצרי", ו„היאמנה הכלה", כבשו להם מקום מרכזי בשלפיקה הישראלית, על דרך כצמתן האידיאית והצגת דור צעיר והוזי ארצישראלי, וכך רמתו הסיפורי בעל עולם ספנוני וצומחה טיגיות החודירה אל הכרתב של ראשית המאה. התחייה הציונית. בספר קר יצירתו של שמיר כתחזיים קולות הזמן של אירועים אקטואליים הקשורים בסבורם אל עלילות דרמטיות הנטרות לאור מארג הדרות הנגשת מספרי המקראי. „פרקי אליק" נחשבים עד היום כי־גילומו של הצבר על ידי האצת המוסריות המספרת על הסיבות חברה גדולה. עם משה שמיר בא לספרות סופר בעל תנופה שחשף את הקיבוץ באורח משלו; בעבודת אדמה, בכרם ובקולקטיב, בד בבד עם פתיחותו לעולם הקסום של אהבה ותשוקה. דרך תש"ח היה דור של גלויים פרוזאיים, ושמיר הרחיק לכת אל עמקי הזמן כדי להקיש משם על מאורעות זמננו.

ס. יזהר הביא לשמתו נופים ורשים מתוך ראייה חדשה של דור צעיר, ואם כי לא מצרכי לב הרטיטו את סיפוריו, הרי הקשר לאדמה ולריח השדה השכו לעין בציוריו המוחלטים. דרך גיבוריו כבר אינו יודע הרבה על עם, או על מורשת אבות, שכן הוא ניזון מהתרבות הרציונליסטית. במרכז הפרוזה של יזהר עומד האדם היחיד, הבודד, הנרגש את אכסות, ואת האירוע בנפש ה־הוא מותש את הוג־בחולין. ס. יזהר היה עד לשלילת הגלות השלילה הצרך המוסרי; והוא שואל: „האדם מה יהא עליו?" ובכך השלה את הפרוזה הצעירה בזמנו על פני ההדוניסטיקה, את רגישותו זו הרגים ב„השבוי", ב„חרבת חזעה" ו„ימי צקלג", אך מאז חלה ההתפאא גדולה ביצירתו, והוא הפך לשתקן. „ימי צקלג" היה רומאן סיפורי ללא גיבורים, כי כל הדמויות היו חלק מבצ־קול בציבור, וכל ההתרחשויות חלק מפרקיה. „ימי צקלג" היה ספר הפרובלימטי שצצו ועלו בעקבות מלחמת השחרור, וכל עלייתו היתה מצומצמת ביותר, ואולי זוהי הסיבה לשתיקת הסופר.

גם אהרון מגד היה סמן של תקופה בסיפורת, שהחלה בסיפורי קיבוץ („ישראל חברים") האליגוריה („מקרה הכסיל"), הסמל („סיפורי הכסס והברזיהו"), התבגרה („חזו על המת"), דרך „מחברות אביתר", „הגמל המעופף ודבשת הזהב", עד „מסע כאב", המצויים בפבצבי גבול בין אמת לאמנות, ספרות וביקורת, ובין הואלפס הגדיעי לבין השלילה הריאלית. אהרון מגד היה מודע למציאות החדשה ולאותו דרך ללא מטרת שחיפש את הדרך לעצמו. על פני הקיבוץ, העיר והחברה משתרעת פלטפורמה רחבה של סיפוריו, שמשולם לא היו עשויים מעור אחד, בראותו את שלל אורחות הברך ואת קצף החיים. הוא העיב בדרכים שונות, ובעיקר דרך המאמריה ששימשה לו שרש יעיל להצליף על סדרי החברה הדיים הביבוזיזס. אהרון מגד עומד בתוך החיים אך אזנו כרויה גם אל הניגון הישן שנשמע אי פעם בבית הסב, שעודד בו את התחייה על גדיל ושורשים: החלל והריק ונעלם הכיזס של הזמן החדש. יש לאהרון מגד זיקה אל עולם העבר, אך הוא אינו מתרגם אותו לפרקי סיפור. הוא מנסה להתמודד עם בעיות הזמן כפובליציסט, בטור העיתון, אך בבואו לעצב דמויות פרוזה — הוא נשאר בלבביו נבתיה „אדם המשי אני", וכך הופכת ארץ האשליה והבדיונות לארץ האכזבה; אם כי ב„מסע באב" אנו קולטים שירי הזון במדבר — לעוצמת מדינת ישראל הנעשעת. האם אלו וידויים או חרטה — ימים יגידו.

כאן דרך תש"ח ופריצת הגל החדש של עמוס עוז וא.ב. יהושע שלה המהח בסיפורת הביזדנית. שני סופרים אלה היו ללא ספק מבשרי פרוזה חדשה בכיוון שונה, אשר באו להמחיש דרך הגות קיומית של האדם בתקופת המבוכה והשפר את הפרובלמטיקה באשר גרוסקי, בגלותם את הגיבור הבלוא בין מלתצות הזמן.

אצל א.ב. יהושע האדם אינו עוד הבריה התפשית. הוא חולה ומרגיש את עצמו צוגג, הבקשו להתמקם ולהיעלם בתוך הזמן. ספריו מצביעים על המרגליה של האדם (לא היהודי) בעידן הבצ־דינתי עקב המיצול הנפשי שאליו נקלע. והוי הפילוסופיה והשלילה שנוקעת מבעד מעשה האבסדראקס. א.ב. יהושע נמצא באותו מצביד בקישוב עם בעיות הזמן, אלא שלפעמים הוא ניזון מתנועים אליגוריים ומציאות תוך מקומית, ולפרקים הוא נשאר צמוד לתהוות יסוד של המצב העברי והמיספרי. מאז „מות הזקן", „מול היערות", „בתחלת קיץ (1970)" „המאהב" עד ל„גירושים מאוחרים" הוא מרבה להשמיע קולו כאיש מסה הבא לעצב לעצמו השקפת עולם ברוחה לבדיר דיספציפליות תודעתית, שהשתשבש בחיינו על רקע של גראשי בלות מולדת, שואה ותקומה או זכויות הר־ספרדיות ומשיחיות של יהודים וישראלים, תוך גילוי חילוני מובהק. בחשיבה של א.ב. יהושע מצרבים פסקנים של מחשבות הרהורים המוצגים

את פורקנם דרך הזון והענתיעים, אך על דרך ההוויה הפסיכולוגית של מציאות קודרת. הקתסי' ליקס בין זה ולאום תרמית ורוח, ובעיקר מגולת הקיום — מפורדים אצל הסופר שאלות משאלות שונות, הוא בא חשבון עם סוד והתהו ויהודו העצמי. בעיתוי הגיע א.ב. יהושע לחזון היקזני, אך המציאות כספה על עניו; כי עולם זה בשאר פרוץ ומהוזעו. הקשר עם מסורת עתיקת יומין בותק מוכן הזמן החדש בלחם על קיומו. את העקה של הנער כלומר את המלחמה הלאומית, הוא רואה כקרבן שוהא, כאילו אין כאן רצף של מאבק להפן הזרות, וכך מצטייר הקיום כפח לעקשנות גרוטסקית ליצור תבנים ודפוסים כדי להצדיק את ההתמודדות מבלי לדעת מהו וכיצד. א.ב. יהושע ניתק את עצמו מאמונותיו הספרותיים, אם כי דבק ב„ספר המעשים" של ש"י עגנון. אך גם כן, כתב גם כרוחצת לתגובה הציונית. כי לגבי המולדת המדינה הם הרפתקה מוכבת; ומכאן הדרך לשקיעה ראשה בתוצאותיה.

עמוס עוז הוא סופר כשרוני ופורה, וגם אצלו הגיע משבר האדם לנקודת שפל. מאז גילה את „ארץ התן" בקיבוץ ללא מכווה וסימני סיאוב, הוא רוקם פבילה על־לתיות כמישור הריאלי והמדעי. „מיכאל שלי" הוא איש הזמן המפוקפק, איש ללא תבונות וללא שורשים לתרבות עמוקה. קווי התוכר של דעות גבוריו הם בכך שהם קנים דעת ברוביו, אך אינם יודעים כעוזה בחייהם הפרטיים. סימני יאוש מכרסמים אצל שרגא אגנר ב„אהבה מאוחרת", וכן אצל אלישע פוצנבק ב„לגעת במים לגעת ברוח". גיבורים אלה חיים בארץ האבות, אך הם רדופי רחשים פנימיים כמציאות. דמותנית שביסודה היא מגמלת את הנהויות ואת רציונלית של ההתו והתהום. הבהות היהודית נעלמה בעיני סופרי ישראל המודרניים, וכל חשומה לכם מסר־קדת באפיק האוניברסלי. אדם זה ניצב כשמוד של הפילוסופיה האכזיסטנציאלית מול האינטגרציות השורי בתוך הזמן.

האדם שאבד לו הצלם

לפי היידגר, האדם מושלך לתוך החיים ומכאן הוא „רץ" הישר אל המוות. מחשבת ישראל „תורת החיים" איננה משמשת עוד כאגער לסופרי ישראל, ולא ענה על סוד קיום האדם שאבד לו הצלם. עקבות אדם זה נמוקו, וסופרי ישראל נגררים ותפוקים את התורות הזרות מבלי להדוק לבאר מחשבת ישראל.

הזהנות הדתית הבריאה, ורם על הספרות וכל החלקה כולה שברה לחתום ששן בו התיישנות למשנה של המקורות היהודיים. אותה קרא כיום פרוזה ישראלית, והנה חסה של היסוד גוף ישראלי, או על היסוד העצמי ההיידי שהוא כל כולו תוצר של הדיקדנס של חיים מודהלים. בצונע נבריש גלי מנוותים את דמות המדינה — קל וחומר את הרוח היהודית וסולם ערכיה, ומכאן אותה דינאמיקה הרסנית הנגלפת בסיפורת הישראלית הצעירה.

כך אנו צופים לקראת פנים חדשות שיצחק אורפז חשף אותה ב„צליין חילוני" בטרילוגיה שלו ב„בית לאדם אחר" דרך „הגבירה" עד לפינאלה שלך ב„הצלם" הכולם דור, ללא אמונה, ללא שאיפות ובעיקר ללא בעיות, שהוא בסבם הבעיה של הצעיר הישראלי. מעניין שספרו הראשון של אורפז בטרילוגיה מסתיים בתפילה הי־דיית: „הנה שבב אני שומר לפניך אלוקי, אבות ומדבר אל נפשי... אל מי אדבר אם לא אדבר אליך; הבית ריק והלבי ריק, ונסיין אשאל כח אם לא ממך; אם לא באמונה, הרי בקושיה, אני קורא לך; עשה נא לי שלא אפול, וכמו והו שלא אינפו לשאת עיני בן התהומה, עונות מארץ והצהד". אך כתפילה זו ומתחיה זו כדי למצוא משמשות כפרדש של הוצר והחיים — אנו מגיעים אל „הצלם" בספר השלישי, לאקט של איבוד עצמו לדעת. אנטי־גיבור זה מגלם המגיע כציוה אבסורדית במצת באקט הטילת אמנציה רוחנית לקץ החיים, בסימן מוסיקת רקע של לאמה כתן.

כך מסיים העולם הישראלי בעיניו של יצחק אורפז, המצדי כל הזמן „בתוך", ו„כתוהו", את עולם חייו הפתלתלת כדמות מתהים; בין גלי העשבות והיניסית ובענועים לצוות. יפה שני התמונות סימבוליות אלו מבטאות לשוות לבשות את הוולה המאושרת והדבטים בשפר שורזה של הצעיר התוהים כל כולם בסימן השמטה, מאיש. צללית הבדוק אל המוות; והשאלה היא — האם גם אלה הם פני הצעיר הישראלי בדורנו המופנבל?

בעינת ההזרות הפכה לנוסח של מפגלם: פגינד והוא פוקד את הסופרים הצעירים כמו דוד גרוסמן, דוד שיץ, יצחק בן נר, אריה סבן וישבו ברנו, סימבולית ו מפריגה ומבילה לניתוק בין הישראלי והיהודי. גם גיבוריו של דוד גרוסמן סובלים מחוסר קומוניקציה עם הסביבה. גיבורו של מארסל פרוסט חיפש את „הזמן האבוד"; ואילו גיבורי הספרות הישראלית המודרנית מחפשים את עצמם, כי אבד להם המצפן של דרכם, והם משתקפים רק בבבואה של עצמם. גיבורו של גרוסמן שרוי בבדידות סטאטית ובהזיות סרק ב„רץ" וב„חיוך הגדי" המובילים אל ההרפתקה והדבר כפשוץ נגד הבבא והמצב בשטחים.

גיבורים אלה פונים לרוב אל האפיק האירוטי כדי למצוא את דרכי הפיוס של הנפש המצוקה. מאפיינים אלו ודומים מציינים את הגל החדש של הנטיה ההדוניסטית של מילוס עצמי וסימני התימרות המולים במעמד החברה והולוך גם יותר. גם גבוריו של יצחק בן נר שקופים בשלמם הקטן, וכל רצונם הוא להיאחז ולהציל את גופם בלבד. הדמויות של יצחק בן נר מגיעים למסגת התברה, אך נופלים חיש מהר, הסיפורים מפגינים את אלוהם של גבורים חסרי בית, בעקבות הסכול והריקה. יצחק בן נר, שנולד בעל „שקיעה כפרית", שואל בסיפוריו שאלות להיקוצה של התברה; התשובה היא שאין כה לעשות כי הכל כתנון. סיפורי יצחק בן נר פה־חים לאהבה ומגלים את הביאוגרפיה העצובה של הצבר שאיבר את האמונה בעם, בארץ, ובאידיאה כלשהי; ובכך מציג הסופר אנטומיה של מצב נתון המוסר את רוח הנבאים המהלכת כאן ועכשיו.

אריה סבן הוא מספר צעיר הקושר את גורלו בשרשרת גיבוריו („עץ התות") הנבולים מעולם אביך, כדי להיבלע בארץ קסם דמיון בדוי — כעין התגדשות אל האין. וכך יעקב ברצי („שני חיי יעקב") שחשף את חיוו היתומה את דרך הבשלון של גיבורו הנתון במגוג נפשי ללא רקע של אמונה או פילוסופיה. דמויות אלו היזות למען הרגע, אך ביזחק מולט מן העבר וללא ציפיה לעתיד. גיבורו של ברצין נותר עם עצמו פוטר ומבודד ללא שביבים ונתיבים אל הזולת, וחייו מתנפים בסימן אבדן הערכים. גם ישראל המנאירי הוא סופר צעיר שסיפוריו משמשים פורקן לדמיונו, לאמר תו שלום מרון, המכיר רק את ההיסטוריה של הזמן ללא כל קשר לעברו.

הסובל כמצוקה מיסרית בצד המצוקה הלאומית או הרוחנית — היא כמעט הולאה.

הסיפורת העברית אינה מביאה כיום „מסר" ברוח ז'אן פול סארטר; יתירה מזאת היא אפילו חסרה תחושה יהודית, או קשר לזהות לאומית בכלל. כל האפנה האחרונה נוטה לסלידה מערכי דורות ונברת אחרי הסכול ומבוכים נפשיים המפרידים על דלודל.

יצחק אדלפו הדגיש שהנוער כיום סובל מכך שאי לו בעיות, שכן הכל הגשו לו על כס של כסף, הוא בא אל הפריסה לא כדי לבנות, אלא כדי להיבנות כיחיד.

לאחר מלחמת יום הכיפורים חלה תפנית משמעותית בסיפורת, כאשר התבוסה הולידה תהליכים של הרס התפוררות ותחושת אבדן וספקנות בקשר לבעמעכיות.

דור הצעירים רואה כיום את האדם מעורטל, ולכן הוא פורק מעל עצמו את עולם המסורת עולם המהפכה הציונית, ועלם הערכות והקניינים והבוחביים, של עם ישראל לדורותיו.

*) חלקו הראשון של המאמר נתפרסם בגליון חג הפסח, י"ד בניסן (23.4.86).

במסע הדומה והשחור

מאיר בוסאק

ובגולים הפיצו סיסמא:
„החסל עכברושים מבית
מיוהדים נסתר עולם,
כי מקום בתבל לכל עם,
אך לשער היהודי — אין!"
אך דמני ההר ולא היה
אלי אף לברוח
הייתי כאיל שבהר
צידים בשדה.
במסע אלפים — אמהות,
תינוקות על זרועות,
גברים חרוקי שפתים,
ילדים בוהי המבט,
זקנים — לארץ פניהם,
חבילות, תרמילים על גף,
מבט את אל את חלום
נצורות כבוד בעיניהם —
כנורות רמוסי כנף
אף צליל חרוך אף לא ישמיעו:
סנדלי אופנועים דוהרים,
קסדות נוצצות, יריות
ושוטי מחזיקי הרכבים.
דמומים כשמים מעל
בכביש בין גופות זקנים
צפוי הליכה, יריים,
לקראת מות הובלנו וקרבנו
מאבנת זעקה המופכת
לב אבן לפעמים
לבשר מרגיש.
— — — ואולי לו על פני הכביש
התפלשו אמהות וילדים
בגעיה של שורים מובלים
אל בית מטבחים,
אולי היו הם — מובילי...
אלפים למות שומעים
קולות בלילות: איה,
איה, אדם?
בדרכים, בין קוצרי התבואה,
במסע הדומה והשחור,
מקוני יללה של כלבים
מחצרות הבקתות וקריאות
תרנגולים מקרקרים
לרחמי חלל העולם,
הובלנו וקרבנו הרהור:
לו נתן לצפור הכנף...
וחבר דבר עד סופר:
„המלה אנוש כי אהבה,
בבאה את הראש ארים..."
בוהי מחשבה הלכנו:
אלפי שנים מאז יום־סיני
הנה למבחן העמד האדם...
לא מול שחד דמעות וזעקות
כובשות לב לשעה,
בערים כל אמתו
התגלה...
עוד תמול פקידים, פועלים, חנונים,
היום — מאבני הפנים
מובילים אלפים למות...
הלכנו ואולי אף האמנו —
גם לרשע אדם יש גבול
ואמת בדברים: להתישבות
באוקראינה מוליכות רכבות...
כי רצחו בנו אמון באדם
על כך לא נסלח...

אוצרות יהודיים נדירים במכירה פומבית

מאת נעמי גוטקינד

מנורת חנוכה של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב בצורת תיבת מסע עם ארבע רגליים מעוטרות. בתחתית הקופסה חרותה במלים עבריות כתובת המאשרת כי מנורה זו שימשה את רבי לוי יצחק להדלקת נרות חנוכה בעת מסעותיו.

כמה שווה בשבילך החנוכיה של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב? אברהם פרוליך, יו"ר אגודת חובבי יודאיקה בירושלים וראש ישיבת „שערי יושר", אומר שהיא שווה מיליון דולר, ומה אתה אומר?

לחנוכיה יש צורה של קרון־מסע ויש לה גם אבזם שדרכו אפשר להשחיל שרוך ולקשור אותה אל השולחן. החסידים יודעים לספר שרבי לוי יצחק מברדיצ'ב היה מגיע להתלהבות כל כך גדולה בזמן הדלקת הנרות עד שרעדו ידיו ותמיד נשפך לו השמן מן החנוכיה ולכן חיברו את האבזם, כדי שאפשר יהיה לקשור אותה חזק לשולחן.

החנוכיה הזו היא אוניקום, דבר יחיד ומיוחד בעולם, אפילו ציור ה„מונה־ליזה" מהלובר בפריס מחוויר לעומתה", מתלהב פרוליך.

„ואיך ייתכן שיהודי המחזיק בחנוכיה כזו מעמיד אותה למכירה?"

„בעל החנוכיה צריך לחתן את ילדיו וזקוק לכסף", כגישה התשובה הלאקונית ומסברת את אוזני.

מי שרוצה לראות רק את חנוכיתו של רבי לוי יצחק מברדיצ'ב מוזמן לעלות לירושלים ביום ראשון הבא, למלון הילטון. אבל מי שמתכוון לקנות אותה צריך להתייצב שם ביום רביעי הבא למכירה פומבית של תשמישי קדושה שתיערך במסגרת היריד הבינלאומי הראשון „מזה אלפיים" ליודאיקה. קחו בחשבון שתצטרכו להתחרות בזמן המכירה בבעליהם של מיליונרים גדולים מכל העולם, אספני יודאיקה מפורסמים ותיירים אמידים. אם תחרות כזו היא לא בשביל הכיס והאפשרויות שלכם, תוכלו במקום זאת „לשפוך את העיניים" במוצגיהם של ששים גלריות לעתיקות מרחבי תבל, כולל חברת סותבי המפורסמת ולראות אוצרות נדירים שעין אדם שוזפת לעתים רחוקות בלבד כמו מגילת תורה בת 700 שנה ממיגור בספרד או ספר התורה המקורי שהעניקו רבני ירושלים לגנרל אלנבי עם כניסתו לעיר בשנת 1917.

המכירה והקטלוג בעברית

את יריד ירושלים הבינלאומי הראשון ליודאיקה מארגן המרכז לאירועי ירושלים בהנהלת זאב בירגר (המוכר יותר כמנהל יריד הספרים הבינלאומי) אבל המצוה על המכירה הפומבית של יום רביעי הבא הוא אברהם פרוליך. פרוליך מדגיש באוזני שהמכירה תיעשה בעברית, ושגם הקטלוג שהכינו במשרדי אגודת חובבי יודאיקה הוא דו־לשוני, עברית ואנגלית.

עד כה, מכירות פומביות בישראל וקטלוגים למיניהם שנדפסו בארץ, כולל זה שהכינה ססי־מצקי, היו באנגלית בלבד — „לבושתנו הגדולה", אומר פרוליך. אבל הפעם יהיה חידוש. גם המכירה וגם הקטלוג — בעברית.

נ. נניח ששוכנעת, אתה מתכוון לעלות ירושלימה אבל מיליון דולר אין לך, מה עוד תוכל לקנות ביום רביעי הבא?

מה דעתך, למשל, על האינקונבולה של רבי יעקב בן־אשר משונצינו משנת 1490 (שנת רי"ן) הערכה „בסך הכל" כ־25 עד 30 אלף דולר, מחיר של חדר בדירה הישראלית?

למי שאינו יודע, וזו לא בושה, גם אני למדתי פרטים אלה מפרוליך שהוא אנציקלופדיה חיה ליודאיקה. בתי הדפוס העבריים נוסדו בערך בשנת ר"ל, 1470 לספירת הכללית. משנת ר"ל עד שנת ר"ס, בשלושים השנה החלוציות של הדפוס העברי, נהגו לחבר את המלטות של ההדפסה אל הקיר במסמרים ולעבוד עליהם בעריסה מתגלגלת, ביד האינקונבולה. ספרים שנדפסו בשיטה הזו — האינקונבולות — נחשבים ליקרי מציאות כיום. והאינקונבולה לכוו של „ארבעת הטורים" של רבי יעקב בן אשר אפשר כאמור לקנות בשבוע הבא במלון הילטון. לא פחות מ־235 עמודים למכירה. מספר 27 בתערוכה הוא עוד אינקונבולה. גם היא משונצינו, והפעם משנת 1486. ספר נביאים אחרונים עם ישעיה, ירמיהו ויחזקאל ותרי־עשר, בתוספת פירוש הרד"ק, מחיר משוער: 50 עד 60 אלף דולר.

איך הגיעו האינקונבולות לירושלים ואיך זה לא נמכרו עד היום?

הספרים העתיקים, מסביר פרוליך, עוברים בירושה מאב לבן עשרות ומאות שנים. במשפחה שהתרחקה מיהדות ובניה חדלו ללמוד תורה, לא ידעו להעריך את האוצרות שהגיעו בירושה כסבא אי סבא של סבא הדפו את הספרים הישנים לגניזה, והוא שנאמר: „בערתי את הקדש מן הבית" שרבי יהודה החסיד הראה שיש כאן רמז; בראשי תיבות, למלה „מהפרי" ואילך משפחות שנשארו בחוק היהדות ושמרו על הספרים כל השנים, אוכלות עכשיו את פירות השמירה הנאמנה ואם הן זקוקות לממון — מביאות (תוך הקפדה על עילום שמן) את הספרים למשרדי אגודת חובבי היודאיקה להערכת מחיר או למכירה.

הסיפורים שמאחורי כתבי־היד

גם כתבי־יד עומדים למכירה. למשל, סידור התפילה שכתב במו ידיו גדול משוררי תימן רבי שלום שבזי בשנת 1641. יש לסידור קולופון המאשר במלים ברורות את זהות הכותב. משפחה תימנית בכפר סבא היא בעלת הסידור והיא מקווה לקבל תמורתו בין 60 ל־80 אלף דולר.

סיפור מיוחד מסתתר מאחורי כתב היד של רבי אהרן פרחיה מבדיבה, לספרו „מגן אהרון". ספר שנשלמה כתיבתו בחודש ניסן שנת שפ"ח (1628).

מעשה שהיה — כך היה: פעם היו באיטליה (התקופה היא תחילת המאה ה־17) שני גיסים, רבי יוסף ידידיה קרמי, ורבי אהרן פרחיה. והיה היום, ור' קרמי מפרסם ברבים חיבור יפה להלל „כנף רננים" שמו, ובו ביאור לתפילות על פי שיטתו של ר' משה קורדובירו, המקובל המפורסם. ראה זאת ר' פרחיה, החסיד הנאמן של האר"י הקדוש ודעה ־ת דעתה של תורת הסוד הקדושה, ויצא להילחם את מלחמתה וכתב מיד את „מגן אהרן", הספר המבאר את תפילותיהם של ישראל על פי שיטת האר"י ומגן עליה. הגיע כתב היד „מגן אהרן" לבית המדרש ועבר מיד ליד, ועורר עניין אצל הלמדנים. מה עשה ר' יוסף ידידיה קרמי? סילק את „מגן אהרון" מבית המדרש והצפינו אצלו בבית. כשנודעה האבידה לר' אהרן — נצטער צער רב וגדול, מובן שלא עלה בדעתו לחשוד בגיסו, אבל להתנחם לא יכול היה ומי שקרא את חיבוריו האחרים מצא בהם קריאה ובקשה נוגעת ללב לכל מאן דבעי לסייע בידו לחפש את כתב היד האבוד שלו ולהחזירו לרשותו.

אבל כתב היד לא נמצא. אדרבא, הוא נעלם כליל למשך 360 שנה והנה. יום אחד, מגיעים בניה של משפחה ישראלית אל משרדי האגודה ליודאיקה בירושלים ואומרים: יש לנו פה איזה כתב יד עתיק אולי תבדקו אותו בשבילנו... יחד אביבי מן המחלקה לכתבי יד בספריה הלאומית בירושלים ושרה פרנקל מאוניברסיטת בר־אילן בדקו ואישרו: הנה, הנה, עלה מן הנשיה כתב־היד האבוד של ר' אהרן. 245 עמודים, כריכת עור, ציפוי של קטיפה, אוצר המוערך ב־50 או 60 אלף דולר.

ראש חובבי יודאיקה בירושלים

מאין ליהודי תלמיד חכם, העומד יחד עם ידידו, הרב משה גולדשטיין, בראש ישיבת „שערי יושר" בירושלים ידע כל כך מקיף בהיסטוריה, בכתבי יד, בתעודות עתיקות, בדיהוט והתשמישי קדושה? שאלה זו הטרידה אותי שוב ושוב כאשר האזנתי לתיאורים השוטפים, המלאים, שופעי הסמכות והאינפורמציה, של ר' אברהם פרוליך. בהציגו בזה אחר זה את תשמישי הקדושה העתידים להימכר בשבוע הבא בתערוכה.

מסתבר שכמו הרבה התביבים אחרים, גם התחביב הזה החל בילדות:

פרוליך הוא בן של סוחר טקסטיל חיפאי (עד היום למשפחה יש חנויות בגדים בחיפה ובירושלים), פליט שואה, מצאצאי מגורשי ספרד. המסורת המשפחתית קובעת ששם המשפחה המקורי היה שעון, אבל באשכנז, לפני מאות שנים, „גורמן" השם משעון לפרוליך. את המודעות ההיסטורית הזו, והגר־לכת אחורנית מאות שנים, קיבל ר' אברהם מהוריו. עוד כשהיה ילד קטן, בגיל עשר כבר נהג, למשש בכל ספר מצהיב מיושן ובכל פיסת נייר קרועה כדי לגלות את צפונותיה. לאחר מכן למד בישיבות „קול תורה" ובריסק ושכח את אהבת ילדותו, עד שנתמנה כ„מגיד שיעור" ושוב: היה לו זמן פנוי לשפה את תחביבו. היום הוא נאה בספרייה ענקית שיש בה הרבה ספרי היסטוריה, תעודות למיניהן וחצר בחיקו אנציקלופדי על תשמישי קדושה יהודיים. במרוצת השנים הצטרפו אל אברהם פרוליך יהודים נוספים השותפים להתעניינות, יחדיו הקימו את אגודת חובבי היודאיקה, יחדיו הם מאתרים מציגים, רוכשים חלק מהם בכספם (פרוליך מתפרנס מרכוש המשפחה ומקורותיו העצמיים וגאה בכך שלא נטל פרוטה מימיו לא מן המדינה ולא משום מעביד), וכל ירושלים יודעת, לכן גם כל חוגי סוחרי העתיקות, שפעם בשבוע, יום שלישי בערב, פתוחה דלתו של פרוליך לקבל קהל. באים אליו אספנים וסוחרים, מביאים להתייעצות. וכך, משנה לשנה, גדלה מומחיותו הגדולה בקיאותו בנושא עד שהוא נחשב לאחד המבינים הגדולים בעולם.

למרות שפרוליך מדגיש בעת שיחתנו שעיסוקו העיקרי בחיים הוא היותו ראש ישיבה ואילו תפקידו כיו"ר אגודת חובבי היודאיקה הוא רק משני, אין ספק שהעיסוק המשני הוא אהבת חייו.

עוד כתב יד בבקשה.

מה דעתכם על ספר תורה שרואים עליו את חריכות האש של אוטו־דה־פה, כלומר של מוקד האינקוויזיציה? קשה להעלות על הדעת צורה מוחשית יותר למגע עם העבר, ממש מישוש ההיסטוריה בידיים, כאשר הספר הזה? ספר התורה נכתב בספרד עוד לפני הגירוש והדבר אושר ע"י מומחים. יש לו 64 יריעות שרובן שלמות, והשאר הוחלפו בפרס לפני 300 שנה. הספר נזרק אל המדורה ע"י האינקוויזיטורים הנוראים של טורקוימדה, אבל היו גם גויים פתות קנאים ששלפו אותו מן המוקד כשהוא חרוך בשוליים (האם היו אלה גויים אנוסים? מי יודע). עובדה היא שהספר ניצל, התגלגל לפרס ולפני מאה וחמישים שנה „עלה" לירושלים.

כמה שווה ספר תורה מן המאה ה־13? יש אומרים 70 אלף דולר ויש אומרים 350 אלף דולר, נחכה ליום רביעי הבא ונראה.

יש גם פריטים זולים יותר

אגב, אל יעמידו אתכם המחירים הגבוהים, אפשר לרכוש בירושלים משהו צנוע יותר, נגיד רק באלפיים דולר. תמורת המחיר הזה, פחות או יותר, שהרי מדובר במכירה פומבית, יעבור לרשותכם סידור מאה ברכות בפורטוגזית ובעברית, שהיה שייך לאנוסי ספרד בהולנד, בשנת 1687.

הסידור נראה כמו חדש. יש לו כריכה עם מנעולים, ויש בו ברכה מיוחדת לעולים על מוקד האינקוויזיציה. „ברכת קידוש ה'" כחלק מיתר הברכות שעל כל יהודי לדעת בעל פה...

טוב, נעבור לדברים עליזים יותר. למה לא, למשל, המתנה שקיבל החתן בכיר מנחם חד־זירה, תושב סורקיה, במאה ה־19, מכלתו במתנת ארוסין? מתנה זו היותה מגילת אסתר יפהפיה עם ידית של כסף ופרוכת כרוקמת חוטי זהב העטפת אותה? בתערוכה היא מוצג מספר 114 ומחירה המשוער — אלפיים דולר.

לאוהבי רהיטים עתיקים אני מציעה להתבונן היטב בשולחן לליל הסדר. מעשה ידיו לתפארה של אומן המשקאי. אורך השולחן — 1.45 מטר, מעל לרגליו יש פלטה שמשקלה 25 ק"ג נחושת ובאמצעה ריקוע כסף במשקל של 5 ק"ג. מה רואים בריקוע? משפחה יהודית שלמה יושבת סביב שולחן הסדר והציורות הנכיות כהזוי מועדי ישראל. בצד השני של פלטת השולחן אין רואים שום דבר אלא לוח חלק. את השולחן הזה שמרו בני הבית (הוא רכושה של משפחה ירושלמית מרחוב ים־סוף) לליל פסחים בלבד. בשנים השות, כשנכנסו שכנים זרים אל הבית בהפתעה, נהגו להפוך את הפלטה וכך להסתיר את ריקוע הכסף היקר ולהראות רק את הנחושת החלקה הפשוטה. מעריכים את השולחן הזה ב־25 עד 35 אלף דולר.

נוסטלגיה היסטורית מסוג אחר, תגיע קונה להיפרד מאותו סכום (שלושת אלפים דולר) כדי לקנות את קופסת הטבק של ר' עקיבא איגר, עשויה מנייר דחוס, גילה כ־120 שנה ויש עליה ציור דיוקנו של ר' עקיבא איגר בעצמו. סמוך לפטירתו או את קופסת הטבק שנוצרה מגביעי כסף מותכים של האדמו"רים לבית סדיגורא ורוזין עם הכתובת: כשמירת צדיקים.

חיים בירושלים גם צאצאי אדמו"רי שאץ (משפחת מושקוביץ) המחזיקים ברשותם הדס לבשבים המיוחס לרבי מאיר מפרמישלאן, מסוף המאה ה־18. קופסה זו עברה עכם את כל מוראות השואה והנה היא איתנו בירושלים.

אחרונה חביבה, במבחר זה בהיך כאות מוצגי התערוכה. היא כתובה אחת שרואים עליה זקיף דונאי שומר על בשר בעל נהר עם אניות וספינות ברקע. הכתובה נכתבה וצוירה בליוורנו ב־1790 ותעתם עליה הציור. פעם ראו שונה רואים אמן איטלקי הפתיחה לכתובה כאל יצירת אמנות עצמאית משהם עליה... ערכה המשוער — ארבעים אלף דולר.

עד כאן, ועוד לא סיפרתי על התגליות העתיקה המועמדות למכירה, על הקטלוג שעלה 21 אלף דולאר(!) והודפס בבתי מסחר בלונדון ובניו־יורק, עורר התעניינות גדולה והוא מושך צתה לירושלים סוחרים ואספנים גדולים, ועל ההתרגשות שעתידה לעורר המכירה הפומבית הראשונה של תשמישי קדושה יהודיים בהיקף כזה. ובכמה כאן, בארץ ישראל.

בין הדף והמרקע

● נשיא תנועת חב"ד

הרבי מליובאוויטש, עריכה: מנחם ב. ברוד. עיצוב גראפי: אסנת יודקביץ. הוצאת ארגון הנג למוסדות חב"ד, כפר חב"ד. 67 עמ'.

בשבוע שעבר, בי"א בניסן, מלאו לאדמו"ר מליובאוויטש, רבי מנחם מנדל שניאורסון שליט"א, 84 שנה עד מאה ועשרים. הספרון שלפנינו מעלה בטקסט ובצילומים את אישיותו, הגותו ופועלו של אחד ממנהיגי היהדות בדורנו ואת מצודתו הפרושה על פני כל חלקי תבל. הדברים מנוסחים בפשטות ובתמציתיות הם מיועדים גם לאלה שעולם החסידות זר להם.

הספרון נפתח בפרק „למה צריך רבי", ובו מוסבר מעמדו של רבי בעולם החסידות. לאחר ציון קורות חייו של האדמו"ר מליובאוויטש כהוראת ייחודיותו של רבי בחב"ד, שעיקר כוחו בתורה, במשנתו, בדבריו ובספריו. הרבי הוא המורה, הוגה הדעות, מתווה הדרך של החסיד. מכאן אנו עוברים אל רבי מנחם מנדל שניאורסון, שמאז נטל לידיו את שרביט ההנהגה של תנועת חב"ד, בעקבות פטירת חותנו מוהריי"צ זצ"ל, בשנת תש"י, הוא נהג את נשיאותו ביד רמה ונתגלה מיד כאישיות יוצאת מגדר הרגיל. בתוך זמן קצר ביותר הצליח לבצע משימות רבות־היקף שנראו בלתי־אפשריות, הן במישור הפנימי של תנועת חב"ד עצמה הן במישור החיצוני, בהגיית „יפוצו מעיינותיך חוצה". בהמשך בא סיכום של פועלו של הרבי במשך עשרות שנים, כגון בתי חב"ד, הפעילות בקרב יהודי ברית המועצות, ספרים ופרסומים, „טנקי המצוות", „עשרת המבצעים", הרמב"ם היומי, „צבאות השם" ועוד. ושוב חוזרים אנו אל הרבי עצמו ומציגים לעולמו. לזמנים על אורחותיו והליכותיו בקודש, על התוועדויות, הביקורים והקירוב. נפתח כאן צוהר גם לעמדותיו ודעותיו בשאלות „התאמת" התורה לרוח הזמן, משבר הערכים, מיהו יהודי, החזרת שטחים, אמונה ומדע. באים גם ציוני דרך בדרכו מאז הולדתו ועד ימינו אלה וכן קטעים מדברים שנכתבו אודותיו בעתונות.

אחד הפרקים מוכתר בכותרת המסקרנת „מתי יבוא הרבי לארץ?", שאלה הנשאלת לא פעם. בראש פרק זה נאמר, בין היתר: „אם לשפוט לפי הכשרונות והאיכפתיות שהרבי מגלה בחיי הארץ, הרי שהוא חי כאן הרבה יותר מכפי שהוא חי בארה"ב. בגופו הוא נמצא בברוקלין. אך בנשמתו, רוחו ולבו הם כאן בישראל".

*

● בשואה ובהצלה

ושביב האש לא דעך, מאת אליעזר (לייזר) לידובסקי. בהוצאת ארגון הפרטיזנים, לוחמי המחתרות ומורדי הגיטאות בישראל. תל אביב. 359 עמ'.

„אחי! / עולם המיליונים שבבני־אדם, / נטרים מיער גדול וירוק, יהדות פורחת, / וזעק ותרינו / כמות לרוצחי עולם! / קראו דרור לאנושות / שחררות מכבלי אוכלי אדם / ולנו לשרידי הגיהנום / רק יער אחד; / מולדת נבין לדורות הבאים / בארץ המובטחת / ומאז ולעדי עד". שורות אלה מסיימות שיר ארוך בשם „כנצוד הבתוני" שכתב אליעזר לידובסקי ביידיש בקרסין שביערות אוקראינה באוגוסט 1943, בשעות של סערת־נפש, לזכר אשתו וילדיו שנרצחו בברנוביץ', והרגיש צורך לקרוא אותו בפני חבריו הפרטיזנים היהודים. סיפורו אינו רק של מי שנטל חלק בלוחמה היהודית נגד הנאצים בגיטאות וביערות אלא של מי שפעל רבות בהצלה שארית הפליטה לאחר השואה והגשים בפועל את הכמיהה שקיננה בו בהיותו ביערות — „מולדת נבין לדורות הבאים".

ספסאן (שלום) בראייק, יו"ר הארגון העולמי של הפרטיזנים היהודים, מציין בתחילת הספר כי השם „לייזר לידובסקי" היה בהאזנת שם־דבר בין אנשי שארית הפליטה, ובעיקר נתפרסם בזכות הפעילות הציבורית שלו ברובנו שבווהלין, שם התרכזו מאות פרטיזנים יהודים לאחר שהשתתפו באיכון אקטיווי בשחרור העיר מידי הגרמנים. לידובסקי מגולל בספרו את קורותיו מאז ילדותו בברנוביץ', דרך הכיבוש הסובייטי את העיר, מספר על כיבוש העיר על־ידי הנאצים ועל ארגון התקוממות גדולה, נגדם, שנכשלה. מכאן הוא עובר לסיפור הפרטיזנים ביערות, ומגולל פרקים מתולדות „הבריחה" שהוא היה מיוזמיה אחרי מלחמת העולם השנייה. התחנות העיקריות בפעולות ההצלה מתמקדות ברובנו, לובלין, לודז', איטליה וקפריסין. בסוף הספר הוא מספר על 30 שנות פעילותו במפלגות הקליטה בישראל ומסיים בכמה פרקי הרהורים תחת הכותרת „חשבון נפש בערוב יומי".

*

● בנתיבי חסד ואמת

בנתיבי חסד ואמת, ספר השנה של חברה קדישא בתל אביב־יפו והמחוז. עריכה: ד"ר יצחק אלפסי. עיצוב גרפי: ב. צ. גרשוני. 220 עמ'.

זהו הספר הי"ג במניין ספרי השנה של החברה קדישא בתל־אביב והמחוז. הוא אוצר בתוכו חומר רב על עניינים הסובבים סביב נתיבי חסד ואמת — בהלכה, במחקר, בפולקלור, בספרות ובמידע. המדור הראשון „על משמרת הקודש", כולל דברי פתיחה של ר' יעקב לסלו, יו"ר החב"ק, מאמרים תורניים של הרב יצחק ידידיה פרנקל, הרב הראשי לתל־אביב־יפו (דעות הרבנים והסור בעניין אם אביו רשע אם חייב בניהו), הרב חיים דוד הלוי, הרב הראשי לתל־אביב־יפו (חלקת קבר ליד בעל ראשון או ליד בעל שני), ר' פינחס שיינמן ראש המועצה הדתית (כבוד למת, עד היכן?), הרב יהודה זרחיה סג"ל, רב קריית שלום (גדרי איסור שאלת שלום באבל), הרב יונה מצגר רב בצפון תל־אביב (קבורת אפר־אשה אשר צוותה גופתה למדע) והרב הלל רייזמן (האם ז' באדר שמת בו משה היה בשבת), וסיכומים „משנה לשנה" מאת ר' ישראל אריליך, מנכ"ל החזק בתל־אביב.

במדורים האחרים באים מאמרים על גדולי ישראל, על קהילות, על בתי עלמין וקברים ועל ספרים. יש כאן צוואות של רבי אהרן הגדול מקרלין ורבי משה שמחה — הרב מאופסטוב, על פטירתו של רבי נחמן מברסלב, הספדים על רבי עמנואל חי ריקי, רבי אברהם לנדא מציכנוב ורבי דוד הכהן מג'רבה (של רבי שמואל עלוש בספרו „מאמר שמואל"). לא נפקד גם מקומו של חומר אינפורמטיווי. תזכיר כאן ראיון על שירותי קבורה בישראל עם זליג ברזוכן, מנהל המחלקה לעניני קבורה במשרד הדתות.

*

● מי מאחורי רצח קסטנר?

האמת על רצח קסטנר, טרור יהודי במדינת ישראל. מאת איסר הראל. ספרי ידיעות אחרונות / הוצאת עידנים, ירושלים. 333 עמ'.

במשך תשעה חודשים, עד 22 ביוני 1955, הסעיר משפט קסטנר את מדינת ישראל. במשפט זה, שבו נדונה תביעת הדיבה שהגיש ד"ר ישראל קסטנר נגד מלכיאל גרינוולד, נגולה יריעה רחבה של מאמצי היישוב הארץ־ישראלי להציל חלק מיהודי הונגריה בימי השואה. במשפט זה נחשפו צדדים שליליים ומכוערים של ראשי היישוב. בסופו של דבר קבע שופט בית המשפט המחוזי בתל־אביב, ד"ר בנימין הלוי, כי „בקבלו את המתנה של רכבת המיוחסים מן הנאצים, מכר קסטנר את נפשו לשטן". אך בכך לא תמה הפרשה. במוצאי שבת, 3 במארס 1957, נרצח ד"ר קסטנר כשהתכונן לעלות לדירתו בתל־אביב. בעקבות הרצח נחשפה קבוצת טרור יהודית, ויוסף מנקס, זאב אקשטיין, ודן שמר נדונו למאסר. אך פסיקת בית המשפט לא סילקה סימני שאלה שריחפו סביב הגורם שהיה מעוניין לרצוח את קסטנר.

ספרו זה של איסר הראל, שהיה באותה תקופה ראש שירותי הביטחון, סוקר בהרחבה את כל שלביה של הפרשה. אין זה ספר מחקר אובייקטיווי, שכן הכותב בהיותו ראש השב"כ היה בין אלה שהופנתה אליהם אצבע מאשימה כמי שהיו מעורבים ברצח קסטנר. בדרך הרצאת הדברים ניכרת מעורבותו הרגשית של המחבר בתיאור קורות אותם ימים והוא תוקף במילים בוטות את אלה שהפיצו את הגרסה כאילו כמה ממנהיגי המדינה הטילו על שירותי הביטחון לרצוח את קסטנר כדי לסתום את פיו וכדי למנוע דיון ציבורי, משפטי והיסטורי על מחדליה של ההנהגה המדינית של היישוב היהודי בימי השואה. איסר הראל מקדיש את שני פרקיו הראשונים של הספר למרשת הטרור הפוליטי ולטרור בחברה דמוקרטית. ומכאן הוא עובר לעיקרו של הספר — רצח קסטנר, המשפט, ופסקי הדין ומכוון את חיציו בעיקר כלפי שמואל תמיר, שהיה פרקליטו של מלכיאל גרינוולד, ואורי אבנרי, עורך „העולם הזה", שלדבריו היו אחראים לעלילה ולפרובוקציה נגד השלטון ושירותי הביטחון בפרשה זו. המחבר מביא מסמכים ועדויות מאותם ימים, ומדגיש „בספר זה בכוונתי לנתח את רצח קסטנר ואת הנסיבות שהביאו לרצח ולהוקיע באופן חד־משמעי את העלילה הנוראה שנרקמה נגד ממשלת ישראל ומנהיגיה ונגד שירותי הביטחון של המדינה מאז 1957 ועד היום". אך ספק אם הויכוח סביב פרשה זו אכן תם, ועדות לכך דברים שפרסם לאחרונה שמואל תמיר בעקבות יציאתו לאור של ספר זה.

ש. יהושע

רבי נחמן מברסלב באמרותיו

גשר צר מאד — אמרות רבי נחמן מברסלב — מאת שמחה רז. הוצאת כתר, תשמ"ו. 303 עמוד

העיסוק בתורתו של רבי נחמן מברסלב הפך לאופנת הדור. סדרה של ספרים חדשים יצאו בשנים האחרונות על תולדותיו ועל סיפורי המעשיות שלו. דבריו קולעים לאורח המחשבה של הדור הזה, וגם סיפורי המעשיות שלו, שבדורות קודמים לא התייחסו אליהם, נראים היום כלקוחים מעולמנו, ומגדירים אותם כספרות מודרנית נוסח פראנץ קפקה, שהפך להיות הנוסח המודרני של הספרות בימינו. תלים של פירושים נכתבו עליהם, והם נלמדים גם בקתדרות מכובדות באוניברסיטאות.

ר' נחמן מברסלב כתב במשך שנות חייו המעטות — הוא נפטר בגיל 38 — שפע של רעיונות. אלה שוכתבו בידי תלמידו ר' נתן נמירוב, אשר בלעדיו ספק אם היינו יודעים היום הרבה על ר' נחמן. הוא האיש שהציל את כתביו ואת רעיונותיו. אבל לא לכל אחד קל לעיין בניסוחים הארוכים של „ליקוטי מוהר"ן", שיש בהם אבני חן רבות, אבל הם חבויים בתוך פיתולי נהרות של מחשבות, ובנוסחים לעתים קרובות בנוסח מסורבל מאוד, שהיה מתאים אולי לימים ההם אבל לא לימינו.

הסופר שמחה רז הגה רעיון מקורי, לאסוף את כל האמרות של ר' נחמן ולהציבן בספר. מרוכזות ומנותחות לפני הקורא, מבלי שיהיה לו צורך להתייגע כדי להבין את מה שנאמר בתוך ליקוטי מוהר"ן. הוא לא שינה מן הנוסח המקורי אלא מעט מאוד. אבל הוא בירר ומיצה כל אימרה והעמיד אותה כשלעצמה, נפרדת מן הנוסחים המפותלים שנתן להם ר' נתן תלמידו, שעה שהביא את דברי ר' נחמן. אין זה מזיק לרעיונותיו של ר' נחמן מברסלב, אלא להיפך, זה מועיל לנו להבין יותר טוב את תורתו. כל אימרה עומדת בפני עצמה כרעיון מבריק, גם כאשר היא מנותקת מן ההקשר שלה. דומה הדבר לאותו כורה במכרה של יהלומים שמוצא גושים גדולים של יהלומי מכרה ומפריד ביניהם. אין בכך משום נזק לגוש הגדול של יהלום, להיפך. היהלומים הבודדים מבריקים יותר.

מן המבחר הזה יכול אדם לעמוד על משנתו היהודית ותפיסת עולמו של ר' נחמן. אפשר לומר כי ניתנת כאן לקורא תורתו של ר' נחמן על מגש של כסף. הדברים נקראים בקלות, ובעניין זהו המשך לספריו הקודמים של המחבר, שהקו המדריך שלהם הוא הגשת ספרות יהודית פופולארית לקורא בן זמננו, כגון הספר „איש צדיק היה" על מסכת חייו של ר' אריה לוין זצ"ל; „יהדות על רגל אחת", „לקסיקון למושגי יסוד ביהדות"; „פתגמי חסידים" — פתגמים ואמרות של אבות החסידות. זוהי דרך שמובנה הוא הענקת משמעות למקורות הבאתם לתודעת הרחבים של חיינו, תוך כיצוי האוצר הבלום של ספרותנו העתיקה. הוא מקנה לדברים מסובכים צורה השווה לכל נפש. זוהי סלילת דרך למה שכוונה ספרות עממית, אבל בתוכן עשיר, מחנך, מפרה, וגם מהנה.

הספר מחולק למדורים, לפי נושאים: אדם ועולמו, אדם וקונו, אכילה ושתייה, אמונה וביטחון, אמת ושקר, ארץ ישראל, ביאת המשיח בין אדם לחברו, גוף ונפש, גרות וגרים, דיבור ושתיקה, הרהור ומחשבה, הנהגה ושררה, תפלה ותשובה, ועוד מגוון גדול של נושאים. מלאכה קשה השקיע המחבר באיסוף האימרות וחלוקתן לפי מדורים.

האמרות נלקחו מתוך עשרות ספרים שלו ושל תלמידיו שהביאו את הדברים מן המקור.

בתוך הספר משובצות עשרות תמונות וציורים מקוריים של גדולי הציירים היהודים בעולם, אשר יש בהם להאיר את האמרות. הוצאת „כתר" הקדישה ממון רב כדי להוציא לאור את הספר בהידור רב. כל עמוד מעוטר בעיטורים מקוריים ומודפס על נייר מיוחד. בהקדמתו לספר דן פרופ' דב סדן על מהותה של הספרות החסידית ועל עוסק אימרותיו של ר' נחמן.

המחבר פותח את הספר בסקירה היסטורית על תולדותיו של ר' נחמן מברסלב ועל הקו המחשבתי של איש המסתורין. משאלתו של ר' נחמן היתה „שיעשו מהתורות שלי תפילות". ואכן בערכו אמרותיו בספר כלחנים של תפילה. ר' נחמן בעצמו העיד על דבריו כי „כל התורות שלי הן הקדמות". צריך למצוא את הפלג הזך שמתוכו שופעת האמונה". ואכן, המעיין בהם מתעורר בו הרצון להתעמק ולדעת יותר בתורתו. ר' נחמן ראה ברגש, בדמיון, בתפילה ובשירה את התפיסה הנכונה של אלוהות, עולם ואדם. הוא שלל את השכלתנות: „עיקר היהדות הוא רק לילך בתמימות ובפשטות, בלי שום חוכמות". ספר זה הוא המשך לאותה תמימות ופשטות שבה ראה את העיקר, שהרי יש באימרות אלה. מבט תמים אל עולם המחשבות של ר' נחמן, המושך את הלב. הלא כה אמר באימרותיו: „בסיפורי צדיקים צריך להאמין, כאילו רואה בעיניו ממש".

אמר ר' נחמן על ספריו: „מי שיישב ויעסוק בספרי, בלי קינטור ובצחוק, ויתבונן בו באמת, אז בוודאי יהיו נבקעין כל גידי קשיות לבו". ר' נחמן יצר את סיפורי המעשיות המקוריים שלו כחלק מעבודת הבורא. הלא כך אמר: „המספר מעשיות של צדיקים, מזכירין לו צדקותיו". הוא ביקש לתקן את „הצינורות" שאי אפשר לתקנם על ידי התפילה באמצעות סיפור המעשה. על ידי ליקוט אמרותיו בספר אחד בדורנו אורו של ר' נחמן, שכל דבריו ואמרותיו מדברות היום ללבנו כאילו הוא חי עמנו.

י. א.

גדול בתורה ובמידות

עם פטירתו של הגאון ר' יעקב קאמינצקי ז"ל, איבד עולם היהדות הדתית את אחד מגדולי האישים הרבניים. הוא עוד השתייך לדור גדולי התורה שלפני חורבן אירופה היהודית. נפטר לאחרונה בבלטימור, בשנתו ה־95.

הידיעה על פטירתו שנפוצה במהירות הבזק בניו יורק ובעולם כולו, עוררה אבל רב בחוגים, יהודיים רבים. בביחוד זעזעה הסתלקותו עמוקות את היהדות הדתית ואת עולם הישיבות אשר ראו ברב יעקב קאמנצקי את הסמכות התורנית הגדולה שלדבריו התייחס בכבוד רב. הן באמריקה והן במדינת ישראל, בקרב חוגי הרבנים, ראשי הישיבות ובני התורה, קיבלו את דעתו של הרב קאמינצקי כדבר הלכה אחרון ודעת תורה. הכל ידעו שר' יעקב מביע את דעתו ללא כל פניות ואינטרסים אישיים. היה מפורסם ר' מוכר כאיש האמת. בכך היה למופת אמת ויושר. בלווייתו שנערכה במתיבתא תורה ודעת בפלטבוש שבברוקלין, שם היה ראש ישיבה מאז שנת תש"ה (1945), השתתפו למעלה כ־25 אלף איש, ביניהם רבנים, ראשי ישיבה ותלמידים מכל הישיבות שבניו יורק וערים אחרות. זרם המלווים היה גדול כל כך שהמשטרה נאלצה לחסום את הרחובות שמסביב לישיבה ועשרות מכוניות משטרה היו צריכות לשמור על הסדר ולהפנות את התנועה לרחובות הסמוכים למתיבתא. אולם, מה שראוי להדגיש הוא שכל המספידים והמלווים בינם לבין עצמם תיארו את אישיותו התורנית המפוארת של ר' יעקב קאמינצקי.

ר' דוד ליפשיץ, מחותנו של הנפטר וראש ישיבת ר' יצחק אלחנן בישיבה־אוניברסיטה, אמר שר' יעקב היה משיירי אנשי כנסת הגדולה. היה הפרח היפה בגן התורה. תפארתו נבעה כגדולתו בתורה ומידותיו הנאות ועם פטירתו נתרושש מאוד עולם התורה.

ראש הישיבה של מתיבתא תורה ודעת, הרב ר' אברהם פאם, אמר בין היתר: כל כתבי הקודש, ש"ס בבלי וראשונים ידע ר' יעקב כלשונם בעל פה. נוסף לכך היה גדול ההוראה. ר' העולם שואל: למי יפנו עתה להוראה? היה גדול כרבן שמו.

ברית לוכה הספיד גם זקן ראשי הישיבות כיום, ר' יעקב יצחק הלוי רודרמאן מישיבת „נר ישראל" בבאלטימור, וגם שאר המספידים. כולם ציינו שהנפטר היה מגדולי התורה המפורסמים באמריקה ובעולם שהיה אהוב מאוד בשל תכונותיו המוסריות הנדירות ומידותיו הנעלות. ר' יעקב כיבד כל יהודי גדול כקטן ותמיד ראה רק את הצדדים החיוביים שבכל אדם. ובאותה המידה גמלו לו האנשים. בכל חוגי היהודים הדתיים קראו לו מתוך אהבה בשמו הפרטי ר' יעקב. וכשמישהו הזכיר את השם „ר' יעקב" כבר ידעו למי הכוונה.

הכרה ואהבה משנות הנעורים

בארבעים השנים האחרונות כשמו הצטלצל כראש הישיבה של תורה ודעת, היה פעיל גם בעולם הרבנות וגם בחיים היהודיים הציבוריים בארה"ב. היה חבר פעיל בהנהגת מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל וכן באגודת „תורה ומסורה" — גוף העוסק בייסוד ישיבות באמריקה. תחילה היה יו"ר של ועד ראשי הישיבות ואח"כ יו"ר הכבוד של הוועד. ההכרה וההאהבה לר' יעקב נמשכה עוד משנות נעוריו בישיבת סלבודקה, שם התפרסם כ„עילוי מדלהינוב", או „העילוי המינסקאי" ששם למד לפני כן. אלא שהרי הוא התגורר אז בדלהינוב. „יאנקל דאלהינאוי" היה שם דבר לא רק בישיבת סלבודקה אלא בכל ישיבות ליטא. הוא היה חביבם של רבותיו וגם של חבריו. בכל הישיבות בליטא וברוסיה ידעו על בחור נעורים ש„יאנקלה הקטן" (ואכן היה קטן קומה) צומח להיות גאון ועתיד לעמוד בראש עולם התורה. ואיש לא טעה בכך, לא רבותיו ולא חבריו. רק אחד לא ידע את הסוד שהוא עומד בראש הנהגת עולם התורה והוא ר' יעקב בעצמו. ומדוע באמת לא ידע? משום שלא ידע אפילו שהוא עניו... ענוותו וצניעותו היו סגוליות כל כך, שלא ידע כלל שייתכן להיות [illegible].

לא [illegible] רבות מפעלותיו הנדירות היו ה[illegible] בתחת לכפיל העניוות והעל[illegible] הצניעות, ונסתרות מעיני [illegible]. אלא שהיו סמויות גם מעיניו הוא. ר' יעקב ראה את עצמו כל חייו כחייל מכשמע. אחרים באמת חשבו שר' יעקב הוא מנהיג ובעל תורה בעולם התורה. הוא עצמו לא ידע את הסוד הזה. כל מה שעשה, היה בשום שחשב שהוא עושה זאת כחייל פשוט, כאז שהיה עוד תלמיד צעיר בישיבת סלבודקה.

ר' יעקב קאמנצקי נולד בכפר קאלושקובקה שליד דלהינוב במחוז וילנא, בכ"א אדר א' שנת תרנ"א (28 בפברואר 1891). סבו היה בעל אחוזה הכפרים קאלושקובה ואיברצה היו שייכים לו, אם כי באורח רשמי הבעלות שלהן היתה רשומה על שם גרמני „סמיט".

הסב סחר ביערות ואת הכפר קאלושקובה מסר לשני בניו הבכירים: לר' בנימין אביו של ר' יעקב ולר' ישראל יצחק אחיו. אביו ר' בנימין היה אחראי ביער לעצים שנשלחו לגרמניה דרך הנהר דווינה לוויטבסק ולנימין.

הסב היה למדן גדול ורבה של דלהינוב היה מתייעץ איתו בדברים קשים. את כל הפרטים המשפחתיים הללו סיפר לי מחותני הגדול ר' יעקב קמינצקי עצמו בשיחה אינטימית שהיתה בינינו לפני שנים אחדות ואני רשמתי זאת אז מלה במלה. אחי האמצעי, הרב ישראל שודין, היה חתנו הבכור שנשא את בתו מלכה.

וכך סיפר לי ר' יעקב: מקאלושקובה עברה המשפחה לגור לעיירה האטיימויז' שבמחוז מינסק. ושם התחיל ללמוד חומש אצל מלמד דרדקי. מכאן העתיקה המשפחה את מגוריה לדאלהינוב שבה התגוררו כבר כמה מאות משפחות יהודיות. כאן למד אצל מלמד פרטי עד לגיל 8 — זמן ללמוד גמרא. בדלהינוב היתה כבר ישיבה קטנה ובה החל ללמוד גמרא. ר' יעקב נזכר שבמשך חורף אחד למד את כל מסכת קידושין. בגיל 11 ידע בעל פה 25 דפים גמרא. היה זה בשנת תרס"ב. בהגיעו לגיל בר נסע ללמוד במינסק, שם למד שנה אחת בטאטרשר קלויז, חצי שנה ב„בית המדרש הקטן", וחצי שנה ב„קלויז של בלומקה", ששם נעשה בר מצווה. מהקלויז של בלומקה עבר ר' יעקב ללמוד בקיבוץ האברכים בקלויז הקצבים. באותו זמן למדו שם מי שהתפרסמו אח"כ כלמדנים גאונים, ר' ראובן גרוזובסקי ור' אהרן קוטלר. שלושתם נעשו ונשארו מאז חברים טובים לכל חייהם. ר' ראובן היה המבוגר ביניהם, היה בארבע שנים גדול יותר מר' יעקב.

(לדמותו של הרב הגאון רבי יעקב קאמנצקי ז"ל, זקן ראשי הישיבות בארה"ב)

מאת הרב אהרן בן־ציון שודין

שליחות חלוצית

בגיל 15 (שנת תרס"ו) הגיע ר' יעקב לסלבודקה. ובטרם שהספיק „להתחמם" שם, שלח אותו, בגיל 15 וחצי, הסבא מסלבודקה ר' נתן צבי פינקל בשליחות חלוצית. יש לייסד ישיבה בבאלק. (היה זה אחרי שר' שמעון שקופ הלך משם לבריינסק). ובין ארבעים הבחורים שנשלחו לשם היה גם „יאנקל דאלהינאווי" הצעיר. כבר אז התפרסם כ„עילוי מדלהינוב". כשבוצעה השליחות, חזר „יאנקלי" לסלבודקה אבל לא לזמן רב. שנתיים אחרי כן, בשנת תרע"א (1911), שלח אותו שוב הסבא מסלבודקא והפעם לסלוצק, לראש הישיבה המפורסם ר' איסר זלמן מלצר. גם שליחות זו היתה חלוצית. אחרי שנה של לימוד בסלוצק חזר ר' יעקב לסלבודקה.

בשנת 1914 פורצת מלחמת העולם הראשונה וישיבת סלבודקה נאלצת להתפזר. בשנת 1919, כשהיא מתארגנת מחדש ומשתכנת זמנית בקרמנצ'וג, מגיע לכאן גם ר' יעקב. אולם בינתיים הספיק „להסמך" כמה שנות לימוד בישיבת לומז'ה, אצל ראש הישיבה המפורסם ר' יחיאל מרדכי גורדון, ואח"כ חזרה לסלבודקה ומכאן לקלם ובכל מקום כשהצטיינים עם „העילוי מדלהינוב".

בשנת תרע"ט התחתן עם אישה צנועה, אשה מלומדה ומשכילה, בתו של הרב דוב צבי הלר, משגיח בישיבת סלבודקה. החתונה נערכה בקרמנצ'וג. וכאשר בשנת 1922, נוסד בסלאבודקה הכולל „בית ישראל", החותן ר' יעקב, כבר אחרי החתונה, להיות בין עשרת האברכים הראשונים של הכולל מהמצויינים שסלבודקה יכולה להציג. הקבוצה הזאת נודעה אח"כ בעולם התורה הליטאי כ„עשרת המובחרים". ר' יעקב למד בכולל זה עשר שנים עד שנת תרפ"ו (1926), שאז נתמנה לרב בציטוביאן וכיהן שם עד תרצ"ז (1937).

יש לציין, שכבר בשנות נעוריו הגיע שמו של ר' יעקב כעלוי, עד לארצות הברית, וכאן כדאי לספר כזאת: יהודי אמריקאי עשיר ששמע על העילויים בסלבודקה, רצה לרכוש לעצמו את הזכות לפרנס ר' להחזיק את האברכים הללו כדי שיהיה לו חלק בלימוד התורה שלהם. הגביר קיים על חשבונו ארבעה מהבחורים המצויינים הללו ואחד מהארבעה היה „העילוי מדלהינוב". שלושת האחרים היו ר' אהרן קוטלר, אח"כ ראשה המפורסם של ישיבת קלצק, ר' מרדכי וקסלר, אח"כ רבה של פלונגיאן וחתנו של הרב מטלז ר' יוסף לייב בלוך; ר' שמואל סנייג — לשעבר הרב הראשי של צבאות ליטה (לפני מלחמת העולם השנייה).

ישר כסרגל

אחד הקווים הראשיים באישיותו של ר' יעקב, שהיה דייקן מאוד, בחייו באורחו מחשבתו. היה ישר כסרגל בכל מהותו. היה גם מתמטיקאי ובמתמטיקה בידוע הכל מוכרח להיות מדוייק ותפוס (אויסגעהאלטן). ולכן הכירו הכל את ר' יעקב עם תפיסתו הישרה הן בלימוד התורה והן בחיי היום יום שלו.

את הקושיה שלו אז סברתו הכירו ביד ביטיבה, בשום שהיו שכליות והגיוניות. הכל האם יתיישר עם התירוץ. הכל דפק כמו הוכחה מתמטית. מכאן ידיעתנו הגדולה בדקדוק ובקיאותו בתנ"ך, דבר נדיר בקרב רבנים.

הגאון המפורסם המלומד ר' חיים הלר אמר לי פעם שר' יעקב קאמינצקי הוא מהרבנים הספורים היודעים היטב את התנ"ך. הוא הוסיף ר' חיים — הדגיש — שהמדובר הוא במובן הנעלה. לא רק הוא יודע את התנ"ך בעל פה, אלא שהוא יודע לספור את האותיות ואת הנקודות של התנ"ך. הוא אפילו יודע לכתוב את הטעמים הכתובים של התנ"ך ובכל הוא מחדש מקורו, עם גישה ייחודית וקו ישר. הייתי אפילו מרשה לעצמי לומר שהוא „משכילי" אפס"ש ב„ביטוי ההקצבה" האלה, לא כולם בחוגנו הדתי יבינו זאת. וכל המעלות הללו הוא נתברך עד בדרכון פנטשנאלי.

אלא שמעל כל הכתרים הללו, קרנה באור ביחוד טובת הלב שלו ומסירותו לאנשים, לכל אנשים ללא הבדל. כך התנהג בישיבה, אח"כ כאשר לבש אצטלית של כהונה רבנות בציטוביאן שבליטה (1926—1937), אח"כ בטורונטו שבקנדה (1938—1945) ומאז עד סוף ימיו כאשר היה ראש הישיבה ומתורה של מתיבתא תורה ודעת בברוקלין. תנצב"ה.

מוזיאון ישראל מנציח את גיבור מלחמת השחרור

אולם לזכר יוהר ערמוני ז"ל, גיבור ישראל, יוקדש במוזיאון ישראל עם חידוש גלריית היהדות שייפתח ביום רביעי כ"ח בניסן, 7.5 בשעה 1 בצהריים.

יוהר ערמוני נפל במלחמת השחרור לאחר קרב גבורה שניהל נגד הערבים. בעזרת מכונת יריה בידו, אותה הצליח לתקן כל אימת שנתקלקלה, הדף לבדו את ההתקפה הערבית בקרב על נבי יושע במאי 1948 בגליל המזרחי. על כך זכה לאות הגבורה.

אביו גדליהו, אשר שימש רשם בעשרות בשנים את מבנית הכתיבה של המוסדות הלאומיים ואף העבירן למוזיאון ישראל, הקדיש מאז נפילת בנו הרבה במרצו, אונו וזמנו להנצחתו. נוסף להקמת גינה לזכרו בשכונת נווה בצלאל בירושלים הקדיש את דירתו למוזיאון. המוזיאון קרא את שמו של יוהר הי"ד על אולם הארכיאולוגיה המוקדש לתצוגת השבת של מלכות ישראל. בין המוצגים באולם — קטע אותו בנה מלך אחאב בחצר שבמצא באיזור בו נפל יוהר ערמוני.

עסקים עם אינטואיציה

מאת בת שלום

אנשי אקדמיה ישראלים מציגים הכיד את עולם הביזנס האמריקני כמופת להעשייתים; לסוחרים ולמנהלים שלנו. בארצות־הברית איש לא יעז לפתוח עסקו או מפעל בלי חקר שווקים יסודי, מנהל לא יקבל החלטה קטנה בלי להושיב צוות מחקר שיאסוף בשבילו את כל הנתונים וכל צעד עסקי כרוך בניתוחים רציונאליים. מכושפים. הביזנס הוא מדע ולא העסוקה להובבים, פגויים באמריקה.

והנה קם לו כתב כלכלי ותיק בשם רוי רואן וכותב ספר בשם: „המנהל האינטואיטיווי", ההופך את כל קערת הכלכלה האמריקאית על פיה. רואן מוכיח ע"י תקדימים היסטוריים לעשרות שההצלחות הגדולות ביותר בעולם העסקים נבעו משילוב של אינטואיציה, הצוה או מגישה מדעית אל התעשייה.

ניתוח מקרים כמו של ממציאי גלויות הברכה, הוואר המיידי, סכיני הגילוח הכפולים ועוד ועוד, כל אלה אנשים שהגיעו אינטואיטיוויות לפריצת הדרך המסחרית או התעשייתית שלהם ונעשו מיליונרים כבדים — מוכיח שהצוה ודמיון לא מזיקים אף פעם לעסקים ובלעדיהם, מוהל רואן, שאין מחליפים היזכח שוא באינטואיציה. לאינטואיציה, שהוא מכנה בספר בשם „פומפסום לאאוריקה" אותה קריאה מפורסמת של פיתגורס: מצאתי! כשגילה באמבטיה את חוקי הכובד) סימפטום זה רצוי וחשוב לכל ביזנסן אם רק יש לו שאיפת לחרוג כי המגמים הקטנים של עסקיו, אבל אחרי שנדלקת הנורה; צריך תמיד להפעיל את „החצי השני", כלומר ניתוח שווקים, איסוף נתונים וגישה מדעית. תאמרו: מה הרבותא שבספר? האמריקנים, מסתבר, הפכו את הביזנס לדבר כל כך מקצועי, קר, ממוחשב עד שגם ספר המטיף לקצת אינטואיציה מתקבל אצלם רענן וחדש!

*

מכתביו האסופים של דילן תומס

קשה להבין מדוע דווקא בעידן הטלגרף, הטלפון, הטלפרינטר ולווייני התקשורת, כשכל נהג מונית זבל שליח על הספה מתכתב עם מכשירי קשר נוידים וכמעט שלא נותרה שום סיבה לכתוב מכתב כשפשוט אפשר להרים שפופרת (בקרוב מאוד, יהיה לנו גם טלפון־טלוויזיה) מדוע דווקא עתה נהיים ספרי המכתבים מעדנה.

מספרות העולם

אצלנו — מתפרסמים בזה אחר זה חליפות מכתבים בין סופרים ופוליטיקאים ובעולם הגדול — קובצי ענק של מכתבי משוררים ומדינאים, אנשי ספר ואישי ציבור. האם חשים המו"לים חוש גם הציבור, שזוהי ההזדמנות האחרונה להנציח אמנות גוססת, אמנות כתיבת מכתב? התוספת הסרייה ביותר לספרות המכתבים החדישה הוא ספר עבה במיוחד (982 עמודים) המחזיק (70 !) מכתבים.

„מכתביו האסופים של דילן תומס" בהוצאת מקמילן.

תומס, המשורר הוולשי הגדול שזכה למוניטין בינלאומיים וערך מסעות קריאה מפורסמים בכל העולם (הגיע גם לישראל) נפטר בגיל 39 משכרות כרונית לפני קרוב ל־33 שנה. שיריו לא איבדו מטעמם ומאיכותם במרוצת השנים, הוא נחשב לענק השירה האנגלית עד היום. אוליי משום כך קיימת סקרנות לגבי מכתביו למרות שכבר כתבו עליו שתיים־שלוש ביוגרפיות.

הקריאה במכתבים מגלה משורר רומנטי־קלאסי. אדם המהלך בין כוכבים ועננים בלי שום יכולת או רצון להתפרנס בצורה רציונית. אין לו אשליות באשר לסיכוייו להתעשר משירה.

באחד המכתבים הוא כותב שאפילו לו היה זריז — לא היה מצליח לקנות לעצמו אוכל תמורת שורות שיריו.

מאידך — הוא מחליט שלא לנקוף אצבע בשום עבודה. משורר הוא חוק לעצמו, הוא הריע בקהל האנושות, כותב תומס. כיצד מתפרנסים בכל זאת, מה גם שיש לו אשה ושלושה ילדים?

יש משוררים וסופרים שנשיהם פרנסו אותם, לא כן הגברת תומס, אשה רחפנית ולא מציאותית ממש כבעלה. הבעל־המשורר מתפרנס איפוא מהלוואות, תרומות, „שנור". בלי שום בושה הוא ממטיר על מכריו, ידידיו ואפילו אנשים זרים מכתבי בקשה לכסף. לדעתו, חובה ואף זכות היא לבריות להשתתף באחזקתו של פרוייקט תרבותי כמוהו. דילן תומס מרשה לעצמו גם להפר הבטחות לטובים שבידידיו (אחרי שקבע סופית וההלכית עם חבר בנפש שישמש שושבינו בנישואין ויביא לו את טבעת הנישואין) — שכח להופיע לחופה...) ומיד לאחר מכן הוא שולח מכתבים מקסימים מלאי חרטה והלקאה עצמית בניסוח יפהפה ובמיטב האנגלית הפיוטית האופיינית לשיריו — והידידים סולחים...

הוא אשר אמרתי: המשורר הרומנטי הקלאסי...

*

אגדה למבוגרים עד מוסר השכל

מי היה מאמין שיימצא עדיין בימינו קהל קוראים לסיפור אגמפי המיכב? אבל הקהל האמריקני, אוהב כנראה אוטופיזה, והספרה של ארסולה לה־גואין „תמיד חוזרת הביתה" נהנה הצלחה עצומה.

הספר מלווה בגימיקים הדשניים ביותר. לה־גואין מספרת בו על עם דמיוני, בשם קש והי לו אי שם בעומק העתיד, וכדי שנאמין בקיומו הממשי היא מצרפת לכל עותק קסטה ועליה מבחר של מנגינות ושירים של בני קש, וכן מפה מפורטת של ערי קש, עיירותיה, נחליה והריה, ויש גם רשימות נבהרות של מנהגי קש ואוסף מצומצם של הלירקה הנכתבת שם. אבל כשמפשיטים את כל מחלצות הגימיקים הללו (המייקרים את הספר עד למחיר של 50 דולר בארה"ב) נשאר שיר של סיפור תמים למדי, סיפורם של בני אור מול בני חושך. בעמה של קש נמצאים „הטובים", אנשים שוחרי שלום ושלווה, נסילי אמביציות או תאוות כיבוש, החיים בדרך כלל במשפחות מטריאליות מורחבות. גיבורת הסיפור המספרת את העלילה בגוף ראשון, מנקודת המבט שלה, היא אשה בשם אבן שנקראה בילדותה ינשוף צפוני (בקש מותר לתושבים לשנות שמות לפי מצב הרוח או הרצון הפרטי). אבן חיה עם אמה ובכתה כנוף הקלאי ירוק, פורח ורגיע, תוך כדי געגועים לאב הרחוק, בן עם שכן הנקרא קונדור (מנצח). שנה אחת, בהיותה בת תשע, הופיע האב, מפקד בצבא קונדור, כדי להיות שנה אחת במחיצת אבן ואמה ואז גם טעמה טעם של שלטון ושררה. לאביה היו פיקודים ומשרתים ואבן ראתה לראשונה יחסים שאינם שוויוניים מושלמים בין בני האדם. לאחר אותה שנה קיצרה בצלם האב, אבל טעם השררה הכפתה המשחיתה לא נמחק מתודעתה. בהתבגרה — נוטשת אבן את עמק בני קש ובעבור הרפתקאות ובדידות מרתקים מגיעה אל הקונדורים בחיק בני קונדור — מתנפצות כל אשליותיה. אבן רואה מקרוב עבדות ורצח, מלחמות עקובות מדם ואלימות כלפי נשים, ילדים ובעלי חיים.

המבקרים מעירים שלמרות שעם הקונדור אמור להיות זוועה ומרתיע בעיני הקוראים, הרי למעשה דווקא הפרקים המתארים אותו הינם בעלי קצב סוחף, דינמי ומעניין יותר מאשר פרקי קש, אבל הדינמיות איננה משכנעת את הגיבורה ובסיומו של הסיפור היא עושה הכנות לברית מקונדור ולשוב על עקבותיה אל עמק בני קש. כאמור, אגדה למבוגרים עם מוסר השכל ברור, אבל העטיפה המהודרת ניסטית מבטיחה לה הצלחה של רב־מכר.

בארה"ב משובצים שבקרוב מאוד תופץ באוניברסיטאות תרבות קש וקל יהיה לספח תרבות דימיונית שכזו שכן לה־גואין מספקת כאמור מוסיקה של קש, שירי עם של קש, מנהגים ומסורת של קש, תיאורים מפורטים של לבוש והתנהגות, ובכך מעגינה יצירתיות דמיונית וירפאורזות.

לפרשת השבוע — אחרי מות

וכפר בעדו ובעד ביתו

מאת הרב חיים פרדס

והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו, וכפר בעדו ובעד ביתו (טז ו). ושנינו במשנה במסכת יומא ב א: רבי יהודה אומר, אף אשה אחרת (שניה) מתקינין לו (לכהן הגדול לפני יום הכפורים, בנוסף לזו שיש לו), שמא תמות אשתו. שנאמר, וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו (כלומר, ואם אין לו אשה לא יוכל לעבוד בבית המקדש ולכפר על ישראל, שהרי לא יוכל לקיים א.: מה שנאמר „ובעד ביתו". ולכן מכינים לו אשה נוספת, מלבד אשתו שלו).

דבר זה שביתו של אדם זו אשתו, אינו עניין מילולי מליצי וחיצוני בלבד. אלא שעל פי תפיסתם הרעיונית של חז"ל, אמנם עיקר יסודו, משענתו, לבו ונשמתו של הבית ועמוד התווך שלו, היא אשתו ורעייתו של האדם שניתנה לו משמים בהשגחה פרטית אישית ומיוחדת במינה. ויש לתפיסה זו השפעה מכרעת על שלמותו, אורחות חייו ושלוות נפשו של האדם, והתייחסותו כלפי אשתו בת בריתו, חברתו ואשת נעוריו, על פי ההלכה והשקפת עולמם של חכמינו ז"ל. ולכן הקפידה התורה על כך, שהכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים אל קדש הקדשים בחסידות־כהונתו ובתפארת־קדושתו, כדי לכפר אחת בשנה על חטאת בני ישראל ועל פשעיהם, יהא נשוי לאשה שהיא ביתו. שהרי כל השרוי בלא אשה, הרי הוא בלי שמחה, בלי ברכה, בלי טובה, בלי תורה, בלי חומה ובלי שלום, ואינו נקרא כלל בשם „אדם" (יבמות סב־סג). ונמצא איפוא, כי האשה בונה ממש את אישה, ונעשית לחלק בלתי נפרד ממנו, מאישיותו וממהותו. וכיצד אם כן ייתכן כלל להעלות על הדעת, שיוכל הכהן הגדול לשמש בקודש ולכפר על כלל ישראל, כאשר אין לו אשה והוא חסר בלעדיה את כל הסגולות הנפלאות החיוניות וההכרחיות הללו. ולכן קבעה התורה: וכפר בעדו ובעד ביתו, ורק אחר כך: ובעד כל קהל ישראל (שם, פסוק יז).

וכך אמרו חכמים במסכת שבת, קיח ב: אמר רבי יוסי, מימי לא קריתי לאשתי אשתי, אלא לאשתי ביתי. ומפרש רש"י שם: אשתי ביתי, שהיא עיקר של בית. ובמסכת גיטין נב א נזכר שוב אותו המאמר, ושם מפרש רש"י ומוסיף: לאשתי ביתי, שכל צרכי הבית על ידה נעשים, זהיא עיקר הבית. ונראה, כי כוונת רש"י בפירושו לגיטין שם היא, כי מלבד שכל צרכי הבית על ידה נעשים, שהוא עניין משק הבית הגשמי, ניהולו וטיפולו, הרי היא עיקר הבית במובנו הרוחני, כפי שהדבר בא לידי ביטויו המופלא במעלותיה הרוחניות־הנפשיות של האשה הנזכרות במסכת יבמות שם.

ומצאנו שהמהר"ל נוגע בכמה מקומות בכתביו בנושא זה. בספרו „נתיבות עולם" נתיב העבודה סוף פרק טו, מסביר המהר"ל את עניינה של המזוזה ופרשיותיה, המקדשת את ביתו של האדם. וכך הוא כותב: והבית לאדם הוא השלמתו, ולכך קרא החכם (רבי יוסי במסכת שבת שם) לאשתו (...ום) ביתו. כי כשם שהבית הוא השלמתו (של האדם), שכל זמן שהוא חסר בית הוא חסר (דבר שהוא) השלמתו (וכמו שדרשו בכתובות שם: מחסורו, זה הבית), וכן אשתו היא השלמתו. וכמו שכותב המהר"ל שם בנתיב התורה פרק ד: וכך התורה שהיא השלמת האדם, והתורה תקרא אשה בכל מקום, שעל ידה (של התורה) גם כן השלמת האדם, כמו האשה שהיא השלמת האדם. נמצא איפוא, כי התורה הושוותה לאשתו של האדם שהיא השלמתו, ובלעדיה הוא לוקה בחסר בגופו ובנפשו. ובמסכת אבות א ה שנינו: יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר, יהי ביתך פתוח לרוחה, ויהיו עניים בני ביתך, ואל תרבה שיחה עם האשה. באשתו קל וחומר באשת חבירו. והמהר"ל בפירושו, „דרך חיים" שם מפרש: שתיקן יוסי בן יוחנן איש ירושלים, שיהיה ביתו בית קדוש (והוא תיקן אותו בשלושה דברים), וכו'. השלישי, האשה שהיא עקרת הבית, וכמו שאמר רבי יוסי (בשבת שם), מעולם לא קראתי לאשתי אשתי, רק לאשתי ביתי. וכנגד התיקון השלישי היא האשה, אמר, שאל ירבה שיחה עם האשה. שאם ירצה שיהיה ביתו בית קדוש כראוי, אל ירבה שיחה עם האשה. עד כאן דברי המהר"ל. ולפי זה, לא ייתכן כלל לתקן ולקדש את הבית, מבלי לטהר את היחס עם האשה בכלל ועם אשתו בפרט, משום שהיא עיקר הבית. ועוד אמרו חכמים בילקוט חלק ב רמז שט"ו: ישראל נקראים על שם רחל. והמהר"ל בספרו „נצח ישראל" סוף פרק א' מסביר את הדבר: וזה המדרש יש לו טעם מופלג. כי האשה תקרא בית, כמו שאמר רבי יוסי, מעולם לא קראתי לאשתי אשתי, רק לאשתי ביתי. ומפני כי רחל היתה עקרת הבית של יעקב כמו שאמרו חז"ל (בבראשית רבה עא ג), וכל מי שנקרא „בית" כולל (הוא) ומאחד (את) הכל, כמו שהבית כולל הכל ומאחד כל אשר בתוכו. ולפיכך נקראו ישראל על שם רחל, מפני שהיא (בלבד היתה עקרת הבית של יעקב. עד כאן לשונו. נמצא, כי האשה בתבונתה ובאישיותה מלכדת את בני הבית, ועושה אותם לבית אחד ומאוחד. ולכן נחשבת היא ליסוד הבית ועיקרו, ולא רק מן הטעם שכתב רש"י בפירושו לשבת ולגיטין שם.

והנה מצאנו עוד שאמרו במסכת מגילה יג א: (ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת (אסתר ב ז). תנא משום רבי מאיר, אל תיקרי לבת, אלא לבית (כלומר, שנשא מרדכי את אסתר לאשה). וכן הוא אומר בשמואל ב יב ג, בדברי נתן הנביא לדוד לאחר פרשת בת־שבע: ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה, ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו, מפתו תאכל ומכוסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת (כוונת הנביא היתה לבת שבע אשת אוריה החתי). אלא (כוונת הכתוב שם:) ותהי לו כבית (ולאשה), הכי נמי (גם אצל מרדכי ואסתר, פירוש הכתוב: לקחה מרדכי לו לבת) לבית. והמהר"ל בספרו „אור חדש" עמ' קיג־קיד העמיק בדבר, וכתב, כי רק על ידי הצירוף של שניהם, יכולה היתה גאולת ישראל בימי אחשורוש להופיע ולהאיר לישראל, על ידי אסתר שנעשתה למרדכי לבת־לבית־לאשה. ובזוהר לפרשת קורח קעח ב' אמרו: וברזא דחכמתא, בית דבר נש דא איתתא (כלומר, בסוד החכמה הוא, שביתו של אדם היא אשתו. אבל איתתא דאילנא דחיי (כלומר, כי האשה הטובה והזכה), איתמר בה (באיוב כח יז) לא יערכנה זהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז. ואין לה ערך, כמה דאיתמר (משלי יב ד) אשת חיל עטרת בעלה. ואיתמר (שם לא י) אשת חיל מי ימצא. ודא שכינתא. ומכאן סוד החכמה של האשה הטובה.

هكذا في الأصل

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

שילוב דורות (ב)

הסברה בצד עבודה ארגונית

ההחלטות שלנו למהר ולהרבות בעבודה ארגונית הביאה בעקבותיה גם עבודת הסברה ענפה בכתב. כשלעצמי אהבתי בשחר ימי את הקריאה ובעקבותיה — גם את הכתיבה. ילד הייתי וכבר ניסיתי כוחי בכתיבת שירים. היו אלה דברי בוסר ילדותיים. אולם עזות היתה בי ופעם הבאתי ילקוט דברים ליוסף הפטמן שהיה אז עורך „הצפירה". הוא קרא את הדברים, טפח על שכמי ורשם על גיליון הבירים מילה המלצה טובות מאד אל אי ליבשיצקי שהיה עורך אז עתוני ילדים „ה־כוכב" ו„בן כוכבי". זה האחרון היה זקן קפדן ולבסוף הדברים לא ראו אור. חייב אני לו תודה על כך כי אילולי היה מדפיס שיר ילדים שלי ייתכן מאוד שהייתי עולה על מסילה פהלהלה בדרך חיי. אולם כתיבה עניינית פובליציסטית „גורלית" — שאני. בימים אלה של ההתרחבות הארגונית של השומר הדתי כבר הספקתי לפרסם אי אלה רשימות בעברית ואידיש ובעצם הייתי כבר או קורא ותיק וכותב מתחיל.

והעניין היה כזה: כיד עם החילת עבודתי המלאה ב„השומר הדתי" הבנתי לנכון לפרסם לפחות חוברת אידיאולוגית אחת שתסביר, בדרך מקיפה ושלמה ככל האפשר, לחברינו הצעירים מה הוא בכלל עניינה הרעיוני של היהדות הדתית הלאומית, מה הם יסודות השקפתו של המזרחי ומהו תוכנו המיוחד של תורה ועבודה. לאחר עבודה שקדנית של איסוף חומר־רקע יצאה מתחת ידי חוברת של כ־30 עמודים בשם „יתדות". למה „יתדות"? — יש לי בזה סיפור אופייני לדרך החשיבה שלי בימים ההם. היה מקובל אצלנו לעשות מאמץ חינוכי מיוחד כדי לצוות לתנועת ה־נוער שלנו איזה מבנה ארגוני שיבטא יהו־דיות־סמלית. הבבנו לתומנו כי על ידי מב־נה פנימי של שכבות ועדות, קנים (זה היה שמו הרשמי של כל סניף) חבורות וכיוצא באלה בתוספת הרבה כינויים וסמלים משמ־עותיים מבחינה חינוכית — נצליח להחדיר בקרב חניכינו ערכים חינוכיים וליצור איזו אשליה חינוכית שהנה אנו כבר, עוד בהיותנו בגולה, מנהלים את חיינו באווירה אחרת, בריאה ואידיאלית יותר כאשר במציאות. תנועות הנוער הציוניות האחרות נהגו אף הן ככה וזכור לי כי ב„השומר הצעיר" מקו־בלת היה איזו סימבוליקה „מדברית" שהיתה אמורה להחדיר לחניכים איזה ערכים של הליכה אל הארץ המובטחת דרך המדבר או מכהו בדומה לזה...

על כל פנים, במה שנוגע לענייננו אירע לי שכעבור כמה שבועות לאחר קימה של ועידתנו הראשונה בווארשה והראש מלא מחשבות ודמיונות על עבודתנו בעתיד נק־לעתי בשבת אחת לבית הכנסת „מוריה" כדי להתפלל ולשמוע את דרשתו של מורנו ורבנו הרב יצחק ניסנבוים. זה היה בשבת דנחמתא והרב המסיף דיבר כדרכו ברוך ובנועם ב־עניין ההפטרה של „רני עקרה לא ילדה" ומתבל לתוך דבריו את המדרשים היפים על שמהותה של העקרה אף על פי שלא ילדה וזה מפני שמובטח לה שיתרחש הנס ו„רבים בני שוממה מבני בעולה". נכנסו עמוק עמוק לתוך תחושתי, דברי הנביא שציטט הרב, „הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו, אל תחשכי, האריכי מיתריך ויתדותיך חזקי". נעימת הציטוט של דברי הנביא ומפיו של הרב נשמעו כמו בבחינת דברי הנביא לעשות דברים לאלתר: כינויי „אהלים", „יתדות", „יריעות" נספגו על ידי כבעין מערכת שלמה של סמלים שאפשר לבטא על ידם תוכן כל־שהו בעבודה החינוכית. כאשר ניגשתי לחבר חוברת אידיאולוגית מקיפה ראשונה צץ ב־ראשי עניין „יתדות". ובאמת היו בחוברתי אי אלה נקודות אחיזה בשביל הנוער שלנו שהרי בסך הכל נכתבו הדברים על ידי עלם צעיר מאוד בשביל חניכים צעירים ממנו. תר־מת נעורים ציינה את כל העניין הזה. חוברת „יתדות" הופצה בין חברינו בכל המדינה וסיפקה למדריכינו המקומיים חומר הדרכה מתאים. ראינו ונוכחנו במוחש כי דוקא ה־התרחבות הארגונית גוררת אחריה ממילא המריצים לעבודת הסברה והדרכה. זוכרני כי באותם ימים כשהייתי בא לביתו של זרח ור־הפטיג כדי ללמוד איזה שיעור או כדי להת־ייעץ באיזה עניין היה אביו ר' ירוחם מכריז ומודיע בקול על בואי: „בעל היתדות בא" משל „היתדות" היה איזה חיבור חשוב. הי־תה זו איזו פקחות טובבית מלאה חיבה של גאון גדול ולא עלה הלילה על דעתי שכוונ־תו לזלזל או לעקוץ. גם הוא ידע כי בשביל הרבה מאוד נערים בערי השדה נחוץ וחשוב חומר כעין זה.

ומן ה„יתדות" באנו כעבור זמן מה אל „אהלנו" — בטאונה העברי של כנסת השומר הדתי בפולין. המעבר היה כזה: ערכנו בימים ההם סמינר ארצי ראשון למדריכים שנמשך חודש ימים בעיירה רמברטוב הסמוכה לווארשה. הרגשנו בהכרח לתת הדרכה של ממש לשלושים מדריכים רציניים, מטובי החברים העוסקים בהדרכת סניפינו ברחבי המדינה, הלכה למעשה. מאמצים רבים השקענו אני וחברי כדי לארגן כהלכה את „תכנית האדי־רים" לזו לפי מושגינו בימים ההם, הן מן הצד התקציבי והן מן הצד התוכני והחברתי. ואכן היה הסמינר ברמברטוב מפעל עצום בזמנו. את ניהול העניינים במקום מסרנו בידי מי שהיה באמת המתאים ביותר לשיבה זו, הרי הוא חברנו היקר פנחס גבבבן (קהתי) שהצליח על אתר לגבש את החברה, להכניס רוח באופנים, לקבוע נוסח והווי. את רעייתו לעתיד של פנחס קהתי — רייל דן באותם ימים — מצאנו כמתאימה ביותר לעבוד ב־תחום העניינים המיוחדים שנגעו לחברות שהשתתפו בסמינר. אנוכי הייתי אחראי לכל שאר העניינים, ההזמנת מרצים ומורים, הבאת אורחים חשובים, סיפוק הצרכים הכספיים וכהנה. יום יום במשך החודש ימים הייתי עו־שה דרכי ברכבות מווארשה לרמברטוב ומשם בחזרה.

על שום מה בחרנו ברמברטוב דווקא? על שום שהיו שם, בעיירה הקטנה הזו, סני־פים מצויינים של צעירי מזרחי והשומר הדתי שידעו תמיד ובכל עניין חשוב להטות שכם ולשלוח יד עוזרת וסומכת כראוי. הוי, כמה יהמה הלב לזכר החברים היקרים האלה שהיו כולם „עם דבר" ברחבי התנועה בפולין. חברינו ברמברטוב באותה תקופה, בראשותם של האחים הנלבבים מנדל ויצחק פרקל היו אנשי מעשה מצליחים בעבודתם המקצועית ובמסחריהם, תמיד שמחים בחלקם ונוסכים על אחרים רוח של שמחה. התנדבות ופעילות. שם ברמברטוב ייסדו קיבוץ הכשרה לבנות („תוספה") שהפך לדוגמה לקיבוצי הכשרה אחרים לבנות דתיות ברחבי המדינה; שם ייסדו והפעילו את ה„תזמורת" המפורסמת בפולין של צעירי מזרחי — התזמורת של כלי נשיפה של כמה עשרות מנגנים — שהוכיחה כי „צעירי מזרחי" אינם סתם בטלנים. ושם גם הפעלנו את הסמינר הראשון למדריכים.

ואכן, עם סיומו המוצלח של המפעל הזה ערכנו איזה סיכום מפורט מיוחד לשם פרסום ברבים. והיה מה לספר: הרב מימון הטריח עצמו כמה פעמים לרמברטוב כדי לדבר בפני מדריכינו על מקורותיהם של מנהגים לאור התקופות, על עם ישראל וארץ ישראל במחקר היסטורי גיאוגרפי; ד"ר אברהם עיכריה ו־ אחרים חזרו והרצו רבות על בעיות חינוך; ד"ר שמחה בונים פלדמן הרצה על דרכים להשתלמות עצמית ועוד ועוד. השתתפו ב־סמינר מרצים רבים וטובים (ה„גופר"־המשורר נתן ביספוריצקי ובמסיבת הסיום סיים זרח ורהפטיג את מסכת מגלה שנלמדה יום יום בסמינר והרב יצחק ניסנבוים הטריח עצמו לבוא ולנאום כדרכו.

ואירע, שמתוך הסיכום המפורט מאוד על הסמינר הזה, אשר ראינו אותו כמפעל מוצלח ביותר והטוב מאוד לגבי ההתפתחות בעתיד — צמח הגליון הראשון של „אהלנו". זכורני, כי באתי אל חברנו יוסף היידיש, שלכל ה־דעות היה „כתבא רבא", בתחנונים כי יסייע לנו להפוך בולטין־סיכום זה של סמינר ל־גליון ראשון של בטאון קבע. הירוש לא היה בטוח כי הדבר יצליח. היכן הכספים הנחוצים לשם כך? — שאל, והיכן בעלי כושר הכתי־בה? — טען. לעומתו טענתי אני כי הוצאת גליון ראשון תחייב המשך והיא — ההמשך — בוא יבוא „איכשהו" ואף הכותבים יבואו. בטאון עצמו — כך סברתי — יעורר חברים להשתתף, יעורר כשרונות רדומים או פוטנ־ציאליים ויולד חברים.

זוכרני יפה איך ישבנו שנינו וקבענו תחי־לה את השם „אהלנו" וכתבנו יחדיו דברי הקדמה לגליון הראשון, פסוק הוא ופסוק אני. חושבני כי כדבר כזה לא אירע לשנינו עוד פעם בחיים שדברי הקדמה ייכתבו פסוק בפסוק לחילופין, אחד הוא ואחד אני. וכך נתפתחה ה„סימבוליקה" המפורסמת: אהלנו, יתדות, כמהה האהל, יריעות האהל ובמשך הזמן גם בטאון מיוחד לשכבת הילדים ה־צעירה בתוך התנועה בשם „האהלה".

וכך פתחו דברינו בבטאון החדש „אהלנו": „וכבר נקבעות יתדות, נמתח כעת את יריעו־תינו ונטה את אהלנו — אהלה של תורה ועבודה".

זוכרני, כי פניתי מיד להרב יצחק ניסנבוים כי יתן איזו ברכת הדרך ל„אהלנו" והוא כדרכו נענה מייד והקריא לי את מאמרו ה־נפלא „אל שלשים ואל ריבעים" שכעבור כמה שנים שילבו באחד מספרי הדרוש שלו. הרב ניסנבוים ראה בנו את „דור הריבעים" למחשבת הציונות הדתית — הדור שיכול עוד לתקן חטאי הדורות הקודמים.

מאמר של הרב ניסנבוים, הד"ח מפורט על הסמינר ועוד כמה רשימות ואינפורמציה וה־גליון הראשון יצא לאור והמשיך להופיע כמעט בסדר רצוף עד פרוץ מלחמת העולם.

בסקירה רטרוספקטיבית ראוי לא היה „אהלנו" איזה מפעל עתונאי־ספרותי שעושה רושם של קבע ולזמן ארוך. העורך והכות־בים היו בני נוער. היה חן נעורים בסגנון הדברים אולם היה גם היו הרבה מליצות, דברי התלהבות וגחמות בהערכת דברים וכי־וצא בזה. זה היה בטאון אותנטי של נוער, ביטוי לרחשי ליבותיהם של צעירים חולמים על עתיד בארץ ישראל ומתכוונים בכל חום הנפש לעתיד זה. „אהלנו" היה גם „בית יו־צר" של בעלי כשרונות כתיבה. „יריעות ה־אהל" היו פתוחות לעשרות עשרות חברים ברחבי המדינה. הם נתבקשו, ואף נענו לבק־שות להיות תופסי עט ולכתוב. וככך היה „אהלנו" מלא רשימות, תיאורים של הווי תנועתי בעיר ובמחנות הקיץ, מאמרים מעניני השעה, בירורים רעיוניים כלליים וסוגיות חינוכיות. נוספו על כך רשימות ואגרות ש־נשלחו במיוחד מארץ ישראל. מאמרים שנכ־תבו במיוחד על ידי אורחים נכבדים שעשו בוורשה בשליחויות של התנועה בארץ. ארח־נו ב„אהלנו" גם כמה סופרים מיומנים שהיו קרובים אלינו במיוחד. כדאי וראוי להזכיר אחדים מהם: יעקב רדזינסקי היה ממנהיגי צעירי מזרחי הוותיקים. היה מחסידי רדזימין וכבר בצעירותו הצטרף לתנועה ועבד למענה במלוא הלהט החסידי שיקד בקרבו. איש חסיד היה ונאמן בכל מאודו ממש. היה נואם ב־אידיש עממית ויצאו לו מוניטין כ„מסוביי" (נואם המוני) הידוע לרתק קהל; היה גם פול־מסן חריף ועוקצני. יעקב רדזינסקי ממש מבוקש היה על ידי הסניפים בערי השדה כשהיו צריכים לאיזה נואם „חזק" מוורשה לאחת האסיפות הגדולות שלהם. כמה וכמה שנים היה עורך את העתון השבועי של ה־תנועה בפולין — „די אידישע שטימע" (ה־קול היהודי) ושם היה מדי שבוע בשבוע מעביר בשבט סופרים חריף ועוקצני בעיות ציבוריות שונות.

יעקב רדזינסקי היה קרוב מאוד לענייני „השומר הדתי" ועוד בשנת תרפ"ט פרסם בצורת חוברת „י"ג עיקרים של השומר ה־דתי" שבה ניסה לתמצת בדברים מעטים את ההנחות העקרוניות והמעשיות שעליהם תע־מוד תנועת הנוער שלנו. אמנם, במשך הזמן חדלנו להפיץ חוברת זו מפני שלא נראו לנו לא השם היומרני של החוברת (י"ג עיקרים) ולא כמה משאר הדברים. אולם הרי יעקב רדזינסקי לשם שמים נתכוון ובחוברת „אה־לנו" — החל בראשונה היה משתתף, היה חבר טוב לכולנו ובעתון שערך היה „מכניס אורחים" בעין יפה. גם „לנו" — הקדיש ל־ענייני הנוער עמודים „מיוחדים" רבים ואף מדור קבוע וגדול בעברית.

חיים סמיטיצקי כבר היה ידוע בימים ההם כמשורר מבטיח שאף גדולי סופרי אידיש ועברית בפולין נהגים לקרבו מפני שראו אותו כבעל כשרון מבורך.

חיים סמיטיצקי התגלגל אלינו לווארשה מישיבות ליטא שבהן ידוע היה כ„חיים טיק־טינר" (על שם עיר מוצאו טיקטין הקרובה לביאליסטוק). אף בוורשה למד בישיבה נו־בארדוק. היה בן ישיבה טיפוסי — תלמיד חכם מובהק, צמא דעת, עמקן בחיפוש דר־כים והתלבטויות; רצה בכל לב לצאת אל „העולם הרחב". אולם בהשקפתו ובאורח חייו היה נאמן לתנועה וערכיה וסבל בעיר וארשה די הרבה: סבור היה כי הגיע הזמן לעזוב את חיי הישיבה ולעבור לעבודה ספ־רותית מליאה. ואמנם החל לפרסם שירים נפלאים ממש באידיש. הוא כמובן ידע עברית היטב אולם השירה שלו התגבשה אצלו באי־דיש דווקא. זו היתה שירה דתית עמוקה ומסעירת נפש. בעתונים היו מפרסמים את שיריו במוספים הספרותיים של ערבי שבת ואנו היינו מפרסמים שירים כאלו בעברית ב„אהלנו". שירים אחדים שלו תורגמו על ידי מומחים כיוסף הפטמן ואהרן צייטלין שהת־רשמו מעוצמת שירתו.

חיים סמיטיצקי חדר יותר ויותר לתוך ה־סביבה החברתית שלנו והיה כאחד ממנו. באחת עינו פוזל היה אל צילם הסופרים והמשוררים של טלומצקי 13 — המועדון הידוע של הסופרים המשוררים ובאחת עינו — אלינו. סייענו לו בכל יכולתנו הכללית והפרטית לפרסם שני ספרוני שיריו באידיש: „אויסגעשטרעקטע הענט" („ידים פרושות") ו„טראפנס טוי" („אגלי טל") שיש בהן תפילות אישיות נשמתיות, רבמ־ סבא וחוה־ית נפש. השירים האלה עשו רושם רב. ביני לביני הייתי מעסיקים אותו גם ב„אהלנו" וגם — ובעיקר — ב„די אידישע שטימע" בכתיבת סדרות מאמרי התרשמויות מביקוריו מקיבוצי ההכשרה הדתיים ברחבי המדינה. היה נוסע לקיבוצים, מתבונן ומתרשם ומעלה ביד־אמן באמנה רשמים ותמונות הווי. החברים אהבו פשוט לקרוא את דבריו, כי היו לו עיניים מעמיקות־ראות וכשרונות תיאור מעולים. זכורני דבר אחד: ערב עליתי לארץ לקחתי עמי חבילת ספרים כדי להפיצם (למוכרים) בארץ. כשהו שבמשהו עשיתי בעניין זה ד־ עוד הספקתי לשלוח לו כסף כועט לפולין. עם עלייתי לארץ כיבדוני החברים באיזה רשימות ב„די אידישע שטימע".

הכותב העיקרי היה חיים טוקטינר ודבריו נחקקו בלבי. הוא כתב בערך כך: „הנה עלה לארץ אחד משלנו והוא מוכר וידוע לנו כ־מדריך ומורה־דרך בתנועת הנוער שלנו. הוא פרסם במשך השנים הרבה מאמרים ורשימות הנימה המרכזית אצלו היא תמיד: אופטי־מיות, בטחון מוחלט בדעותיו ובדרכו. אין הוא סובל ספקות ולבטים. אני מאחל לו — כך המשיך במאמרו — כי יגיע ליום שבו אף הוא יימצא בעולם הלבטים והספקות, בעולם של ברירות ועקיפויות". כשלעצמי יכול אני לומר כי חיים טיקטינר שלנו ניבא וידע מה שניבא. בדרכי בתנועה ובחיים הייתי תמיד אופטי־מיסט, בטוח, משוחרר, ככל האפשר, מיותרת של ספקות והיסוסים. יודע אני בכל תחושתי כי הדרך הזו היא אשר עמדה לי בחיים האי־שיים פעמים הרבה. אלא, הזמן עושה את שלו: ככל שהאדם מתבגר וצובר נסיון ועומד בנסיונות ובמסות — כך משתלטת עליו יותר ויותר הגישה הרילאטיביות, ראיית „מאידך גיסא". עמודי הבטחון מודעזעים מפעם לפעם.

אולם כאן עלי לשים „קנצי למילין" לענין זה מהסיבה האישית שלי. רק דבר אחד עולה לא פעם על דעתי: אילו היו אחינו ממעטים בספקנות ולבטים והולכים „בבטחות" בדרכי החיים אולי ואולי היו זוכים לראות קצת מה־דברים מתפתחים קצת אחרת.

ועוד על איש אחד „מוכרח" אני לספר. זה אהובנו הסופר יהודה יפה. היה הפרש גילים ניכר בינינו. כאשר הכרתיו לראשונה היה כבר נשוי ואב לשתי בנות. אך זה הגיע לווארשה וכבר רכש לו מעמד איתן במשפחת הסופרים והעתונאים. מקורו של יהודה יפת היה באיזור זגלמביה. אביו היה אדמו"ר ל־חסידים ויהודה עשה את כל ימי ילדותו ובח־רותו בעולם התורה, החסידות ובית המדרש. כיוון שהיה בעל כשרון מעולה, מתמיד בלי־מודיו ובעל מח חריף — קלט לתוכו הרבה דעת בקודש ובחול, עזב את סביבתו ולא מרד בה חלילה. היה יהודי ירא שמים באמת. כאשר הכרתי אותו כבר היה ידוע כיהודה יפת אם כי שמו האמיתי היה דוד שפירא. הוא טרח לצרף בתוכו תוכני שם ויפת גם יחדיו והרבה שמות ספרותיים שימשו אותו בעבודתו הספרותית־העתונאית שבה היה פו־רה בכמות רבה ביותר. אי שפיר, אחישב, יפת ועוד היו משמותיו הספרותיים בעתון „די אידישע שטימע". יהודה יפת (כך קראנו לו בחיי היום יום) היה עובד קבוע בעתונים היומיים „מאמענט" ו„ראדיר". שם היה מפר־סם בעיקר רומאנים היסטוריים שהקוראים ה־רבים היו חוטפים את פרקיהם יום יום ובול־עים אותם בחיפזון של מיתה. בתנועתנו שלנו היה כותב הרבה בענייני השעה: הרבה דברי פולמוס עם העולם החסידי ועם אגודת יש־ראל שאותם הכיר באופן אינטימי ביותר. כל זה על יחס למרכזיותה של ארץ ישראל ב־תפיסת היהדות. את דבריו היה כותב באופן פופולארי וקולח. אף כתב בעברית והוסה את דבריו ב„אהלנו" היה כותב בעברית. לפי הזמנתי כתב פעם סידרת מאמרים על ה„קולקטיוויות במקורה העברי" הנוער שלנו שחלם על חיי שיתוף בקבוצה הדתית זקוק היה לחומר מסוג זה, והוא סיפק את ה „כצרכו" במהירות. בימים ההם היה יהודה יפת בשיא כוחות יצירתו. כתב הרבה מאוד ובטוב טעם. בין השאר היה גם מספר ורושם וכותב דברי תורה — הברקות, חידודים ופש־טים — והללו היו מיוחדים במינם. לא שיגרה סתם כי אם חידוש מרענן. צדקה עשה יעקב גרינברג שדלה ורשם הרבה מאמרי תורה אלה של יהודה יפת וכללם בתוך ספרו הגדול „עיטורי תורה".

יהודה יפת היה איש שיחה נאה והרביתי לשוחח עמו. תמיד למדתי משהו. בביתו היי־תי פוגש לפעמים אנשים מחוגים שונים לגמ־רי שבאו לשאול לעצתו הספרותית. שם פגשתי פעם את הסופר י. י. זינגר, המחבר המפורסם של הספר (ואחר כך מחזה) „יושה עגל". הסתבר לי כי י. י. זינגר הבין כל אצל י' יפת אפשר לברר בדיוק את הנוסח שהו מקובלות בישראל בענייני תרומות וכמ־תות ו„קול קוראי" מכל הסוגים. זה היה ה־חומר שזינגר לא ידעו כלל והיה נחוץ לו לתוך ספריו־סיפוריו. „אין לי שום שיתוף ביצירות זינגר — סח לי יפת — אני רק מקור של מידע לחבר הזקוק לכך."

בביתו של יפת פגשתי לראשונה את משה מארק — כתב ה„טאגבלאט" (ליכים הסופר משה פראגר) שכתב אז את רשמיו ממסעו עם האדמו"ר הזקן מגור בארץ ישראל. משה מארק ביקש מיהודה יפת „מכינות" וסתב עצות לעניין הכתיבה והפרסום. מאז הייתי גם אני ידיד ורע נאמן למשה מארק־פראגר. נתברר לי שהחברים הצעירים של עתונאי ה„טאגבלאט" (היו ביניהם בעלי כשרון) היו באים בחשאי אל דוד יפת כדי ללמוד ממנו מה שהם היו מכנים בשמות „טכניקה עתונ־אית", בירור נושאים וכדומה.

זכורני, כי פעם עשיתי עם דוד יפת שעות ארוכות כדי לברר אפשרויות של בחירת „מע־רכת סימבוליקה" שתתאים למבנה הארגוני של השומר הדתי. חיפשנו מבנה סמלי מן ה־עבר, אבל גם בעל משמעות חינוכית לימי ההווה. יפת שקע בעיוניו, חיפש בספרים. אולי נתחיל ב„תרביצא" ואולי נפתח ב־„עזרות" של כרם ביבנה. ואולי ב„אולפנא" ואולי — ואולי — הרבה רעיונות ומדבגים מן העבר היהודי הרחוק נישאו באווירה אולם לבסוף כמה שעות אמרנו נואש — לעת עתה. הדברים הארגוניים שלנו נשארו כמות שהיו. דוד יפת הרגיש מצויין בתוך צברת התנועה. היה אדם נכול כל אמביציה ציבורית־פוליטית. לבו ובשרו היו נטויים לכתיבה בלבד ושאיפו־תיו היו להיות סופר־עתונאי בארץ־ישראל.

הצלה „סתם" /

מאת שרה אורבך

לקראת יום הזכרון לשואה ולגבורה

בעשרה בטבת השנה הוזמנתי לאחד מבתי הספר במרכז הארץ, כדי לספר לפני התלמידים של חטיבת־הביניים מקצת מה שעבר עלי ועל משפחתי בעבות השואה.

כרגיל, התלבטתי מה ואיך אפשר לספר לילדים על השואה בזמן הקצר שהוקצב לי לשם כך במסגרת הטקס על יום הקדיש הכללי, שהתקיים בבית הספר.

אמנם זכיתי להקשבה מרוכזת מצד הילדים והרגשתי שדברי נפלו על לבבות רכים ופתו־חים. כן הכבידו עלי לאחר מכן המורים המנהל דברי שבח והערכה על מה שסיפרתי. ובכל זאת, קשה לי לומר שיצאתי מלפני הנוכחים בלי אותה גבירה בלב, הידועה לי מן הנסיונות הקודמים, שבל פיהם חיובים ובלתי מוכרעים הם. לבטי בין הרגשת החובה המוטלת עלי דווקא כניצולת השו־אה, חובה לביא ולספר על אותה תקופה נוראה בכל שיעור, לצעירים ולמבוגרים כאחד, לבין הרצון להימנע מכך, להימנע מציקת חומר מראבי זה ומהתאמתו לכבבויות משתנות של קהל זה או אחר.

הורותי הקדתי, לעצמי, כי מוטב אולי במקום זאת שאתגמר לכתיבה בלבד, מכיון שהכתיבה מאפשרת לי לתני את האמת בדברים באופן חפ־שי. בלי אילוצים מצניים כלשהם.

אך כמו שזה קרה לי לא אחת, דווקא אחרי השיחה הרגשית המתוכננת, שאותה מעבירה אני לפני התלמידים, שם שעוברים לחדר־המזכירות בלוויית אנשי צוות בודדים בלבד, ולפעמים מוד־נבים אחרינו גם כמה תלמידים סקרנים — דווקא אז מתחזש הדבקת המהילך של הדברים ומתפתחת איזה שיחה אכינית בלב אל לב, שבאמצעותה נחשפים סיפורי השואה מן הצד הנראוי שבהם.

וכך, גם הפעם, אחרי שנכנסנו לחדרה האינ־טימי של המזכירה (היא שארגנה והבאה לבואי לבית הספר ביום זה), אחרי שפרקתי מהתרג־שותי על כוס תה ותוך שהעלינו רשמים ומח־שבות על המכבות ועל השפעה של הפעולה הזאת על התלמידים — פתח לפתע יצחק את פיו וגולל לפנינו סיפור, שללא ספק ראוי לספרו לפני התלמידים, וכל כתשובה לאותה שאלה שחוז־רת ועולה בפנים ושהייתי מגדירה אותה כשאלה כמעט קלאסית.

„כיצד ניצלת? איך נשארת בחיים?, שואלים הם אותי בכל פעם.

לאכזבת רבים מביניהם אין בפי אלא התשובה הבאנאלית, הבלתי מספקת והבלתי מתקבלת על דעתם, והיא, שאינני יודעת... פשוט שרדתי, למרות שהיו לי כל הנתונים שלא להישרד, כמו אחי ויקירי שאבד...

„איך זה יכול להיות? סתם כך ניצלת?" — אין הם אומרים לי זאת בקול רם, אך יכולה אני לקרוא את התמהון ואת האכזבה בעיניהם.

והנה, היה בסיפורו של יצחק, אם כי אף אותו ניתן להגדיר כהצלה „סתמי", כדי להבליט להמ־חיש את הבלתי רגיל ואת הניסי שבסתמיות הזאת.

*

יצחק שהה באושוויץ כשהוא שבוע יחד עם משה, אחי הצעיר.

„יום אחד, אירע מיפקד ארוך ומייגע חזרנו לבלוק", סיפר, „ובטרם הספקנו להניח את גופינו הרצוצים במקום בבתנו, נלקחה קבוצת אסירים מתוכנו לביצוע עבודת חפירה בשטח, עבודה לצורך הנחת צינורות לעמודי חשמל, או לצורך אחר שאת טיבו לא טרחו להסביר לנו, כמובן. גם אני צורפתי לקבוצה היוצאת לעבודה. ואילו משה, אחי, נשאר בבלוק.

„כבר עבדנו כשעה וחצי בחום היום, סחוטים ויבשים מן השמש הקופחת על ראשינו בלי רח־מות. עוד אני שקוע בעבודה ובמאמץ להעמיק את השוחות הכבדות באדמה הקשה והצרובה", המשיך יצחק לספר „והנה, הגיעו לשטח שני אנ־שי ס. ס. רמי מעלה. אחד מהם גבוה, עטור דרגות רבות על החזה, והשני נמוך ממנו, נראה היה כשלישי.

השניים פסחו בסקירת האסירים בעבודתם. בצעד בוטח ומלא חשיבות צעדו בין השורות, כשמבטם הבולש מתעכב פעם על זה ופעם על אחר מביניהם.

רעד עבר בין הגופות הרופסות, הלבושות בבג־די הפסים, שהדי תלויים עליהם. כעל דחלילים, כולם רכנו על העבודה בשקידת יתר.

„איש הס. ס. הגבוה ורם המעלה נעצר לידי..." סיפר יצחק, „הורדתי את הכומתה המפוספסת, ה„מיצה", מעל ראשי, כנהוג וכמצווה לעשות לפני הנאצים".

„מדוע אינך עובד?!" — נזפה עלי צווחתו של איש ה. ס., צוחה שקרעה את חלל האוויר ונפלה עלי כרעם ביום בהיר. נרעדתי כולי".

„הורדתי את ה„מיצה" ועשיתי כנדרש..." — הצטדקתי בגמגום".

„דונר וטטר!" (רעם וברק!) אבל לכל הרוחות, מדוע אינך עובד?!" התרגז הנאצי.

יצחק המבוהל ניסה להסביר, כי הוא אכן עובד כל הזמן, ורק לצורך הורדת ה„מיצה" מראשו קם והפסיק לרגע... והלא אי־אפשר לעשות את שני הדברים בעת ובעונה אחת.

אך הסבריו לא הניחו את דעתו של הקלגס. הוא כלל לא הקשיב להם.

„דו קענסט יא גלייך מיט מיר!", פקד עליו ובאצבעו הקטנה הורה לו ללכת בעקבותיו. הוא נראה משועשע מבהלתו של יצחק וזיק של זדון נצנץ בעיניו.

יצחק הבין את הסוריה ויצא מן השורה. איש מחבריו לא הרים את ראשו להביט אחריו, מפחד פן יבולע גם להם. כולם השתדלו להיראות חופ־רים בזריזות מוגברת.

בלב נדכא הלך יצחק אחרי הנאצי. עייף וצמא מאד היה. לשונו היתה בפיו כגוף זר, כחתיכת עץ יבשה. ברכיו ניתחו.

הם הגיעו לסבך המקלחות. איש הס. ס. הובילו אל אחד מחדרי הרחצה, אל ה„וואשרוים" שהיה ריק מאדם אותה עת. היה זה חדר אטום, ללא חלונות, בעל קירות גבוהים וריקים. נורת חשמל יחידה הפיצה אור קלוש על ראשי המקלחות המש־תפלים מן הצינורות שבתקרה.

„מים...", חשב יצחק, „מי יתן ויפתח איזה ברז ויטפטף מעט אי אלה טיפות, להרטיב בהן את השפתיים...".

אך בו ברגע דחף אותו איש הס. ס. עם הפנים אל הקיר ופקד עליו לכרוע על ברכיו.

„...ובכן, הגיעה שעתי להיפרד מן החיים...", חשב יצחק בייאוש.

מתוך לבו המפרכס ביקש לקרוא „שמע יש־ראל"... אך שום קול לא השתחרר מבין שפתיו שהיו כמו משותקות.

*

במוחו המיוגע עברו וחלפו בקדחתנות מח־שבות ותמונות שונות. בעיני רוחו ראה את דמות אביו ואמו היקרים שכה אהב. מי יודע, היכן הם כעת... אבא ואמא היקרים והנערצים... מי יודע, אם בכלל עודם בחיים... ושמא מתייסרים גם הם אי שם באיזו מיתה משונה ונוראה...

מן הראוי היה שיאמר וידוי עכשיו. הלא אלה הם רסיסי חייו האחרונים...

נפשו הומיה היתה כציפור לכודה. וכברעו כך ליד הקיר העירום והנטול תקוה, הרגיש כאילו כל חייו הושלכו לפניו כמו על הכף! כאילו שכאן ברגע זה, לפני קריסתו זה, נחוו ונתמצו כל חייו באינ־טנסיביות מוגברת ומעצמת לאין מידה ולאין שיעור.

הוא עצם את עיניו.

הוא ראה את עצמו כילד קטן, מוקף אחים ואח־יות ובני משפחה אחרים. חלפו לפניו ימי ילדותו ובחרותו, על השמש והעננים, על החורף ועל האביב שבא אחרי הכפור והשלגים. ואחר כך פרצה המלחמה. באו ימי הגזירות, הלכסים והפ־רידה מן ההורים. הוא ראה את העגלה העמוסה מיטלטלין, שעמדה בחצר ביתם באותו יום קר ואפור וסימלה עזיבה והתפוררות סדרי החיים. כמו יתיד־עזר לאמו החולה לעלות על העגלה והשכיב אותה בין הכסתות והחבילות. הנבואה הקודרת שנישאה בחלל במעמד פרידה זה — נת־קיימה. הוא לא יראה עוד איש מיקיריו...

„מן הראוי שאמר וידוי...", חזר ואמר בתוך עצמו.

הוא־לא־ידע אם עבר רק שבריר של שניה, או שהיה זה נצח, כשפתאום הרגיש את המגע הקר של קנה האקדח הנאצי אל עורפו.

„זאג מאל דיין לעצטן וואונטש!", שמע את קולו המצמית מעליו. „אמור את משאלתך האחרו־נה!".

צמרמורת עברה בגבו.

הוא לא ענה.

„הערסט דו דען ניכט וואס איך דיר בעפעל?!" (אינך שומע את פקודתי?!). „זאג מאל דיין לעצ־טען וואונטש!". חזר הקלגס על הפקודה באוקטבה גבוהה ומוגברת.

„איך האבע קיין וואונטש... (אין לי כל משאלה), הפטיר יצחק בקול רפה, ובלבו חשב על משה אחיו. איך יגיב הנער כשלא יראה אותו חוזר לבלוק יחד עם האחרים. ואיך יתגבר כשיוודע לו אחר כך מה עלה לו ליצחק, בסופו...

„האסטו וסמאגנען היצאי" אים לאגנה? שוועסטער, ברודער, לאשוואדען?" (יש לך מישהו קרוב כאן, במחנה? אח, אחות, או חבר?). שמע שוב את קולו של הנאצי, ששאל ספק בסקרנות אנושית רגילה, ספק כמשתעשע בקרבנו...

„איך האבע ניכאנדען... אין לי אף אחד...", השיב לו כתוך דלחלה. שמא יבולע למשה באי־זושהי דרך בגללו. הוא דש מעין אשמה על שלא ישוב עוד לסוכו ולהגן על משה, הצעיר ממנו. „לא בידיו היה לב: את הסוף הזה", כמו ביקש לשגר אליו בקשת סליחה. „אנא, סלח לי, אחי...".

„זאג מאל דיין לעצטן וואונטש!!!" — הר־עיה אותו שוב פכ דתו הזוועה של הנאצי, שהת־עקש ולא הירפה ממנו ובשעת מעשה שיחק עם קנה האקדח על עורפו.

„אלי־ הלוואי וכבר יגמור עמי... שמע יש־ראל...", התפלל יצחק בלבו הנופל בקרבו כעומד להתעלף.

„איך האבע קיינען... איך האבע קיין וואונ־טש...", חזר ושילש את עבר הקיר השחור מנגד לו־ עיניו המעצמות.

לפתע חש, כי הנאצי הירפה ממגעו והרחיק את קנה האקדח מעורפו.

הוא פקח את עיניו וראהו עומד מן הצד ברג־ליים פשוקות, סוגר ובחוזר לאיטו את הניצרה לכקומה.

„שאדע די קוגעל פיר דיך... (חבל על הכדור בשבילך...), הפטיר בלעג ובבוז. הבעת פרצופו המשועמם אמרה שנמאס לו כבר מן היצור הנקלה, האפס הכאוס היה שלפניו.

„זו ווי די קראצירסט דו היער, אים לאגער־הויף, במרוצע. „בין כה וכה תתפגר כאן במח־נה..."

ולפתע, בלא שום אזהרה, הרים שוב את קולו וצרח: „רעק פון היער, דו דרעק! לוז!" — הסתלק מכאן! מהר! שנעללער! הוא ליווה את צעקותיו בבעיטה הגונה באחוריו.

ויצחק מצא את עצמו מחוץ ל„וואשרוים" המום ומסונוור מן השמש הלוהטת בחוץ.

בצעד כושל, כשכל מידרך כף רגלו המשתפשפת מאבני החצץ דוריצות בשפה הזהרות מכבל לנע־ליו הכרופסית והשעורורת גורם לו ייסורים, פנה לעבר הבלוק.

*

„וכך חזרתי אל חיי הכלב, שהועבקו לי במח־נה...", סיים יצחק את סיפורו, אך מיד תיקן את עצמו: „חיי כלב הם גן עדן לעומת התופת של אושוויץ... בכל אופן, המשכתי לחיות איכ־שהו... ואחרי הכל ניצלתי. שרדתי. אינני יודע איך...".

„אף זאת יכול אני לומר לכם", הוסיף וציין: „לא רק באותו רגע גורלי, שעליו סיפרתי לכם, נחשבתי כמת למעשה. היו רגעים ומצבים אחרים נוספים שהיו כלאחר ייאוש ואכן", המשיך עוד לגולל במהירות את הדברים, „לא יצאתי בריא ושלם מתוך כור־היתוך זה, מתוך כבשן אש זה, ובמקרה שלנו כבשן — תרתי משמע... ובכל זאת ואף על פי כן — יצאתי ממנו. צל אדם, שבור וחולה הייתי לאחר מכן זמן רב. אך התגברתי, שרדתי. לא כן יקירי, אחים ואחיות וכל בני משפחתי האחרים, שניספו ונכחדו מעל פני האדמה. וביניהם — משה אחי, שהיה צעיר ממני וחזק ממני בהרבה...".

עד כה לא השגתי את יצחק חושף את עצמו בהרהורה כזאת.

„צר לי עליך, אחי...", קראתי בפניו המיוסרות, ופצע נגע בפצעי...

מורשת הקדושים ותודעת השואה

מאת יהושע אייבשיץ

„את זכרם — אנשי הטוהר — תעלה ההיס־טוריה גבוה. את הבעתכם הזעירה ביותר יחקור, מאבקם למען הצדק תלהיב את השירה. השפלתכם הטוטאלית תת־בע ותעורר. והצוררים יוקעו לעמוד־הקלון לדראון־עולם. העולם הנאה יתבונן בהם יהפך בעצבו מכשפתם. יישמר להישמר בהם. „למה עשה כזה לעם הזה?" ישאלו. (ז. קלמנוביץ — „א טאגבוך אין ווילנער געטא", בתוך „ייווא בלעטער", כ' 35, 1951, ע' 52).

במניסיך יצאו לקלמנוביץ בקרב ההיסטוריונים היהודיים כחוקר והיסטוריון מעמיק, בעל כושר ניתוח בלתי־רגיל. והנה כמה תמים היה האיש האציל, שהאמין במצפון העולם שיתעורר לאחר השואה, שיתחקה אחר התנהגותם של קרבנות השואה ויחקור „את הבעתכם הזעירה ביותר".

סקרן אני לדעת מה היתה תגובתו של קלמ־נוביץ החוקר, אילו היה קורא דברי גידוף והשמצה כלפי קדושי השואה — מפרי־עטם של סופרים ישראלים, קרובים להשקפת עולמו (לפני חזרו בתשובה שלמה בגישו). כמו למשל: „אני מסופק מאוד אם כוחות הפלמ"ח שהחל בהקמתם ב־1941, וכמה מאות הלוחמים של אצ"ל ולח"י, ואפילו היה כל גבר אוחז בנשק שהיה כאן — לא יכלו למנוע את טבח יהודי ארץ־ישראל. לכל היותר היינו מתים אי ביותר כבוד משמתו רוב היהודים בגולה, להוציא את מורדי הגיטאות" (דוד שחם — חותם 11.11.77 ע' 18).

ייתכן שהיה מגיב כפי שהגיבה הסופרת רבקה גורפיין ז"ל (חברת הקיבוץ „עין שמר"). שי־ייעצה לשחם, שלפני שהוא משמיץ וחירף כיבפש על קדושי השואה, מוטב שיקרא ויעיין ביצירותיהם של טובי הסופרים והחוקרים ב־נושא השואה (שם).

אם־כל־חטאת של הספרות העברית — ביחס לשואה — היא הבורות והאי־ידיעה. במקום לעיין, להעמיק ולחקור העדיפו להשמיץ ולגדף את הקדושים אשר כאילו ביצעו איזה „פשע", „חיללו" את הכבוד הלאומי, והאמנם?

לא! אין לך סילוף ועיוות גדול מזה. יהודי הגיטאות — עד כמה שהדבר נשמע אבסורדי — היו גאים ביהדותם. אפילו ילדים קטנים הצהירו בגאווה על יהדותם, והצדיעו להיות המוכים כאשר להיות המכים". ד"ר עמנואל רינגלבלום ואחרים מביאים שלל של דוגמאות המבחישות לנו קו אופייני בתודעתנו הלאומית, בימי החורבן.

ביום ששי 30 באפריל 1942 רושם קלמנוביץ ביומנו: „אשתקד חיפשו בגיטו בקדחתנות אחרי התשובה על השאלה: מהו בעצם יהודי? או: מיהו יהודי? הקושיה הטרידה מאוד את כולם. לפנים לא השב הרוב בדבר. הרגישו עצמם כ־יהודי, מי יותר ומי פחות; אולם כעת כאשר האנשים גורשו ונדחסו אל פחות מד' אמות בגיטו, אנשים דוברי שפות שונות, בעלי תר־בויות שונות ובעלי אמונה ועניינים שונים, לעתים בעלי ציפיות ומשאלות סותרות — כונסו ביחד במשבצת אחת: יהודים. החושים ביחד כאילו בתור עונש: ד"א הם ביצעו פשע. והפשע הוא: להיות יהודי. וכבן היו רבים שלא ידעו מה לומר על „הפשע", לא הבינו מה המשמעות „להיות יהודי". לאמיתו של דבר מכל ההר־הורים וההתקשבות לא יצא כמעט כלום";

„גם במקרה דנן קיבלתי תשובה על השאלה „מיהו יהודי" מפי ילד בילד גיטואי. מפי עולי־לים ויונקים" שוב נתאשר הדבר: מורה לדת בביה"ס הגיטואי סיפר לי מעשיה בואת מתוך נסיונו: באים ילדים (לביה"ס) הרחוקים מאוד מיהודים (מיהדות), מעולם לא שמעו בבית, לא בבי"ס, ולא ברחוב על העבר היהודי, יה־דות. כעת בגיטו רבים מהם שומעים ברצון את המעשיות של ההסטוריה הקדושה העתיקה, מה־חומש. והנה ילד כזה שלמד מקודם בבי"ס פולני, דיבר בבית פולנית, כשהגיעו לפרשת „תולדות" ולמדו את פרשת יעקב ועשו, שאל לפתע הילד: מורי, „אני הלא כיעקב, („הם" (ד"א המציקים לנו) מוצאם מעשו. נכון טוב ככה, אני באמת רוצה להשתייך ליעקב ולא לעשו" (שם, עמ' 59—60).

רבים הם הקטעים ביומנו של קלמנוביץ שבהם הוא נותן ביטוי לגאוותו הלאומית, ה־יהודית, מעניין במיוחד הוא הקטע הזה: „ביום שני, 2 באוקטובר קיבלתי הבשורה המרה על קהילה גדולה (וארשה). „שמים בקשו רחמים עליה" היום הגיעה הידיעה שהוציאו משם 55 אלף איש ד"א בערך 100 אלף נפשות, היו שם חמש מאות או שש מאות אלף רבנו של עולם, זכור והוסיף! אומרים שגם בעיר הנרושת (לודז') יישפך הכוס. מספרים על גזירות על ערים ועיירות בפרובינציה. רחם בחסדך על עמך, „צר רבו.

בליל שמחת־תורה באתי, לפי הזמנה של הרב, להקפות בבית ששימש מקודם כבית־כנסת, ובעת הפך לבי"ס למוסיקה. שרידי בחורי־ישיבה ולומדי תורה התלכדו. גם מכפר ילדים. שרו ורקדו. גם המפקד (גנס) ועוזריו היו. כיבדו אותי ב„הקפה" ראשונה. גם הרמן קרוק בא לראות את החידון. אמרתי מספר מלים:

השירה והריקוד הם בבחינה עבודה. השמחה היא תודה לזה דגוזר על החיים והמות. כאן בתוך הקרה הקטנה בתוך בית הכנסת הדל זהי ת־יב, אנו מצטרפים לכלל־ישראל. לא רק עם אלה שישנם כיום ועם אלה שעבכך חייב להיו עולם־הבא, עם הקהל הקדוש הזהור, עם ה־רבבות — אלא עם היהודים בכל הדורות שהיו לפנינו. בשמחה זו שאנו שבבים היום, מגדים אנו להיות הקודמים, הדורות היפים שכראי היה להיות כמה. אנו חשים כי בשירותנו היום אנו מקיפים את־עמים, כביתך כפי שעשו זאת אבותינו. ואנו, נשמה יהודית תוסה, בר־ביש כאן את שורשיו. ואתם, בשמתכבם, מפיצים כאן על דור ההולך לאבדון. אני יודע כי העם היהודי יתקיים, הלא כתוב „כימי השמים על הארץ". וגם אילו היינו הדור האחרון, יכולנו לתת שבח והודאה ולומר דיינו, די לנו בכך להיות צאצאיהם של אלה וכל יום שהקב"ה מעניק לנו כרשו הוא מתנה, ואנו נקבל אותה בשמחה וניתן הכיה לשבר הקודש" (שם, עמ' 38—39).

רבים מאלה שלא התנסו בזוועות השואה סבורים, שלא היתה „גבורה" מיוחדת של יהודי הגיטאות שהחזיקו ביהדותם, כי הרי לא היתה להם ברירה, הם נאלצו להחזיק ביהדותם ב־רצונם, או שלא־ברצונם. היטלר הכריח אותם לכך. קלמנוביץ סבר אחרת, והוא רשם ביומנו: „למרות שיטה איך לקבוע מיהו יהודי? הנה הדבר כך הלא דמיונו של האדם הוא חופשי, ושם מצבורים אין ביכולתם לעצור בעדו. הבה ונדמיין כי ניתנה הברירה ליהודי הגיטאי לבחור: הוא יכול להתפשט מ„אני" היהודי הצלוב, ולעטוף את עצמו ב„אני" של השליט על הניצול. אילו עשו כך, ניתן היה לומר שהוא אינו יהודי. אבל אם מ־רצונו החופשי הוא בוחר להיות יהודי, אזי הוא יהודי.

; המשכתי לחשוב — אומר ק' — הילד היהודי בחר באופן אינסטינקטיבי להיות יהודי. הוא מרגיש עצמו באופן טבעי כיהודי, המבוגר לעומתו, אני מתאר לעצמי, יבחור מרצונו האפשרי להיות יהודי, הוא ימצא לכך גם נימו־קים הגיוניים.

אני סבור, שלהיות יהודי, בכל מקרה, משמעותו להיות במעמד גבוה. המצוקות הזמניות והמכות היורדות עלינו יש בהן משמעות. אין אלו סתם גישות, אינן משפילות את היהודי, כי היהודי הוא חלק מהקשר הקדוש: „ישראל — אורייתא וקודשא בריך־הוא", ד"א יהודי, החוק המוסרי הקב"ה — חד הוא. קשר קדוש הוא מציאות ועמד במבחן פעמים רבות במרו־צת הדורות. אבות־אבותינו החזיקו עצמם ב־קשר הזה ובזכותו התקיימו. וגם כיום: היהודי שאינו מחזיק עצמו בקשר זה, רחמנות עליו, הוא תולעה בעולם התוהו, הוא טובל ואינו מוצא הבבר לכבלו...

וההיסטוריה, סוערת כיום, כהנהלת מלחמה נגד היהודי, אבל הלא המלחמה אינה מכוונת רק נגד אחת הצלעות של הקשר הקדוש, אלא נגד כל הקשר המשולש: גם נגד אורייתא ו־קוב"ה, נגד חוק המוסר ונגד הבורא. היכול להיות ספק אצל מאן־דהוא איזה צד הוא חזק יותר במלחמה? קורה שגדוד אחד ניגף, הוא נופל בשבי. על יהודי הגיטו לראות עצמם בבחינת שבויי־מלחמה. אולם עליהם גם לזכור, כי הצבא לא ניגף ולא יכול להיות מובס.

פסח־מצרים הוא סמל לנצחון קדום של ה־כשר.לש הקדוש. כשאלתי שנזכה לפסח ה־עתיד (שם עמ' 60—61).

על קלמנוביץ, החוקר, ההוגה ואיש־המוסר הצרוף בימי השואה, כותב פרופ' מאיר דבו־רז'צקי ז"ל. בעת מיפגש ספרותי בגיטו־וילנא התווכח פעם על הנושא: „מיהו יהודי", אמר מישהו — כדי להכחיש את ה„שייכות" היהו־דית: „כשאני שומע על הפצצת וארשה, הוקף אותי בכי ספאזמאטי", ועל כך הוסיף ושאל ק': „וכשמפציצים את ירושלים?" ועל כך הגיב מישהו: „לא איכפת לי". קלמנוביץ התר־תח כל כך נגד האיש וצעק לעומתו: „מה אמרת? אני לא יכול להמשיך יותר לשבת במחיצתך!"

אהבת ישראל שלו לא נחלשה גם במחנה־התופת באסטוניה. הוא הבריח בשם מכתב ו־כתב בו: „אני מאושר להיות במחיצתם של נכדי אברהם אבינו". וכאשר הציבו האיש הדגול לעבוד בנקיון של המחראות, הוא אמר: „אני מנשק את הסינוצת של היהודים הקדושים" (פרופ' מ. דבורז'צקי — ירושלים דליטא אין קאמף און אומקום". (עמ' 264).

עוד מ־פר דבורז'צקי על קלמנוביץ, כאשר פועלים יהודים עבדו מחוץ לגיטו הביאו לו ספרון חסידי עתיק, „ספר הנהגות־ישרים". בא קל־מנוביץ לישיבה — של חוג הסופרים — והקריא מתוך הספר הנ"ל: „אסור לו לאדם ליפול לתוך עצבות, כי עצבות היא ביטול ה„יש". גם כשרע לו לאדם אסור לו ליפול לתוך עצבות, כי עצבות היא כפירה בעיקר" — אמר ק' — „אתם מבינים? עצבות היא ביטול היש... ואת זה רוצה הגרמני... לא רק להמית אותנו, אלא גם לבטל אותנו לפני מותנו... להכ־עיס לו, עד כמה שהדבר עצוב — זיכרו: לא ליפול לתוך עצבות!"

כך היה דיבר במשפטים מקוטעים. וחציו לעצמו וחציו לסובבים, כמו רבי חסידי ליד שולחן השבת" (שם עמ' 262).

הצופדיוס

ב״ה, יום שני כ״ג ניסן תשמ״ו (2.5.1986)

גליון מס׳ 229

שלום ילדים!

כ"ז בניסן, שיחול ביום שלישי הבא, הוא יום הזכרון לשואה ולגבורה. רבים מקצרים את השם וקוראים ליום זה „יום השואה", אך צריכים אנו לשים לב לכל מלה שבשמו של יום זה.

קודם כל זהו יום זכרון. ביום זה צריך העם היהודי לזכור את מה שעוללו לו הנאצים בימי השואה כשהשמידו ששת מיליון גברים, נשים וטף.

בתולדות המין האנושי לא היה מעולם רצח המוני כזה, והשואה היתה שיא בשנאת היהודים בכל הדורות. העם היהודי צריך לזכור לעד את השואה האיומה, שכבר כיום, כארבעים שנה לאחר שהסתיימה, יש בעולם כאלה שרוצים להשכיח אותה ואפילו טוענים שהיהודים „הגזימו" במספר של ששה מיליון איש שנרצחו בה. חובתו של העם היהודי לא לתת למחות את זכר השואה, לא רק למען זכר הקדושים, אלא גם כדי שהטירוף הנאצי ימשיך לעמוד לנגד עיני העולם ושהוא ימנע בעתיד עליית של משטרים כמו זה של היטלר ימ"ש.

אך ביום זה נזכור לא רק את השואה אלא גם את הגבורה. בימי השואה ניסו יהודים להתנגד לנאצים, ובמעט בידיים ריקות נלחמו מול החיילים הגרמנים בגטאות, במחנות וביערות. לא היו להם סיכויים לעמוד מול הנאצים, אך הם לא רצו ללכת „כצאן לטבח". אך לא רק גבורה גופנית גילו היהודים בשואה. חשובה לא פחות ממנה היתה הגבורה הנפשית. בתנאים האיומים של השואה עשו יהודים מאמצים לשמור על הצלם היהודי שבהם. יהודים סיכנו את חייהם כדי לקיים מצוות, שמרו על שבתות וחגים. הם שמרו על דמותם היהודית, והדבר חיזק את רוחם ונטע בהם תקוה כי אחרי הסבל יבוא יום ההצלה והפדות. ביום זה נזכור גם את הגבורה הגופנית וגם את הגבורה הנפשית שגילו אחינו בימי השואה.

בימים אלה חגגנו את ימי הפסח, חג הגאולה, שבו יצאנו מעבדות לחירות. בשבוע הבא נציין את יום הזכרון לשואה ולגבורה, שבו ניזכר במה שעוללו לנו הנאצים בשנים שהיו שיא הצרות של הגלות. שבוע לאחר מכן, בד' באייר, נציין את יום הזכרון לחללי צה"ל, שנהרגו במלחמת השחרור ובשאר מערכות ישראל. ורק יום אחד אחריו יחול יום העצמאות, שבו נודה לה' על שבחסדיו נתן לנו מדינה משלנו, שהשואה היתה אחד הגורמים העיקריים לכך שמדינות העולם הכירו בה. וכך בימים אלה מעורבים שואה וגאולה כמו לאורך תולדותיו הארוכות של עמנו.

נרות תפוחי אדמה / מאת ישראלית גוטליב

המעשה קרה לפני שנים, כאשר היטלר הרשע קם להשמיד את כל עם היהודים.

הגרמנים הרגו את כל בני משפחתה של סימה הקטנה. נשארו בחיים רק סימה וסבתא שלה.

הן ברחו מפני הגרמנים והגיעו ליער גדול.

השמש התחילה לשקוע. רק מעט אור היה ביער. סימה רעדה. היה לה קר והיא היתה רעבה, היא לא אכלה שום־דבר ביום ההוא.

היא חיבקה את סבתא ודמעות עלו בעיניה.

— „סבתא, סבתא, אני מפחדת! סבתא, סבתא, אני רעבה!", אמרה.

סבתא ליטפה אותה. אחר־כך הוציאה מן הסל את המזון שעוד נשאר בו. רק שני תפוחי־אדמה ומעט שומן מלוכלך.

מכיס השמלה הוציאה קופסת גפרורים, ובקופסה — גפרור אחד.

— „מותר, סבתא", אמרה סימה, „נאסוף עצים ונדליק אותם, נצלה באש את תפוחי־האדמה, נמרח אותן בשומן, ונאכל! אני רעבה!"

— וסבתא — איננה ממהרת. היא מחזיקה בתפוחי־האדמה ואינה זזה ממקומה.

— „סבתא, מה לך?" קראה סימה.

אז אמרה סבתא:

— „סימה נכדתי האהובה. לפני שנאכל עלי לומר לך דבר־מה.

בוודאי שכחת כי ערב שבת עכשיו. הנה, עכשיו יורדת שבת המלכה לעולם. כל ימי חיי אני זוכרת שמקבלים את השבת בנרות דלוקים"...

— „הוי, שבת..." לחשה סימה

וסבתא המשיכה לדבר:

— „ישנה אגדה על השבת. האגדה מספרת על שני מלאכים, מלאך טוב ומלאך רע. בליל־שבת כאשר חוזר אדם מבית־הכנסת מלווים אותו שני המלאכים לביתו. מוצאים נרות דלוקים על שולחנו, מלאך טוב מברך: „יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך" והמלאך הרע עונה: „אמן"! ואם לא מוצאים נרות דלוקים על שולחנו מלאך רע אומר: „יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך". ומלאך טוב מוכרח לומר: „אמן".

סבתא נשתתקה. וסימה אמרה בעצב:

— „ולנו אין נרות. והמלאך הרע יאמר לנו"...

— „חס ו", קראה סבתא, „המלאך הרע לא יאמר שום דבר! המלאך הטוב יברך אותנו אם רק תסכימי את, נכדתי"...

— "אבל... איך ז", שאלה סימה.

— „אם תסכימי לוותר על האוכל", אמרה סבתא. „אנחנו יכולות לעשות נרות. נרות תפוחי־אדמה".

— „לוותר על האוכל?!", חשבה סימה, „לא! אני כל כך רעבה! אני רוצה לאכול תפוחי־אדמה! אבל... שבת באה לעולם... והמלאך הטוב...".

— „אני מסכימה", אמרה סימה בשקט

סבתא נשקה אותה ולחשה:

— „נכדתי היקרה".

אחר כך לקחה סכין מן הסל. היא חצתה גומה בכל תפוח־אדמה. את השומן שמה בתוך הגומות. היא קרעה שתי חתיכות בד משמלתה ושמה בשומן אשר בגומות. על גזע עץ כרות הניחה את תפוח האדמה. בגפרור האחד הבעירה אש ביד רועדת הדליקה את הנרות. היא פרשה את ידיה כנגד פניה ובירכה:

„ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצוונו להדליק נר של שבת".

וסימה עומדת ומביטה.

ביער כבר נעשה חושך. קולות של חיות נשמעו מסביב. סבתא וסימה עמדו זו ליד זו והביטו בשלהבות הקטנות של הנרות.

ופתאום, כמו בחלום נפלא, נראו המוני נרות מסביב. המוני נרות מאירים את היער. שלהבותיהם נוצצות כאבנים יקרות. וקול שירה נשמע:

נרות שבת

נרות השבת של בני־ישראל

נרות השבת של שרה אמנו הצדקת

נרות השבת של בני ישראל העבדים במצרים

נרות השבת של בני־ישראל בימי המקדש

נרות השבת של בני־ישראל בגלות

נרות השבת של בני־ישראל השבים למולדתם, ארץ ישראל.

סבתא וסימה עומדות ומתפלאות. הן אינן רעבות עוד, הן אינן מרגישות בקור ובפחד. הן יודעות עכשיו כי אינן לבד. אחים רבים להן בעולם. המוני יהודים מקדשי שבת. המוני אחים מקבלים את השבת בנרות דלוקים.

ולפתע על יד הנרות שלהן עומדים שני מלאכים,

מלאך טוב ועיניו טובות

ומלאך רע ועיניו רשעות.

והמלאך הטוב פותח פיו ואומר: „יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך!"

והמלאך הרע עונה „אמן"!

ועוד אמר המלאך הטוב:

כה אמר ה': „אם שמרתם נרות של שבת — אני מראה לכם נרות של ציון".

אתן הדלקתן נרות של שבת. בזכותכן ובזכות שכמותכן בוא תבוא הגאולה לעם ישראל בארץ ישראל בעיר ציון וירושלים, וכל המלאכים שבשמים עונים: „אמן!"

מה נצפה | מה צפוי

בטלוויזיה

* תחרות הזמר ה־31 של האירוויזיון — בשידור ישיר מברגן שבנורווגיה (מוצ"ש, 21.00) — בתחרות משתתפות השנה 20 ארצות. להלן סדר ההופעה: לוק־סמבורג, יוגוסלביה, צרפת, נורווגיה, בריטניה, איסלנד, הולנד, תורכיה, ספרד, שווייץ, ישראל, אירלנד, בלגיה, גרמניה, קפריסין, אוסטריה, שוודיה, דנמרק, פינ־לנד ופורטוגל.

מוטי גלעדי ושרי צוריאל מייצגים את ישראל בשיר „יבוא יום", שירם של מו־טי גלעדי ויורם צדוק.

* „עד פופ" (א', 20.02) — במרכז ה־תכנית ריאיון עם הזמרת חוה אלברש־טיין. היא גם תשיר שניים מן השירים ש־בתקליטה החדש „מהגרים". עוד בתכנית סרטוני וידאו של סנדרה, סטיבי וונדר ואחרים.

* „סוכן חשאי" — סדרה אנגלית חד־שה בהמשכים, בת שלושה פרקים (א', 21.45) — השירותים החשאיים של רו־סיה ובריטניה יוצאים למאבק אלים ומ־טרתם למצוא מסמך סודי ביותר, ערב שי־חות המעצמות על פירוק הנשק הגרעיני. במסמך הזה יש מידע מדהים על האיש שעומד בראש המשלחת הבריטית לשיחות האלה, מידע שעלול להכפיש את שמו ו־לפגוע בשיחות.

הפרק הראשון: משרד רהים הבריטי מגייס את מקסים, קצין מודיעין בצבא ה־בריטי, לעקוב אחר אסטרטג הגרעין פרופ' טיילר.

* „סוף ציפורי" (א', 22.40) — הפעם תיסוב השיחה על „הזיקנה". ד"ר מריאן רבינוביץ, שעוסק בגריאטריה שיקומית, פרסם לא מכבר את הספר „גילו של אדם", ובו ידובר בתכנית.

* טקס הזיכרון המרכזי — לשואה ו־לגבורה, שנערך ב„יד ושם" בירושלים (ב', 20.02).

* „הקפטריה" — מחזה, עיבוד לסיפור קצר של יצחק בשביס זינגר, חתן פרס נובל (ג', 20.02) — הסיפור המתרחש בניו יורק בשנות השישים הוא סיפור מסתורי המעלה דמויות מן העבר ומחזיר אותן אל ההווה. בקפטריה בניו יורק ש־בה נהג הסופר לבלות רבות משעותיו הוא מפגיש שני פליטים יהודים: גיבור הסיפור אהרון עם אסתר, ניצולת השו־אה. הקשרים העמוקים שנקשרים ביניהם מחזירים את אהרון אל עברו.

* „שני הצדדים" — סרט תיעודי־היס־טורי העוסק בהתנגדות היהודים נגד הנא־צים באירופה בתקופת השואה. (ג', 22.20) — צילומי ארכיון משולבים בהקלטות של עדים, המספרים את קורות השואה מתוך נסיונם האישי.

* „מפוקו של מקום" — (ג', 23.50) — מבט אל „יד ושם".

* „שניים אחוזיה" — (ד', 20.30) — דעות שונות בתפיסת הגלות הגאולה, דיון לקראת יום העצמאות. משתתפים: ד"ר ישראל אלדד, ד"ר יעקב הסדאי, ה־רב אברהם רביץ.

* „גבורה נוצצת" — סרט קולנוע (ד', 22.005) — סוכן של חברת ביטוח יוצא לחקור פרשת הבריחה של אבנים יקרות. הוא נתקל ברשת מאורגנת היטב וקשוחה מאוד, רשת העוסקת בפעילות בלתי חוקית צנעה ומוכנה להגן על עניניה בכוח הזרוע.

* „אבא אחימאיר" — לאור האהבה, לאור השנאה" (ה', 21.30) — סרט תעו־דה בשני חלקים על חייו ועל דרכו הפו־ליטית של אב"א אחימאיר, מנהיג הימין בארץ ישראל בשנות השלושים, דמות שבמחלוקת בתולדות היישוב.

הפרק הראשון עוקב אחרי עלייתו אר־צה, לאחר המהפכה הבולשביקית ברוסיה; המשבר שלו עם הסוציאליזם ועזיבת תנועת הפועלים; התקופה ה„פאשיסטית" שלו; הקמת „ברית הבריונים" ופעולותיה; העימות עם תנועת הפועלים בראשית ש־נות השלושים, ערב רצח ארלוזורוב.

* „אלה האחרים" — סדרה צרפתית בת 6 פרקים (ה', 22.15) — אפוס המת־אר את קורותיהן של משפחות ממוסקבה, מפריס, מברלין ומניו־יורק, תהילתן בסוף שנות השלושים. כל אחת מהן קשורה בעולם האמנות והבידור, וכל אחת מוש־פעת מאירועי המלחמה.

הפרק הראשון: הימים הם ימי ערב מל־חמת העולם השנייה. אנו פוגשים בפרק הזה את ג'ק גלן — מנצח תזמורת ג'אז מניו יורק, את אשתו הזמרת, את קרל קרמר — מנצח גרמני צעיר ושאפתן — לאחר הופעה לפני היטלר, את טטיאנה ובוריס איטוביץ — רקדנים מה„בולשוי באלט", וכן את אן וסימון מאייר — מוסיקאים יהודים מפריס.

המלחמה מסתערת על כולם והורסת את חייהם.

זרקור על...

יום הזיכרון לשואה ולגבורה — ברדיו ובטלוויזיה

* במוצ"ש בין פרשת „אחרי מות" לפרשת קדושים תעסוק התכנית „מלווה מלכה" (ב', 22.10) בקדושי האומה. „בין שואה לזכרון" — תכנית מיוחדת לרגל שני ימי הזיכרון: לשואה ולגבורה ולחללי מערכות ישראל. ישתתפו: תאומות מנגלה, הגב' תדווה כץ והגב' לאה פויירשטיין; שיחה עם הגב' שרה אורבך על שני הספרים שכתבה אודות השואה: „מבעד לחלון ביתי" — זכרונות מגיטו לודז' ו„לו יהי בוקר" — סיפורים וזכרונות מן השואה; מפגש עם משפחת ירד חדווה ויעקב, שבנם יהודה שאול נפל במל־חמת יום הכיפורים. עורך ומנחה: משה חן.

* ב־16 מדינות בעולם (צרפת, הולנד, איטליה, ספרד ארה"ב, מכסיקו, קנדה, ברזיל אורוגוואי, ארגנטינה, צ'ילה, גואטמלה, פרו, דרום אפריקה, פולין וישראל) היו בחודשים האחרונים סמינרים מיוחדים ללימוד הגבורה היהודית במלחמת העולם השנייה. 25 בני נוער יהודים, שנבחרו לייצג את המדינות הנ"ל, ישתתפו בחידון מיוחד, בבנייני האומה בירושלים, בנוכחות נשיא המדינה, מר חיים הרצוג.

שלב הגמר של החידון יועבר בשידור ישיר בטלוויזיה ביום ב' בשעה 21.30.

עמותה ציבורית מיוחדת לחידון הגבורה היהודית ארגנה את המבצע כולו. החידון ימחיש בחומר תיעודי את סיפורי הגבורה: בקטעי סרטים שצולמו בשנות המלחמה, בעדויות של עדים שהיו שם ויספרו את סיפורי־הם, בקטעי מוסיקה ושירים ששרו הלוחמים היהודיים במלחמה, ועוד.

* „היכן היתה השמש" / שמונה שעות משדר גלי צה"ל (ג', 09.05—17.00) ליום הזיכרון לשואה ולגבורה תשמ"ו. בין שירים עבריים וקטעי מוסיקה קלאסית ישודרו עשרות ראיונות קצרים בנושא השואה. בין השאר יסופר על העבודה במשרפות באושוויץ, פינוי הריסות גטו ורשה ע"י יהודי סלוניקי, המחתרת החלוצית בהולנד, ימי הכיבוש הגרמני בטוניס, המרד הגדול במחנה הריכוז סוביבור, פעולת הנקם של הפרטיזנים לאחר חיסול יהודי העיירה ולודבה, הצלת כתבי יצחק כצנלסון, גילויי עזרה הדדית בימי השואה, שכול השואה מול שכול מלחמות ישראל והטראומה הנפשית של ניצולי השואה.

לילדים ולנוער
בטלוויזיה הכללית והלימודית

* יום שישי

09:25 : פרוטות של זהב — פרק ה' — צוות משהושב כספם יכולים בני משפחת גרינוולד לשוב למלבורן או להישאר בוינה. הם בוחרים באפשרות השנייה. לוק ורבקה מ־ספרים לילדים שבתחילת השנה הבאה יהיה להם תינוק.

09.5 : הרחה בערבי הנחל — סיפור ק־לאסי. האירוע מתרחש על שפת הנחל. גיבורי הסרט הם עכבר, חפרפר, קרפד ותחש. הקרפד הוא צעיר יהיר ושובב הנמשך אל פלאי הטכניקה. במהלך הסרט הוא מסתבך בצרות, וחבריו הנאמנים מנסים לחלץ אותו מהם.

15:00 : התפוצה האדירה — סדרה בת ש־לושה פרקים על קורותיה של ה־תפוצה האדירה במורח אירופה, החל בתקופה שלפני מלחמת ה־עולם הראשונה ועד השואה.

* יום ראשון

14.00 : מה זאת אומרת — יום שחור בשדה אברהם — מסרט מגיע ל־שיאו מאבק מר. ההברים במושב נגד החלטת הוועד, אם נגד בנה והחלטה דמוקרטית כנגד אלימות ובפיה.

16.30 : שדרת קמן הטוב — פרק 3 — שארל ממשיך בתעלוליו. גם ב־פנימייה. הוא טורק בפני הנערים שכרת ברית עם השד, וכדי להר־כית את דבריו הוא מטביע את כובעו של מנהל הפנימייה בסיר המרק, ואחר כך כולא את צוות המורים במרתף.

* יום שני

14.25 : ההגירות באמריקה הצפונית — הסרט מביא פרטים על מערכת ההגירות העיקרית של אמריקה ה־צפונית, העיקה, קו פרשת המים ויזהם כתוצאה מההתיישבות עי־רונית ותעשיית.

16.00 : כלבם של בני באסקרוויל — פ־רק ב' — ד"ר ווטסון וסר הנרי באסקרוויל מגיעים לאחוזת באס־קרוויל בדבון. המשרת באריוומור ואשתו מתנהגים בצורה מוזרה ומשגרים את השלד של ד"ר ווטסון. ווטסון שומע יללות של כלב באיזור הביצות, ואגדת הכלב ה־שטני מתבררת כראית מפחידה ו־מאיימת.

16.30 : שביב אחוזה — הוכי דמי ב' — המנית שמר נוסע מר מר. לאולפן נתקעת ב־דרך והוא מגיע כל עוד רוח בו כדי לדון עם מר אורייך בסוגיית השוכר את החמור ומתה לו בהצ־הורדי".

18.00 : „מאה ילדים שלי" — הסופרת לנה קיכלר מספרת לבני נוער על י־לדים בתקופת השואה.

* יום שלישי

09.00 : קשת וענן — הכברי המת — ה־מישור על יאנוש קורצ'אק בא להמחיש לצופים צעירים את מ־שמעותה של השואה. באישיותו של קורצ'אק המחנך הדרך התמודדותו עם בעיות הילדים בשואה מתגלה דמות מופת מאירה, אותה תקר־פה מזווית אישית.

09.30 : מה שאבא לא סיפר — יגאל וכי־תתו מבקרים במוזיאון לוחמי ה־גיטאות.

10.00 : רוזין האמנות — קורותיהן של יצירות האמנות באירופה במלח־מת העולם השנייה המאמצים ש־נעשו למנוע את שדידתן בידי ה־גרמנים.

11.00 : ההכוח ! — מורה המלמד את ת־קופת שלהמיש השנייה בכיתה מתקשה להסביר לתלמידיו את תופעת הפשיזם והזהירות ההמונים אחר מנהיג. הוא עורך בכיתתו ניסוי בפשיזם והוא עצמו נסחף בניסוי שלו, עד ששני תלמידים מכיתתו מאירים את עיניו.

12.00 : הגן שבו היה הסוד — לציון 40 שנה למרד גטו ורשה ארגנה מ־משלת פולין עצרות תגיגיות. ה־סרט מתאר את תחושת חלק מ־חברי המשלחת הישראלית לבבי ביקורים בפולין, חלקם יהודים ש־חיו מעם בפולין וחלקם בני ה־דור השני.

14.30 : ילדי וילה אמה — דרמה דוקומנט־רית המתארת את סיפור הצלתם המופלא של 100 ילדים בתקופת השואה ומסעם ברחובי אירופה עד עלייתם לארץ.

15.30 : ילדים ששרדו מהשואה — תכ־נית דוקומנטרית בהנחיית ליב אולמן משובצת בראיונות אישיים עם ילדים ששרדו מן השואה, המספרים על קורותיהם באותה תקופה.

17.30 : „יאנוש קורצ'אק — יומן מן הגי־טו" — הצגה המועלית בתאטרון העירוני חיפה. ימיו האחרונים של יאנוש קורצ'אק והיחסים בינו לבין „ילדיו" בבית היתומים בג־טו ורשה.

18.42 : פרט תעודה : „שאלום ליהודית". סיפור אישי השוזר בתוכו את סי־פור יהודי צרפת לפני השואה ו־אחריה, סיפורו של קלוד וינ'ה.

* יום רביעי

16.45 : בלבלון — ציפיות אינפלציוניות — סיבות רבות לאינפלציה ואחת מהן היא הציפיות לאינפלציה הגורמות לעלייתה. המוכרים קוב־עים היום את המחיר שיהיה נכון מחר, וכך גורמים בגלל ציפיות לעלייה נוספת במחירים. ציפיות אלה נובעות בין השאר כציפיות לגבי התנהגות הממשלה.

17.30 : „יום יבואו" — דרמה בהפקת ה־טלוויזיה הקנדית. פול, נער בן 12, חי בעיר הגדולה עם אמו. אביו נטש אותם. לאחר מותה ה־פתאומי של אמו מוצאים לו ב־עיירה קטנה בית אחר לחיות בו, שם הוא חולם, ושם חולם, על יום שבו ישוב לגור עם אביו.

* יום חמישי

15.45 : קוסמוס — פרק י' : כיפורי מכע — האסטרונאוטים בחלל היום הם צאצאיהם של הספנים והנוסעים מהמאה ה־15 ואילך, שיצאו לג־לות את כדור הארץ. היו אלה ההולנדים במאה ה־17 שהודות לחופש הביטוי והיצירה ששרר ב־ארצם הניחו את היסודות למדע של ימינו.

17.30 : „קול ויואש" — שם הפרק: „גב־רת לדיקון הזמורות".

18.25 : „ממוקו של מקום" — לקראת יום העצמאות — מבט אל מגורת הכ־נסת.

ברדיו * בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

ברדיו

ברדיו
* שידור משותף מיוחד בין נבחרת ישראל ארגנטינה — שידור חי כהאיצ־טדיון ברמת גן (ב) ראשון, 17.10.
* „מחשבה ישראלית" — סדרת שיחות מפי פרופ' אלחנן גרינהלד (א') ראשון, 19.05.
* „שלום לבין דודי" — פיוט וברכה בשידור חי (ב') ראשון 20.05.
* „תפוח ועץ" (א') ראשון, 22.05 — הפעם: „ברושים" — התחשבות בילד ב־צת בירושים.
* „האוניברסיטה המשודרת" — „הסלאי הצהוב" (א') שני, 17.20 — והפעם: „ה־עולם היהודי לאחר השואה" — פרופ' נתן רוטנשטרייך.
* פולין 1986 — מסע עם בני קיבוץ צים" (גל"צ) שני, 18.05 — רשמים ממ־סע שערכו בני קיבוץ „בארי" לפני כש־בועיים בפולין.
* העצרת עצרת הזיכרון לשואה ולג־בורה מ"יד ושם", בשידור חי (א') שני, 19.005.
* „אחרי המלחמה" (גל"צ) שני, 19.05 — יהודה פוליקר ויעקב גלעד, בנים ל־ניצולי שואה, משוחחים עם הוריהם על תחושותיהם, בעיותיהם של בני הדור ה־שני, ומגישים שירים, בהם במה שהולח־נו במיוחד לתכנית זו ע"י יהודה פוליקר.
* „שורשים" (ב') שני, 22.05 — קהי־לות המזרח והשואה.
* „אני היותר שם" (א') שני, 22.05 — הפרטיזנים היהודיים באירופה במלחמת העולם השנייה (ש"ח).
* „הפרק שלא נודע" (א', ב') 22.05 — הפרטיזנים היהודיים באירופה במל־חמת העולם השנייה (ש"ח).
* „הפרק שלא נודע" (א', ב') שלישי, 15.05 — על הכישלון בהבאתם לדין בעולם של פושעי המלחמה הנאציים ועו־זריהם בני העמים האחרים, ועל הצלחיים לפתוח בכיים חדשים בארצות המערב. במהלך התכנית ייעשה נסיון לאתר ב־שידור חי בארץ ובחו"ל עדים שיעידו על פשעים שטרם נחקרו או טרם נשפטו.
* „מסע לפלנטה אחרת 1985" (ב') שלישי, 17.05 — רשמי מסע בפולין של פרופ' שבח וייס עם תאומי מנגלה.
* „חסידי אומות העולם" (ב') שלישי, 18.06.
* „שיעור בתלמוד" — מסכת „ברכות" — מפי שבתאי סבטו (א') שלישי, 19.05.
* „אלה תולדות" (א') רביעי, 11.30 — והפעם: „חודש ניסן באגדה" — מאת תמר ברגמן.
* „מיסוד ההלכה היהודית" — מפי הרב חיים פרדס (א') רביעי, 19.05.
* „תלמידים למען תלמידים — חיילים" (גל"צ) חמישי, 13.05 — ארבע שעות של שידור שירותרום מיוחד, המוקדש למיל־יון תלמידים שהשתתפו במבצע „יום ה־שקל החינוכי", שנערך בבתי הספר למי־מון התיפעול והאחזקה של קרית החינוך המרכזית של צה"ל ליד כרמיאל.
* „שיעור בתנ"ך" — מגיש הרב צבין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.
* „מיטקים ושקיים" — מבחר שי־רים ביידיש (ב) חמישי, 22.05 — והפעם: שירים מפי החזן פינצ'יק במלאת 15 שנה לפטירתו.

פרקי היום בתנ"ך

ראשת אי, 18.50

יום א' : ירמיהו. ד"ר מנחם בולה יתן הקדמה היסטורית על ספר ירמיהו.

יום ב' : ד"ר מנחם בולה יביא את חלוקת ספר ירמיהו.

יום ג' : ד"ר מנחם בולה ישוחח על ירמיהו נביא החורבן והנחמה.

יום ד' : ירמיהו, פרק א', פסוקים א'—ח' — קריאה מפי יוסף רוזן ושיחה מאת עמוס חכם על הנו־שא: בטרם אצורך בבטן ידעתיך.

יום ה' : ירמיהו, פרק א', פסוקים י"—י"ט — קריאה מפי יוסף רוזן ו־שיחה מאת מנחם בן ישר על ה־נושא: לנתוש ולנתוץ לבנות ולנ־טוע.

בחוג המשפחה

בעריכת
נעמי גוטקינד

אינך יכולה לדבר גלויות? שלחי גלויה!

„סוף סוף יש לי חבר בו אוכל לב־טוח באמת", „בעולם שלנו אסור לה־יות פתוח וישר מדי..." „ככל שאני מודקן כך אני מעריך יותר את נאמ־נותך". „אין דבר, הדברים יסתדרו לבסוף — אלה אינן ציטטות מתוך שיחה פתוחה בין ידידים, בעל ואשה או הורים וילדים, אלה הן ציטטות מכרטיסים מודפסים ומצויירים שהפ־כו לשיגעון האופנתי החודש ביותר בחברה האמריקנית.

כרטיסים ועליהם כתובות מתאי־מות שלחו עד כה באמריקה לימי הו־לדת ולחגים אבל הפעם מדובר ב־כרטיסים שלא קשורים לאף אירוע בחיים, אלא כרטיסים ששולחים סתם כך. במקום מכתב או במקום טלגר־מה או במקום להרים את שפופרת הטלפון. הטקסט על הכרטיסים הללו הוא תמיד רגשני, גלוי לב וישיר מאד. דוויד ויסקוט, הפסיכולוג וסופר טוען שזוהי התורפייה הפסיכולוגית העמ־מית ביותר והולה ביותר העומדת היום לרשות הציבור. במקום להש־לים עם האשה או הילדים אחרי מרי־בה סוערת ע"י פנייה בעל־פה — שולחים להם גלויה עם הטקסט המת־אים, נניח: „לא חשוב מה אמרנו — אנחנו תמיד נישאר יחדיו" או: „סלי־חה מצטער על מה שאמרתי". לקראת שנת 87' מתכוננות החברות המדפי־סות את הכרטיסים להכין גם מסרים מסוג אחר, כמו למשל כרטיס עליו מודפס המשפט: „העלבת אותי. אני מרגיש כבר יותר טוב משום שגיליתי לך את זה".

אישית, נראית לי אופנת הכרטיסים הפסיכולוגיים, הרגשניים הללו עצו־בה ומדכאה מאוד. בעידן התקשורת האלקטרונית המשוכללת, כשאנשים יכולים לשמוע ואף לראות זה את זה אפילו ממרחקים, אין הם מסוגלים ליצור כנראה תקשורת מילולית בין־אישית תקינה על־ידי שיחות בעל פה ונאלצים להעזר בתכסיס ששמו כר־טיס מודפס ששולחים בדואר. האין זה עצוב?

מימין — הצאית צרה מבהנה לבנה, עם שני כיסים אלכסוניים ומעליה חולצת מתנה כפתים מעל גופיית טריקו מנוקדת, ומשמאל — הצאית גיזם מתולה צרה, חולצת פסים מטריקו ועליה חולצת פמין לבנה, קצרה מלפנים וארוכה יותר מאחור; שתי המערכות הקייציות הללו מדגימות את עקרון „הערבב ושלב" של הקולקציה הצעירה שהכינו אנשי „קפטרי־מודל" לאביב הנוכחי. הרבה מן הדגמים הם מנוק־דים או מפוספסים בשחור ולבן לאורך ולרוחב. הבדים — טריקו, כותנה, ויסקוזה, גיגט. מכתבר ש„המראה הגדול" וה„מטלומפר" של השנה שיברה מפנה את מקומו במלתחה של האשה הצעירה לבגדים צרים ומהודרים יותר. הצאיות צרות וארוכות, מוניקות בהקצרה, קו מהחניים מודגש אבל גם בהפיס רחבה. אבל, למי שלא אוהבת הצאית צרה „מותר" גם ללבוש הצאית ארוכה בגיזרת פעמון מלא. המחירים לדוגמא, בהצאיות, נעים בין 50 ל־89 שקל וכ"ל — החולצות.

עוגת חמץ ראשונה

נשארו לך אגוזים מפסח? ואולי נשאר גם מימרח התמרים כשר לפסח? אם כן, הנה עוגת החמץ הראשונה שלאחר החג שמאפשרת לנצל את השאריות הללו.

קחי כוס מימרח תמרים וער־בבי עם חצי חבילה מרגרינה רכה ועם חצי כוס מים רותחים עד שהמרגרינה נמסה לגמרי. הניחי בצד לצינון ובינתיים חמ־מי את התנור בחום של 200 מעלות צלזיוס.

שמני וקמחי תבנית עגולה (מספר 24). טרפי היטב במזלג ביצה אחת שלמה עם חצי כוס סוכר וכפית תמצית וניל. הו־סיפי את הביצה לתערובת ה־תמרים שהתקררה ועכשיו הכ־ניסי פנימה בבחישה גם כוס ו־חצי קמח תופח, כפית שטוחה סודה לשתיה ואחרון חביב כוס אגוזים קצוצים.

שפכי את התערובת בתבנית ל־35 דקות בערך או עד שה־עוגה נעשית חומה כהה ואינגה שוקעת כשנוגעים בה. קררי עשר דקות בתבנית, כסי במג־בת והפכי את התבנית. כסי בעוד מגבת והפכי את העוגה חזרה. את יכולה לקשט באבקת סוכר.

המתכון אגב, הוא של גברת מינה חולים.

חדש על המדף / **עוד כיפות סרוגות**

כמו דור שלם של נשים טובות בישראל שאפילו אם אינן סרגניות מעולות — של הכיפות הסרוגות הן מכירות היטב, גם איטה גולדברגר. מורה מראשון־לציון סורגת כיפות עוד מהימים בהם היתה תלמידת בית־ספר.

בשבוע שעבר — חרגה איטה כן הקהל האנונימי של אלפי הסורגות והוציאה את „ספר הדוגמאות לכיפה הסרוגה" בבריכה רכה, ספר המצטרף לשניים או שלושה ספרי כיפות שכבר יצאו לפניו.

תלמידי המגמה לאמנויות הדפוס בקר־יית נוער בירושלים (כתה י"ב/5) הם שהדפיסו, בעזרת מחשב את 132 הדוג־מאות שיש כאן, וגם את הדפים המשוב־צים בלא דוגמאות בסופו, המאפשרית ל־בין הדגמים המוצעים כאן לסרגניות, משתמשות בספר להוסיף דוגמאות חד־שות.

המוכרים לכולנו, כולל וורדים ומעויי־נים גיאומטריים, יש גם דוגמא של לב־בות, שהיא, נדמה לי, חידוש, וכן דוגמא של עלה תילתן של קוביה תלת־מימדית (עם פרספקטיבה) וכן לילדים כירות ובר־ווזים ו..טלפון. פילונים, פרפרים, אפרו־חים, כלבלבים, בית עם ארובה מעלה עשן וצין לצידה ואפילו... טנקים.

איטה גולדברגר מקדישה את הספר לבפ־לה דב שהיה לדבריה ההוגה, היוזם והמ־דרבן של הוצאתו, מה שמוכיח שמאחורי כל אשה מצליחה עומד הגבר.

מה שבכל זאת חסר בספר הוא מפתח הגוונים. הדוגמאות כולן בשחור לבן, ולמ־רות שכל דוגמא מבטאת צבע שונה, חס־רה כאן הצבעוניות.

מה חדש? / **מדפית לאמבטיה**

מדפית לאמבטיה — להקל על הרוח־צים הצטרפה בימים אלו לסידרת מוצרי האמבטיה של „כתר פלסטיק".

המדפית נצמדת אל שני דפנות האמ־בטיה (לא בתוכה) ומשמשת להנחת הס־בון, שמפו, ספוג וכר בסמוך למתרחץ מבלי להרטיב אותם וללא צורך בקימה או בחיפוש אחרי האביזרים.

במדפית כלולים קעריות מקימם של ה־ספוגית והסבון בתוך שתי הראשונות, השמפו וקצף האמבטיה בתוך הקערה ה־מרכזית. הכל לפי רצונו של המשתמש. כל הקעריות בעלות חריצים המונעים הצ־טברות מים.

המדפית מיוצרת במספר גדלים ובמגוון צבעים כגון: ירוק בהיר וכהה, תכלת וכחול. בז' וחום לגוונים, לבן ועוד.

*

נקניקיות באורך 25 מטר

תשלובת הבשר „גלובס עוהדת לייצר בשבוע הבא נקניקיה באורך 25 מטר. ה־נקניקיות הארוכות יוגרלו במסגרת מדינת הילדים, שתערך בגני התערוכה בת"א. כל ילד שיקנה נקניקיה או המבורגר כתו־צרת התשלובת ישתתף בהגרלה שתערך בגני התערוכה בכל יום בשעה 16.00 על הבמה המרכזית של מדינת הילדים וב־מהלכה יזכה בעל התלוש המתאים, בנק־ניקיה באורך של 25 מטר.

*

ביטוח ילדים בגנים פרטיים

על פי הסדר מיוחד שנחתם עם ארגון גני הילדים הפרטיים — תבטח „המגן" את כל הילדים בגנים הפרטיים בביטוח תאונות אישיות בגן, החל בשנת הלימו־דים תשמ"ז.

בהמלצת ועד ההורים המרכזי שקרא לבטח את הילדים במוסדות החינוך, פנה ארגון גני הילדים הפרטיים למספר חברות ביטוח, בבקשה לבנות הצעת ביטוח מיו־חדת, שתקיף את הילדים בכל הגנים ה־פרטיים. ההצעות בארגון. הצעות הביטוח שנתקבלו, נבדקו ע"י יועצים משפטיים ויועצי ביטוח. נבחרה ההצעה של חברת הביטוח „המגן". הפוליסה שנבנתה צ"פ הצרכים. נותנת הגנה ביטוחית לילד ול־משפחתו, בעלות של כ־1 שקל להודש. הפוליסה מבטחת תאונות אישיות שארעו בגן. החזר הוצאות טיפול רפואי כתוצאה מתאונות, עד תקרה של 5000 ש"ח והחזר הוצאות אישפוז עד 30 יום.

*

קולט אדים — מזהיר מדליפת גז

מערכת התראה אוטומטית, לגילוי דלי־פות גז במיטבח, „הרצתלה" בקולט אדים הדיגי, המשווק בישראל ע"י חברת „סאו־טר", זהו מכשיר ראשון מסוגו המוצע למכירה בארץ.

גילוי הגז נעשה באמצעות היידן (סנ־סר) „המריח" את הגז הדולף, ומפעיל ב־אורח אוטומטי מיתקן התראה — צפצוף מתמשך. במקביל, מפעיל קולט האדים ההדיגי גם מערכת לשאיבת הגז הדולף. מחירו של קולט האדים המצפצף — 370 ש"ח, כולל מע"מ.

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

ביום ראשון, כ"ה בניסן תשמ"ו — 4 במאי 1986, יופיעו למכירה בולים חד־שים בנושאים הבאים: בול יום הזכרון לחללי מערכות ישראל ה'תשמ"ו: בול „עיד אלפיטר" (חג הפסקת צום הרמאדן) וסד־רת בולי מוסדות יהודיים להשכלה גבו־הה בארצות הברית.

הסדרה הראשונה בת בול אחד בערך של 30 אגורה, מציינת את „עיד אלפי־טר" (החג הקטן) לציון סופו של חודש רמדאן, שבכל ימיו מיתי אסורים על המו־סלמי האכילה, השתיה והעישון, מפלות השחר ועד שקיעת השמש. צום זה ניתנ „לכפר על חטאים ולהביא מחילה". על הבול מופיע מסגד אל־ג'אזר, הגדול והיפה שבמסגדים העותמאניים בארץ, שתוכנן ו־נבנה בשנת 1781 בפיקוחו האישי של מו־של מחוז צידון ג'זאר פאשה, שעשה את עכו בירתו.

הסדרה השניה המורכבת מבול אחד בע־ריך של 20 אגורות, מראה אנדרטה מש־נבקלית הניצבת על ראש גבעת בתוף באר שבע, המשקפת מצפון אל העיר באר שבע. האנדרטה מורכבת ממבנים ועצמים כתוים המשתרעים על פני שטח של 100 מ"ר. היא נראית מרחוק כאחד מישובי הנגב הנצור — ישוב מצומצם ובצורת הבו־לס בנוף המדבר. מתכנן ומעצב האנדר־טה, האדריכל והפסל דני קרוון, ביקש לא רק להקים גלעד לנופלים אלא לתאר את סיפור חטיבת „הנגב" וישוב הנגב הנצור ולהנציח את פעלם. במרכז האנדרטה — כיפה הזכרון בה הקוקים שמות חללי ח־טיבת „הנגב", בה נבצא בזיק להדלקת נר תמיד. בכותל המזרח נחרת הפסוק: „זיבור אורח! אתה בא בשערי מקדש מעט של אבותינו לארץ הנגב". את הבול עי־צב אסף ברג.

הופעת בולים חדשים

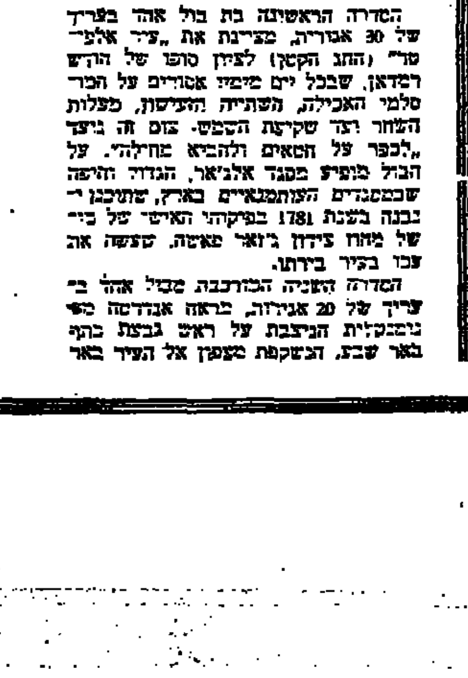

הסדרה השלישית בת 3 בולים למוסדות יהודיים להשכלה גבוהה בארה"ב, עיצב אליעזר וייסהוף בערכים הזים של 50 אגו־רות לכל בול. הסדרה מכילה שלושה בו־לים, אחד מהם מוקדש לאוניברסיטת י־שיבה בניו יורק מוסד להשכלה גבוהה ב־יהדות. שלוחה של האוניברסיטה ישיבה בישראל, הוקמה ב־1977 בשם „מכון גרוס" בגבעת מרדכי בירושלים. הבול השני בסדרה זו מוקדש לבית המדרש ל־רבנים שהתפתח למרכז של התנועה לי־הדות קונסרבטיבית ואילו הבול השלישי בסדרה זו מוקדש ל־היברו יוניון קולג', המהווה יסוד של הזרם הרפורמי. כל ה־בולים הודפסו בגליונות בני 15 בולים עם 5 שובלי ביאור המצורפים לשורת ה־בולים התחתונה. ביום הופעת הבולים יו־פיעו מעטפות יום ראשון מבויילות בבו־לים החדשים ומוחתמות מראש וכן מעט־פות יום ראשון בלתי מבויילות. מעטפות היום הראשון לבול יום הזכרון היוחתם בחותמת דואר „ירושלים 79" מעטפה היום הראשון לבול עיד אלפיטר הוחתם בחו־תמת הדואר „עכו 7"; ואילו מעטפות היום הראשון לבולי מוסדות ההשכלה היהו־דיים בארה"ב יוחתמו בחותמת דואר מיו־חדת שתוצא לרגל הבאורע. מחיר המעט־פות יהיה כדלקמן: בול יום הזכרון על מ־עטפה כחותמת כהירה יהיה 29 אגורות, בול עיד אלפיטר המודבק ע"ג מעטפה מהירה יחד עם הבול — 39 אג'; ואילו מעטפות, בולי מוסדות ההשכלה יודבקו על שלוש שמחירן יחד עם הבולים 1.77 שקלים חדשים. המעטפות נבכריה בסדרות שלמות בלבד. מחיר מעטפה בלתי מבויית — 9 אג'.

כל המעטפות כוחותמות בחותמת נו־ספת של „יום הופעת הבול".

גליון מזכרת להערוכה „אמריפקס 86"

לרגל קיום תערוכת הבולים הבינלאו־מית בארה"ב, יופיע ביום ראשון כ"ה בי־ניסן — 4 במאי 1986. גליון מזכרת בבחיר של 3 שקלים חדשים. הגליון מכיל שלו־שה בולי זכרון בערך זהה של 75 אג', ה־מדפיס במחיר קודש לפידים הבולאות ב־ארץ. הגליון יימכר באשנבי המכירה של השירות הבולאי, ללא מעטפת „היום ה־ראשון". הבולים וכן גליון המזכרת יימ־כרו לאחר יום ההופעה במחירה הבולאי ויאפשר זאת עד יום שלישי כ"ה אייר התשמ"ו — 3 ביוני 1986 ועד בכלל, בכל אשנבי המכירה של השירות הבולאי ב־ארץ: ירושלים, תל אביב, חיפה, אילת, אשקלון, באר שבע, טבריה, נהריה, נה־ניה, עכו, צפת, קרית שמונה, רחובות, אשדוד וראשון לציון.